## פיערטער באנד:

| | געשריבען אין יאָהר |
|---|---|
| נבלה | 1905 |
| יואל | 1908 |
| די ערד | 1907 |
| צווישען טאָג און נאכט | 1906 |
| אויפ'ן שייד וועג | 1907 |

## פינפטער באנד:

| | |
|---|---|
| בארג אראָפּ | 1904 |
| וואו דאָס לעבען פערגעהט | 1904 |
| אויף יענער זייט טייך | 1906 |
| גרינע פעלדער | 1916 |

# אינהאַלט פון אַלע פינף בענדער.

## ערשטער באנד:



## צווייטער באנד:



## דריטער באנד:

ג י ט ע ל

מען זעהט דאָך, אַז אפילו אויפ'ן דאָרף פערלאָזט אויך נישט דער וואָס אין הימעל...

פאלט רחל'ען אויפ'ן האלז.

ע נ ד ע.

א ל ק נ ה

כאַ־כאַ... איך שטעה און איך הער... וואָס אי דאָס מיט דיר אלקנה?

ה ע ר ש  ב ע ר

אין איין פעלד זענען מיר אויסגעוואַקסען — וואָס קריכט איהר אין וועג אריין? האַ? כ'נעהם זי ווי זי שטעהט און געהט. וואָס ווילט איהר נאָך? אַ סוף מיט אַנ'עק זאָל עס נעהמען!

א ל ק נ ה

איך גיב דיר נדן אויך, הערש בער. אז דו רעדסט אזוי האָב איך דיך ליעב. כ'האָב געמיינט אפשר... נו איז נישטאָ וואָס צו רעדען. עסט שאַנעווען מיין טאָכטער... נו שוין... וויין נישט. ווען זאָל עס אין קאָפּ אריין, אז הערש בער זאָל קענען אַ טרער לאָזען... ס'האָט מיר אזש אַליין... אַלע ווישען די אויגען. גיב אַ האַנט, דוד נח.

נעהמען זיך ארום, כליפּען, די ווייבער וויינען אויפ'ן הויכען קול.

צ י נ ע  א ו ן  א ב ר ה ם  י ע ק ב

קומען ארויס, קוקען פערוואונדערט; הויבען אויך אָן ווישען די אויגען.

ר ח ל

נעהמט ארום צינען. קושט זי.

קינד מיינס, ביזט דאָך אַ כלה געוואָרען.

צ י נ ע  א ו ן  ס ט ע ר ע

כאַפּען זיך ארום און קושען און האַלזען זיך לאַנג.

א ל ק נ ה

געהט צו לוי יצחק'ן. נעהמט זיין האַנט.

זאָל זיין מיט מזל. וועסט האָבען אַ כשר'ע אידישע טאָכטער. כאָטש צווישען גוים געוואַקסען, אין מיטען פעלד...

הערש בער

פאר דער גאנצער וועלט זאג דעם אמת, סטערע! איך האב נישט קיין מורא!

רחל

שא, שריי נישט אזוי, מיין קינד.

הערש בער

איך בין שוין אין כעס. איך לאך פון אזוינע טאטע־מאמע! סטערע איז מיט מיר אין דארף געוואקסען. אין איין פעלד אויסגעוואקסען און זי איז מיינע! זאג, סטערע: זאג האב קיין מורא נישט.

אלקנה

וואס זאגסטו צו זייז קאפ, גיטעל? ער האט דאך נישט געקענט צוויי מיט צוויי איבערצעהלען, זעה נאר סארא צונג! ווי ער קען זיך עס אויס׳טענה׳ן כא—כא—כא.

הערש בער

איך ווייס נישט צי איך רעד גוט צי — שלעכט. איך האב געפרעגט דעם רבין: כ׳האב געזאגט, אז כ׳וויל זיך נישט שטעלען טאטע־מאַ־מע אנטקעגען. דער רבי האט געהייסען — מיט גוטען. כ׳האב גע־וואלט עס טהאן היינט ביינאכט, טא וואס זענט איהר אראבגעקו־מען, זי געבראכט צו שלעפען מיט פערוויינטע אויגען? וואס האט איהר זי צו מאכען וויינען אומזיסט און אומנישט?!

רחל

אזא יאהר אויף מיר ווי ער איז גערעכט.

הערש בער

די טרערען ווארגען איהם.

איהר האט נישט פאר וואס איהר צו פערביטערען די יאהרען. איך קען נישט זעהען, אז זי וויינט...

סטערע

צעוויינט זיך אויפ׳ן הויכען קול.

גיטעל

שא, שטיק נאר; ער האט זיך צערעדט און זי...

ר ח ל

ווייסט, איך ווייס נישט? ווי ווייסט עס נישט א מאמע? אלץ ווייס איך... נעהמט ארום לוי יצחק'ן און קושט איהם. איך וועל דיר זיין ווי א מאמע. וואס נאך קען איך אויסבעטען ביי דעם וואס אין הי־מעל. ווי זאגט מען עס איהר אן? מאמעלאך, זי וועט עס אפשר נישט אויסהאלטען.

א ל ק נ ה, ג י ט ע ל, ס ט ע ר ע

קומען אן.

א ל ק נ ה

וואו איז דיין זוהן, דוד נח?

ד ו ד נ ח

איך בעט דיר, אלקנה, קריג זיך נישט איצטער מיט מיר.

א ל ק נ ה

וואו איז דיין זוהן? כ'וויל אז סטערע זאל איהם פאר מיר אין די אויגען זאגען, אז זי וויל איהם נישט קענען.

ס ט ע ר ע

מיט פערוויינטע אויגען.

זאל איך צער האבען אויב איך ווייס וואס מע וויל פון מיר האבען.

ה ע ר ש ב ע ר

קומט ארויס.

ג י ט ע ל

אט איז ער אליין.

ר ח ל

פערשטערט מיר נישט מיין שמחה, גיטעלשו.

ג י ט ע ל

באנ'אייך איז א שמחה און מיר איז פינסטער און ביטער.

ה ע ר ש ב ע ר

סטערע, גוט וואס דו ביזט געקומען — זאג דעם אמת!

א ל ק נ ה

זי האט נישט וואס צו זאגען.

ל ו י  י צ ח ק

מיין טאטע־מאמע זענען אויפ׳ן עולם האמת; א ניט וואלט איך זיי געשיקט רעדען פאר מיר.

ד ו ד  נ ח

יא, צינע, מיין קינד.

ל ו י  י צ ח ק

איהר פערשטעהט... אז אויב... איהר בעדארפט מסכים זיין.

ד ו ד  נ ח

מסכים, מסכים. ביי איהר בעדארף מען גאר נישט פרעגען.

ל ו י  י צ ח ק

מע בעדארף ביי דער מוטער פרעגען.

ד ו ד  נ ח

איך מיין, פרעגען דער מוטער כע... כע... מיין קינד מיין איך, וועט פאלגען, א כשר קינד... רחל! רחל! קום נאר ארויס אויף א ווייל!

ל ו י  י צ ח ק

פונדעסטוועגען....

ד ו ד  נ ח

רופט.

רחל, רחל, זיי זשע מוחל.

ר ח ל

קומט ארויס.

מיר האבען א גאט אין הימעל, וואס?

ד ו ד  נ ח

אט איז די מאמע; צי דו ביזט מסכים פרעגט ער.

ר ח ל

גאט אין הימעל, וואס נאך קען איך פערלאנגען פאר מיין קינד?

ווישט די טרערען.

ד ו ד  נ ח

דו פערשטעהסט דאך גאר נישט פון וואס צו זאגען...

ד ו ד  נ ח

מיין טאַטע, זאָל זיין אין גן־עדן, אויך אַ דאָרף־מענטש געווען. נישט געוואוסט ווי אַזוי די קינדער מדריך צו זיין. וואָס ט'מען געקענט מאַכען? אבי ווי עברי אויסגעלערענט. ביי מיר אין שטוב טאַקי איז ער געשטאָרבען. כ'האָב איהם געפיהרט אין שטאָדט אריין און ס'האָט זיך שוין פון שטאָדט נישט געוואָלט אוועקפאָהרען. נו, מסתמא ווייל אַזוי דער וואָס אין הימעל, אַז לעבען זאָל מען ווייט פון אידען און צו קבר־ישראל כאָטש קומען צווישען אידען. נישטאָ וואָס צו מאַכען. מילא דער עלטערער, שוין אַזוי אָבגעלאָזען די לייטשעס; אָבער דער אינגערער האָט געקענט זיין אַ מענטש. כ'האָב געטראַכט, ווען אלקנה זאָל וועלען געבען צו שטייער; נו. הער איך דאָך, אַז זיינע אינגלאַך קריכען אין די אויגען אריין. כ'וואָלט דיר פונדעסטוועגען זאָגען: אָט פאָהר שוין נישט אוועק. זאָל שוין זיין ווי ס'איז.

ל ו י  י צ ח ק

איך פאָהר נישט אוועק, רב דוד נח. איך קלייב אייך זאָגען, אַז איהר זאָלט זיך מישב זיין אפשר...

ד ו ד  נ ח

וואָס אי דאָ פאַרהאַן צו רעדען. אויב נישט אלקנה, וועל איך אליין — מיט אַלע מיינע כחות. וואָס הייסט?...

ל ו י  י צ ח ק

כ'מיין איהר זאָלט זיך פריהער מישב זיין.

ד ו ד  נ ח

כ'האָב מיר גאָר נישט וואָס צו מישב זיין.

ל ו י  י צ ח ק

כ'מיין, אַז איהר זאָלט מיך נעהמען פאַר אַן איידעם. דאָס מיין איך.

ד ו ד  נ ח

אַביסעל צוטומעלט.

האַ... וואַ...

דוד נח

אז עקשן אַט דער אלקנה. א איד זאָל זיין אזא עקשן. א סך מאָל מיט איהם זיך געקריגט. די ווייבער — אויך דאָס אייגענע. ווען נישט יום־כפור וואָלט מען שטענדיג ארומגעגאנגען ברוגז. כ'פרעג: פאר וואָס? קען מען דער נישט לעבען אין שלום? פאר וואָס זאָלען זיך אידען גלאַט קריגען? וואָס זאָגט איהר, רבי?

לוי יצחק

נאָר אויף אחדות אין שלום שטעהט די וועלט.

דוד נח

כ'האָב עס געהערט אמאָל; דער רב פון שטאָדט האָט עס געזאָגט אין א דרשה. נאָר מיר, ברוך השם, בעדאַרף מען עס נישט דערמאָנען. איך בין מיר א איד וואָס ווייס, אז קיין וועררע אויף דער וועלט האָט מען נישט. מיין אידענע וואָלט זיך יא אמאָל וועלען ארויסכאַפּען פון די האָלאָבליעס, נאָך איך דערלאָז נישט. אז מען לעבט פערוואָרפען אויפ'ן דאָרף, וויפיעל פעהלט, אז מען זאָל ווערען חלילה ווי גוים? גוים קריגען זיך און אידען — קריגען... כ'האָב מיר מיין שכל.

לוי יצחק

אזוינע אידען ווי איהר מעגען זיין אין דער שטאָדט אויך.

דוד נח

כע־כע, מע וועט אביסעל פערגרעבט אויפ'ן ישוב; אבער, אז עס קומט צו אנ'עולה טהאָן — כאַפּט מען זיך. מען ווייסט, געלויבט איז דער אויבערשטער, פון דאנען אהין. כאָטש אין שטאָדט גיט מען דעם ישוב'ניק נישט אָב דעם גרויסען כבוד. מילא, מע קען דאָך זיך נישט גלייכען צו א שטאָדט־מענשען. א שטאָדט־איד איז טאָקע א איד. רעדט אויס א וואָרט מיט א רב; הערט א קדושה אין דער צייט און קען געבען א נדבה, אז דער וואָס אין הימעל העלפט.

לוי יצחק

איהר זענט א פיינער איד; נישטאָ זיך וואָס צו שעהמען מיט אזוינע אידען.

וואָס קומט ער צונ׳איך דוקא ווען קיינער איז נישטאָ? דאָס איז די גאנצע מעשה.

לוי יצחק

נישט דאָס מיינט ער מסתמא.

הערש בער

איהר זאָגט איהם, אז איהר ווילט נישט זיין טאָכטער.

לוי יצחק

מיר איז א חדוש די גאנצע זאך.

הערש בער

כ׳האָב געזאָגט דעם טאַטען און דער מאַמען, אז איהר ווייסט נישט פון וואָס צו זאָגען.

לוי יצחק

ס׳איז מיר א גרויסער פּלא.

צינע

בעווייזט זיך אין טיר, הערט זיך אין דער שטיל איין וואָס מען רעדט.

הערש בער

איך זאָג אויך, אז אַהן טאַטע־מאַמע זאָל מען אזא זאך נישט טהאָן; אָבער וואָס קומט ארויס? געה מאך מיט זיי.

לוי יצחק

מיר איז עס א גרויסער פּלא.

הערש בער

נעהמט נישט פאר אומגוט, רבי...

דוד נח

קומט ארויס. כאַפּט צינען ביים אונטערהערען זיך; זי ווערט פער־שעהמט, בעהאַלט זיך הינטער דער טיר.

הערש בער

וואָלט נאָך עפּעס וועלען זאָגען, טהוט א מאַך מיט דער האַנט, געהט אַוועק אין שטוב.

הערש בער

איהר רעדט, רבי, ווי א צדיק. אבער איך קען נישט ווארטען אזוי לאנג. איך וויל געהען צו זיי אין שטוב און זיי האבען אנגעזאגט, אז כ'זאל נישט. איך ווייס פאר וואס, רבי; ס'איז אזוי נאר איך קען עס אייך נישט זאגען. ס'מאכט נישט אויס, אז איהר ט'נישט וויסען.

לוי יצחק

וואס קען איך דען וויסען?

הערש בער

איך ווייס, רבי, אז איהר ווייסט פון גאר נישט, דאריבער זאג איך דאך. זי ווייסט אויך פון גאר נישט. דאס דרעהען זיי איהר א קאפ. זי וויל נישט הערען דערפון. איהר קענט זיך ארייגלעגען אין דעם.

לוי יצחק

איך פערשטעה דוקא נישט, פאר וואס איך קען דא העלפען.

הערש בער

איך וואלט נישט וועלען, אז דער טאטע זאל עס הערען; איהר פערשטעהט — ער וויל אייך פאר אנ'איידעם.

לוי יצחק

וועמען?

הערש בער

אלקנה וויל אייך פאר אן איידעם.

לוי יצחק

וואס הייסט?

הערש בער

ער האט דאך א מיידעל, סטערע; איהר קענט זי, רבי.

לוי יצחק

איך פערשטעה עס נישט.

הערש בער

פערשטעהט איהר נישט. ער דרעט זיך אום דא ארום אייך-

און די מאַמע אַ בהמה און נאַר... נישטאָ קיין שום שכל. האָבען זיך איינגע׳עקשנ׳ט.

לוי יצחק

מע בעדאַרף מיט זיי רעדען מיט גוטען. געבען זיי צו פערשטעהן.

הערש בער

דאָס זענט איהר אפשר גערעכט. אפשר האָב איך טאַקע גערעדט אַביסעל נישט גוט. נאַר געה ווייס וואָס דו טהוסט. אפשר ט׳איהר זיך, רבי, אריינמישען; אפשר ט׳ער האָבען אבשיי פאַר אייך, רבי. כ׳מיין אלקנה׳ן. איך וויל נעהמען זיין טאָכטער פאַר אַ ווייב. האָט ער פערדרעט דעם קאָפּ.

לוי יצחק

וואָס קען איך דאָ העלפען?

הערש בער

ער וועט האָבען אבשיי. איהר קענט דאָך זי. איהר האָט דאָך זי געזעהן. אויפגעוואַקסען אינאיינעם. איך וויל זי נעהמען ווי זי שטעהט און געהט. — היינט נעה און מאַך מיט זיי.

לוי יצחק

אליין איז די גלייכסטע זאַך. מע בעדאַרף רעדען אליין, מיט גוטען, מיט אַ שכל.

הערש בער

מיט איהם וואָלט איך שוין אויסגעקומען. נאַר די מאַמע איהרע האָט פערדרעט די נאַז.

לוי יצחק

זאָל דיין מאַמע רעדען מיט איהר.

הערש בער

די מאַמעס האָבען זיך צוקריגט.

לוי יצחק

וואַרט ביז ראש־השנה; זיי וועלען זיך איבערבעטען. עשרת ימי־תשובה, מען האָט חרטה טאָמער טהוט מען אַ קרומע זאַך.

ל ו י  י צ ח ק

וואַרט נאָר אַביסעל.

א ב ר ה ם  י ע ק ב

זי וועט זיך זעהר פרעהען.

לויפט אין שטוב אריין.

ה ע ר ש  ב ע ר

קומט ארוים.

גוט, וואָס איהר זענט דאָ, רבי; איך וויל אייך עפּעס פרעגען. האָט נישט קיין פאַריבעל.

ל ו י  י צ ח ק

פאַר וואָס נישט?

ה ע ר ש  ב ע ר

איהר קענט דאָך עפּעס די תורה, זאָגט מיר ווי איז דער דין, אַז איך האָב מיר אויסגעקליבען אַ ווייב און איהרע טאַטע־מאַמע האָבען זיך עפּעס ארייננגענומען אין קאָפּ און ווילען נישט?

ל ו י  י צ ח ק

וואָס הייסט זיי ווילען נישט — ס'מוז דאָך זיין פאַר וואָס?

ה ע ר ש  ב ע ר

ווילען נישט — און שוין. גערעט מאכט מיט זיי.

ל ו י  י צ ח ק

בעדאַרף מען מאַכען אַזוי, אַז זיי זאָלען זיין צופרידען.

ה ע ר ש  ב ע ר

זיי האָט פערדרעט דער קאַלטאַן אין קאָפּ און — גערע מאַך מ־ט זיי.

ל ו י  י צ ח ק

אידען קענען זיך דורכשמועסען. מסתמא איז דאָך פאַרהאַן אַ שכל דאַביי.

ה ע ר ש  ב ע ר

וואָס פאַר אַ שכל? קיין שום שכל נישטאָ. איהר טאַטע איז אַן עקש;

אברהם יעקב

הא, וואס זאגסטו?

צינע

איך בעט דיר, אט, נא דיר נאך א קוש, גוט? אט געהט ער זאג איהם גאר נישט.

לויפט אריין אין שטוב.

לוי יצחק

קומט אן.

וואו ביזטו געווען, אברהם יעקב?

אברהם יעקב

כ'בין געגאנגען זעהען צו דער פערד איז נישט פערקראכען ערגעץ אין א בלאטע.

לוי יצחק

פאר וואס האט זיך די שוועסטער אויסגעלערענט אנצושרייבען מיין נאמען?

אברהם יעקב

כי־כי — זי האט מיר געזאגט, אז זי איז מקנא וואס איך לערען ביי אייך. זי וויל אויך לערנען זאגט זי.

לוי יצחק

האסטו, הייסט עס, איהר אויסגעלערענט.

אברהם יעקב

כ'האב נישט געטארט? זי האט געוואלט, אז איך זאל איהר לער־נען דאוונען — האב איך מורא. אפשר טאר מען נישט.

לוי יצחק

דאוועגען מעגען ווייבער לערנען. ווייבער בעדארפען אויך קענען דאוונען.

אברהם יעקב

כ'וועל איהר געהען זאגען.

רען און סטערע האָט מיך ליעב... וואָס מישט איהר זיך, פרעג איך אייך?

נ י ט ע ל

אזוי גאָר: אזוי ווייט האלט עס שוין?

צ י נ ע

יאָ, אודאי.

נ י ט ע ל

קוקט זיי נאָר אָן: וואָס איז דאָס פאר אן אָנשיקעניש אויף מיר. בעט איך אייך?

ה ע ר ש ב ע ר

איהר ווילט נישט — איז נישט. איז ווי איהר ווילט זיך. און זאָגט אלקנה׳ן, אז טאָמער הויבט ער אויף א האנט אויף איהר וועל איך איהם ווייזען ווי אזוי א טאַטע צו זיין.

נ י ט ע ל

הערט נאָר, הערט נאָר, כ׳בעט אייך.

ה ע ר ש ב ע ר

טאָ הערט נישט, אויב איהר ווילט נישט. קום אין שטוב אריין צינע.

געהט אריין אין שטוב.

נ י ט ע ל

איך גלויב דאָך מיינע אויערען נישט. איך געה עס דערצעהלען אלקנה׳ן...

געהט אַוועק.

א ב ר ה ם י ע ק ב

קומט אָן.

צ י נ ע

גוט, אברהם יעקב׳ל, וואָס דו געהסט. כ׳האָב שוין די אויגען אויס־געקוקט נאָך דיר. אָט נאָ דיר א קוש און זאָג נישט דעם רבין, אז דו האָסט מיר אויסגעלערענט אָנצושרייבען זיין נאָמען און מיין נאָמען.

קום אין שטוב אריין. דוד נח, כ'האָב נישט וואָס צו רעדן מיט איהר.

**געהען בידע אין שטוב אַריין.**

**ג י ט ע ל**

**הער זיך איין, צינע,** דיין מאַמע מיינט, אז איך ווינש איהר שלעכטס; איך בין דיר נישט קיין שונא. איך וויל דיר זאָגן, די מאַמע זאָל נישט הערען, אז איך וויים אלץ וואָס דו האָסט גערעדט מיט סטערען.

צ י נ ע

כ'האָב נישט קיין מורא. כ'האָב נישט גערעדט אזעלכע זאכען, וואָס כ'זאָל מיר בעדאַרפען שרעקען.

ג י ט ע ל

אָט געהט טאקע הערש בער; כ'וויל מיט איהם רעדען פּראָסטע דבורים.

ה ע ר ש   ב ע ר

**קומט אָן.**

וואָס איז עפּעס אלקנה ברוגז? כ'האָב איהם גערופען האָט ער זיך נישט אומגעקוקט.

ג י ט ע ל

ער ווייס פאַר וואָס ער איז ברוגז.

ה ע ר ש   ב ע ר

און וואָס בלאָזט איהר זיך אויף מיר? איך האָב אייך קיין שטיינער אין גאָרטען נישט געוואָרפען.

ג י ט ע ל

דו וואָרפסט שוין יאָ שטיינער, **זאָל איך מיר דיר זאָגען.**

ה ע ר ש   ב ע ר

וואָס דרעט איהר אַ קאָפּ? פרעג איך אייך; איהר האָט אַ בעסערען חתן פאַר סטערען? וואָס האָט איהר אָנגעהויבען קריכען אין וועג אריין? וואָס ווילט איהר, איך זאָל אייך צוצאָהלען פאַר סטערען? איך בעדאַרף אפשר פאָהרען אויף אַ יריד, אז איך האָב ליעב סטע־

ד ו ד נ ח

זאָל זיין אַזוי.

ר ח ל

געה, מיין קינד, אין שטוב אַריין.

צ י נ ע

וואָס האָט איהר מיך בעדאַרפט?

ג י ט ע ל

זאָג מיר נאָר צינע, וואָס רעדט מיט דיר סטערע?

צ י נ ע

זי רעדט מיט מיר — אַלץ רעדט זי מיט מיר. כ'קען דען אַנגעדענ־קען וואָס?

א ל ק נ ה

הערסט, מיין ווייב. ווי קלוג ס'איז בעלייטעו. אַט ווער עס פיהרט אַראָב דער קליינער מיינער פון וועג, זי וועט שוין ביי מיר וויסען ווי אַזוי צו געהען אַהער! איך געה אַהיים און וועל צו איהר אויס־לאָזען אַלע בייזע חלומות.

*לאָזט זיך געהן.*

ד ו ד נ ח

אַז עולה אַלקנה. כ'האָב דיך געהאַלטען פאַר אַ בעסערען טאַטען. וואוהין איז ער אַנקלאָפען?

צ י נ ע

געהט בעסער אַהיים, גיטעל; זעהט ער זאָל זי נישט טשעפּען, וואָ־רום זי איז גאָר נישט שולדיג.

ג י ט ע ל

איך וויל דיר, צינעלע, גאָר נישט זאָגען, באַשר די מאַמע שטעהט דאַבײ... ווייטער...

ר ח ל

געהט זיך געזונדערהייט פון דאַנען. כ'האָב נישט געשיקט נאָך איך. כ'האָב געמיינט טאַקע, אַז איהר זענט מיר גוטע פריינד.

ד ו ד נ ח

שא, שריי נישט. מען קען דאך מיט גוטען, ווי מענשען, זיך דורכ־רעדען. איך פערשטעה דאך נישט די גאנצע מעשה דא. ער רעדט דאך פון הערש בערען גאר — נישט פון דער מיידעל. וואס קען ער גאר האבען צו דער מיידעל?

ר ח ל

הערסט דאך וואס מע רעדט צו דיר... איך בין זי א בעלן צו פרע־גען... ציגעלע? קום נאר ארויס אויף א מינוט!

צ י נ ע

קומט ארויס; אביסעל צוטומעלט.

א ל ק נ ה

איי, וואס דרעט איהר א קאפ? געה אין שטוב אריין, ציגע. ס'וועט דיר נישט שאדען, אז כ'האב עפעס חלילה אויסגערעדט אויף דיר. די מאמע וויל עס נישט ליידען.

צ י נ ע

וואס בעדארף מען מיר?

ר ח ל

וואו ביזטו געווען, ווען אלקנה איז געקומען?

צ י נ ע

אין שטוב.

ר ח ל

איך האב עס אויף איך נישט געגלויבט, אלקנה.

ג י ט ע ל

איז נישט; בין איך בדלות.

ד ו ד נ ח

אבער וואס איז זיך דא פארהאן צו קריגען? איך זאג, אז מע בע־דארף פרעגען די קינדער.

א ל ק נ ה

איך האב נישט וואס צו פרעגען ביי קיינעם. מיין טאכטער וועט טהאן דאס וואס איך וועל הייסען.

ד ו ד  נ ח

וואס, אלקנה, סע שטעהט דיר נישט אן צו זיין מיין מחותן?

א ל ק נ ה

מיר שטעהט נישט אן, אז דיין זון זאל זיין מיין איידעם.

ד ו ד  נ ח

טא וואס ביזטו געקומען מיר עס צו זאגען? איך ווייס פון גאר נישט. קענסט הערש בערען צו זיך אין שטוב נישט אריינלאזען. ס'אי דיר דיינע א זאך.

ר ח ל

איך זעה נאך נישט, אז ער זאל איהר אזוי נאכלויפען. איך ווייס נישט וואס איהר האט צו מיין קינד.

א ל ק נ ה

איך וועל רעדען קלארע דבורים.

ג י ט ע ל

וואס האסטו זיך צו שעהמען?

א ל ק נ ה

איך וויל דעם פרעמדען יונגען מאן, דעם מלמד פון די קינדער. פערשטעהסט, ער פאסט פאר סטערען.

ג י ט ע ל

און איהר האט איהם אריינגעכאפט צו זיך אין שטוב.

א ל ק נ ה

דיין טאכטער מאכט איהם קאליע.

ד ו ד  נ ח

וואס מיינסטו?

א ל ק נ ה

כ'האב איהם געטראפען זיצען דרויסען.

ר ח ל

וואס דרויסען? ווען דרויסען?... וואס מיר האט זיך גע'חלום'ט די נאכט און יענע נאכט... וואס ווילט איהר דא? וואס זענט איהר געקומען רעדען רשעות אויף מיינע קינדער?

ג י ט ע ל

איך ווייס, אז זי געפעלט אייך.

ר ח ל

אודאי געפעלט זי מיר. וואס וואלט מיר געפעלט ביי גאט ווען איך האב צו צינען כאטש נאך א דריי טעכטער ווי סטערע...

ג י ט ע ל

דו הערסט, אלקנה?

ד ו ד נ ח

א בריה א מיידעל; וואס קען מען דען האבען צו איהר? מיט א יאהר אינגער פון צינען און, קיין עין־הרע, נאך אמאל אזוי גרויס ווי זי.

ג י ט ע ל

צו אלקנה׳ן.

וואס האסטו מורא צו זאגען? כ׳ווייס נישט פאר וואס דו האסט דא מורא צו האבען. איך האב איבערגעלאזען די שטוב און געקומען אהער. ווארום איך וויל עס נישט אוועקלאזען אין דער לאנגער באנק אריין.

ר ח ל

איך פערשטעה דא גאר נישט, גיטעל, וואס איהר רעדט.

ג י ט ע ל

כ׳וויל, אז הערש בער זאל זיך פון איהר אבטשעפען.

ד ו ד נ ח

וואס ט ש ע פ ע ן  ז י ך?... וואס האסטו צו איהם, צו הערש בער׳ן מיין איך?

א ל ק נ ה

כ׳האב צו איהם גאר נישט. ער איז דיר דיינער א זוהן. דיר געפעלט ער און מיר — נישט.

ר ח ל

און מיר ארט נישט, אז ער געפעלט אייך נישט. געזעהען אמאל

ג י ט ע ל

טא זאל ער אבער סטערען נישט פערדרעהען דעם קאפ.

א ל ק נ ה

וואו איז ער אוועקגעגאנגען? ער איז א גרויסער נאר. כ'האב דא גערעדט מיט איהם און ער האט מסתמא נישט פערשטאנען.

ר ח ל

קומט אן.

א גאסט. שוין באלד א וואך צייט נישט געזעהען. וואס מאכט עפעס גיטעל?

א ל ק נ ה

קרעכצט צובּיסלאך.

ר ח ל

טהוט איהר נאך אלץ וועה אין א זייט? בעדארפט פרעגען ביי אי־מעצען אין דארף. הארעוועט איבער די כחות.

ג י ט ע ל

קומט אן.

ר ח ל

אט א גאסט. מיר רעדען דא איצטער פון אייך.

ג י ט ע ל

ווי זאגט מיין מאמע: אז גאט איז אין הימעל זאל איך מיר לעגען אין דרערד אריין? כ'האב עס געהאט א שווארץ יאהר פון מיין טאכ־טער...

ר ח ל

וואס אי דען חלילה?

ג י ט ע ל

וואס אי דען...

א ל ק נ ה

א שאד וואס איך בין אוועק פון שטוב; זי וואלט שוין פון מיר גוט געכאפט.

ר ח ל

אזא יאהר מיר וואס פאר א קינד עס איז.

ד ו ד  נ ח

כע־כע, מיין אידענע ווייסט נאָך, ווי אזוי א מענשען בכבוד צו האַל־טען.

ל ו י  י צ ח ק

געהט אוועק הינטערען שטוב.

ד ו ד  נ ח

איז גאָר קיינער נישטאָ אין שטוב? כ'בין א בעלן צו זעהן.

ער קוקט אין פענסטער.

א ל ק נ ה

דאכט זיך, די מיידעל איז אין שטוב.

ד ו ד  נ ח

קום אריין אין שטוב; וואָס ס'דו שטעהן דרויסען?

א ל ק נ ה

כ'קלייב מיר שוין אוועקצוגעהן.

ד ו ד  נ ח

וואוהין ביזטו דען געגאנגען?

א ל ק נ ה

טאקע אהער. כ'האָב געוואָלט מיט'ן מלמד זיך דורכרעדען.

ד ו ד  נ ח

ווארום וואָס, די קינדער פאָלגען איהם טאקע נישט?

א ל ק נ ה

געטראכט רעדען מכח עפּעס אנדערש, הערסט, ער איז דאָך א קיילעכדיגער יתום. נו, זאָג — בעדאַרף מען גאָר האָבען טאטע־מאמע?

ד ו ד  נ ח

אין שטאָדט קען מען אלצדינג דערווייזען.

א ל ק נ ה

ער קען מיינען, אז כ'האָב גערעדט אויף דיר לשון־הרע...

ד ו ד  נ ח

וואָס האָט ער עפּעס צו מיינען?

א ל ק נ ה

פערשטעהסט נישט וואס כ'מיין? איך זאג, דו זאלסט גוערען מיין אײדעם. מיין סטערע, די עלטערע; מיט א כשר הארץ. כ'האב זי היינט געוואלט שלאגען. נאר ס'האט מיר פערדראסען, ס'אי אפילו נישט מיין גערדאנק — ס'אי מיין אידענע. זי האט מיך אהער אריבערגעשיקט. וואס האב איך צו לייקענען כא־כא. ווען דו זאגסט מיר וואו דיין טאטע־מאמע וואוינען, וואלט איך געווען א בעלן שפאנען א פערד און זיך אריבערכאפען צו זיי... קענסט מיר אפשר זאגען א וואו זיי וואוינען?

ל ו י י צ ח ק

זענען שוין אויפ'ן עולם האמת.

א ל ק נ ה

וואס איך הער!

ל ו י י צ ח ק

אויפ'ן עולם האמת; שוין לאנג.

א ל ק נ ה

א קייל־עכדיגער יתום, עפעס א קלייניגקייט! און ס'וועט זיין אן עולה אז כ'וועל דיך איינלאזען.

ד ו ד נ ח

קומט אן.

א גאט העלף, אלקנה, וואס טהוט מען עפעס איצטער דא?

א ל ק נ ה

אט אזוי, מע שמועסט.

ד ו ד נ ח

ווער שלאגט עם פוטער? מיין אידענע אין דער היים, זעה איך.

א ל ק נ ה

כ'האב געמיינט, אז מע האט ביי דיר מכבד געווען דעם רביז. שלאגען פוטער.

קעגען, דאס בין איך געקומען איבערשמועסען.

לוי יצחק

ער איז אן עהרליכער בחור. וועט זיין א פרומער איד.

אלקנה

כא־כא, איך האב טאקע געוואלט, אז דו זאלסט זיין ביי מיר אין שטוב. מע וואלט דיך ביי מיר בעסער צוגעזעהען. אפשר וואלטען זיך די קינדער עפעס אבגעלערענט. נו, זענען זיי דיר פערלאפען דעם וועג. אלץ א מזל זאך.

לוי יצחק

איהר זענט אין כעס, ר' אלקנה, און איהר רעדט לשון־הרע. איהר זענט א שעהנער איד. דוד נח איז אייך נישט קיין שונא, און די קינדער לעבען בשלום — טא פאר וואס טהוט איהר אזא זאך?

אלקנה

ביזט אפשר גערעכט. א איד בעדארף אזוי נישט זיין. וואס זאל איך מאכען? סע ברענט אין הארצען. און טאקע ווייל כ'בין א איד און עם־הארץ. די זיהן — וועט שוין קיין לייט פון זיי נישט זיין; טא פאר וואס זאל איך עפעס נישט קריגען פאר דער טאכטער אזוי איי־נעם פון דער פרעמד, וואס זאל בעשעהנען א שטוב? עס מאכט זיך א יום־טוב; סע מאכט זיך א שבת; און טאקע, אז מע קומט אין שטאדט אריין אויף ימים נוראים; וואס אי דא שייך? איך וואלט מיר ביז דער לעצטער העמד געלאזט קאסטען.

לוי יצחק

אין וואס געוועגדט זיך דען? מע פאהרט אין שטאדט אריין מען פרעגט זיך נאך. אין שטאדט פארהאנען שעהנע יונגע לייט.

אלקנה

ווער ווייסט דעם וועג?... ווער קען עם בעווייזען? ווען איז עס גאר אין קאפ געלעגען? דא ערשט האבען זיך מיר די אויגען גע־עפענט.

לוי יצחק

הא?....

א ל ק נ ה

כ'האב פיינד אן עם־הארץ; וואס האב איך מיר דא צו נארען? באטש איך בין אליין נישט געלערענט פונדעסטוועגען ווייס איך, וואס הייסט א מענש און וואס הייסט — א דבר־אחר.

ל ו י י צ ח ק

מען טאר אזוי אויף א אידען נישט רעדען.

א ל ק נ ה

וואס איז זיך דא פארהאן צו שעהמען? דוד נח איז א גארנישט און זיין זוהן איז א גאר נישט.

ל ו י י צ ח ק

פיינע אידען; איך האב צו זיי גאר נישט.

א ל ק נ ה

איך רעד עם טאקע מכח דיר; האלטען דיך נישט מיט נענוג כבוד. נישט אזוי האלט מען א פרעמדען מענשען.

ל ו י י צ ח ק

זיי טהוען מיר נישט אן חלילה קיין אום־כבוד.

א ל ק נ ה

דאס אינגעל איז טאקע נישט אין איהם געראטען; אברהם יעקב'ן מיין איך. אבער ער אליין איז א גאר נישט. האט די טאכטער צו־לאזען. ביי מיר וואלט זי נישט אומגעגאנגען אזוי פערשייט.

ל ו י י צ ח ק

דאס איז מיר נישט נוגע צו וויסען; ס'הייסט לשון־הרע.

א ל ק נ ה

ביזט טאקע א למדן, א פרומער, אבער זעהסט נישט וואס זיי טהוען מיט דיר.

ל ו י י צ ח ק

וואס זאל איך דען זעהען? אידען. אלע אידען גלייך.

א ל ק נ ה

טא וואס זאל איך טהאן, אז מיין טאכטער האט זיך איינגעקלאפּעט אין זיין זוהן דעם בורילע? כ'האב זי געשלאגען ענטפערט זי אנט־

א ל ק נ ה

וואָס טהוט מען אז א טאָכטער פאָלגט נישט א טאַטען?

ל ו י י צ ח ק

הא?

א ל ק נ ה

די עלטערע האָט זיך עפּעס אריינגענומען אין קאָפּ — כאָטש שריי: חי וקים.

ל ו י י צ ח ק

אפשר איז זי גערעכט.

א ל ק נ ה

וואָס הייסט — א קינד גערעכט, ווען דער טאַטע זאָגט — נישט?

ל ו י י צ ח ק

עס טרעפט אמאָל, אז אן עלטערער איז אויך אומגערעכט.

א ל ק נ ה

אבער אנטקעגען א טאַטען, אז מע האָט א העזה? אָט דאָס פרעג איך.

ל ו י י צ ח ק

אמאָל בעדאַרפען טאַטע־מאַמע אויסהערען וואָס אן עלטער קינד רעדט.

א ל ק נ ה

ניין, דאָס בין איך נישט מסכים. אין דער תורה שטעהט געשריבען, אז מען בעדאַרף האַלטען עהרלאַך טאַטע־מאַמע — אמת, שטעהט אזוי געשריבען?

ל ו י י צ ח ק

ווער ווייסט עס דען נישט?

א ל ק נ ה

דאַריבער זאָג איך דאָך, אז א מויד בעדאַרף פאָלגען דעם טאַטען. וואָס דוד נח איז נישטאָ?

ל ו י י צ ח ק

נישטאָ.

און גיט איהם אַ קוש. אנטלויפט אין שטוב אריין.

לוי יצחק

איבעראשט פון דעם, וואָס ס'איז געשעהן. ער וויל אריינגעהן אין שטוב, נאָר, שוין ביים שוועל כאַפּט ער זיך, אז ער בעדאַרף אין שטוב אריין נישט געהען. ער נעהמט דאָס ברעטעל, ווישט אָב זיין נאָמען און שליידערט עס אוועק. בלייבט זיצען אויף דעם איינגענעם בענקעל וואו זי איז פריהער געזעסען. דער קאָפּ אראָבגעלאָזען, פערטראַכט.

אלקנה

קומט אָן.

גאָט העלף, רבי: גאָר אליין?

לוי יצחק

קוקט איהם אָן צושטריט.

אלקנה

וואָס אי דאָס? פערשפּאַרט אין דער היים זאָלסט פּוטער שלאָגען — אַ שעהנער תכלית.

לוי יצחק

קוקט איהם אָן נישט פערשטעהענדיג.

אלקנה

דאָס שלאָגסטו די פּוטער?

לוי יצחק

איך מעג אויך שלאָגען פּוטער, מה רעש?

אלקנה

איך בין געקומען דיר פרעגען אַ שאלה.

לוי יצחק

איך מאָר נישט פּסק'ענען קיין שאלות.

אלקנה

וואָס איז די נפקא מינה? אבי מע ווייסט. אזא שאלה קענסטו מיר אויך פּסק'ענען.

לוי יצחק

למשל?

לוי יצחק

כע־כע, מאכט זיך קינדיש. נו, אט האב איך שוין אבגעמעקט.

צינע

איצטער פערמאכט די אויגען.

לוי יצחק

טהוט עס.

צינע

בעקומט פון קעשענע א שטיקעל קרייט און שרייבט.

לוי יצחק

שוין?

צינע

נאך איין ביסעלע האלטס פערמאכט. אט שוין. נו, וואס איז גע־שריבען?

לוי יצחק

מיין נאמען... לוי יצחק... ווער האט עס געשריבען?

צינע

איך.

לוי יצחק

ס'קען נישט זיין געמאלט.

צינע

ס'האט שוין יא געקענט זיין געמאלט.

לוי יצחק

איך וועל עס אבמעקען און שרייב עס נאך אמאל.

צינע

טא פערמאכט ווידער די אויגען.

לוי יצחק

פערמאכט די אויגען.

צינע

שרייבט ווידער מיט גרויסע אותיות אויף זיין נאמען, און ווען ער האלט אזוי פערמאכט די אויגען פער'גנב'עט זי זיך שטיל צו איהם

צ י נ ע

כ'וויל איך עפעס ווייזן.

לויפט אין שטוב אריין.

ל ו י  י צ ח ק

בעטראכט די צוויי עפּעל וואָס זענען געבליבן נעבען איהם אויף דרערד. שמעקט זיי.

צ י נ ע

קומט ארויס. ברענגט אַ ברעטעל, אויף דעם איז אָנגעשריבען מיט קרייט אותיות.

ל ו י  י צ ח ק

וואָס איז עס?

צ י נ ע

לייענט איבער וואָס דאָ איז אָנגעשריבען.

ל ו י  י צ ח ק

ס'איז דאָך נישט אברהם יעקב'ס כתב.

צ י נ ע

מיינער...

ל ו י  י צ ח ק

קוקט פערוואונדערט צו די אותיות. לייענט.

„צינע בת ר' נח"...

צ י נ ע

נו, ווער האָט עס געשריבען?

ל ו י  י צ ח ק

נישט אברהם יעקב.

צ י נ ע

מעקט עס אָב.

ל ו י  י צ ח ק

נאכסאָל זאָל איך עס טהאָן? נישט גוט א נאָמען אָבצומעקען.

צ י נ ע

איך בעט אייך מעקט עס אָב: ווישט אָב, אָט אזוי...

צ י נ ע

נאַט אײַך די צװײ עפּעל.

ל ו י י צ ח ק

פאַר ראש השנה א ברכה מאַכן — נישט רעכט.

צ י נ ע

און אַז מע װיל אַ עפּעל און מע קען זיך נישט אײַנהאַלטן?

ל ו י י צ ח ק

מע בעדאַרף קענען גובר זײַן דעם יצר הרע.

צ י נ ע

די עפּעל װאַקסן זומער; קען מען זיך דען אַזױ לאַנג אײַנהאַלטן? איך עס אויף אַלע טאָג אפשר צען עפּעל, און גאָר נישט. כ'האָב גאָר נישט געװאוסט אַז מע טאָר נישט.

ל ו י י צ ח ק

אַט זאָג איך, אַז מען טאָר נישט.

צ י נ ע

װער איז ער דער יצר־הרע?

ל ו י י צ ח ק

ער זיצט אין מענטשן. אַט האָט ער דיך געשיקט אויפ'ן הויכן בוים רײַסן עפּעל און טאַקע באַלד בעשטראָפט געװאָרן.

צ י נ ע

אײ, איהר װײסט נישט פאַר װאָס כ'בין אַראָבגעפאַלן פון בוים.

ל ו י י צ ח ק

פאַר װאָס װײס איך עס עפּעס נישט?

צ י נ ע

איהר װײסט נישט. איהר װײסט שוין טאַקע גאָר נישט. װען איהר װײסט װי איך בין געװאָרן גאָר אַנאַנדער צינע... נו, פאַר װאָס בין איך אַראָבגעפאַלן פון בוים?

ל ו י י צ ח ק

אודאי נישט אין מישנע. אין מישנע צובלוטיגט מען זיך נישט קײן האַנט.

לוי יצחק

איך האב זיך דערשראָקען צוליעב דיר.

צינע

איך בין אראָבגעפאלען פון שפיץ בוים.

לוי יצחק

בעדארפט בענשען גומל.

צינע

איך האָב זיך דערשראָקען און אראָבגעפאלען.

לוי יצחק

אָט איז בלוט אויפ'ן האנט.

צינע

עס קלאַפּט מיר אזוי דאָס הארץ.

לוי יצחק

נאכמאל בעדארף מען קלעטערען אויף א בוים.

צינע

כ'האָב געהערט ווי איהר לערענט בין איך געגאנגען אייך אָנרייסען עפּעל.

לוי יצחק

פאר וועמעס וועגען?

צינע

פאר אייערט וועגען. מיינט איהר, כ'האָב נישט אנגעריסען? בעקומט פון איהר שירץ צוויי רויטע עפּעל. איהר זעהט, ווי שמחת־תורה עפּעל. צוליעב אייך בין איך אראָבגעפאלען פון בוים; כ'האָב געקענט גע'הרג'עט ווערען.

לוי יצחק

זאל גאָט אויסהיטען.

צינע

וואָס אַרט אייך, אז כ'וואלט גע'הרג'עט געוואָרען?

לוי יצחק

כ'האָב דאָך א אידיש הארץ.

# ד ר י ט ע ר  אַ ק ט.

בײַ דוד נח'ן פאר'ן שטוב. סוף זומער. פאַרנאַכט. פון שטוב דערטראָגט זיך לוי־יצחק'ס שטימע; ער לערענט.

צ י נ ע

זיצט פאר'ן שוועל און שלאָגט פוטער. בלײַבט אַלע ווײַלע שטיל און הערט זיך אײַן צום געזאַנג וואָס ציהט פון שטוב. זי דערמאָנט זיך אין עפּעס און לויפט אין גאָרטען ארײַן.

ל ו י  י צ ח ק

קומט אַרויס. בעטראַכט די פוטער־קאַלטשוקע; פּרובט א ציה טהאָן דעם שטעקען; זעהט ווי ארום שטעקען זענען שטיקלאך פוטער אָנגע־קלעבט. ס'דערהערט זיך פון גאָרטען צינעס אונרוהיגער אויסגעשרײַ און אַ געררויש צווישען די צווײַגען פון אַ בוים. ער בלײַבט א רגע דערשראָ־קען; מאַכט עטליכע טריט צום גאָרטען, קלעטערט שנעל אַריבער אַהין און באלד אײַלט ער צוריק אין שטוב אַרײַן.

צ י נ ע

בעווײַזט זיך אַ בלאַסע און האַלט זיך בײַם זײַט. זי קלעטערט אריבער דעם צאַם און דערנאָהנטערט זיך צו איהר פריהערדיגען פּלאַץ. בײַם שוועל. בעטראַכט אַ בלוט־צײַכען אויפ'ן אָרעם.

ל ו י  י צ ח ק

קומט ארויס, טראָגט אַ קווארט וואסער.

כ'טראַג דיר א טרונק וואסער. האָסט זיך צושלאָגען?

צ י נ ע

נעהמט פון זײַן האַנט און טרינקט.

ר ח ל

געלויבט איז דער אויבערשטער.

זי גיסט אָן אַ שיסעלע פאר לוי יצחק'ן. ווען צינע איז שוין מיט דעם אין העלפט וועג, רופט זי איהר צוריק מיט א וואונק און גיסט אריין אין שיסעל נאָך אַביסעל מילך.

צ י נ ע

האַלטענדיג די שיסעלע אזוי בויגט זי זיך צו דער מוטער און גיט איהר אַ קוש. געהט פאָרזיכטיג, מיט יראת־הכבוד צום טיש.

צ י נ ע

נענוג, גענוג, כ׳ווייס שוין אליין.

ר ח ל

האסט אנגעטהאן שיך? גוט האסטו געטהאן, מיין קינד.

צ י נ ע

איך וועל דערלאנגען צום טיש.

ל ו י  י צ ח ק  און  א ב ר ה ם  ה ע ר ש

קומען אריין.

ר ח ל

מע קען זיך שוין געהען וואשען.

גרייט צום טיש, דערלאנגט שווארץ און ווייס־ברויט.

א ב ר ה ם  י ע ק ב

דער רבי זאגט, אז זיהם געפעלט ביי אונז.

ר ח ל

געלויבט איז דער אויבערשטער.

ל ו י  י צ ח ק

אז מען וויל אזוי שטארק, נו, וועל איך שוין בלייבען ביז איבער יום־טובים.

ד ו ד  נ ח

ס׳וועט דיר נישט באנג טהאן.

דער עולם וואשט זיך. געהט צום טיש, מאכט א מוציא און קייט דעם ברויט.

ר ח ל

גיסט אן פאר יעדען א פאליוועו שיסעלע קרופניק.

צ י נ ע

דערלאנגט מיט א בעזונדערע כונה.

ה ע ר ש  ב ע ר

מע האט זיך ארומגעזעצט ארום טיש פונקט ווי שבת.

זאך... זעהסטו, דאס איז שוין אנ'עולה. כ'האב געמיינט, אז ער איז מיר א גוטער פריינד.

ר ח ל

ער האט מעהר שכל פון דיר.

צ י נ ע

וואס איז עס, מאמע? פון וואס רעדט איהר?

ר ח ל

ט'זיין רעכט, אז דו וועסט עס נישט וויסען.

ד ו ד נ ח

וועסט פאר איהם מאכען היינט אן אנדער געלעגער. שטאפ אן דעם זאק מיט פרישע היי. זאל ער האבען א ווייכערען געלעגער.

צ י נ ע

אפשר נאר מיין בעט זאל ער נעהמען?

ד ו ד נ ח

דאס וואלט אפשר געווען נישט קרום. וועסט נאר אריינלעגען פרישע היי.

צ י נ ע

וואו ל'איך שלאפען? איך'ל אפשר געהען צוריק שלאפען מיט דער מאמען.

ה ע ר ש ב ע ר

זעה נאר, ס'ארא ווארע זיי מאכען פאר איהם.

ד ו ד נ ח

האסט א פויערשע קאפ און ווייסט אפילו נישט וואס פאר א זכיה מיר האבען.

ה ע ר ש ב ע ר

וואס קאכסטו דארט?

צ י נ ע

רעטשענע קאשע מיט מילך.

ד ו ד נ ח

זעה רחל צי ס'איז גענוג מילך אין טעפעל.

צ י נ ע

קום אהער, הערש בער, לאָז איהר זיך נישט ארויסרייסען!

ס ט ע ר ע

ווע‏לען מיר שוין טאקע זעהען.

רייסט זיך ארויס מיט אַ קלינגענדיגען געלעכטער לויפט זי ארויס פון שטוב.

צ י נ ע

ביזט א לעקעש. געה ארויס, זאָג איהר, אז זי זאָל ארויסקומען אין די היי.

ס ט ע ר ע

איך בעדארף זי נישט. זי איז א שלעכץ. איך זאָג דיר, אז זי איז א שלעכץ. גיב מיר בעסער עסען, ט'גלייכער זיין.

ד ו ד נ ח, ר ח ל

קומען אריין.

צ י נ ע

שוין פארטיג אָנבייסען.

ד ו ד נ ח

ער איז דאָך טאקע גאָר קיין נאר נישט.

צ י נ ע

וועמען מיינסטו, טאטע?

ר ח ל

ער מיינט אלקנה'ן.

צ י נ ע

וואָס אי, מאמע? כ'בעט דיר.

ר ח ל

איי טשעפּע זיך אָב פון מיר. וואָס האָט דאָ געטהאָן די מיידעל?

צ י נ ע

זי איז געקומען פרעגען אויף איהר טאטען.

נ ח ד ו ד

האָסט איהר געקענט זאָגען, אז ער איז שוין אוועק אהיים. אָזאַ

צ י נ ע

טאַ זאָלסט איהר זאָגען זי זאָל אַרויסקומען אין אונזערע היי... שאַ
אַט איז זי!

ס ט ע ר ע

קומט אַריין.

אַ נאַט העלף; מיין טאַטע איז דאָ נישטאָ?

צ י נ ע

געווען און אוועקגעגאַנגען.

ס ט ע ר ע

שוין לאַנג?

צ י נ ע

בעדאַרפסט איהם טאַקע אַזוי נויטיג האָבען?

ס ט ע ר ע

כ'האָב געזעהען, ווי אברהם יעקב געהט אום מיט'ן רבין אויפ'ן לאַנקע.

צ י נ ע

ער געפעלט דיר?

ס ט ע ר ע

כ'האָב אויף איהם נישט געקוקט.

צ י נ ע

שווער זיך.

ה ע ר ש ב ע ר

אַ־אַ, ווי זי איז רויט געוואָרען!

ער כאַפּט זי אַרום, זי רייסט זיך אַרויס פון איהם.

צ י נ ע

לאָז מיר נאָר, איך וועל זי כאַפּען.

ס ט ע ר ע

לאָזט זיך נישט.

פאַר וואָס ווילסטו מיר כאַפּען?

צ י נ ע

רעד אָב מיט איהר, אז זי זאָל ארויסקומען היינט ביינאכט אין אונ־זערע היי.

ה ע ר ש ב ע ר

דו וועסט אויך ארויסקומען?

צ י נ ע

נאָך וואָס בעדאַרפסטו מיך?

ה ע ר ש ב ע ר

זי וועט נישט וועלען ארויסקומען, אז דו ס'נישט זיין.

צ י נ ע

זאָלסטו איהר זאָגען, אז איך וועל אויך זיין.

ה ע ר ש ב ע ר

אבער דו וועסט קומען?

צ י נ ע

איך וועל אפשר נישט קומען. דו וועסט מיט איהר אַלץ אָברעדען. מע קען ווינטער פראַווען א חתונה.

ה ע ר ש ב ע ר

אויף מיינע נאמנות, דו ביזט א כוואט. אבי כ'האָב געמיינט, אז דו קריכסט מיר אין וועג אריין. דערפאַר, אז כ'וועל פאָהרען אויפ'ן יריד ברענג איך דיר פאטשערקעס.

צ י נ ע

ברענג בעסער פאַר איהר.

ה ע ר ש ב ע ר

פאַר איהר האָב איך צייט. וואָס האָב איך צו ברענגען גלאט אזוי? כ'וועל ברענגען, אז מע וועט בעדאַרפען.

ד י נ ע

זאָג איהר, זי זאָל נישט פאָלגען איהר טאַטען, טאָמער מישט ער זיך אריין.

ה ע ר ש ב ע ר

כאַ־כאַ, דו לערענסט מיר טאָקע שעהנע זאכען.

צ י נ ע

אבער אזא בריה ווי סטערע...

ה ע ר ש ב ע ר

עך מיר א בריה!

צ י נ ע

האסט געזעהען ווי זי וואשט גרעדט? אז זי פראטשעט די גרעט ביים טייך הערט מען איש ביי אונז. באשר איצטער שעהמט זי זיך. אבער, אז זי וועט זיין דיין ווייב וועט זי דיר קריכען אונטער די נענעל. איז אפשר נאך אמאל אזוי שטארק ווי איך. האסט גע־זעהען איהרע הענט? זיינען אפשר נאך אמאל אזוי גראב ווי מיינע.

ה ע ר ש ב ע ר

אויב דו ביזט אזא גוטע שוועסטער, טא רעד מיט איהר.

צ י נ ע

איך זאל מיט איהר רעדען? שעהמען זאלסטו זיך. וואס ליגסטו דא אין שטוב אב יעדען אווענד? קענסט נישט אבעסען קיין וועטשערע און געהען אהין? וואס בעדארף זי זיצען אליין און אויס־קוקען די אויגען נישט געשטויגען און נישט געפלויגען?

ה ע ר ש ב ע ר

זעה, פון וואנען ווייסטו עס אלץ?

צ י נ ע

פון וואנען איך ווייס? איך פערשטעה!

ה ע ר ש ב ע ר

ביזט א פיינע חברה'טע. איך וועל איהר דערצעהלען וואס דו האסט מיר געהייסען טהאן.

צ י נ ע

בעדארפסט זיך שעהמען איהר אזוינס צו דערצעהלען. זי בעדארף וויסען, אז איך האב דיר געהייסען געהען צו איהר?

ה ע ר ש ב ע ר

זי איז א מויד א פייער: איך ווייס עס.

צ י נ ע

זי נעהט דאָך אויס פאַר דיר.

ה ע ר ש ב ע ר

שוין בעדאַרפט צו זיין. האָט זיך אָנגעהויבען צו בלאָזען.

צ י נ ע

מסתמא האָט זיך איהר טאַטע אריינגעמישט.

ה ע ר ש ב ע ר

זאָג, פון וואַנען ווייסטו?

צ י נ ע

איך וויים שוין.

ה ע ר ש ב ע ר

וואָס רעדסטו היינט עפּעס אזוי? האָסט עפּעס אָבגעמאַכט מיט סטערען? זאָג. — וועסט מיר קריכען אין וועג אריין, זאָג איך דיר, אז ס'וועט דיר מעהר נישט פעהלען.

צ י נ ע

שטיק נאַר; וואָס דו רעדסט. ביזט דאָך מיין ברודער — בין איך דיר א שונא?

ה ע ר ש ב ע ר

איך וויים, אז דו ביזט מיר נישט קיין שונא. דאריבער פרעג איך דאָך — פאַר וואָס זי בלאָזט זיך? איך זאָג איהר, אז מע וועט אָבקאָשען די היי וועלען מיר פאָהרען אין שטאָדט אריין און וועל איהר אָננעהמען אויף א קלייד — האָט זי אויסגעגלאָצט אויף מיר אזא פּאָר אויגען, פונקט ווי זי וואָלט מיך גאָר נישט קענען. און דו זאָגסט, אז דו האָסט גערעדט מיט איהר.

צ י נ ע

כ'האָב געוואָלט, אז דיר זאָל טהאָן הנאה.

ה ע ר ש ב ע ר

אי'ז נישט. זי מיינט, אז כ'וועל איהר טאַקע נאָכלויפען. פעהלען נאָר מיידען אויפ'ן דאָרף.

צ י נ ע

כ'האָב גערעדט מיט איהר.

ה ע ר ש ב ע ר

זי האָט עפּעס געזאָגט?

צ י נ ע

נעהמט אַרום זיין האַלז און קוקט איהם אין די אויגען.

זי וויינט, זי קלאָגט: זי קען אָהן דיר נישט לעבען.

ה ע ר ש ב ע ר

כאַ־כאַ, א מוידילע!

צ י נ ע

זי זאָגט, אז זי וועט אפשר משוגע ווערען.

ה ע ר ש ב ע ר

דאָס זאָגסטו א ליגען. ווי אזוי האָסטו זי נעכטען געזעהען?

צ י נ ע

אודאי; כ'בין דאָרט געוועזן.

ה ע ר ש ב ע ר

זאָגסט א ליגען; זי האָט מיר ביינאַכט נעכטען געפרעגט, וואָס דו בלאָזט זיך עפּעס אויף איהר.

צ י נ ע

כ'האָב טאַקע מיט איהר נישט גערעדט.

ה ע ר ש ב ע ר

כאַ־כאַ, זעהסטו, אז דו ווילסט מיר פערדרעהען א קאָפּ.

צ י נ ע

האָב טאַקע חתונה מיט סטערען; דיר וועט זיין גוט.

ה ע ר ש ב ע ר

ווילסט זיין א שדכנטע? דיר וועט דערפון גאָר נישט ארויסקומען.

צ י נ ע

ביזט דאָך מיינער א ברודער.

ה ע ר ש ב ע ר

טאָ געה רעד מיט איהר, וואָס רעדסטו מיט מיר?

ה ע ר ש  ב ע ר

קומט אריין.

פארטיג עסען?

צ י נ ע

באלד וועט זיין פארטיג.

ה ע ר ש  ב ע ר

כ'האב נישט קיין צייט צוווארטען.

צ י נ ע

וואס טהוסטו?

ה ע ר ש  ב ע ר

כ'האב געבוג וואס צו טהאן; מיינסט כ'דרעה זיך ארום פוסט יון פאס?

צ י נ ע

ביזט א שלעכטער ברודער.

ה ע ר ש  ב ע ר

וועל איך אריינקומען שפעטער.

צ י נ ע

כ'האב דיר טאקע עפעס צו דערצעהלען.

ה ע ר ש  ב ע ר

כ'וויים שוין דיינע מעשיות.

צ י נ ע

ווייסט שוין טאקע נישט. וועסט זיך שוין בעטען ביי מיר, איך זאל דערצעהלען.

ה ע ר ש  ב ע ר

איז נישט; מיין באבעס דאגה.

צ י נ ע

דו האסט טאקע נעכטען סטערען נישט געזעהען.

ה ע ר ש  ב ע ר

דו האסט זי געזעהען?

ד י נ ע

פרעהליך.

איך ווייס שוין וואס צו טהאן טאקי; איך ווייס...

ר ח ל

וואס אי מיט דיר? וואס איז מיט אמאל די שמחה אויף דיר?

ד י נ ע

איך ווייס שוין אלץ וואס צו טהאן.

ר ח ל

אז דו וועסט זיין פערשייט וועט ער אפילו נישט וועלען זיך אומ־קוקען אויף דיר.

צ י נ ע

נעה, מאמע, זעה וואו זיי זיינען אלע; איך וועל אליין קענען אב־קאכען דעם ווארימעס.

ר ח ל

זאל איך דעם טאטען גאר נישט זאגען?

צ י נ ע

ניין, מאמע, איך בעט דיר.

ר ח ל

ווישט אב א טרער; געהט צו צינען גיט איהר א קוש און בלאזט איהר דריי מאל אב. געהט ארויס.

צ י נ ע

וואשט דעם פנים און פלעכט איבער די האר. טהוט אן א טיכעל אויפ'ן קאפ אזוי, אז מען זאל די האר נישט ארויסזעהן — און קוקט אריין אין עמער וואסער צו זעהען דארט איהר געזיכט. נעהמט אראב דאס טיכעל און שפיגעלט זיך ווידער אין עמער. פערדרעט די צעפ אויף הינטען און שפיגעלט זיך. דאך בלייבט ביי איהר — מאכען פון ביידע צעפ איינעם; וויקעלט איהם ארום קאפ און באלד אבער בלייבט ביי איהר, אז זי זאל איהם לאזען פאלען פון איהר פלייצע אראב. טהוט אן שיך און זאקען. ווישט די טרערען.

שעהמט איהם צו געבען. כ'האב איהם געפרעגט וואס ער האט ליעב וועל איך איהם קאכען.

ר ח ל

אט זעהסטו — דאס איז די מעשה! איצטער פערשטעה איך שוין פאר וואס ער וויל פון אונז אוועקפאהרען. ווי פאלסטו עס אוים צו טהאן. ביזט אזוי בארוועס צו איהם נעגאנגען. וועה איז מיר.

צ י נ ע

וואס זאל איך טהאן? וואס קען איך מאכען? פאר וואס קען איך צו איהם נישט זיין אזוי ווי סטערע איז צו הערש בערען?

ר ח ל

אידען טהוען נישט אזוי. איך קען גאנצענע נעכט מיט אן אויג נישט צו מאכען זינד דו האסט מיר דערצעהלט. איך האב דעם טאטען אפילו אין די אויגען נישט אנגעזעהן ביז פאר דער חתונה.

צ י נ ע

כליפעט, ווישט די טרערען.

ר ח ל

וועה איז מיר, דער קאפ האט זיך מיר אזש פערדרעט. אפשר זאל איך עס דערצעהלען דעם טאטען; אפשר ט'ער וויסען ווי אזוי צו רעדען מיט איהם.

צ י נ ע

ניין, נישט דעם טאטען. כ'האב מורא ער זאל דערפון וויסען. כ'וועל אפשר נישט אויסהאלטען אויב ער וועט אוועק.

ר ח ל

פריהער פאר אלץ, מיין קינד, זאלסטו נישט ארומגעהן בארוועס פאר איהם אין די אויגען, מען טאר נישט אזא זאך.

צ י נ ע

אפשר אנטהאן אן אנדער קליידעל?

ר ח ל

כ'וויים, אפשר.

ר ח ל

כ'האב גאר מורא צו טראכטען אזוי הויך.

צ י נ ע

טא וואס וועט זיין? וואס וועט זיין!

ר ח ל

דער מענש וועט נאך זיין ערגעץ א רב; און וואס זיינען מיר, מע־שטעהנס געזאגט, ווערט אויף דער וועלט?

צ י נ ע

טא פאר וואס קען איך נישט זיין זיין ווייב?

ר ח ל

הא?

צ י נ ע

כ'וועל אפשר אויסגעהן, אויב ער וועט אוועק פון אונזער שטוב.

ר ח ל

קינד מיינס, ס'ציטערט מיר אזש אין הארצען. איך הער וואס דו רעדסט, וועה איז מיר.

צ י נ ע

בין איך נישט ווערט צו האבען אזא מאן?

ר ח ל

ניין, נישט דאס. וועה איז מיר, וואס איז א דארפישער מענש?

צ י נ ע

און, אז כ'בין א דארפישע טא וואס איז? וואס מע וועט מיר הייסען וועל איך טהאן. אז מע וועט מיר זאגען ווי אזוי מע בע־דארף זיין פרום — וועל איך.

ר ח ל

אין שטאדט קען א אידישע טאכטער דאווענע, גאט בעטען און דא—מעשטעהנס געזאגט.

צ י נ ע

טא וועל איך אויך קענען. כ'האב געוואלט ער זאל מיט מיר רע־דען, האב איך איהם אנגעריסען וויינפערלאך האב איך זיך גע־

ר ח ל

טאַ וואו ביזטו געוועזן אין דער וועלט? האסט נישט קיין מויל? האסט איהם געקענט ענטפערען אזוי, אז ער זאל שוין האבען צו געדענקען.

צ י נ ע

לאז איהם נישט אוועקפאהרען.

ר ח ל

טאַ דאריבער בעדארף מען וויינען? ס'איז מיר א שאד צוליעב אברהם יעקב'ן.

צ י נ ע

בעהאלט איהר קאפ ביי דער מוטער אויפ'ן שויס.

איך וויל, ער זאל בלייבען ביי אונז. ער איז מאמע אזא פיינער מענש.

ר ח ל

האסט דאך געלאכט פון איהם.

צ י נ ע

כ'האב נישט פערשטאנען.

ר ח ל

טאַ וואס קען איך טהאן; וואס קען איך מאכען?

צ י נ ע

אז דו פערשטעהסט נישט, מאמע.

ר ח ל

וואס האב איך דען צו פערשטעהן?

צ י נ ע

אז ער רעדט קען איך אפשר אויסגעהן.

ר ח ל

אט דאס מיינסטו גאר, מיין קינד?...

צ י נ ע

איך בין שוין נישט קיין קינד. איך פערשטעה שוין אלצדינג. איך האב קיין מאל אזא מענשען נישט געזעהן.

אלקנה

ווינען בײדע פײנע סחורות.

צינע

אבי מײן מאמען געפעל איך.

אלקנה

הערסט, דוד נח? ווי ס'לערענט זיך צו ענטפערען און עלטערען מענשען. ווען סטערע זאל מיר אזוי ענטפערען וואלט זי שוין בײ מיר געכאפּט א חלק. הײנטיגע קינדער... קום, דוד נח.

ער און דוד נח געהען ארויס.

צינע

קוקט אין פענסטער, מיט א זײט אָבגעווענדט פון דער מוטער און ווישט די טרערען.

רחל

איך האב געמײנט, אז איהם איז גוט בײ אונז, ווען איז מיר, צום סוף — נא דיר... זעה נאר, וואס ווײנסטו?

צינע

כליפּעט.

רחל

וואס ווײנסטו, שטיק נאר? הערסט זיך אײן וואס אלקנה זאגט? באשר כ'האב מיר אײנגעהאלטען. עפּעס איז ער מיר גאר נישט דער אײגענער אלקנה די לעצטע צײט. געוואָרען אזא מין נישט־פערגינער. כ'וואלט מיר נאך געוואונשען צו זײן אין זײן שטאנד.

צינע

זיצט בײם פענסטער, אראָבגעלאָזען דעם קאָפּ און ווישט די טרע־רען.

רחל

איך פערשטעה דאך גאר נישט וואס דו ווײנסט. זעה נאר כ'בעט דיר, וואס איז די מעשה?

צינע

האסט נישט געהערט, וואס אלקנה האט דא גערעדט.

ביי זיך אין שטוב צו האלטען. כ'וואָלט געגאנגען אין בית־המדרש אריין און געזוכט, ווי איהר זעהט מיך לעבען. אויפ'ן דאָרף, אז א איד וויל זיין א איד — קען ער נישט. כ'האָב דעם גרעסערען גע־שטאָפּט אין קאָפּ אריין און ס'איז נישט געקראָכען.

אלקנה

כא־כא־כא, אין קאָפּ ליגט פערד, שעטשקע, קארטאָפּליעס.

רחל

וואָס איז איצטער? אפשר ארום יום־טובים...

אלקנה

כ'האָב נישט קיין צייט — וואָס בלייבט?

דובנח

מע טאָר נישט א מאך טהאָן מיט'ן האנט אויף א דאָרף־מענשען. אַט געה אביסעל ארוים אויפ'ן לאָנקע, זעה וואָס דאָרפישע מענ־שען טהוען. געהען נישט ארום לעדיג. לערנען נישט קיין תורה, אבער זעהן נישט ארום פוסט און פּאַס. געה, אברהם יעקב פיהר דעם רבין ארוים אויפ'ן לאָנקע.

רחל

געה מיין קינד.

אברהם יעקב

וועט איהר געהן, רבי?

לוי יצחק

מע קען געהן אביסעל.

געהען ביידע ארויס.

רחל

שרייט נאָך.

בעווייז איהם מיין קינד ווי שעהן קאָרען וואַקסט!

אלקנה

וואָס שווייגסטו אזוי עפּעס, ציגע? האָסט געזעהן סטערען?

ציגע

ניין.

ר ח ל

געה צו, אברהם יעקב, בעט דעם רבי׳ן ער זאָל דאַ בלייבען מיט אונז.

ד ו ד נ ח

עס נאַרישקייטען, אז סע האָט זיך שוין געמאַכט אזוי: מע נעהמט נישט און מע פערשעהמט אַ דאָרפישען מענשען.

ר ח ל

מישטעהנס געזאָגט, אויפ׳ן דאָרף פערגעסט מען אין גאָט און אין זיין געבאָט. כ׳בין געוועזן אין זיבעטען הימעל וואָס ביי מיר אין מיין שטוב — כ׳ווייס דאָרט וואָס.

ד ו ד נ ח

זעהסטו דאָך, האָסט אַ מענשען געגעבען שלעכט צו עסען, געהט ער אוועק.

ר ח ל

כ׳ווייס דאָרט וואָס דו רעדסט; כ׳האָב דען פאַר זיך פריהער גע־נומען? אדער אפשר פריהער די קינדער געגעבען?

א ל ק נ ה

דאָס טענה איך דאָך, זאָל ער געהן צו מיר אויב דאַ געפעלט איהם נישט.

ד ו ד נ ח

דאָס, אלקנה, טהוסטו אַן עולה.

ר ח ל

אלקנה וויל זיך קריגען מיט אונז — זאָל זיין אזוי.

ל ו י י צ ח ק

קריגט זיך נישט אידען איבער מיר. מיר פעלט באַנ׳אייך גאָר נישט. מיר איז דאַ צו גוט. איך עס און טרינק נישט פערדינטערהייד. איך וויל נישט אזוי.

ד ו ד נ ח

אַט לאָז געמאַכט. פערשעהמסט אַ דאָרף־מענשען. ווען כ׳וואָלט געוואוינט אין שטאָדט, האָט מען נאָך אמאָל אַ זכיה אַ לערנער

ד ו ד נ ח

ווייסט—אבשיי האָבען? ווי האָט מען עס נישט קיין אבשיי?

א ב ר ה ם י ע ק ב

קומט אריין.

ד ו ד נ ח

זאָג מיר נאַר, צוליעב דיר געהט עס א מענש אוועק? איך וועל נעהמען א שטעקען און דיר צוברעכען די ביינער!

ל ו י י צ ח ק

ניין, נישט צוליעב איהם. הלואי וואָלטען אַלע קינדער זיין ווי ער.

ר ח ל

קומט אריין.

וועה איז מיר, דער רבי געהט אוועק?

ד ו ד נ ח

הערסט דאָך, אלקנה וויל איהם נעהמען צו זיך.

ר ח ל

איהר טאָרט נישט טהאָן אזא זאַך.

א ל ק נ ה

לאָמיר פרעגען א מענשען: וואָס זאָגסטו, רבי?

ל ו י י צ ח ק

איך טראַכט, אז גלייכער געהן אהין וואו כ'האָב בעדאַרפט. בין אָב־געוועזען א חודש, אפשר שוין מעהר ווי א חודש צייט — גענוג.

ר ח ל

סטייטש, וואָס הייסט?

ל ו י י צ ח ק

איך וועל שיקען אן עלטערען מענשען צו אייך.

ד ו ד נ ח

דיך ווילען מיר. מען רעדט פון דיר אין דער גאַנצער געגענד.

א ל ק נ ה

דאָס זאָג איך דאָך אויך.

פאלען. שא, וואס אי דאס אויפ'ן ברעטעל? לעהרענסט דעם אינ־געל שרייבען: אליין געשריבען וואס? בעטראכט דאס ברעטעל. א שאד וואס כ'האב נישט מיינע ברילען.

צינע

קוקט פון דער זייט בייז צו איהם.

אלקנה

וואזשנע אותיות; קוקען פשוט פון ברעטעל אראב.

נח דוד

קומט אריין.

צינע

טאטע, ווייסט אז...

אלקנה

א גאט העלף, דוד נח; כ'וויל דעם מענשען פון דאנען צונעהמען.

דוד נח

דער אינגעל האט מיר שוין געזאגט. וואס הייסט?

אלקנה

אזוי ניך געלאפען אנזאגען.

דוד נח

וואס פעלט איהם דען ביי מיר אין שטוב? א שלעכטער געלע־נער? אדער אפשר קארג צו עסען? און דאס וואס כ'האב צוגע־זאגט קען מען מיר טרויען. צו יום־טובים דערציהען — וואס הייסט?

אלקנה

אבער דו פערשטעהסט נישט פון וואס דא איז די רייד. איך זאג, אז ס'אי גלייכער, ער זאל זיין ביי מיר.

דוד נח

דאס מיין איך דאך, אז איך וועל איהם נישט אבלאזען.

אלקנה

מיינע קינדער זיינען שקצים און אז דער מלמד וועט זיין דאביי וועלען זיי מעהר אבשיי האבען.

א ל ק נ ה

ס'אי שוין מיין עסק.

ל ו י י צ ח ק

איך וויל אינגאנצען אוועק פון ישוב.

א ל ק נ ה

מיינע קינדער געהן אום פוסט און פאס. איך קען דיך נישט אוועק־לאזען.

ל ו י י צ ח ק

פאלגען נישט אן עלטערען.

א ל ק נ ה

איך וועל זיין דאביי און כ'וועל זיי מיט דער בייטש מכבד זיין טאמער פאלגען זיי נישט... וואס קען איך מאכען? מע איז שטענ־דיג פעריאגט און ס'איז נישטא קיין צייט ווען אפילו אבצושמיי־סען א קינד.

ל ו י י צ ח ק

שמייסען קינדער איז נישט נויטיג.

א ל ק נ ה

דאס, זעהסטו, בין איך שוין נישט מסכים. מע האט מיך אויך געשמיסען; א ניט איז טאקע געווען שלעכט.

צ י נ ע

זאגט עפעס אין דער שטיל אברהם יעקב'ן, ער געהט שטיל ארויס. מיט גרויס אונרוהיגקייט הערט זי זיך צו צום שמועס.

ל ו י י צ ח ק

איהר בעדארפט האבען צו די קינדער אן עלטערען מענשען. וועלען זיי האבען פאר איהם דרך־ארץ.

א ל ק נ ה

אבער געזונד זאלסטו זיין — דו געפעלסט מיר — ווי זאגט מיין אידענע, וואס האב איך מיר צו נארען? אויפ'ן ישוב פראסטע אבער ארענטליכע אידען; קענסט דא קריגען א כלה — א פיינע אידישע טאכטער. כא־כא־כא, אויפ'ן ישוב ווערט מען נישט פער־

צ י נ ע

ס'איז מיין נאָמען אַזוי לאַנג?

ל ו י י צ ח ק

דאָס מאַכט — אברהם יעקב.

צ י נ ע

איך בעט אייך, שרייבט אָן מיין נאָמען — צינע.

ל ו י י צ ח ק

שרייבט.

צ י נ ע

אוי, מאַמעלאַך! אַט וועל איך אָבמעקען און איהר שרייבט אָן נאָך אַמאָל.

א ב ר ה ם י ע ק ב

ביזט א משוגענע.

צ י נ ע

שרייבט, איך בעט אייך.

ל ו י י צ ח ק

שרייבט אָן.

צ י נ ע

מעקט ווידער אָב.

איצטער נאָך אַמאָל: כ'האָב אַזוי ליעב צו זעהן ווי איהר שרייבט.

ל ו י י צ ח ק

מאַכסט זיך נאַריש.

צ י נ ע

איך זעה שוין, אז איהר וועט נישט אוועקפאָהרען, איך...

א ל ק נ ה

קומט אריין.

א גאָט העלף, רבי. איך בין געקומען דיך צונעהמען צו מיר א היים.

צ י נ ע

פאַר וואָס?

צ י נ ע

אַ, ווען איך וואָלט עס געקענט מאכען אזוי, אז אייך זאָל זיין גוט ביי אונז! ווייסט איהר גאָר וואָס, אז איהר וועט אַבעסען ט'איהר ארויסקומען אין פעלד און איהר ט'זעהן ווי אזוי איך שאר צונויף די היי. איך נעהם אַן אזא גרויסען בונט היי אויפ'ן קאָפּ אז מען זעהט נאָר די פיס ארוים. זאָגט מיר, וואָס איהר האָט ליעב צו עסען?

ל ו י י צ ח ק

שמייכעלט אין פערלעגענהייט.

צ י נ ע

זאָל זיך אייך אויסדאכטען אז איהר זענט מיין מאן און איך אייער ווייב און איך האָב אייך זעהר ליעב און איך וויל איהר זאָלט מיר זאָגען וואָס ס'איז געשמאַק.

ל ו י י צ ח ק

ס'אי דאָך אבער נישט אזוי.

צ י נ ע

וואָס, נישט אזוי? זאָל זיך אייך אויסדאכטען, מיר זענען א פּאָר־פאָלק. איך שטעה ביים קוימען און וויל וויסען וואָס מיין מאַן האָט ליעב... אוי דאָס איז אזוי שעהן... אוי, איך רעד נארישקייטען. איך זעה, אז איהר שעהמט זיך פון מיינע רייד. זייט ביי אונז, איך בעט אייך.

א ב ר ה ם י ע ק ב

קומט אריין.

אַט האָב איך א ברעטעל מיט א שטיקעל קרייט: דער רבי וועט מיר לעהרנען ווי אזוי אויפצושרייבען מיין נאָמען.

צ י נ ע

איך וויל אויך, רבי: שרייבט אַן מיין נאָמען. איך וויל זעהן ווי אזוי מיין נאָמען קוקט אוים אנגעשריבען.

ל ו י י צ ח ק

שרייבט אַן מיט גרויסע אותיות „אברהם יעקב“.

ס׳וועט זיין גוט.

ל ו י  י צ ח ק

ניט רעכט.

צ י נ ע

פאר וואס נישט רעכט? מיין ברודער מיט סטערען מעגען?

ל ו י  י צ ח ק

וואס, ער לערענט מיט איהר?

צ י נ ע

ניין; זיי האבען זיך ליעב. זיי האבען זיך זעהר ליעב. ס׳איז זעהר שעהן, אז מען האט זיך ליעב... קיינער ט׳נישט וויסען ווען איהר יועט מיט מיר לערנען. מיר קענען זיך בעהאלטען אין פעלד, אדער גאר אויפן בוידעם.

ל ו י  י צ ח ק

כ׳וועל נאך אפשר היינט פון דאנען אוועק.

צ י נ ע

איך׳ל נישט לאזען.

ל ו י  י צ ח ק

מען קען מיך נישט האלטען מיט געוואלד.

צ י נ ע

אדרבא זאגט, פאר וואס אייך איז נישט גוט ביי אונז? אפשר האט איהר א שלעכטען געלעגער — הא, זאגט, אפשר? געפעלט אייך מיין שלאפבאנק, וועל איך אייך אבטרעטען. זאגט, פאר וואס ווילט איהר פון אונז אוועק?

ל ו י  י צ ח ק

דאס וועל איך דעם טאטען זאגען. ער האט מיך דא אבגעשטעלט.

צ י נ ע

אבער איך בעט אייך, אז איהר זאלט נישט אוועק פון אונז. איך בעט אייך זעהר...

ל ו י  י צ ח ק

דו לערענסט דאך סיי ווי נישט, טא וואס איז די נפקא מינה?

צ י נ ע

ווארום וואָס, זי געפעלט אייך?

ל ו י  י צ ח ק

הא?

צ י נ ע

סטערע געפעלט אייך?

ל ו י  י צ ח ק

נישט שעהן צו פרעגען אזא זאך?

צ י נ ע

פאר וואָס איז נישט שעהן. איך פערשטעה נישט, פאר וואָס ס'איז נישט שעהן.

ל ו י  י צ ח ק

איך קלעהר גאָר אוועקצוגעהן פון דאנען.

צ י נ ע

אייך איז נישט גוט ביי אונז.

ל ו י  י צ ח ק

מיר איז דאָ וואויל, נאָר איך ברענג נישט קיין נוצען מיט מיין זיין. די קינדער ווילען נישט לערנען.

צ י נ ע

לערענט מיט מיר, איך וועל זיך לערנען ווי א איינגעל.

ל ו י  י צ ח ק

ס'איז נישט רעכט. ווייבער זיינען פטור פון צו לערנען תורה. פאר זיי לערענט שוין דער מאַן.

צ י נ ע

וואָס?

ל ו י  י צ ח ק

האָ?

צ י נ ע

איך זאָג דאָך אייך, לערענט מיט מיר, אז קיינער זאָל נישט ווי־סען. אודאי, קיינער בעדאַרף נישט וויסען. איהר ט'זעהן ווי

לוי יצחק

א איד בעדארף זיך נישט שטייערן.

ציניע

פאר וואס נישט? א איד בעדארף זיין אזוי שטארק ווי א גוי. זי וויל איבערברעכען א צווייג אויפ'ן קניה; זי קען נישט. ווענדט זיך צו איהם. ס'איז צו לאנג. פאלט אראב פון קוימען. אפשר ט'איהר עס קענען איבערברעכען?

לוי יצחק

נאך וואס ברעכען אויף דער קניה, אז מען קען עס טהאן מיט א האק?

ציניע

אז מען זאל טהאן אלץ ווי מען בעדארף... איך בין נישט קיין שטאדטישע.

לוי יצחק

אויפ'ן דארף בעדארף מען אויך זיין א מענש.

דינע

אביסעל פערשעמט.

מיין מאמע זאגט טאקע, אז איך בין צופיעל צולאזען. סטערע איז טאקע בעסער פון מיר.

לוי יצחק

ווער?

לינע

סטערע. אלקנה'ס מיידעל. זי האט מיר געזאגט, אז זי האט גע־רעדט מיט אייך. מיין ברודער וויל זי פאר א כלה.

לוי יצחק

וואס פאר א ברודער?

ציניע

דער עלטערער: הערש בער.

לוי יצחק

טאטע־מאמע שוין דורכגעקומען צווישען זיך?

א ב ר ה ם   י ע ק ב

לעהרענט מיר אויס אנצושרייבען מיין נאמען.

ל ו י   י צ ח ק

דערצו בעדארף מען פריהער קענען אנשרייבען דעם אלף־בית.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

כ'וועל אריינברענגען א ברעטעל מיט א שטיקעל קרייט און איהר ט'מיר טאקע ווייזען ווי אזוי.

לויפט ארויס.

ל ו י   י צ ח ק

פערקוקט זיך אין פענסטער, ווי ער וואלט אימעצען בעמערקען; ער איילט צום טיש, גראבט איין די אויגען אין ספר.

צ י נ ע

קומט אריין, בארוועס. ס'קליידעל פערשטעקט ביים זייט. אריינקומענדיג פעריכט זי עס. פערנעהמט זיך אנלעגען א פייער אויפ'ן קוימען, ווענדט זיך צו איהם:

די מאמע האט געפרעגט, אויב איהר ווילט עסען?

ל ו י   י צ ח ק

ס'איז רעכט אזוי אויך.

צ י נ ע

איהר ווילט פאסטען?

ל ו י   י צ ח ק

א מענש בעדארף זיך נישט געוואוינען אזוי צו דער אכילה.

צ י נ ע

אז איהר וואלט עסען אזוי פיעל ווי איך וואלט איהר האבען מעהר כח.

ל ו י   י צ ח ק

צוליעב וואס בעדארף מען עס האבען כח?

צ י נ ע

נישט גוט, אז מען האט נישט קיין כח. איהר וואלט זיך נישט געקענט שטייערען מיט הערש בערן.

גרויסקייט צום מענשען איבערגעגעבען.

א ב ר ה ם  י ע ק ב

אבער א מענש וואלט נישט געקענט בעשאפען די וועלט.

ל ו י  י צ ח ק

דערפאר קען א מענש חרוב מאכען א וועלט.

א ב ר ה ם  י ע ק ב

אזוי!

ל ו י  י צ ח ק

ווייסט, אברהם יעקב, אז כ'וועל מיר אפשר שוין לאזען פון דאנען.

א ב ר ה ם  י ע ק ב

איך איז דען שלעכט ביי אונז?

ל ו י  י צ ח ק

ס'איז נישט קיין תכלית. כ'האב דא נישט קיין ספרים. דא פעלט מיר אלצדינג. דא פעלט מיר דער קול פון די לומדי־תורה יעדען בעגינען אין בית־המדרש. פעלט מיר דער תואר־פנים פון די שעהנע אידען, צוליעב וועמעס זכות די וועלט האט א קיום.

א ב ר ה ם  י ע ק ב

איך וואלט אזוי וועלען מיטגעהן מיט אייך: איך וועל אויך אויפ־שטעהן פארטאג לערנען.

ל ו י  י צ ח ק

האסט דאך נאר וואס געזאגט, אז דיך ציהט אין פעלד אריין.

א ב ר ה ם  י ע ק ב

ס'אי טאקע אמת: נאר מיר דאכט זיך אויס, אז אויף דער וועלט איז עפעס מאדנע. אמאל טרעפט, אז סע פאהרט דורך א איד א פרעמדער, זעהט ער אויס אזוי אנדערש. פאר א יאהרען איז דא דורכגעפאהרען עפעס א רב, האט ער געהאט אזא לאנגע, ווייסע בארד! כ'האב אויפ'ן דארף קיין מאל אזא אידען נישט געזעהן, א פולע שול מיט אזוינע אידען מוז טאקע זיין זעהר שעהן.

ל ו י  י צ ח ק

אודאי איז עס שעהן.

ל ו י  י צ ח ק

וואָס הייסט? ווייסט דען נישט, אַז גאָט איז אומעטום?

א ב ר ה ם  י ע ק ב

יאָ, ער איז אין הימעל און אויף דר'ערד. איך מיין, אַז ס'וואָלט געווען שלעכט אָהן גאָט. ער מאַכט דאָך, אַז די גראָזען זאָלען וואַקסען. ס'אי זעהר גוט וואָס אַ גאָט איז פאַרהאַנען אויף דער וועלט. מענשען וואָלטען אפשר געווען גזלנים, ווען נישט גאָט.

ל ו י  י צ ח ק

ווי ווילדע חיות.

א ב ר ה ם  י ע ק ב

איהר האָט אַמאָל געזעהן אַ וואָלף?

ל ו י  י צ ח ק

ס'אי געשריבען: „זאב טורף“; אַ וואָף פערצוקט.

א ב ר ה ם  י ע ק ב

פאַר־אַ־יאָהרען האָט אַ וואָלף ביי אונז צוריסען אַ פערד.

ל ו י  י צ ח ק

אַזוי, אַ פערד צוריסען!

א ב ר ה ם  י ע ק ב

ער איז אומגעגאַנגען אויפ'ן לאַנקע געפענטעט. ס'אי געווען ביי־נאַכט, אויף מאָרגענס האָט מען איהם געפונען אַ טוידטען; זיין האַלז געווען אויסגעגעסען. מען האָט דערקענט דעם וואָלפ'ס ציי־נער.

ל ו י  י צ ח ק

אָט זעהסטו שוין.

א ב ר ה ם  י ע ק ב

וועלף ווייסען נישט, אַז אַ גאָט איז פאַרהאַנען; אַ מענש איז טאַקע אַ קלוגע בעשעפעניש.

ל ו י  י צ ח ק

דאָך געשריבען: „כי בצלם אלהים נברא האדם“ — אין דעם פאַרעם פון גאָט איז בעשאַפען געוואָרען דער מענש. גאָט האָט פון זיין

אברהם יעקב

דער טאַטע ווייסט גאַר נישט.

לוי יצחק

איך ווייס אויך, אַז דרויסען איז שעהן; מיינסט, איך ווייס נישט?

אברהם יעקב

מיר'ן נישט לערנען. מיר'ן אַזוי עפּעס רעדען. רעדט מיט מיר עפּעס, רבי.

לוי יצחק

רוף מיך ביים נאָמען. ביזט דאָך גרעסער פון מיר... דברים־בטלים ווילסטו זאָל איך מיט דיר רעדען?

אברהם יעקב

איהר ווילט ווערען אַ רב. סאַי טאַקע גוט צו ווערען אַ רב, ס'איז עפּעס שווער?

לוי יצחק

ווי פאַר וועמען.

אברהם יעקב

איך וואָלט געקענט ווערען אַ רב?

לוי יצחק

ס'איז פאַר קיינעם נישט שווער. נאָר דו האָסט דאָך ליעב בעסער צו זיין אין פעלד; איז אַזוי אויך גוט.

אברהם יעקב

נישט — איך האָב ליעב; באַשר ס'איז זומער איז שווער צו זיין אין שטוב, אַז דאָרט איז אַזוי גוט. איהר זענט שוין ווי אַן אַלטער איד.

לוי יצחק

אַז מע וויל ווערען אַ רב בעדאַרף מען אַבקערען דעם געדאַנק דער־פון, ווייל ס'איז מבטל דעם געדאַנק.

אברהם יעקב

רעדט מיט מיר פון גאָט.

# צווייטער אקט.

ביי דוד נח'ן אין שטוב. אָנהויב זומער. ארום האלבען טאָג.

ל ו י   י צ ח ק

זיצט ביי א ספר פערטראכט. הויבט זיך אויף פון אָרט, געהט אום אויף און אָב.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

קומט אריין.

אט בין איך. געמיינט, אז היינט וועלען מיר נישט לערנען.

ל ו י   י צ ח ק

מיט וואס איז היינט אנדערש ווי שטענדיג?

א ב ר ה ם   י ע ק ב

היינט קאשעט מען די היי.

ל ו י   י צ ח ק

טהוען עס דאָך די גוים.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

ס'אי אבער גוט צו זיין אויפ'ן לאָנקע. פאר וואס טהוט איהר זיך קיין מאָל נישט אוים בארוועס?

ל ו י   י צ ח ק

אויף אלץ איז פארהאן א צייט.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

וועלען מיר טאקע היינט לערנען?

ל ו י   י צ ח ק

אויב דער טאטע וועט גאר נישט זאגען, און דו ווילסט נישט.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

יעמאלט געווען נאך קליינע קינדער. נישט געהאט קיין שכל.

ל ו י   י צ ח ק

דו געפעלסט מיר.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

קומט, מיר וועלען זעהן די קעלבלאך, דערנאך וועלען מיר געהן עסען. קומט.

געהען ביידע אוועק אין שטאל.

צ י נ ע

קומט ארויס. פער׳גנבעט זיך צום שטאל, קוקט דורך א שפאלט.

ל ו י   י צ ח ק

קומט ארויס פון שטאל נאך איהם א ב ר ה ם   י ע ק ב.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

מיר האבען נאך א קעלבעל, א גרעסערס, איז עס אויפ׳ן לאנקע.

ל ו י   י צ ח ק

א שעהנער טאג באנ׳אייך.

מערקט נישט צינען, וואס האט זיך בעהאלטען הינטער׳ן שטאל ווען זיי געהען פערביי אין שטוב אריין.

צ י נ ע

קומט ארויס, רופט שטיל.

אברהם יעקב! אברהם יעקב!

יענער הערט נישט. זי בלייבט אליין. טהוט זיך א ריס פון ארט ווי זי וואלט וועלען לויפען אין שטוב אריין; שוין ביים שוועל בלייבט זי שטעהן א ווײלע, פערטראכט זיך. נעהמט אן אין א קאשעק קארטאפעל און געהט אוועק אין גארטען.

ר ח ל

איהר שטימע הערט זיך פון שטוב רופען:

צינע — צינ־נע...

ל ו י  י צ ח ק

קוקט זיך ארום.

א שעהנער טאג דא באנ'אייך.

ד ו ד  נ ח

ווייסט ווי דען? קיין עין־הרע פיינע אידען אויפ'ן ישוב.

ה ע ר ש  ב ע ר

איך וויל טאקע עסען. פון רעדען וועט גאר נישט ארויסקומען.

א ב ר ה ם  י ע ק ב

צו לוי יצחק'ן.

איהר ווילט זעהן דעם גארטען מיט קארטאפעל, וואס מיר האבען היינט פערזעצט?

ר ח ל

גער ס'דו ווייזען דעם רבי'ן די קעלבעלאך אין שטאל.

געהט אין שטוב.

ה ע ר ש  ב ע ר

שוין צום שטוב געהענדיג, צו דער מוטער.

ס'וועט לאנג נעהמען ביז דו, מאמע, וועסט איהם אבפאשען.

ר ח ל

וואס, כ'וועל איהם זשאלעווען עסען?

געהן אריין אין שטוב.

ל ו י  י צ ח ק

ווער איז געווען דיין מלמד ביז אהער?

א ב ר ה ם  י ע ק ב

שוין לאנג דא נישט געווען קיין רבי.

ל ו י  י צ ח ק

אבער ווער איז געווען דער לעצטער?

א ב ר ה ם  י ע ק ב

אן אלטער איד.

ל ו י  י צ ח ק

נישט געהאט פאר איהם קיין דרך ארץ.

ד ו ד  נ ח

עסען איז פארהאנגען צו זאט אויפ'ן ישוב; מילך, פוטער, קעז.

א ל ק נ ה

מיט א קארטאפעל קען מען זיך אויך נישט סמ'ען.

ר ח ל

ווס מען ווארפט ארוים ביי מיר קען נאך א מענש לעבען.

א ל ק נ ה

מיין אידענע וועט וועלען ער זאל זיין ביי מיר שבתים.

ד ו ד  נ ח

זעהסטו, פון שבת לאז איך איהם נישט אב.

ל ו י  י צ ח ק

איך וואלט וועלען האבען צייט פאר זיך אליין אויך צום לערנען.

א ל ק נ ה

כ'קען שווערען, אז דאס וועט נאך זיין אמאל א רב אויך!

ד ו ד  נ ח

דער טאג איז גרויס. אז מען פוילט זיך נישט אויפצושטעהן אבי־סעל בעגינען — קען מען אלצדינג סראנזשען. אט, האבען שוין די קינדער א גארטען קארטאפעל פערזעצט און ס'איז נאך קאם האל־בער טאג.

א ל ק נ ה

אט וואס, איך געה אהיים און אין נאוועגד וועל איך אהער ארי־בערברענגען מיינע חברה, זאל ער זיי פערהערען. וועסט שוין אליין איבעררעדען מיט איהם. וויפיל מע בעדארף — גיב איך צושטייער. א גוטען טאג!

געהט אוועק.

ד ו ד  נ ח

עסט, רחל, געהן מאכען אנ'עסען. אפשר וועט ער עפעס איבער־כאפען.

ד ו ד   נ ח

לעג זיך איבער. אַט, דער זוהן מיינער, כאַטש שוין א גרויסער בחור פונדעסטוועגן האָט ער נישקשה פון א קעפעל. אז ער ט'וועלן קען ער נאָך עפּעס דערגרייכען.

ל ו י   י צ ח ק

די קינדער זיינען גרויסע און איך...

ד ו ד   נ ח

אז מען איז א מענש מאַכט נישט אויס. וועלען א מלמד צוריק נישט אבגעבען. וועסט האָבען דרך־ארץ פאַר'ן רבין, הא, אברהם יעקב ?

ר ח ל

האָסט זיך דען פערגעסען, אז ער האָט שטענדיג געוואָלט לערנען.

א ל ק נ ה

זאָלען זיך די מיידלעך לערנען דאַווענען.

ל ו י   י צ ח ק

פאַר זיי האָב איך נישט קיין תורה.

ר ח ל

זינדיגע ווייבער, נישט אויסגערעדט זאָל עס זיין.

א ל ק נ ה

איכ'ל דיר געבען די בייטש, און אז מיין חברה וועלען נישט פאָלגען וועסטו כוואַשטשען די ביינער און שוין. כאַ־כאַ־כאַ.

ה ע ר ש   ב ע ר

איך וואָלט שוין געגעבען א כוואַשטשען.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

צו מיר ט'מען נישט בעדאַרפען קיין בייטש.

ל ו י   י צ ח ק

זיינען נאָך אידען פאַרהאַנען אין דער געגענד ?

ד ו ד   נ ח

ווייסט ווי דען ? וואו זיינען עס נישטאָ קיין אידען ?

א ל ק נ ה

ארענטליכע אידען. שבת — א פיינער מנין.

א ל ק נ ה

פון ווייט?

ל ו י  י צ ח ק

נישט פון גאָר נאָהנט.

ד ו ד  נ ח

דאָס דערקענט מען.

א ל ק נ ה

וואוהין געהט מען עפּעס?

ל ו י  י צ ח ק

אזוי געה איך מיר איבער דער וועלט. אנקומען אין א שטאָדט פון שעהנע אידען וועל איך מיר אָבשטעלען.

א ל ק נ ה

אפשר דאָ אויפ'ן ישוב זיך אָבשטעלען?

ד ו ד  נ ח

דאָס זאָג איך דאָך.

ל ו י  י צ ח ק

וואָס וועל איך דאָ טהאָן אויפ'ן ישוב?

ד ו ד  נ ח

קיין עין הרע נאָך אידען פאַרהאַן אין דער געגענד. מיר האָבען א מנין אלע שבת.

א ל ק נ ה

פיינע אידען דאָ פאַרהאַנען. ס'לערנען מיט מיינע קינדער; מיט אָט דעם אידענס קינדער. מע ט'דיר האַלטען בכבוד. פיין אויס־קליידען; געבען צו עסען און סוף זמן — נאָך אביסעל מזומן אויך.

ר ח ל

צו עסען, געלויבט איז דער אויבערשטער, פעלט נישט ביי מיר.

א ל ק נ ה

וואו פעלט עס אויפ'ן ישוב צו עסען? קינדער, וואוילע קינדער, נאָר ס'האָט זיך נישט געמאַכט עפּעס א מלמד — א מענש.

יענער מלמד אויף געקענט זיין פאר דיר געגוג.

ר ח ל

טא וואס זשע טהוט מען?

ד ו ד נ ח

מע וועט איהם אבשטעלען אויף איבער נאכט דערוויילע.

א ב ר ה ם י ע ק ב

טאקע, מאמע, זאל ער בלייבען ביי אונז.

א ל ק נ ה

קומט אָן.

א גאט העלף! וואס שטעהט איהר עפעס אזוי?

ד ו ד נ ח

א מענש איז דא דורכגעגאנגען. רעדט ווי עפעס רעכטס, ממש דער קאפ ברענט אויף איהם. מען שמועסט דא, אפשר איהם אבשטעלען פאר א מלמד.

א ל ק נ ה

וואו איז ער? איך גיב צושטייער!

ד ו ד נ ח

א בחיר — א מענש.

א ל ק נ ה

איך גיב צו שטייער!

ל ו י י צ ח ק

קומט ארוים.

א ל ק נ ה

אט דאס איז ער? נאך גאר א שנעק.

ר ח ל

ממש די שכינה רוהט אויף איהם.

א ל ק נ ה

זיי זשע מוחל, שלום עליכם.

ל ו י י צ ח ק

עליכם שלום.

א ב ר ה ם  י ע ק ב

קומט ארוים.

ווייסט מאמע ווי אזוי מען רופט איהם? לוי יצחק.

ר ח ל

טאקע א שעהנער נאמען.

א ב ר ה ם  י ע ק ב

דער טאטע האט איהם געפרעגט ווי אזוי מען רופט איהם — האט ער געזאגט.

ד ו ד  נ ח

קומט ארוים.

וואו ביזטו, רחל? הערסט וואס איך וויל דיר זאגען — אז דער מענש געפעלט מיר.

ר ח ל

נאך די מילך איהם אויף די ליפען.

ד ו ד  נ ח

איך האב מיט איהם גערעדט. ער וואלט זיך דא אבשטעלען.

ר ח ל

וואס ט'ער דא טהאן?

ד ו ד  נ ח

ווייסט וואס? — א וואויל־געלערענטער. די קינדער וועלען פון איהם עפעס כאפען. האסט געמעגט הערען ווי ער רעדט.

ה ע ר ש  ב ע ר

איך וועל שוין אזוי אויך מיין שטעטעל בעשטעהן.

א ב ר ה ם  י ע ק ב

איך וועל ביי איהם לערנען.

ה ע ר ש  ב ע ר

מסתמא אזא לעקעש ווי דער אמאליגער מלמד, וואס האט נישט געקענט א פערד דעם עק פערבינדען.

ד ו ד  נ ח

ווען דו וואלסט נישט האבען אזא פערשטאפטע קאפ האט נאך

ר ח ל

אז דו וועסט זיך האלטען ווי א מענש, קענסט זיך נאך פונאנדער־לאכען.

צ י נ ע

איך זאג דיר צו, מאמע. איך וועל אזוי נאר דורכגעהן אין דער אנדערער שטוב.

געהט אריין אין שטוב, ווי פער׳גנב׳ענענדיג זיך.

ר ח ל

וואס שטעהסטו אזוי, הערש בער?

ה ע ר ש   ב ע ר

איהר גליק, וואס דו ביזט ארויסגעקומען. איך האב איהר שוין געוואלט גוט מכבד זיין.

ר ח ל

וואו איז סטערע?

ה ע ר ש   ב ע ר

מסתמא א היים געגאנגען.

ר ח ל

סאי טאקע אמת, וואס צינע דערצעהלט?

ה ע ר ש   ב ע ר

צומומעלט.

וואס?

ר ח ל

מסתמא האט זי אויסגעטראכט.

ה ע ר ש   ב ע ר

וואס אויסגעטראכט?

ר ח ל

הא? כ׳האב גאר נישט געמיינט.

ה ע ר ש   ב ע ר

טא וואס זשע רעדסטו, און מען קען מיינען כ׳ווייס וואס?

צ י נ ע

זעהסטו שוין, אז דו ביזט א לעקעש.

ה ע ר ש ב ער

אבער, וואס האסטו אומצוטראגען ליגענס?

צ י נ ע

דו ווייסט דאך, אז ס'איז אן אמת.

ה ע ר ש ב ע ר

אויב ס'אי טאקע אמת, אז דו האסט דערצעהלט דער מאמען וועל איך דיר מאכען ווי א ביטערען עפעל.

צ י נ ע

וועלען מיר טאקע זעהן.

ה ע ר ש ב ע ר

דו האסט מיר נישט, וואס אונטערצוקוקען.

ד י נ ע

קענסט מיר נישט פערווערען... אז דו מאכסט אזוי, אז זי זאל דיר נאכלויפען און וויינען ווען דו ליעבסט זיך און איהר, ביזטו נישט א לעקעש?

ה ע ר ש ב ע ר

ווער וויינט?

צ י נ ע

לאכט זיך פונאנדער אויפ'ן הויכען קול.

ה ע ר ש ב ע ר

ביזט א משוגענע און ס'איז נישטא וואס צו רערען מיט דיר.

ר ח ל

קומט ארויס פון שטוב.

אי, סארא מענש דאס איז! נאך גאר א קינד, וואלסטו דיר זעהן, און פעריל שיטען זיך פון זיין מויל.

צ י נ ע

טאקע... כ'וויל ארייגעהן אין שטוב.

ס ט ע ר ע

ווועסטו היינט אריינקומען צו אונז?

ה ע ר ש ב ע ר

דיר שטעהט נישט אַן זאָגסטו דאָך.

ס ט ע ר ע

געה נאָר אביסעלע אוועק פון אנטקעגען פענסטער, אַט אזוי...

זי וואַרפט זיך איהם אויפ'ן האַלז.

צ י נ ע

איהר שטימע פון הינטערען צוים:

הערש בער, דו ביזט א לעקעש!

ס ט ע ר ע

צינעלע, איך בין שוין אויף שטענדיג מיט דיר ברוגז...

פערשעהמט, צוטומעלט, שפרינגט אריבער דעם צאַם און אנ־טלויפט.

צ י נ ע

קומט אָן.

ה ע ר ש ב ע ר

וואָס האָסטו עפּעס אונטערצוקוקען?

צ י נ ע

שעהם זיך טאקע. זי האָט דיך אזוי ליעב און דו מאכסט זי ווי א לעקעש. וואָלסט שוין וואַרטען, איך זאָל דיר געבען א קוש. ווען דאָס איז אויף מיר, וואָלסטו מיר שוין נאָכגעלאָפען — וואָס אַרט דיר!

ה ע ר ש ב ע ר

זעה נאָר, שוין לאַנג ביזטו אזא חכמה?

צ י נ ע

איך האָב דערצעהלט דער מאמען, אז דו האָסט איהר א קוש גע־טהאָן.

ה ע ר ש ב ע ר

זי האָט דאָך עס מיר גאָר געטהאָן.

הערש בער

דיין טאטע וועט נאך היינט דא זיין?

סטערע

איך ווייס נישט. אויב דו ווילסט איהם זעהן קענסטו אריבערקו־מען צו אונז.

הערש בער

דיין טאטע האט פליגען אין נאז, פערשטעהסט? ער קען נאך אמאל זאגען, אז סע שטעהט איהם נישט אן.

סטערע

וואס מיינסטו?

הערש בער

איך מיין שוין וואס איך מיין. וואס בעדארף איך ארומגעהן פוסט־און־פאס און דו אויך, אז די אויגען זאלען ארויסקריכען פון קאפ.

סטערע

מיינסט טאקע, אז איך וויל דיך פאר א חתן? דאס, באשר דו האסט זיך מיר ארונטערגעבויגען אונטער דער סאמע נאז — טא וואס האב איך געקענט מאכען?

הערש בער

מען ווייסט שוין. אט קום נאר אהער.

סטערע

צינע האט זיך ווידער געמוזט ערגעץ פער׳גנב׳ענען און הערט זיך איין. זי האט פריהער אויך געזעהן און האט דערצעהלט דער מא־מען.

הערש בער

אט, נאך עפעס.

סטערע

אויף מיינע נאמנות! זי האט מיר אליין דערצעהלט.

הערש בער

אט, דורע נישט די קאפ: זי האט דיר אבגענארט, קענסט איהר נאך נישט.

ס ט ע ר ע

איך בעט דיר, צינעלע, זאָג איהם גאָר נישט.

צ י נ ע

האָסט געזעהן דעם פרעמדען מענשען?

ה ע ר ש ב ע ר

דאָס געה איך טאַקע אַ קוק געבען.

ס ט ע ר ע

איך בין אויף דיר אין כעס.

ה ע ר ש ב ע ר

וועסט זיך מיט מיר איבערבעטען.

צ י נ ע

הערש בער, דו ביזט אַ לעקעש.

ה ע ר ש ב ע ר

וואָס בין איך?

ס ט ע ר ע

געדענק, צינע.

ה ע ר ש ב ע ר

דו וועסט באַלד ביי מיר כאַפּען.

*ער יאָגט נאָך צינען אין שפּאָס, זי אנטלויפט.*

צ י נ ע

דו ביזט אַ לעקעש!

ס ט ע ר ע

איך וועל העלפען זי כאַפּען: אַט אַזוי פערלויף צום ברונעם!

צ י נ ע

*שפּרינגט אריבער דעם צוים און פערשווינדט.*

ה ע ר ש ב ע ר

זי וועט שוין ביי מיר איהרס קריגען. זאָג, וואָס האָט זי געמיינט?

ס ט ע ר ע

איך וויים שוין, וואָס זי האָט געמיינט.

ד ו ד נ ח

נעהם איהם אויף ווי ס'בעדארף צו זיין. אפשר מאכען איהם אן עסען.

געהט אריין אין שטוב.

צ י נ ע

מאדנע מענשען דא אויף דער וועלט. זעהן גאר אוים אנדערש ווי מיר. ער האט שווארצע האר, אמת?

ס ט ע ר ע

און שווארצע אויגען אויך.

צ י נ ע

ער האט געהאלטען די אויגען אראבגעלאזען.

ס ט ע ר ע

מסתמא האט ער שווארצע אויגען.

צ י נ ע

און אזא בלייך פנים.

ס ט ע ר ע

ס'אי אן איידעלער פנים. א שטאדטינגער מענש איז שוין אזוי.

צ י נ ע

און געהט אום צופוס איבער דער וועלט.

ס ט ע ר ע

אפשר איז עס גאר נישט קיין ארימאן? אפשר איז ער גאר... וואס האסטו זיך אזוי פערטראכט, צינע?

צ י נ ע

ווער קען ער טאקע זיין דער מענש? אפשר האט ער געהערט, אז איך האב געלאכט?

ס ט ע ר ע

אודאי האט ער געהערט. נאר ער ט'ראך נישט פערשטעהן, אז פון איהם האבען מיר עס געלאכט.

ה ע ר ש ב ע ר

קומט אן.

ס ט ע ר ע

ער קוקט זיך ארום.

צ י נ ע

דו שטעה אזוי און איך וועל זיך פאר׳גנב׳ענען הינטער דיר.

ס ט ע ר ע

זעהסט איהם. קוק, ווי אברהם יעקב האָט גאָר פאר איהם קיין מורא נישט.

ר ח ל

קומט אָן.

וואָס שטעהט איהר הינטערען פענסטער?

צ י נ ע

ווער איז עס, מאמע?

ר ח ל

א פרעמדער מענש. בעט זיך אין שטוב אריין אויף א נאכט־לעגער.

ס ט ע ר ע

הערסט?

ר ח ל

זעהט אויס, ווי נאָך היינט נישט געגעסען.

צ י נ ע

לאכט.

ר ח ל

ווי פאַלסטו עס אויס צו לאכען פון א פרעמדען מענשען?

צ י נ ע

ער זעהט אויס אזוי מאָדנע. איז נאָך גאָר א אינגעל. איך שעהם זיך אריינצוגעהן אין שטוב.

ד ו ד נ ח

קומט אָן.

וואו איז ער דער מענש?

ר ח ל

איז אין שטוב.

א ב ר ה ם  י ע ק ב

די מאמע האָט געזאָגט, אַז זיי זאָלען אַריינגעהן אין שטוב. קומט אַריין.

גערען ביידע אין שטוב.

צ י נ ע  און  ס ט ע ר ע

כאַפּען זיך אַרום און שטיקען זיך פון געלעכטער.

ס ט ע ר ע

ס'אי אפשר אַן עבירה, וואָס מיר לאַכען אַזוי פון אַ פרעמדען מענשען.

צ י נ ע

ווער קען עס זיין? ער האָט אפילו קיין קוק נישט געגעבען אויף אונז.

ס ט ע ר ע

האָט זיך געשעהמט.

צ י נ ע

ס'אַרא בלייך פּנים ער האָט!

ס ט ע ר ע

מוז אַרומגעהן איבער דער וועלט.

צ י נ ע

בעטען נדבות מיינסטו?

ס ט ע ר ע

כ'בין אַ בעלן אַ קוק טהאָן אין פענסטער.

פער'גנב'עט זיך צום פענסטער.

צ י נ ע

נו?

ס ט ע ר ע

ער האָט אַראָבגעוואָרפען דעם פּעקיל.

צ י נ ע

ער רעדט מיט אברהם יעקב'ן!

צ י נ ע

דאָס זאָגסטו נישט גוט.

ס ט ע ר ע

איך ווייס, אז דיין מאמע קען מיר נישט אַנזעהן.

צ י נ ע

געה שוין געה. ווייסט, אז איך בין דיר מקנא. וואָס אַרט מיר וואָס דו ווייגסט? אבי דיר איז טאַקע גוט.

ס ט ע ר ע

לאכט דורך טרערען

אוי, כ׳וועל מיר אזוי שעהמען.

צ י נ ע

שאַ, זעה נאָר, ווערמען פיהרט עס אהער אברהם יעקב? זעה, אין גאָרטען.

ס ט ע ר ע

וואָס, א פרעמדער מענש? איך וועל אנקלויפען.

צ י נ ע

זעה נאָר, גאָר א פרעמדער.

פון גאָרטען קומען אַן און דערנעהנטערען זיך צום צאָם, אברהם יעקב און אַ יונגער מאַן, פרום געקליידט און מיט אַ פרום פּנים. טראָגט אַ פעקעל אויפ׳ן פּלייצע. קלעטערט אונגעשיקט אריבער דעם פּליוט.

צ י נ ע

האַלט זיך איין נישט צו לאכען.

ס ט ע ר ע

שיסט אויס מיט אַן אָבגעהאקטען געלעכטער.

א ב ר ה ם י ע ק ב

אָט דאָס איז די שטוב.

פ ר ע מ ד ע ר

א גאָט העלף.

ס ט ע ר ע

לאכט און וויינט.

מיר וואָלט עס נישט געאַרט ווען ער וואָלט עס געטהאָן... ניין, איך בעדאַרף מיט דיר זיין ברוגז אויף שטענדיג.

צ י נ ע

ווען דו האָסט א גרויסען ברודער וואָלט איך געמאַכט, אז די גאנצע וועלט זאָל וויסען, אז איך האָב איהם ליעב. וואָס איז זיך דאָ פאַרהאַן פאַר וואָס צו שעהמען?

ס ט ע ר ע

ניין, צינעלע, אז קיינער ווייסט נישט איז בעסער. מיר וואָלט געוועז אזוי גוט ווען קיינער ווייסט נישט. איך וועל זיך איצטער שעהמען אפילו פאַר איהם אליין.

צ י נ ע

איך וועל איהם דערצעהלען, וואָס דו האָסט מיר געזאָגט.

ס ט ע ר ע

עס מיר נישט אוים מיין האַרץ, צינעלע.

צ י נ ע

איך וועל איהם זאָגען אז ער איז א גרויסער לעקעש און נאַר.

ס ט ע ר ע

איך וועל מיר, אפשר אין וואַסער אריינוואַרפען אויב דו טהוסט עס. קיינער האָט נישט געטאַרט וויסען.

צ י נ ע

איך האָב עס גאָר נישט געגלויבט אויף דיר.

ס ט ע ר ע

וויינט אין דער שטיל.

צ י נ ע

אפשר האָב איך זיך טאַקע בענאַרישט. ווייסט, סטערעלע?

ס ט ע ר ע

מיר וואָלט נישט געאַרט די גאנצע זאך, ווען דיין מאַמע וואָלט מיר גאָר נישט פיינד האָבען.

צ י נ ע

כ׳האָב נישט געטאָרט קוקען ווי דו האָסט איהם געגעבען א קוש? באשר ער איז א לעקעש און געוואָרט, אז דו זאָלסט עס טהאָן.

ס ט ע ר ע

שיסט אויס מיט א געלעכטער.

ער איז אזוי רויט געוואָרען!

צ י נ ע

לאכט אויך אויפ׳ן הויכען קול.

ס ט ע ר ע

נאָר איך זאָג דיר פונדעסטוועגען, אז דו ביזט א שלעכץ און דו פערגינסט מיר נישט.

צ י נ ע

איי ווייס איך דאַרט וואָס דו רעדסט.

ס ט ע ר ע

ווי טהוסטו עס אזא זאך? איך וועל מיר שעהמען די אויגען צו בע־ווייזען פאר דיין מאמען.

צ י נ ע

איך האָב אפשר טאקע נישט בעדאַרפט דערצעהלען.

ס ט ע ר ע

נו, זעהסטו שוין.

צ י נ ע

קוק מיר נישט אזוי אָן, סטערעלע. איך ווייס טאקע נישט, וואָס כ׳האָב עס געטהאָן. כ׳האָב געהערט אז דיין מאמע האָט זיך עפּעס צעווערטעלט מיט מיין מאמען האָב איך געוואָלט... איי כ׳ווייס אליין נישט פאר וואָס כ׳האָב עס געטהאָן. ביזט מיר מוחל, סטע־רעלע?

ס ט ע ר ע

איך בין אין כעס.

צ י נ ע

נאַרעלע, פריהער אָדער שפּעטער.

צ י נ ע

איך קען רופען הערש בערן און פרעגען.

ס ט ע ר ע

פרוב עס נאר טהאן.

צ י נ ע

איך האב אפילו דער מאמען אויך דערצעהלט.

ס ט ע ר ע

ווען מאמען?

צ י נ ע

מיין מאמען. וואס מיינסטו, אזא נאר בין איך, וואס כ'וועל געהן דיין מאמען דערצעהלען. איך האב גאר נישט דיין מאמען אזוי שטארק ליעב איך זאל איהר אזוינע זאכען דערצעהלען.

ס ט ע ר ע

ניין, דו זאגסט א ליגען.

צ י נ ע

וואס איז מיט דיר, סטערעלע? איך האב דאך אליין געזעהן.

ס ט ע ר ע

ס'איז א ליגען, אז דו האסט דער מאמען דערצעהלט.

צ י נ ע

אויף מיינע נאמנות, איך האב דערצעהלט.

ס ט ע ר ע

ווישט די טרערען.

דעם גאנצען לעבען וועל איך מיט דיר נישט רעדען.

צ י נ ע

סטערעלע, נארעלע, וואס ווייסטו? כ'האב דאך דיר אזוי ליעב. סטערע, וואס ווייסטו?

נעהמט זי ארום און ווישט איהר מיט'ן שירץ די טרערען פון די באקען.

ס ט ע ר ע

האסט עס מיר נישט בעדארפט טהאן אזא זאך.

ס ט ע ר ע

ווער האט עס דיר געזאגט? מיין מאמע האט מיר אליין געהייסען געהן.

צ י נ ע

דיין מאמע האט זיך דא צעווערטעלט מיט מיין מאמען.

ס ט ע ר ע

וואס דו זאגסט!

צ י נ ע

האסט זיך אזוי דערשראקען; וואס ארט דיר, אז מיין מאמע אין דיין מאמע וועלען זיין ברוגז?

ס ט ע ר ע

אבער וואס זאגסטו, אז דו האסט אלץ געזעהן?

צ י נ ע

כ'האב טאקע געזעהן ווי דו האסט געגעבען הערש בערען א קוש.

ס ט ע ר ע

ס'איז נישט אמת!

צ י נ ע

נארעלע, איך האב אליין געזעהן. ווען דו האסט אזא גרויסען ברודער וואלט איך אפשר אויך געטהאן.

ס ט ע ר ע

זאגסט א ליגען!

צ י נ ע

סטערעלע, נארעלע, וואס ביזטו אזוי צושראקען?

ס ט ע ר ע

דו ביזט א שלעכע, צינע זאג איך דיר.

צ י נ ע

נארעלע, ער איז דאך מיין ברודער.

ס ט ע ר ע

איך וועל זיין מיט דיר דעם גאנצען לעבען ברוגז.

געלעגען באַנ'אייך אין דער בראַזנע.

ר ח ל

האָסט נישט בעדאַרפט דזשוויגען אַזאַ משא. טאָמער חלילה עפּעס, וועט שפּעטער די מאַמע האָבען צו מיר טענות.

ס ט ע ר ע

ס'וועט מיר שוין גאָר נישט זיין.

ר ח ל

אַט דאָס ביסעל קאַרטאָפעל וועל איך שוין אַליין .פערזעצען.

פערנעהמט אויף'ן פּלייצע אַביסעל קאַרטאָפּעל אין זעקעל און געהט אַוועק.

צ י נ ע

קוק מיר נאָר אַן גלייך אין די אויגען, סטערעלע!

ס ט ע ר ע

וואָס?

צ י נ ע

וואָס ביזטו אַזוי רויט געוואָרען?

ס ט ע ר ע

וואָס?

צ י נ ע

איי, סטערעלע, כ'האָב אַלץ געזעהן.

ס ט ע ר ע

וואָס האָסטו געזעהן?

צ י נ ע

נעהמט זי אַרום און קושט זי.

נאַר, ס'מאַכט נישט אויס; כ'האָב דער מאַמען אויך דערצעהלט.

ס ט ע ר ע

זאָל איך צער האָבען אויב איך ווייס וואָס דו רעדסט.

צ י נ ע

דו האָסט אַלעמען געזאָגט, אַז איך האָב דיך גערופען, דו זאָלסט מיר קומען העלפען.

צ י נ ע

ער האָט זיך פערשעמט; האָט זיך אומגעקוקט צו איך זעה נישט.

ר ח ל

איך וואָלט עס אויף איהר קיינמאָל נישט געגלויבט.

צ י נ ע

אַ־אַ, איך מעג זיך נאָך לערנען ביי איהר.

ר ח ל

האָט עס חלילה אפשר אברהם יעקב געזעהן?

צ י נ ע

ער איז נישט געווען אין גאָרטען.

ר ח ל

עס פעהלט מיר נאָך חלילה, אז ער זאָל אזוינע זאכען זעהן.

צ י נ ע

זאָג עס נישט דעם טאַטען ווארום...

ס ט ע ר ע

קומט אָן.

וואָס האָסטו זיך בעהאַלטען, צינע, ווילסט איך זאָל אליין פערזע־צען דיין גאָרטען?

צ י נ ע

קום אהער; סיי ווי שוין באלד נישטאָ וואָס צו זעצען.

ר ח ל

א שעהנעם דאנק דיר, סטערעלע, וואָס דו ביזט געקומען צוהעל־פען אביסעל. אז גאָט וועט געבען מע וועט באַנ׳אייך קאָשען די היי וועלען מיר אלע ארויסקומען אייך העלפען.

ס ט ע ר ע

איהר ווייסט, איך בין אפשר באלד אזוי שטאַרק ווי הערש בער.

צ י נ ע

האָסט זיך געשטייערט מיט איהם?

ס ט ע ר ע

איך האָב אליין ארויסגעקאַטשעט דעם גרויסען שטיין וואָס איז

צינע

איך נאר? א שאד וואס איך בין דא נישט געוועז. איך וואלט איהר שוין וויסען וואס צו ענטפערען. זי מיינט טאקע, אז סטערע איז גאר א הינדעלע. א־א, איך בעדארף נאך ביי איהר הייצען אין פעטשערע.

לאכט ווידער.

רחל

וואס שוין ווידער?

צינע

איך לאך, וואס דו ביזט עפעס ברוגז און פרענסט זיך נאך אויף אזוינע מאדנע זאכען.

רחל

וואס נישט? איך בין א מאמע דאריבער וויל איך וויסען.

צינע

איך האב זי גערופען אהער ווייל כ'האב געוואוסט אז זי וויל עס.

רחל

אבי אוך האב געמיינט, אז זי איז אליין געקומען.

דינע

וואס איז דער חילוק? אבי זי האט איהם געגעבען א קוש.

רחל

ווער?

דינע

זי האט געמיינט, אז איך זעה נישט.

רחל

וואס?

צינע

זיי זיינען זיך ביידע געווען אזוי איינגעבויגען אין דער בראזנע, זייט ביי זייט: כ'האב מיר געמאכט, אז איך זעה נישט.

רחל

נו, און ער?

צ י נ ע

ער העלפט זעצען.

ר ח ל

וואס האסטו אזוינס גערעדט מיט סטערען?

צ י נ ע

איך? גאר נישט.

ר ח ל

דו האסט זי געבעטען אז זי זאל דיר קומען העלפען? וואס טהוט זי איצטער?

צ י נ ע

זי זעצט קארטאפעל.

ר ח ל

דו האסט געבעטען אדער הערש בער?

צ י נ ע

איז אליין געקומען. איך האב איהר געזאגט, אז איך וועל איהר אויך העלפען. און, אז זי איז געקומען העלפען הערש בערען טא וואס זשע איז?

לאכט זיך פלוצלונג פערנאנדער.

ר ח ל

וואס לאכסטו?

צ י נ ע

פאלט דער מוטער אויפ'ן האלז; קושט זי און לאכט.

ר ח ל

אבי איך בעדארף זיך פאר דיר אננעהמען.

צ י נ ע

אזוי גאר, קוקסט זיך שוין אונטער צו אזוינע זאכען וואס מען בע־דארף נישט?

ר ח ל

איי געה, טשעפע זיך אב פון מיר. ווארום גיטעל איז טאקע גע־רעכט, וואס זי זאגט, אז דו צולאזט סטערען.

בלאטע אויסגעשמירט.

ר ח ל

קושט זי פלעכטענדיג די רויטע סטענגע אין די האר.

ד ו ד  נ ח

האסט דאך עפעס געוואלט פרעגן באנ'איהר.

ר ח ל

אז דו שטעהסט דאביי קען איך נישט רעדען.

צ י נ ע

אוי, וואס איז עס?

ר ח ל

גאר נישט: כ'האב מיר נאר וואס צעווערטעלט מיט גיטלען.

צ י נ ע

פאר וואס?

ר ח ל

אזוי; איבער דיר.

צ י נ ע

איבער מיר גאר?

ר ח ל

נעה דוד נח אין גארטען אריין.

צ י נ ע

אוי, מאמע, וואס אי דאס?

ר ח ל

גאר נישט, מיין קינד? וואס קוקסטו אזוי מאדנע? איך זאג דאך גאר נישט.

ד ו ד  נ ח

כע כע, פריהער זיך צעווערטעלט און איצטער האט זי שוין חרטה.

געהט אוועק.

ר ח ל

וואו איז הערש בער?

ד ו ד נ ח

אויב אזוי איז דאָך טאַקע אַנ׳עולה וואָס זי האָט אזעלכעס געזאָגט אויף צינען.

ר ח ל

וועלען מיר טאַקע זעהן. אז עס וועט קומען צו עפּעס — וועל איך נישט וועלען... ס׳דו דיר זעהן.

ח י י ם ד ו ד

בע—בע—כ׳האָב גאָר נישט געוואוסט, אז דו קענסט אזוי ווע־רען אין כעס.

ר ח ל

איך בין עס איהר א בעלן צו פרעגען: צינע! צינע!

ח י י ם ד ו ד

אָט טשעפּע זי נישט; לאָז איהר דאָרט קאַנטשען.

צ י נ ע

בעוויזט זיך אויף דער אַנדערער זייט צאָם.

האָסט מיך גערופען, מאַמע?

ר ח ל

קום נאָר אהער, מיין קינד.

צ י נ ע

קלעטערט אַריבער דעם צאָם.

ווייסט, מיר זענען שוין באַלד פאַרטיג מיט דער ארבייט.

ר ח ל

איך קום אויך באַלד אונטער.

צ י נ ע

וואָס בעדאַרפסטו מיך האָבען?

ר ח ל

נעהם דיר א שטיקעל ברויט מיט פּוטער; ביזט דאָך אודאי הונ־געריג.

צ י נ ע

פעריכט מיר די סטעננגע אין די האָר; מיינע הענט זענען אין

ר ח ל

וואָס האָט זי צו זאָגען, אז צינע צולאָזט איהר סטערען? בעדאַרף נאָך האַלטען פאַר א גרויסען כבוד, וואָס צינע חבר'ט זיך מיט איהר טאָכטער.

ד ו ד נ ח

מען וואָלט אָהן איהר, מעלד איך דיר, אויך פערזעצט די קאַרטאָ־פעל.

ר ח ל

דאָס ברענט דאָך מיר ווי א פייער. זי בעדאַרף עס מיר אין די אויגען נישט רעדען קיין שלעכטס אויף מיין קינד. זי ווייסט אז סטערע איז נישט געקומען העלפען צינען, נאָר עפּעס אנדערש.

ד ו ד נ ח

כ'ווייס נישט וואָס דו רעדסט היינט.

ר ח ל

סטערע איז געקומען, ווייל הערש בער איז אין גאָרטען. נו, פערשטעהסטו שוין?

ד ו ד נ ח

טאַקע, מיינסט מיט אַן אמת?

ר ח ל

וואָס דען?

ד ו ד נ ח

זי מיינט הערש בערען?

ר ח ל

וואָרום וואָס, ער האָט דאָך א גילדערנע האַרץ.

ד ו ד נ ח

זעה נאָר, און מיר איז גאָר נישט איינגעפאַלען... אבער וואָלט דאָך אלקנה רעדען מיט מיר.

ר ח ל

ער ט'נאָך רעדען. האָסט דאָך געזעהן ווי ער האָט געשוויגען די גאַנצע צייט. א ניט מיינסטו וואָלט מען זי געלאָזען געהן אהער.

רען; צינע וואָלט עס נישט געטהאָן.

ד ו ד נ ח

טע־טע — דאָס זעהסטו, אלקנה, רעדט שוין דיין אידענע נאַריש־קייטען. דוד־נח'ס א קינד איז טאַקי — דוד נח'ס א קינד.

ר ח ל

דאריבער האָט עס טאַקי מיר א שטאָך געטהאָן אין הארצען.

א ל ק נ ה

קום, אידענע. ווערסט נאָך לענגער בלייבען, וועסטו נאָך מעהר נאַרישקייטען רעדען. וואָס נישט, דוד נח?

ג י ט ע ל

איך האָב חלילה גאָר נישט געמיינט. אזעלכע קינדער ווי צינע הלואי, רבונו של עולם, זאָל זיין ביי אלע אידען. א גוטען טאָג.

א ל ק נ ה

וואָלט איך שוין אזא זאָרג האָבען מיט דער בהמה ווי איך האָב שוין א זאָרג מיט דיין צינען, עה, וואָלט איך גאָר א גרויסען זוהו! געהאט... קום שוין, אידענע, קום א גוטען טאָג.

געהען ביידע אוועק.

ד ו ד נ ח

ווייסט, מיין ווייב וואָס איך וועל דיר זאָגען? אז דו האָסט א לאַנגע צונג.

ר ח ל

זעה נאָר, איך בעט דיר, איך גאָר האָב א לאַנגע צונג?

ד ו ד נ ח

נו, האָט זי א לאַנגע צונג; וואָס איז די נפקא מינה?

ר ח ל

איך ווייס דאָך, אז דיר אַרט נישט, אז מען זאָל רעדען אויף דיינע קינדער וואָס איז דער קאַרט.

ד ו ד נ ח

איך וויל מיט איהם נישט אנרייסען.

קארטאפעל, דערפאר וועט הערש בער אמאל עפעס אלקנה׳ן צוהעל־פען.

ר ח ל

מיר האבען טאקי נאר וואס גערעדט פון איהר.

ג י ט ע ל

צו ווייסט איהר גאר וואס פאר א גאלדען קינד דאס איז. ווען צינע זאל זי נאר נישט צולאזען.

ר ח ל

וואס הייסט?

א ל ק נ ה

כא־כא — צינע איז א גרויסע שטיפערקע.

ר ח ל

איהר זאלט אזוינס זאגען...

ד ו ד נ ח

איך האב אויך געזאגט דאס איינגנע. האסט זי צופיעל צולאזען. טאקי א בת־יחידה, אבער וואס הייסט — ציטריג?

ר ח ל

איי גנעה, ווייסט שוין אפילו נישט וואס דו רעדסט. ווי פאלט איהר גאר אויס, גיטעלשו, אזעלכעס צו זאגען?...

ג י ט ע ל

איך האב דאך גאר נישט געמיינט.

ר ח ל

כ׳וויים נאך נישט ווער ס׳וועט א שעהנערען שדוך טהאן.

א ל ק נ ה

כא־כא־כא, ווייבער; ווי קוואקעס זיינען זיי מיט זייערע קינדער: מיינע — דיינע; דיינע — מיינע.

ד ו ד נ ח

פארהאן וואס צו הערען וואס זיי באלאבאטשען דארטען.

ג י ט ע ל

אט, איז סטערע געקומען איהר העלפען — וואס זאל מען זיך נא־

ד ו ד נ ח

דאָס איז נישט גוט.

ג י ט ע ל

כ'האָב געזאָגט נאָך פאַר פּסח, אַז מען זאָל זי פאַרקויפן; כ'האָב פיינט, אַז מען בעדאַרף אַ בהמה געבען אונטער דער נאָז — נו, האָט ער מיר נישט געפאָלגט. האָט זי אָנגעהויבען צו הינקען: אַ צולאָג צו די צרות.

א ל ק נ ה

ווייסט צו איהר נישט צולעגען דער באָבעס ירושה.

ג י ט ע ל

ווי זאָגט מיין מאַמע: אַז גאָט זיצט אויבען — איז זאָל איך מיר לעגען אין דרערד אריין?

א ל ק נ ה

אַז מיין אידענע וואַרפט אַן אום־חן אויף אַ זאַך איז שוין נישט איבערצומאַכען.

ר ח ל

איך בין אויך אַזוי: זאָל מיר גאָט נישט שטראָפען פאַר די רייד.

ג י ט ע ל

וואָס האָב איך מיר דאָ צו לייקענען?

א ל ק נ ה

זי האָט אויפ'ן מלמד אויך געוואָרפען אַן אום־חן, האָב איך איהם געמוזט דורך טרייבען. געהען טאַקי די קינדער אַרום פּוסט און פּאַס.

ר ח ל

האָט איהר דאָ אייער סטערען געזעהען?

א ל ק נ ה

וואָס, גאָר דאָ איז זי?

ג י ט ע ל

זי האָט געזאָגט, אַז זי וועט געהן צינען אביסעל העלפען ביי די

ר ח ל

קיין עין הרע בלוט און מילך. וואס מיינסטו, טאקי א גרויסע הילף פאר אלקנה'ן.

ד ו ד נ ח

דאס זאג איך דאך. און אז זי קומט אהער צו קריכען אזוי אפטער, מוז דאך עס עפעס בעטייטען.

ר ח ל

אלקנה וואלט חשק האבען.

ד ו ד נ ח

כע־כע, דו מיינסט טאקי?

ר ח ל

אלקנה מיינסטו, וואלט נישט וועלען הערש בערען פאר אן איי־דעם? ער וואלט שוין אפשר ערגעץ נדן אויך אויסגעקראצט... כ'לעבען זיי געהען אהער.

א ל ק נ ה און ג י ט ע ל

קומען אן.

סקאצעל קומט.

ד ו ד נ ח

וואוהין פאהרסטו, אלקנה?

א ל ק נ ה

א גאט העלף. כ'וויים, געוואר ווערען וואס מען הערט עפעס אין דער וועלט. כ'וויים, אביסעל זיך דורכפאהרען אין די דערפער.

ר ח ל

וואס מאכט עפעס די בהמה, הינקעט נאך אלץ?

ג י ט ע ל

ווען נאר דאס אליין וואלט געווען, וואלט שוין נישט אויסגעמאכט.

ר ח ל

ווארום וואס חלילה?

ג י ט ע ל

שמעקט איהר נישט דער עסען.

## ערשטער אקט.

אויפ'ן ישוב ביי דוד נח'ן. אָנהייב פריהלינג. ארום האַל־בען טאָג. רעכטס — אַ דאָרפיש שטיבעל. לינקס — אַ שטאַל. אין הינטערגרונד ציהט זיך אַוועק אַ קארטאָפעל גאָרטען. עט־ליכע פרוכט־בוימער גרינען. ביים צוים פון גאָרטען — אַ ברונען.

ר ח ל

זיצט פאר'ן שטוב, צושנײדט קארטאָפעל אין צווייען.

ד ו ד נ ח

קומט אָן פון גאָרטען.

ר ח ל

וואָס, שוין אינגאנצען פערזעצט אזוי גיך?

ד ו ד נ ח

בע, סטערע איז געקומען; פלייסען זיך, ווער פריהער וועט קאנטשען.

ר ח ל

סטערע? א בעלנות געווען.

ד ו ד נ ח

א וואזשנע מויד. מעהר בריה פון צינען.

ר ח ל

וועלען מיר נאָך זעהן טאַקי, ווער ס'וועט א בעסערען שדוך טהאָן.

ד ו ד נ ח

הארעוועט ווי אן אייזעל. איך וואָלט נישט סראגושען אזא זאָך צו דזשווויגען אויף די פּלייצעס.

## פערזאנען:

דוד נח

רחל

הערש בער

צינע } זייערע קינדער

אברהם יעקב

אלקנה

גיטעל

סטערע, זייער טאָכטער.

לוי יצחק

# גרינע פעלדער

1916

ע ר ש ט ע ר

איך שרעק מיך.

צ ו ו י י ט ע ר

גאָט איז מיט אונז! זאָלען מיר זי נאָר נעהמען.

ער נעהמט זי פעסט אָן.

מ י ר ל

שרייט פערצווייפעלט.

ראטעווע מיך! ראטעווע מיך... רייס מיך פון זיי...

זיי פיהרען זי אַוועק מיט געוואלט. איהר יאָמערליכער געשריי ווערט אַלץ שוואכער און שוואכער... עס בליצט און דונערט.

מ י ר ל

לויפט מיט אלע כחות גלייך צום טייך — שרייט:

ביזט געקומען! נעהם מיך ארום שטארקער, שטארקער... איך שפרינג צו דיר — מיין גליק! מיין לעבען... כאפּ מיך!

ווארפט זיך אין טייך אריין. אַ בליץ בעלייכט די גאַנצע געגענד. פון ווייטען זעהט זיך יאכנע און די מענשען, לויפען צום טייך מיט ווילדע אויסגעשרייען.

ע נ ד ע .

י א כ נ ע

ראטעוועט מיר מיין קינד! ראטעוועט מיר מיין קינד!

מ י ר ל

לאָזט מיר! איך האָב קיין נשמה ניט... לאָזט מיר צום לעבען...

ע ר ש ט ע ר

נעהמט מירלען פאַר'ן האַנד.

קום מיט מיר.

מ י ר ל

כ'וועל שטארבען, ווען איהר נעהמט מיך נאָר צו פון דאנען!

י א כ נ ע

נעהמט זי צו וואָס גיכער!

ע ר ש ט ע ר

וויל זי פיהרען.

מ י ר ל

עס ווערט מיר פינסטער אין די אויגען! לאָזט!

י א כ נ ע

ראטעוועט, ראטעוועט, נעהמט זי צו פון דאנען!

עס דונערט.

מ י ר ל

ווערהרט זיך שטאַרק.

איהר רייסט מיך פון לעבען אָב... כ'בין שוין אזוי ווייט פון מיין היים פערגאנגען... מיט שמחה. זי זעהט וואָס פון ווייטען. דו ביזט דאָ! קום שוין גיכער!... ער רופט!... גיכער קום, רייס מיר ארויס פון זייערע הענד, כאַפּ מיך ארום ווי יעמאָלט ביי נאכט.. איך ווער ווידער פּערפראַרען. גיכער... זיי רייסען מיך פון דיר אָב!... ער געהט און נאָך איהם אלע גאָלדענע פּאלאצען; ליכטיגע פּאלאַצען! אהער! אהער! —

י א כ נ ע

אום גאָטעס ווילען נעהמט זי צו פון דאנען..

דער פינסטער געקומען און אין דער פינסטער ווערט אלץ פון מיר פערשוואונדען... מיין הארץ האט ער פון מיר צוגענומען און זיינס האט ער ביי מיר געלאזען... מיין הארץ האט זיך קיין מאל אזוי ניט געריסען. מיין הארץ האט קיין מאל אזוי ניט געבענקט. מיין הארץ האט ניט געוואוסט, אז אויף יענער זייט איז אלץ פארהאן... מיין הארץ האט ער ביי מיר פערנומען און מיך אויף דער זייט געלאזען... אפשר האב איך מיט דער קמיע מיין הארץ פערלארען? ווען איך פלעג זיצען מיט'ן זיידען, איז מיין צונג שטום געווען. איך בין נאריש געווען און מיין הארץ איז רוהיג געווען. איך קאן שוין מעהר ניט אויסהאלטען... עס דונערט. דער הימעל בייזערט זיך אויף מיר. וואלט שוין א רעגען גיסען! עס דונערט און קיין רעגען איז נאך אלץ ניטא... וואס האבען די מענשען נאר וואס געוואלט פון מיר? וואוהין האבען זיי מיך געוואלט פיהרען? וואוהין געהט דאס וואסער?... פינסטערער, פינסטערער ווערט ארום... דעם זיידענס אויגען בלאנדזשען שוין ווידער ארום פאר מיר... זיי קוקען מיר שוין אן פון אלע זייטען — וואס ווילען זיי פון מיר? ! אה, דארטען ווינקען צו מיר זיינע אויגען... ליכטיגע... שיינען ווי צוויי שטערען. ליכטיגע און דעם זיידענס אוינגען — און וואס ווילען זיי פון מיר? ! עס דונערט שטארקער. קאלט... מיר ווערט קאלט. דער פראסט כאפט מיך ארום...

**יאכנע**

איהר קול הערט זיך פון ווייטען.

מיט געוואלד. בינדען, מיט געוואלד זי פון דאנען צונעהמען.

קומט אן; מיט איהר נאך א פאר מענשען.

**מירל**

זיי געהען. מיט געוואלד... כ'וועל מיך נישט לאזען! צוריק וועל איך ניט געהן!...

**ערשטער**

מיט געוואלד וועלען מיר זי צום צדיק פיהרען. בינדען!

ע ר ש ט ע ר

פון א נאָהענטען דאָרף?

מ י ר ל

ווי גוט! דאָס געהילץ האָט איהר געבראַכט א פּראַם צו בויען? מאַכען א וועג צו יענע פּאַלאַצען?...

צ ו ו י י ט ע ר

זי איז משוגע.

מ י ר ל

ניט לאָזט זיך גלייך מיט'ן וואַסער... דאָס וואַסער וועט אייך פערטראָגען. דאָס וואַסער האָט אַלץ פערטראָגען... מיין טאַטען, איהם... די קמיע...

צ ו ו י י ט ע ר

פון וואַנען ביזטו?

מ י ר ל

ווייזט אויף יענער זייט טייך.

איך בין פון דאָרטען, איך בין דאָ, נאָר איך בין דאָרטען... זעהט עס וועט באַלד א מבול ווערען... איהר זעהט דעם הימעל... ווען דאָס וואַסער וועט זיך הויבען, וועל איך אריבער אויף יענער זייט...

צ ו ו י י ט ע ר

וואָס דאַרפסטו אויף יענער זייט? קום מיט אונז.

מ י ר ל

איהר פאָהרט מיט'ן וואַסער... איהר קאָנט ניט וויסען, וואָס אויף יענער זייט איז.

ע ר ש ט ע ר

זי איז משוגע, לאָזט דאָס געהילץ!

דאָס פייער פערשווינדעט.

מ י ר ל

שטעהט א ווײַלע און קוקט אין דער זייט, וואו דאָס פייער פערשווינדט. זעהר אונרוהיג.

אַלץ פערשווינדט פון מיר, אַלץ פערשווינדט; אַלץ איז צו מיר אין

י א כ נ ע

געוואלד! וואָס וועט איצטער זיין? וויל קריכען אין טייך. וואָס האָסטו געטהאָן?!

מ י ר ל

אלץ וועל איך מיט'ן וואסער אוועקלאָזען, ביז כ'וועל מיך אויף יע־נער זייט אריבערקלייבען.

י א כ נ ע

פערפאלען, פערפאלען, צום גרונד געגאנגען.. כ'וועל לויפען רופען מענשען, מען זאָל זי פון דאנען וואס גיכער צונעהמען... דאָ ביים טייך איז א נעץ פאר איהר געשפרייט.

לויפט אוועק מיט אַלע כחות.

מ י ר ל

איצטער בין איך אליין געבליבען... איצטער וועל איך אלץ מיט'ן וואסער אוועקלאָזען. שלעפט דעם באלקען צום ברעג און ווארפט איהם אין וואסער. זאָל ער געהן אהין, וואוהין דאָס גאנצע שטיבעל איז פערשוואומען. זי איז נאָך מענשען געגאנגען, און איך וועל מיך בעהאלטען... כ'וועל מיך דער פינסטערער נאכט איבערגעבען. עס בליצט. זי ציטערט אויף. עס בליצט! קיינער איז מיט מיר ניטאָ... וואָס זעה איך עס פון וויטען?! מיט'ן וואסער... א פייערעל שווימט און ארום איהם מענשען... אפשר שווימט ער מיט די גאָלדענע פאַלאצען... ווי גיך!... דאָס וואסער טראָגט זיי... טראָגט זיי... האלט! האלט אָב! עס בעוויזט זיך א פייער אויפ'ן טייך... דאָס גאנצע וואסער ווערט בעלויכטען.

א ש ט י מ ע

פון טייך אַרויס.

נישט ווייט א דאָרף, מענשען?

מ י ר ל

האלט אָב, האלט?

צ ו ו י י ט ע ש ט י מ ע

האלט אָב דאָס געהילץ!

י א כ נ ע

זעצט זיך פון ווייטען.

נישט גוטע, מלאכי חבלה האבען זי ארומגערינגעלט און לאזען זי נישט רוהען. וואלט ווער ס'איז דורכגעהן, וואלט מען זי מיט געוואלד פון דאנען צוגענומען.

מ י ר ל

אך! ווען איך וואלט קאנען קוקען, קוקען ביז אויף יענער זייט וועלדעל!... דארטען ערגיץ זיצט ער — קום! קום! איך שפיר, אז דו ביזט ניט ווייט פון מיר — קום! באלד וועט זיך דאס וואסער פון די ברעגעס ווידער ארויסכאפּען — איך שפיר עס, די דונערען זאגען מיר אן. ווארפט א בליק צו דער אלטער. וואס ווארטסטו?

י א כ נ ע

קוקט זי שארף אן אהן ווערטער.

מ י ר ל

באלד וועט א רעגען גיסען, עס וועט פליצען פון אלע זייטען — געה בעהאלט זיך אין שטוב. ווילסט זיך אויך אריבערקלייבען אויף יענער זייט? דארט איז פאר דיר גאר נישטא. בלייב שוין דא... געה א היים, געה. וואס היטסטו מיך? ! ווען ס'וועט פול ווערען דער טייך, וועל איך מיר אויף יענער זייט אריבערקלייבען. געהט אום מיט גרויס שמערצען אויפ'ן געזיכט. עס ציהט מיר אלע גלידער, עס ציהט מיר מיינע הענד, מיינע פיס... ס'ציהט מיר מיין הארץ! איך קאן שוין מעהר נישט אויסהאלטען. פינסטערער, פינסטערער...

י א כ נ ע

טהוט אויס פון איהר האלז א קמיע, געהט צו שטיל צו מירלען און טהוט איהר אן אויפ'ן האלז. העלף מיר, רבונו של עולם! רייס זי ארויס פון די מלאכי הבלה, וואס האבען זי פערכאפּט אין זייערע נעץ...

מ י ר ל

ווארפט די קמיע אין וואסער אריין.

יאכנע

איך וועל רופן מענשן. מען וועט דיך בינדן און מיט געוואַלד צום צדיק פיהרען.

מירל

שפּאַצירט אום ביים ברעג, זינגט.

אין פּאַלאַצען רובינען פול
שטעהט א הויכער שעהנער שטול,
ווי א מלאך זיצט ער דאָרט.
ווי א מלאך זיצט ער דאָרט....

יאכנע

מיט שווארצע, געדיכטע וואָלקען ווערט דער הימעל פערצויגען, באַלד וועט א שלאקסרעגען גיסען, און דו וועסט א נאקעטע אונטער'ן הוילען הימעל בלייבען.

מירל

מיט שמחה.

א רעגען וועט באלד געהן! די כמארעס ווערען שטארקער, געדיכטער און שווארצער... ס'וועט א רעגען גיסען — א מבול וועט ווערען... ס'וועט ווידער אלע בריקען אראָבטראָגען, ווי יעמאָלט, ווען איך בין נאָך א קינד געווען... מיט'ן וואסער וועט ער קומען, אלע פּאַלאַצען — דאָס גאנצע לעבען וועט ער מיט זיך ברענגען.

יאכנע

אָט דונערט שוין ערגיץ, קום גיכער א היים, כ'וועל דאָ מיט דיר נישט בלייבען.

מירל

באלד, באלד וועט עס געשעהן. איך הער שוין די דונערן, באלד וועט זיך דער הימעל שפּאַלטען, פייערדיגע בליצען וועלען אומלויפען, כ'וועל זיצען און ווארטען.

זעצט זיך ביים רעכטען ברעג און קוקט אריבער ווייט פון זיך.

מ י ר ל

באבע, לאז מיך!

י א כ נ ע

דער כשר'ער נאמען פון דיין זיידען דעם קדוש זאל דעם גאנצען הימעל אויפריהרען און פאר דיך בעטען.

מ י ר ל

אויב דו שוויינסט ניט, שפרינג איך באלד אין טייך אריין, אט דא. וואו דאס וואסער איז פינסטער און שווארץ... ווי זיס איז דער געזאנג דארט צווישען די בוימלעך. — אלץ איז אויף יענער זייט. נאך זיין פערשווינדען זענען דארט די בוימלעך אויסגע־וואקסען... אפשר האט ער זיי אליין פערפלאנצט? אפשר זיצט ער דארט אליין און ווארט אויף מיר?...

י א כ נ ע

שלעפט זי פאר'ן ארבעל.

קום, עס וועט באלד א רעגען געהן.

מ י ר ל

יעדעס מאל דוכט זיך מיר, אז ביי נאכט איז ער געקומען און האט א בריק אויסגעבויט, איך זאל קענען גלייך אריבערגעהן, זיך לאזען צו יענע פאלאצען. רייסט אוים עטליכע געלע בלימלעך און ווארפט זיי אין טייך. טראג עס, טראג עס, וואסער. טראג עס ווייטער, גלייך צו איהם... זאגט איהם, אז מיר איז ווידער קאלט. זאגט איהם, אז כ'וועל פערפרארען ווי אין יענער נאכט, ווען דאס וואסער האט אונז אויף א בערגעל פערטראגען... זאגט איהם, אז כ'האב ביי זיך אין הארצען זיין ווארעמקייט בעהאלטען. נאר איך קאן שוין מעהר ניט, כ'קאן עס שוין מעהר ניט אויפהאלטען. ווען דער לעצטער הויך וועט ארויסגעהן, שטארב איך... איך וועל א שטיק אייז, ווי דער זיידע יעמאלט. טראכט א ווײלע. וואס ווארסטו דא? דיך האט דער זיידע אויף דער וועלט געלאזען, דו זאלסט מיך שרעקען? אין דיינע אויגען איז אזוי פינסטער, ווי ביים זיידען אין יענער נאכט.

יאכנע

אז דיין פערשטאנד האט דער וואס אין הימעל ביי דיר צוגענו־מען... כ'האב עס אין פעלד געפונען. כ'האב עס דערקענט — פון אונזער שטוב.

מירל

פון אונזער שטוב? נעהם ווארף עס אין טייך אריין. זאל עס דאס וואסער פערטראגען, כ'וועל עס באלד אליין...

יאכנע

ניט דערוועג זיך עס צו טהאן!

מירל

געהט אב אין א זייט.

דאס לעבען... דאס לעבען... וואו זענען זיי, די פאלאצען, וואס ער האט געזאגט? פריי בויט דאס לעבען אונטער'ן הימעל גאלדענע פאלאצען אין בריליאנטען און רובינען געפלאסטערט... אהן איהם וועל איך זיי ניט געפינען... אהן איהם קאן איך אפילו דעם טייך ניט אריבערגעהן, און ער איז דארט אויף יענער זייט. פון יענער זייט טייך איז ער געקומען, ביי נאכט, אין דער פינסטער האט ער זיך בעוויזען און מיין געפרארען לייב געוואראעמט. צו דער אלטער. געה א היים! איך וויל אין דער נאכט אליין מיט דיר ניט בלייבען... געה דיר, געה — אדער א ניט, העלף מיר דא א פראם אויסבויען, וועל איך מיר אויף יענער זייט אריבערקלייבען.

יאכנע

די הייליגע נשמה פון דיין מאמען, זאל פאר דיר ביים כסא־הכבוד בעטען.

מירל

די מאמע איז דעם זיידענס א טאכטער געוועזען, געה, איך שרעק זיך פאר איהר.

יאכנע

דער הייליגער נאמען פון דיין טאטען דעם קדוש זאל דארט אין הימעל פאר דיר תפילה טהאן.

י א כ נ ע

שרייט פון ווייטען.

וואס שטעהסטו דארט ? ! אויף וועמען ווארסטו דארט ? !

מ י ר ל

דער טייך, דער פינסטערער טייך שרעקט מיך יעדעס מאל, ווען כ׳וויל זיך אויף יענער זייט אריבערקלייבען, און זי... וואס וויל זי פון מיר ?

י א כ נ ע

עס ווערט נאכט, וואס שטעהסטו דארט ?

מ י ר ל

וואס האט זי מורא פאר דער נאכט ! וואס שרעקט איהר די נאכט ?

י א כ נ ע

ווארפט אראב דעם קלאץ.

זאג, וואס ווילסטו דא ? קום א היים, עס ווערט נאכט. מארגען דארף מען פריה אויפשטעהן. בעגינען, נאך איידער דער האן וועט קרייען, וועלען מיר זיך אויסקלייבען און פאהרען צום צדיק.

מ י ר ל

זאג, פון וועלכער זייט דארף ער אנקומען, דער צדיק ?

י א כ נ ע

ווייזט אויף הינטער זיך.

פון דארטען.

מ י ר ל

מיט פערדרוס.

זעהסטו, דארטען פערגעהט יעדען טאג די זון, און איך קאן דעם טייך ניט אריבערגעהן.

י א כ נ ע

וועה איז מיר און ווינד. משוגע, משוגע; בעשטראפט מיט ביידע הענד.

מ י ר ל

וואס פאר א באלקען טראגסטו עס ?

# דריטער אקט.

ביים ברעג טייך. זומער פאר־נאכט. דער ברעג איז בעדעקט מיט א ווייסען זאמד און בעוואקסען מיט לאנגע שיטערע גראז. וואו ניט וואו א געל בלומעל. פון ווייטען, אנט־קעגען זעהט זיך דער צווייטער ברעג, בעוואקסען געדיכט מיט יונגע בוימלעך. פון דארט טראגט זיך דאס צוויטשע־רען פון פויגלעך. עס לאזט זיך אראב די זון און דער גאנ־צער הימעל איז רויט. פון דער אנדער זייט הימעל שווי־מען ארויס דיקע כמארעס און עס קלייבט זיך אויף א רעגען.

מירל

שטעהט שטיל און קוקט גלייך צום זון־אונטערגאנג מיט גרויס בענקעניש אויפ׳ן געזיכט.

אך! דארטען איז דאס גאנצע גליק; דארטען איז עס. וואלט דער טייך אזוי ברייט ניט געווען, וואלט איך איהם אריבערגעשפרונ־גען; ווען דאס וואסער וואלט דא ניט אזוי פינסטער געווען, וואלט איך אפשר... ווי דעם זיידענ׳ס אויגען אין יענער נאכט זעהט דאס וואסער אוים...

יאכנע

קומט אן פון ווייטען, שלעפט א קלאץ.

מירל

ניין, ביי טאג קאן ער ניט קומען... ביי נאכט האט איהם דאס וואסער מיט געוואלד געבראכט צו מיר. דער טאג האט איהם פון מיר אבגעריסען. גלייך מיט זונענאויפגאנג איז ער פון מיר פער־שוואונדען געווארען. באלד פערגעהט די זון. רויט דער הימעל— ס׳ברענט...

מ י ר ל

געהט איהם ניט ווילענדיג נאָך. וויינט יאָמערליך.

זיידע!... זיידע!... איך געה און וויים ניט וואוהין... ראטעווע מיך!...

זי ווערט פערשוואונדען אונטערען בארג... איהר קול הערט זיך נאָך שרייענדיג „זיידע"... זיידע!"...

מירל

ווילסטו, איך זאָל איהם לאָזען?

דער אומבעקאנטער

מיר ווע‌לען זאָגען מענשען, וועלכע האָבען אַנ׳עסק מיט טויטע, וועלען זיי איהם צום קבר ברענגען.

מירל

אבער מיין זיידע איז ער דאָך!

דער אומבעקאנטער

ער הויבט זיך אויף און האַלט זי פעסט ארומגענומען.

מירל

וואוהין פיהרסטו מיך?!

דער אומבעקאנטער

צום לעבען, קום!

מירל

לאָז מיך. מיך ציהט צום זיידען מיינעם, ער ווינקט צו מיר, כ׳קען איהם ניט לאָזען...

דער אומבעקאנטער

פיהרט זי.

דער אומבעקאנטער

קום, איך וועל דיר אויפ׳ן וועג גאָר שעהנעם דערצעהלען.

מירל

ברעכט אויס מיט אַ געוויין.

זיידע! זיידע! איך קען דיך ניט לאָזען!...

דער אומבעקאנטער

דאָס לעבען רופט — דאָס לעבען... איך וועל דיך לאָזען, אבער דיין נשמה איז ביי מיר — זי וועט שוין דיין גוף אויך מיטציהען...

געהט פון בארג.

ארום פליהען מלאכים. ס'איז אזוי ליכטיג, ווי דער ויידע פלעגט שטענדיג דערצעהלען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דעם זיידען דיינעם פלעגט זיך עס אויף נאך דעם טויט חלומ'ן, דו קענסט עס אין לעבען בעקומען... זעהסט, ס'איז שוין גאנץ ליכ־טיג. עס זעהט זיך שוין די גאנצע געגענד ארום. דורכאויס מיט וואסער פערגאסען, נאר רעכטס ווייזט זיך א שמאלער פאס טרו־קענע ערד. ער ציהט זיך ביז צום בארג אונזערען. מיט דעם וועג וועלען מיר זיך פון דאנען לאזען.

מ י ר ל

איך וועל נאך האלטען פערמאכט די אויגען און דו רעד... רעד...

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

און דו?

מ י ר ל

איך וועל פיהלען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

פיהלסטו?

מ י ר ל

אלץ פיהל איך... איך פיהל, איך זעה, איך פיהל, איך זעה...

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

איז גוט. אבער דער וועג איז א שווערער און א לאנגער, ביז מיר וועלען זיך פון דאנען ארויסקלייבען... דער טאג לייכט שוין, און מיר וועלען זיך באצייטען פון דאנען לאזען. געדריקט לייב צו לייב וועלען מיר געהן און אויפ'ן וועג וועל איך דיר נאר שעהנעס דער־צעהלען... לאמיר געהן.

מ י ר ל

און דער זיידע?

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

מיר וועלען זאגען מענשען, וועלכע האבען אן עסק מיט טויטע וועד לען זיי איהם צום קבר ברענגען.

געקוקט און מיך געשראָקען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

הא, דיין זיידע איז בלינד געווען! — פון זיינע אויגען האָט דער טויט אליין ארויסגעקוקט און האָט דיך געשראָקען. דו טאָרסט וועגען טויט ניט טראכטען — לעבען... לעבען...

מ י ר ל

ער איז בלינד געווען, נאָר ער איז אליין געגאנגען. איך בין איהם נאָכגעגאנגען. ער האָט זיך אליין צום בערגעל דערשלאָגען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דאָס האָט איהם דער טויט געפיהרט; בעלויכטען זיין וועג מיט א שווארצען פייער.

מ י ר ל

איך האָב אויך דעם פייער געזעהן. איך האָב מיך אויך צו איהם געצויגען. איך האָב געמיינט, אז דאָס איז דער צדיק מיט מלאכים ווי דער זיידע פלעגט אלץ זאָגען. אפילו אין די שפּיצען פינגער איז מיר אויך ווארים געוואָרען... זעהסט, ס'איז שוין ליכטיג.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

פערמאַך נאָך די אויגען א ווײלע און פיהל... זעהסט וואָס?

מ י ר ל

איך זעה שעהנע פּאַלאַצען אויף א הויכען בארג שטעהן...

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דאָס וועלען דיינע זיין.

מ י ר ל

וועמעס זענען זיי איצט?

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

קיינעמס ניט. פריי בויט זיי דאָס לעבען אויס און ווער עס וויל קען זיי בעקומען. דו קענסט זיי אויך בעקומען... דו מיט דיין קינדערש בלוט קענסט צו זיי דערגרייכען...

מ י ר ל

אז איך פערמאַך די אויגען, פיהל איך, אז איך זיץ אויפ'ן הימעל.

מ י ר ל

ווינט.

איך האָב ניט וואוהין. איך האָב געזעהן, ווי דאָס וואסער האָט אונ־זער הויז פערטראָגען. דער זיידע איז פערפראָרען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דו וועסט געהן צום לעבען. דאָס לעבען וועט דיר שוין אין הייזער ברענגען. א הילצערנעס הייזעל איז מסתמא אייערס געוועזן, אז דאָס וואסער האָט געקענט פערטראָגען — דאָס לעבען וועט דיך אין פּאַלאַצען ברענגען... שעהנע פּאַלאצען און בריליאַנטענע שלעסער געפלאסטערט אין גאָלד און בעפּוצט מיט פּערל און רובינען. דאָס וואסער וועט זיך אהין ניט פערקלייבען און דאָס פייער וועט אויך צו זיי קיין שליטה ניט האָבען... זעהסט, דער פראָסט האָט פון דיין זיידען א שטיק אייז געמאכט, און צו אונז האָט ער קיין שליטה ניט...

מ י ר ל

דו רעדסט, איך פערשטעה עס גאָר ניט... דער זיידע האָט שטענדיג אנדערש גערעדט. עפּעס אנדערש פלעגט ער רעדען יעדעס מאָל אין אָבענד. איך פלעג האלטען מיין קאָפּ ביי איהם אין שויס, און ער פלעגט מיר דערצעהלען... איך פלעג איהם בעסער פערשטעהן. נאָר פון זיינע ווערטער איז מיר קיינמאָל אזוי ווארים ניט גע־ווען. כאָטש ביי אונז אין שטוב איז קיינמאָל קיין פראָסט ניט געוועזן. דער ווינד איז אויך קיינמאָל אהין ניט צוגעקומען...

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

ניט שטענדיג דאַרף מען פערשטעהן — בעסער, אז מען פיהלט. פיהלסט, ווי דאָס לעבען קלאַפּט אין דיינע אָדערן, ווי מיט פוי־קען? פיהלסט, ווי אין דיין הארצען קאָכט ווי דער טייך איצטער, וואָס האָט הייזער פערטראָגען און מיך צו דיר געבראַכט.

מ י ר ל

פאר'ן זיידען האָב איך מורא געהאַט. ער פלעגט מיט זיינע בלינדע אויגען קוקען אויף מיר. קוקען... קוקען.. פון זיי האָט עפּעס ארויס־

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

זעהסטו, ער איז געשטאָרבען, דער טויט איז געווען שטאַרקער פון איהם. מיר וועלען לעבען... ש־ש־ש!

מ י ר ל

וואָס הערסטו?

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

איך הער, ווי דיין הארץ קלאַפּט פון שמחה.

מ י ר ל

מיר הויבט שוין אָן היים צו ווערען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

ווי א פאַנצער זענען געווען מיינע קליידער געפראָרען; ווי א פאַנצער זענען אויף דיר דיינע געפראָרען. אונטער דעם פאַנצער האָט זיך דאָס לעבען צופלאַקערט... אך, לעבען... לעבען..

מ י ־ ל

ווען כ'פלעג זיך צום זיידען טוליען, איז מיר אזוי וואַרים ניט געווען. נאָך איידער דו ביזט געקומען, האָב איך מיך צו זיין הארץ געטוליעט, נאָר ס'האָט מיט פראָסט געטראָגען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

זעהסט, ווי א גרויער פּאַס בעווייזט זיך דאָרט לינקס?

מ י ר ל

אויף דער ערד?

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

ניין, אויפ'ן הימעל.

מ י ר ל

וואָס בעדייט עס?

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דאָס פערנעהמט זיך שוין אויף טאָג. באַלד וועט ליכטיג ווערען און מיר וועלען זיך צו הייזער פערקלייבען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דער זיידע איז טויט... מיר בעדארפען לעבען... פעסטער, אַט אַזוי... פעסטער...

מ י ר ל

א שטראָם הייסע בלוט איז דורך מיינע אָדערן דורכגעלאָפען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דאָס קעהרט זיך צוריק דאָס לעבען צו דיר. איך בין פון יענער זייט טייך. פון דאָרט האָב איך דיר דאָס לעבען געבראַכט...

מ י ר ל

מיינע גליעדער געהן מיר אָב.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

מיר מוזען נאָך האַרץ צו האַרץ דריקען, וועט ערשט רעכט וואַרעם זיין.

מ י ר ל

דו הערסט, עס קלאַפּט שוין ניט מעהר ביי אונז א צאָהן אָן א צאָהן.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

איך הער, אַז דיין קול ציטערט שוין נישט מעהר.

מ י ר ל

לאָמיר אפשר פּרובען דעם זיידען וואַרימען?

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

אייז קען מען נישט וואַרים מאַכען.

מ י ר ל

ס'איז נאָר ליכטיגער געוואָרען אין די אויגען מיינע.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דיין קינדערש בלוט האָט אין מיינע אָדערן דאָס בלוט צושמאָלצען.

מ י ר ל

כ'האָב די קמיע פערלאָרען. דער זיידע האָט געזאָגט, אַז אין האַר־צען האָב איך זי געדאַרפט טראָגען. דער זיידע...

מ י ר ל

איך שרעק מיך פאר דיר.

ד ע ר  א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

ניט שרעק זיך פאר מיר. איך בין א מענש... מיך האָט דאָס וואַסער אהער געבראכט. ס'איז פינסטער ארום. ווייל איך וויים ניט, וואו איך בין, קאָן איך דיר ניט זאָגן, פון וואנען איך בין.

מ י ר ל

קאלט... קאלט... כ'ווער דערפראָרען.

ד ע ר  א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

נאריש קינד! אומזיסט שלעפּסטו אויף זיך דעם טוידט, בעת דאָס לעבען רופט אונז. ביז טאָג איז שוין ניט ווייט. ברייט אוים זיינע הענד. קום צו מיר. ניט שרעק זיך פאר מיר. דאָס לעבען קאָנען מיר נאָר ביידע איינער דעם אנדערען שענקען... וועניג ווארימקייט איז אין דיר געבליבען דו זאָלסט קאָנען פאר'ן פראָסט שטארקער זיין. לאָמיר אונזער ווארימקייט צוזאמענמישען — נעהם מיך ארום.

מ י ר ל

דער זיידע ליגט טויט.

ד ע ר  א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

און מיר מוזען לעבען! לעבען!...

ער כאַפּט זי פעסט ארום.

מ י ר ל

לאָז מיך! לאָז...

ד ע ר  א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

מיט געוואלד וועל איך דיר מיין לעבען געבען און מיט געוואלד וועל איך ביי דיר דיין לעבען נעהמען — דריק מיך צו זיך...

מ י ר ל

דעם זיידענס בלינדע אויגען קוקען אויף מיר... די קמיע... לאָז מיך... דער צדיק...

מירל

זיידע! נעהם מיך!...

דער אומבעקאנטער

די גאנצע נאכט האט מיר דער טייך אויף א באלקען פון א צו־בראכענעם פארם געטראגען און האט מיך אויף א ברעג ארויס־געשליידערט... כ׳ווייס אליין ניט, ווי ווייט ער האט מיך פון מיין היים פערטראגען — נאר דאס האב איך געפיהלט, אז ער האט מיך אויף די צווייטע זייט ארויסגעווארפען. לאמיר זיך ביידע טוליען איינער צום אנדערען און ווארימען זיך...

מירל

רוקט זיך אב.

כ׳קאן דיך ניט... כ׳טאר עס ניט... כ׳וויל נעבען זיידען מיינעם זיצען, ביז איך וועל געפרארען ווערען.

דער אומבעקאנטער

איך וועל דיך איבערגעוואלד ווארימען און דו וועסט מיך איבער־געוואלד ווארימען. וואס ליגט עס אויף דעם אלטען? טרוקענע בגדים... איהם זענען זיי שוין איינגאנצען איבריג. מען קאן זיי זי־כער פון איהם אראבנעהמען.

מירל

ריהר ניט! ריהר ניט!

דער אומבעקאנטער

עלטער מיט פראסט וועסטו שוין נישט דערווארימען. קום, נאריש קינד. קום צו מיר, ווען ס׳וועט נאר טאג ווערען, וועסטו זעהן, ווי דער חשק צום לעבען וועט זיך אין דיר שטארקען... אומזיסט ווילסטו לעבעדיג מאכען א קערפער פון אן אלטען מאן, וואס איז געפרוי־רען געווארען... קום צו מיר, זעה, ווי דו ציטערסט פון קעלט. זעה, ווי ס׳קלאפט דיר א צאהן אן א צאהן... קום, לאמיר צוזאמענפרע־סען אונזערע לייבער און ווארעמען זיך. ווען ס׳וועט ווערען טאג, וועלען מיר זיך צו א שטוב דערקלייבען... קום!

ד ע ר  א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

בויגט זיך צו צום אלטען.

געפרארען, ער ליגט טויט...

מ י ר ל

מיט שרעק.

אך, זיידע!

ד ע ר  א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

ניטא קיין סימן פון לעבען, ביז טאג וועט אפשר פון אונז אויך מעהר ניט בלייבען.

מ י ר ל

אך, זיידע, זיידע, שטעה אויף! זיידע, כ'וויים, וואו די קמיע איז, זיידע!

ד ע ר  א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

אומזיסט דיין וועקען... איהם וועסטו שוין לעבעדיג ניט מאכען. לאמער בעסער איינער דעם אנדערען ווארימען ביז טאג...

מ י ר ל

ברעכט אויס מיט א ביטער געוויין. איהר קול ציטערט פאר קעלט.

זיידע!... זיידע!... זיידע!... האסט מיך אליין אין דער פינסטע־דער נאכט געלאזען... זיידע!

ד ע ר  א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

זעה, ווי דיין קול ציטערט פון קעלט און שרעק. דער אלטער ליגט שוין אהן א סימן פון לעבען. טרעט אב פון איהם. מיט שרעק און קעלט בלאזט פון איהם.

מ י ר ל

איך וועל מיך לעגען נעבען איהם און שטארבען...

ד ע ר  א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

איך וועל דיך נישט לאזען שטארבען. דער אלטער איז געשטאר־בען, ווייל דאס בלוט איז שוין אין זיינע אדערן לאנג ווי אייז געווען... איך וועל דיך נישט לאזען שטארבען, אויב איך בין איצ־טער לעבען געבליבען.

מ נ ש ה

זינגט.

דער ליכטיגער טאָג קומט אָן... גאָט'ס חסד איז נאָהענט... איך זינג צו זיין נאָמען... איך אכפער זיינע מעשים....

ד י ש ט י מ ע

ווער איז דאָרט? רופט זיך ווער אָב!

מ י ר ל

מענשען!... מענשען!...

עס בעווייזט זיך אַ פיגור פון אַ מענשען, ציטערט פאר קעלט; עס קלאפט איהם אַ צאָהן אָן אַ צאָהן.

מ נ ש ה

זינגט מיט א דומפפען קול.

זיין ליכטיגער נאָמען... זיין חסד און רחמים...

ד ע ר א ו נ ב ע ק א נ ט ע ר

ווער איז דאָ?

מ י ר ל

מענשען, מענשען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

מענשען? דאָ זענען מענשען?

מ י ר ל

ציטערט פון קעלט און שרעק.

מיט'ן וואסער געקומען. ביז'ן האלז געקראָכען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

ווער איז דאָרט?

מ י ר ל

מיין זיידע. ער ווערט געפראָרען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

ווערט געפראָרען?

מ י ר ל

געפראָרען... קאָן זיך ניט דערוואָרמען.

מ י ר ל

שרייט.

א—הער! דאַ—איז—טרוקען!

מ נ ש ה

פון הימעל הער איך קולות פון די מלאכים... פון גן־עדן, הער איך, גיסט זיך דער הייליגער געזאַנג...

ד י ש ט י מ ע

נעהעגטער.

ראַ—טע—וועט! איך ווער פער—פראָרען.

מ י ר ל

אהער, דאַ איז טרו־קען!

מ נ ש ה

מיט שמחה.

טאַכטער מיינע! איך זעה דיך... צווישען אלע צדיקים און צדקניות ביזטו... גלייך פון הימעל געהסטו... דיין פּנים לויכט... דיינע אוי־גען פונקלען ווי די ליכטיגע שטערען... ווארימער... ווארימער...

ד י ש ט י מ ע

גאָר נאָהענט

וואו—הין—זאָל—איך—געהן?

מ י ר ל

גלייך! גלייך!

מ נ ש ה

שירה אין הימעל... ס'איז פריהמאָרגען... דער גאנצער הימעל האָט אויפגעוואכט. שירה זאָגט דער צדיק צווישען אלע מלאכים...

עס פליעסקעט דאָס וואסער גאָר נאָהענט.

ד י ש ט י מ ע

זענען מענשען פארהאן נאָהענט?

מ י ר ל

שטעהט און קוקט אין דער ווייט.

מ נ ש ה

פערלאָרען?!

מ י ר ל

עמיצער האָט זי ביי מיר פון הארצען אראָבגעריסען... כ'האָב מיר געשראָקען.

מ נ ש ה

פערלאָרען... פערלאָרען...

מ י ר ל

שפרינגט אָב פון איהם.

מ נ ש ה

דעם בעכער פון צאָרן אין גאנצען געטרונקען, אבער דאָס גליק נישט דערוואַרט זיך. קעלטער ווערט מיין הארץ; שווערער ווערט מיר מיט מיין צונג צו ריהרען.

מ י ר ל

נא, איך וועל דיך צודעקען.

ווארפט אויף איהם איהר טוך.

מ נ ש ה

מיט שמחה.

דער צדיק! זיין הייליגער פנים בעווייזט זיך פאר מיר... ווען געהסטו ראטעווען — מיך, צו מיין קינד?... אָ, דערבארעם זיך...

מ י ר ל

רייסט אראָב פון זיך נאָך וואָס און ווארפט אויפ'ן אַלטען.

מ נ ש ה

ווארימע פליגעל פון הייליגע מלאכים בעשיצען מיך... ברענענדיגע אויגען קוקען מיר גלייך ביז'ן הארץ אריין... ווארימער... ווארי־מער...

א ש ט י מ ע

טראָגט זיך פון ווייטען מיט'ן ווינד.

ראַ—טע—ווע—ט! איך—גע—ביז—האַלז—איך—וואַ—סער!

מ י ר ל

אז עס וועט טאָג ווערן, וועלן מיר גיין אונזער שטוב זוכן.

מ נ ש ה

ציטערט אויף.

מיין קינד!

מ י ר ל

שרעק מיך ניט. איך וויל מיך אָנוואַרימען.

מ נ ש ה

איך שפּיר, אז דיין האַרץ איז אין גאַנצן געשטאָרבען..

מ י ר ל

זיידע, איך וועל צוריק אין וואַסער לויפן — רעד ניט!

מ נ ש ה

איך שפּיר, א שטיק אייז האַלט איך צו מיין האַרצן געדריקט.

מ י ר ל

רייד צו מיר ווי אין שטוב, כ'וויל מיך אָנוואַרעמען.

מ נ ש ה

עס פריהרט... קאַלט.. קאַלט...

מ י ר ל

שווייג, זיידע, איך וועל מיינען, אז דו שלאָפסט און איך וואַרעם מיך נעבען דיר.

מ נ ש ה

נעהם מיינע הענד און פיהר זיי אויף דיין האַרצען. איך קאָן מ'ט זיי ניט ריהרען. איך וויל זעהן... איך וויל...

מ י ר ל

שווייג... שווייג...

מ נ ש ה

איך וויל דאָס אמת'ע פייער אויף דיין האַרצען געפינען.

מ י ר ל

איך האָב די קמיע אין וואַסער אָנגעוואוירען.

מ י ר ל

זי ווארפט זיך אין זיינע אָרעמס.

אַט בין איך, זיידע, ווארעם מיך!

ציטערט.

ביז די קניה זענען שוין מיינע פיס פערפראָרען. ביי מיין הארצען וועל איך דיך ווארימען. בעהאלט די הענד דיינע. גיב מיר דיינע פיס, כ'וועל זיי מיט מיין הויך דערוואַרימען...

מ י ר ל

וואו זענען מיר, זיידע?

מ נ ש ה

ווייט פון דעם וואסער שפּיר איך, נאָך פון דעם ווינד נישט בע־שיצט. איך בין נעגאנגען נאָך דעם שיין, וואָס האָט פאראויס מיר דעם וועג בעלויכטען, און דו האָסט מיינע אויסגעלאָשענע אויגען פאר א וועגווייזער גענומען... איז דיר ווארעם, מיין קינד?

מ י ר ל

ביי דיר אונטער די פּאָלעס איז אויך קאלט. דער ווינד בלאָזט דאָרט אויך.

מ נ ש ה

נעהענטער צום הארצען טוליע זיך.

מ י ר ל

איך האָב געהערט, ווי אונזער שטוב איז איינגעפאלען — וואו וועלען מיר איצטער געהן?

מ נ ש ה

מיר וועלען אונזערע נשמות און לייבער צו גאָט איבערגעבען.

מ י ר ל

דו ביזט גלייך געגאנגען, ווי דו וואָלסט דעם וועג געוואוסט.

מ נ ש ה

ס'ווערט מיר אלץ קעלטער און קעלטער און דאָס הארץ ווארעמער און ווארעמער.

מיין אלטען קאָפּ. ברייטער וועל איך מיינע אויגען עפענען, אפשר וועל איך וואָס זעהן. ווער רעדט? וואו בין איך? העכער, אבער אליץ פינסטער. אפשר האָט זי צו הילף גערופען? דער ווינד האָט איהר קול געבראכט און הייסט מיר געהן זי ראַטעווען?... פּרובט געהן און פאלט גלייך. געפראַרען די פיס, ביז די קניה געפראַרען. דאָס לייב פערגליווערט. דאָס הארץ שמעלצט זיך. דאָס לעצטע מאָל ווײנט דאָס הארץ מיינס.

מ י ר ל

שטעלט זיך נאָך נאָהענטער.

וויין ניט, זיידע.

מ נ ש ה

מירל! דיין קול איז עס? ביזטו נאָהענט נעבען מיר?

פויזעט אויף אַלע פיער.

מ י ר ל

כ'בין ניט ווייט פון דיר, זיידע.

מ נ ש ה

מיין קינד! איך הער קלאָר דיין קול. דיר איז קאלט — קום צו מיר: איך וועל דיר ביי מיין אלטען הארץ אָנוואַרעמען. קום, כ'וויל דיך מיט מיינע הענד ארומנעהמען, מיין קינד.

מ י ר ל

מיר איז קאלט, זיידע...

מ נ ש ה

מיט גרויס שמחה. ער הויבט זיך פון אָרט און פאלט צוריק.

מיין קינד, איך קאָן צו דיר נישט געהן, קום צו מיר. מיין לעצטען פונק ווארעמקייט וועל איך דיר אַוועקגעבען.

מ י ר ל

שרעק מיך ניט, וועל איך געהן צו דיר.

מ נ ש ה

איך הער, ווי דו ציטערסט פון קעלט — דערנעהנטער זיך צו מיר...

מ י ר ל

געהט אָב אָן אַ זייט און זעצט זיך שטיל, ציטערט פון קעלט.

מ נ ש ה

פון ווייטען הערען זיך קולות. זאָל עס איהר קול זיין? זי האָט דעם גאנצען הימעל אויפגעריהרט. וואָס ווארימער עס ווערען מיר מיינע גליעדער, אלץ מעהר שפיר איך, אז זי פעלט מיר. מיט איהר צוזאמען בין איך נאָך דורכ'ן פענסטער געקראָכען... דאָרטען האָט זיך נאָך מיין גוף אָן איהרען אָנגעריהרט. אין וואָס פאר א זייט האָט זי דער רוח פערטראָגען? ס'הערט זיך אַ פּליעסק אין וואסער. זאָל זי דאָרט זיין? מירל!.. מיין קינד, מירל!... איך האָב זי גע־שראָקען מיט מיינע רעד. זי האָט מיך געשראָקען מיט איהר גע־דאנקען. זיכער בין איך פון וואסער, אבער ניט זיכער איז מיין הארץ געבליבען. עס פעהלט מיר, אלץ פעהלט מיר... דאָפּעלט וואָ־רימער וואָלט מיר איצט זיין, ווען זי וואָלט מיט מיר געווען... איה־רע אויגען האָבען דאָפּעלט געלויכטען, געשיינט פאר מיינע אויך. איהר יוגענד האָט מיר מיין עלטער פערטריבען. מירל!... מיין קינד!...

מ י ר ל

געהט צו נעהענטער, שטעלט זיך אַנטקעגען דעם אַלטען.

מ נ ש ה

וואו איז פערפאלען געוואָרען דער שיין, נאָך וועלכען איך בין אזוי זיכער געגאנגען? קעהר מיר צוריק אום מיין קינד!... וואָ־רימער ווערט מיר, ווען איך טראכט פון איהר. דאָפּעלט ווארימער וואָלט מיר אצונד זיין, ווען זי וואָלט געזעסען נעבען מיר.

ציטערט פון קעלט.

מ י ר ל

זיידע, וואָס וויינסטו?

מ נ ש ה

הא?... וואָס?... ווער רעדט?... דאכט זיך א קול. הערט זיך צו. די לבנה גיסט איהם אָב מיט אַ מאַטען שיין. ס'גיסט זיך ליכט איבער

# צווייטער אקט.

נאכט. דער ווינד טרייבט שטיקער וואָלקען. פון צייט צו צייט רייסט זיך ארויס פון צווישען די וואָלקען א בלייכער שיין פון דער לבנה און עס בעוויזט זיך ניט קיין הויכער בארג בעוואקסען וואו ניט-וואו מיט בוימלעך. עס הערט זיך דאָס פליעסקען פון וואסער. פון צייט צו צייט טראָגען זיך מיט׳ן ווינד פון ווייטען אויסגעשרייען, מאָנכע טרויעריגע, רופען צו הילף.

מ נ ש ה

זיין קול דערנעהנטערט זיך אלץ צום בערגעל.

עלענד... עלענד, נאָר איך מיט מיינע אויסגעלאָשענע אויגען. טרוקען! כ׳האָב מיך צו א בארג דערשלאָגען... גרויסער גאָט! האָסט מיך נישט פערלאָזען... בארג ארויף געהט עס אלץ. טרוקענע ערד. העכער ביז צום שפיץ וועל איך זיך פערקלייבען; דאָרטען וועל איך שוין אינגאנצען זיכער זיין.

אין דעם בלאסען שיין פון דער לבנה בעוויזט ער זיך אויף דעם שפיץ בערגעל.

מ י ר ל

געהט איהם נאָך שטיל.

מ נ ש ה

ציטערט פון קעלט.

דאָס וואסער האָט זיך צו מיין לייב דערשלאָגען — און אלטער פאראָמשטשיק.. כ׳האָב שטענדיג געוואוסט, ווי פון בייז זיך אויסמיידען; וואו זאָל איך מיינע פערפראָרענע פיס ווארעמען?

מ י ר ל

לאמיר גיכער ארויסגעהן, דאס וואסער איז מיר שוין ביז די קניה. איך געה דורכ'ן פענסטער, גלייך צו די פייערן.

מ נ ש ה

דאס איז ער מיט זיינע שלוחים דיר אנטקעגנען געקומען — געה גלייך אנטקעגען די פייערען...

מ י ר ל

עפענט דעם פענסטער און קריכט ארויס.

מ נ ש ה

קלייבט זיך צום פענסטער.

דאס גליק הויבט זיך אן. ווארעם איז מיר צווישען די קריעס אייז. ליכטיג — אין דער פינסטערער נאכט. מיין קינד, פערלאז מיך נישט!...

ער קריכט ארויס. שטיל. די שיין ווערט פערשוואונדען. חשך. דער ווינד רייסט דורך פענסטער און טיר. קריעס קלאפען פון אלע זייטען. עס קנאקען די ווענד. עס פאלט די סטעליע. עס הערט זיך א גרויס גערויש פון דעם וואסער און מיט שרעקליכען ליארעם פאלט די גאנצע שטוב איין.

טער... באַבע! באַבע! מיר טרינקען זיך, באַבע!

מ נ ש ה

רוקט זיך צו דער הרובע.

העלף מיר! דיין ליכטיגער פנים שיינט פאר מיר ווידער... קומט איהר, הייליגע מלאכים!

מ י ר ל

זיידע, שווייג... כ'זעה וואָס דורכ'ן פענסטער... כ'זעה, ווי דאָס וואסער הויבט זיך; שווייג... באַבע! באַבע! מיר טרינקען זיך!

מ נ ש ה

מיט אַ לויטערער שטים.

עס ווערט ליכטיגער ארום. איך זעה, ווי עס עפענען זיך די הימ־לען. איך זעה זיין ליעבען נאָמען, ער קומט מיר צו הילף. איך בין זיכער... וואו ביזטו, מיין קינד?

דער ווינד פייפט. די קריעס קלאפען אין וואנד.

מ י ר ל

זיידע! איך אנטלויף!

זי שפרינגט פון דער הרובע, עס הערט זיך אַ פליעסק פון דעם וואסער.

איך געה נאָך דיר, מיין קינד, איך געה נאָך דיר.

שטיל. ווייכע שטראהלען הויבען אָן צו שלאָגען אין שטוב אריין דורכ'ן פענסטער. דאָס וואַסער אין שטוב ווערט בעלויכטען ווי פון דעם שיין פון דער לבנה.

מ י ר ל

איך זעה עפעס רופט אונז. מאכט מיט די הענד... רופט...

מ נ ש ה

איך שפיר, ווי ווארעמע שטראהלען פאלען אויף מיין קאָפּ...

מ י ר ל

מען ווינקט צו אונז, מיר זאָלען גיכער געהן.

מ נ ש ה

איך זעה, ווי ס'ווערט טאָג ארום אונז.

מ י ר ל

רוקט זיך מיט שרעק ארויס פון צימערל און קריכט אויף די הרובע.

מ נ ש ה

אין צימערל.

מיין קינד, וואו ביזטו? איז דיין קול אין גאנצען פערשטומט גע־ווארען?

מ י ר ל

וויל אַברייסען פון הארצען די קמיע. בלייבט זיצען פערצוויי־פעלט.

מ נ ש ה

דאָס גאנצע ליכט האָט זיך פאר איין מאָל אויסגעלאָשען!... מיין קינד! וואו ביזטו?! וואָס שווייגסטו?! האָסט וואָס מורא'די־געם בעגאנגען — כאַפּ זיך צוריק! האָסט געריהרט דאָס ליכט פון דיין הארצען. וואו ביזטו? וואָס האָסטו געטהאָן. עס גיט אַ שטאַרקער קלאַפּ אין וואנד. די ערד ציטערט פאר צאָרן. בייזע רוחות האָבען זיך גענומען ארום מיין שטוב טראָגען... ס'איז פינס־טער ארום; אפשר האָט זי גאָר די שטוב פערלאָזען?... עס גיט ווידער א קלאַפּ אין וואנד. הייליגע מלאכים! קומט ראטעוועט מיר מיין קינד! דאָס וואסער אונטער מיינע פיס!... טרייבט עס דער טייך זיינע כוואַליעס צו מיר אין שטוב אריין?...

מ י ר ל

זיידע! עס פּלייצט דאָס וואסער אין שטוב אריין!

מ נ ש ה

דו האָסט דעם הימעל אויפגעריהרט: דער בעכער פון צאָרן גרייט זיך. כ'וועל פּרובען אליין פון דאנען דעם וועג זוכען, כ'וועל מיך אפשר ביז צום בערגעל דערשלאָגען.

ער עפענט די טיר, דאָס וואסער רייסט זיך אריין אין שטוב. פייפט שטאַרק דער ווינד. די טיר איז אָפען. דער ווינד פערלעשט די ליכט.

מ י ר ל

זיידע! דו האָסט דאָס ליכט פערלאָשען! מיר זיצען אין דער פינס־

ווינקעל פון מיין שטוב. געהט צום אָרט, וואו מירל שטעהט. אַט זעה איך דיך, מיין ליעב קינד, איך זעה, ווי דו שטעהסט און ציטערסט.

מירל

רוקט זיך צום וואנד אין דער שטיל.

מנשה

וואס בעדרייט עס, מיין קינד? ווילסטו דיין אלטען זיידען פערלאָזען? קום, איך וויל מיך אָן דיר אָנהאלטען. דיין נשמה איז ריין — בעשיץ מיך אויך. איך זעה אויף דיין הארצען ווי גן־עדן ליכט: די שטראהלען פון זיין ליעבען נאָמען.

מירל

קוקט מיט גרויס שרעק אויף איהר קמיע.

זיידע, איך ריהר עס!

מנשה

איך פערשטעה נישט, מיין ליעב קינד, ווער עס רעדט אין דיר...

מירל

אָבער איך קאָן ניט אויסהאלטען. איך טהו עס אוים.

מנשה

מיין קינד! די גאנצע ערד ציטערט אונטער מיר! די הימלען ברעכען זיך!...

מירל

געהט שטיל אריין אין צימערל.

מנשה

איך הער, ווי דער טייך בייזערט זיך, מיט ווייסען שוים איז דאָס וואסער בעדעקט... דאָס וואסער וואקסט. געהט אין צימערל. וואו ביזטו, מיין קינד? זאָל דיר דיין מאמע קומען צו הילף — איהר נשמה איז שוין געלייטערט געוואָרען אין הימעל. זאָל דיין טאטע דיר צו הילף קומען — ריין איז זיין נשמה, היילינג איז ער אויפ'ן הימעל ארויף.

מיינע אויגען פערלאָשען. דיר האָט ער דאָס ליכט געשענקט. עפען די אויגען און פיהר דיין זיידען אויף דער גאַס ארויס. וואו ביזטו?

מ י ר ל

רוקט זיך צום וואנד.

שטעה אויף אן אָרט, זיידע! כ'האָב מורא...

מ נ ש ה

ווער שרעקט דיך, מיין קינד?

מ י ר ל

כ'האָב פאר דיר אויך מורא, פאר דיר... כ'וועל צו דיר ניט געהן...

מ נ ש ה

וואָס איז מיט דיר?! איך דערקען נישט דיין קול! דיין קול איז פערענדערט געוואָרען. וואו ביזטו? נעהם מיך פאר'ן האנד; דאָס איז דאָך דיין זיידע, וועלכען דער, וואָס אין הימעל האָט גע־שטראָפט פאר אייך אלעמען. דיין נשמה איז ריין. דאָפּעלט ריין איז דיין נשמה. פאר איהר האָבען אלע ערב געווען: דיין מאמע מיט איהרע יונגע יאָהרען. דיין טאַטע מיט'ן גאנצען לעבען זיי־נעם און איך מיט מיין שיין. קום צו מיר.

מ י ר ל

שטעהט ביים וואנד בלאָס און קוקט איהם אָן אָהן ווערטער.

מ נ ש ה

וואו ביזטו?... וואס רופסטו זיך נישט אָב?... קוקט מיט זיינע אויס־געלאָשענע אויגען אין אַלע זייטען. מיין קינד, וואו ביזטו?! פאר וואָס איז דיין זיס קול אנטשוויגען געוואָרען?...

מ י ר ל

זיידע! מאך צו דיינע אויגען, איך שרעק זיך. זיי קוקען אויף מיר פינסטער... פערמאך...

מ נ ש ה

איך זוך דיך, מיין קינד. איך קוק אין דעם ווינקעל, וואו עס שיינט די ליכטיגע זון. פון דער קמיע אויף דיין הארצען שלאָגט צו מיר א ווארימע ליכטיגקייט. און איך הויב אָן זעהן יעדען

ווינד... דו האָסט פריהער גערעדט און איצטער דוכט זיך מיר אוים.

מנשה

איך קאָן די שטוב ניט פערלאָזען. איך טאָר עס גישט טהאָן. וואו ביזטו, מיין קינד?

מירל

איך האלט פערמאכט די אויגען, איך זאָל ניט זעהן די פענסטער. עפּעס א מענש ווייזט זיך אין דער פינסטערניש.

עס גיט אַ צווייטען קלאַפּ אין וואנד.

מנשה

ווער קלאַפּט עס? אפשר האָט זיך אזוי פיעל דאָס וואסער גע־שטארקט, אז די קריעס אייז קלאַפּען שוין אין מיין שטוב?— זאָל דאָס וואסער מיט אזא גיכקייט וואקסען? כ'האָב עס גאָר מורא צו טראַכטען. פיהר מיך אויפ'ן גאס, מיין קינד!..

מירל

כ'וועל, זיידע, ניט געהן — כ'האָב מורא. כ'קאָן זיך פון אָרט ניט ריהרען, די פיס זענען מיר ווי אונטערגעהאקט...

מנשה

ווען דאָס גרעסטע אומגליק, האָט ער געזאָגט, וועט קומען, יעמאָלט וועט זיך דאָס גליק בעווייזען... ווער וויים דעם גרונד צום אומ־גליק?! וואו איז דער סוף? ווען מיין טאָכטער איז געשטאָרבען, האָב איך געמיינט, אז כ'האָב שוין דעם בעכער ביז צום גרונד געטרונקען. איז ביי מיר די שיין פון מיינע אויגען אויסגעלאָשען געוואָרען. האָט דער טייך דיין טאַטען פערנומען...

מירל

זיידע, שווייג! בעסער שווייג... ווען דו רעדסט, פאלט אויף מיר אן אימה אָן. איך האלט פערמאכט די אויגען, איך זאָל מעהר ניט זעהן. מיר דוכט, איך זעה די מאמע...

מנשה

מיין קינד! עפען דיינע אויגען. מיר האָט דער וואָס אין הימעל

מ נ ש ה

שטעהט אין מיטען שטוב פערצווייפעלט.

אויף איין מינוט קעהר מיר, רבונו של עולם, אום דאס ליכנו פון מיינע אויגען... נאר אויף איין מינוט!

מ י ר ל

לאמיר, זיידע, גיכער אוועקגעהן פון דאנען.

מ נ ש ה

האלץ צו האלץ האב איך צוזאמענגעטראגען און די ווענד געבויט, שטרוי צו שטרוי האב איך צוזאמענגעקליבען און דעם דאך גע־דעקט. דא איז מיין גליק געבארען געווארען און דא איז מיין אונגליק אויסגעוואקסען... אויף איין רגע מיר די שיין קעהר אום, רבונו של עולם!

מ י ר ל

פינסטער — כ'וועל אפשר ניט טרעפען, ווי פון דאנען ארויס־צוקלויבען זיך; וואוהין, זיידע, זאלען מיר געהן?

מ נ ש ה

לאז מיך, מיין קינד; צו דען קאן עס געשיקט זיין, אז דאס וואסער זאל ביז מיינע ווענד דערגרייכען? ! כ'מוז עס אליין... פיהר מיך, מירל, נאך אמאל אויפ'ן גאס ארויס.

עס גיט א שטארקען קלאפ אין וואנד.

מ י ר ל

זיידע, כ'האב מורא! הערסט? עפעס האט אין וואנד א שטארקען קלאפ געגעבען. שפרינגט אב מיט שרעק פון פענסטער. עפעס האט אין פענסטער א קוק געגעבען... קום אוועק, זיידע, פון דאנען. כ'האב מורא.

מ נ ש ה

וואס, מיין קינד, האט זיך דיר געדוכט? ווען האסטו אין פענסטער געזעהן? וואו ביזטו?

מ י ר ל

כ'האב מורא — מיר דוכט זיך — עפעס רעדט, איך הער... מיט'ן

מ י ר ל

דו האָסט, זיידע, קיין מאָל אַזוי ניט גערעדט ווי היינט.

מ נ ש ה

יעדעס מאָל, ווען דאָס אייז פּלאַצט און די קריעס שווימען, ווען דאָס וואַסער כאַפּט זיך איבער די ברעגעס אַרויס, וואַרט איך אויף דעם גורל, דיינעם און מיינעם, מיין קינד... פיהר מיך אויפ'ן גאַס.

מ י ר ל

קום, זיידע, איך פיהר דיך.

מ נ ש ה

ביזטו וואַרעם אָנגעטהאָן?

זיי געהען אַרויס. דאָס פייפען פון ווינד, דער גערויש פון וואַסער שטאַרקט זיך. דאָס פייער פון ליכט לעשט זיך פון ווינד.

מ נ ש ה

זיין שטימע הערט זיך פון הינטער'ן טיר. אונרוהיג.

דאָס איז גאָר ניט פאַר מיין געדענקען.

ער קומט אַריין. נאָך איהם מ י ר ע ל זעהר צושראָקען.

מ י ר ל

זיידע? דאָס וואַסער וועט באַלד אין שטוב אַריין... לאָמיר אַנטלויפען פון דאַנען — כ'האָב מורא! וואָס האָסטו געלאָזט, די באָבע זאָל אין דאָרף אַוועקגעהן?

מ נ ש ה

האָסטו גוט נאָכגעזעהן? אפשר האָט עס זיך דיר נאָר געדוכט? איז דאָס וואַסער טאַקי אַזוי גרויס? וויל דער טייך מיינע פייער ווינקעלעך פערטראָגען? מירל! פיהר מיך אויפ'ן גאַס, כ'וועל אַליין מיט מיינע הענד אָנטאַפּען. איך גלויב עס נישט. פיהר מיך!

מ י ר ל

האָסט דאָך געזעהן; ווייטער האָב איך דיך שוין ניט געקאָנט פיהרען. מיינע שיך זענען פול מיט וואַסער — די פיס אויך בענעצט...

מ י ר ל

וואָס מיינסטו, זיידע?

מ נ ש ה

כ'וויל, זאָלסט מיך אויף דער גאַס אַרויספיהרען; כ'וויל זעהר, ווי דאָס וואַסער האַלט!

מ י ר ל

ביז די צווייגען אין וואַסער געשטאַנען.

גערט אין צווייטען צימער. דער ווינד רייסט מורא'דיג.

מ נ ש ה

עפּעס מעהר ווי שטענדיג רייסט דער ווינד... וואו ביזטו, מיין קינד?

מ י ר ל

קומט אַרויס.

קום, זיידע, האַלט זיך אָן אָן מיר.

מ נ ש ה

עס מוז שוין געווים זיין אַרום האַלבע נאַכט. קיין איין האָהן אין דער גאַנצער געגענד נישטאָ. היימליכער ווערט עס אין אַ פינסטע־רער נאַכט, ווען אַ קריי פון אַ האָהן הערט זיך...

מ י ר ל

זיידע! עפּעס פון דיינע ווערטער היינט האָב איך זיך גענומען שרעקען, כ'האָב מורא.

מ נ ש ה

פאַר וועמען שרעקסטו זיך, מיין קינד?

מ י ר ל

כ'ווייס אַליין ניט פאַר וואָס. דער ווינד... דער טייך עפּעס, כ'ווייס אַליין ניט פאַר וואָס.

מ נ ש ה

פיהרסטו מיך אויף דער גאַס?

מ י ר ל

קוקט איהם נאָך צושראָקען.

וואוהין געהסטו, זיידע?

מ נ ש ה

עפּעס מעהר ווי שטענדיג רוישט דאָס וואסער..

מ י ר ל

זעהסט וואָס, זיידע?

מ נ ש ה

אויסגעלאָשען איז מיר דאָס ליכט, מיין קינד. ליכטיג איז מיר נאָר, ווען זיין הייליגער פּנים שטעלט זיך פאַר מיינע אויגען... עפּעס מעהר ווי שטענדיג רוישט דאָס וואסער..

מ י ר ל

כ'האָב מורא, זיידע! וואָלט די באָבע ניט אוועק אין דאָרף אריין.

מ נ ש ה

נישט האָב קיין מורא, מיין קינד, זיין הייליגער נאָמען וועט דיך בעשיצען. פריהער מוז דאָס אונגליק קומען, דערנאָך קומט דאָס גליק... דער צאָרן האָט זיך שוין זייניגעס אָבגעטהאָן: צו א טויטען בין איך געגליכען אָהן אויגען — וואָס קאָן זיין האנד מיר נאָך טהאָן? מיין טאָכטער האָט ער פון מיר צוגענומען, און דיין טאַטען האָט דער טייך פערנומען. מיט מיר איז שוין געעקט און פאַר דיר איז גאָט'ס חסד געגרייט... עפּעס מעהר ווי שטענדיג רוישט דאָס וואסער.

מ י ר ל

אפשר, זיידע, דערפאַר, וואָס כ'האָב..

מ נ ש ה

דיין הארץ איז נאָך ריין. דיין מחשבה אונשולדיג. קינדער שטראָפט מען נאָר פאַר די זינד פון טאַטע־מאַמע. דיין מאַמע איז ריין ווי א מלאך אויף יענער וועלט געגאנגען; דיין טאַטע איז א קדוש געשטאָרבען. דיך האָט נאָך דער וואָס אין הימעל ניט פאַר וואָס צו שטראָפען. ביזט וואָרעם אָנגעטהאָן? אין שיך, צו באָרוועס ביזטו?

מ י ר ל

דער באָבען האָב איך דערצעהלט. הערסט, זיידע, מיר ווילט זיך אַמאָל עפענען די קמיע און זעהן, וואָס אינווענינ איז.

מ נ ש ה

מיין קינד! וואָס האָסטו געזאָגט?!

מ י ר ל

טאַקי, מיר ווילט זיך עס אַמאָל טהאָן; עס הענגט אויפ'ן האלז; איך וויל אַמאָל וויסען, וואָס איז דאָרט אינווענינ...

מ נ ש ה

דאָס איז עס צו דיר דיין מאַמע צו חלום געקומען. מען האָט זיך דערוואוסט, אז דו ווילסט א גרויסען זינד בעגעהן. מען האָט עס איהר אין הימעל אָנגעזאָגט. נישט אומזיסט איז דיין חלום געווען. מיין קינד. א שלעכטער געדאנק האָט זיך דיר אין הארצען פער־גנב'עט... עס קאָן, חלילה, דעם גאנצען הימעל אויפריהרען.

מ י ר ל

הער, זיידע, די מאַמע איז אין א טשעפּעק געגאַנגען?

מ נ ש ה

ס'איז נישט בעוואוסט ווער יענער צדיק איז געווען. די ליכטיגע זון צינדט זיך מיר אָן פאר מיינע אויסגעלאָשענע אויגען און איך זעה ווי ביי טאָג — ווען נאָר איך טראכט פון זיין נאָמען. מיט זיין דורכפאָהרען האָט ער אונז מיט איין האנד געבענטשט און מיט דער אנדערער געשאָלטען. מיט איינער געשטראָפט און מיט דער אנדערער געטרייסט. נאָר פון זיין ליעבען נאָמען מוז מען אלין מיט חדוה פערנעהמען. נישט אויפ'ן הארצען — נאָר — אין הארצען זאָלסטו די קמיע בעגראָבען: דאָס איז דאָס גליק דיינס. הימעל און ערד קאָנען, חלילה, אויפציטערן, ווען דו וועסט בעריה־רען וואָס אינווענינ איז.

ער הויבט זיך אויף און געהט צום פענסטער.

מנשה

איז עס שוין ארויס פון די ברעגעס?

מירל

געווייס ארויס פון די ברעגעס — הערסט דאך ווי עס רוישט. הערסט, זיידע, איך וויל דיר עפּעס דערציילן...

גלעט איהם זיין באָרד.

מנשה

נעהמט זי ארום.

איך פיהל אין די הענד מיינע, ווי דו וואקסט.

גלעט איהרע האָר.

מירל

כ'וויל דיר עפּעס דערציילן, זיידע!

מנשה

וואס, מיין קינד?

מירל

נעכטען האט זיך מיר גע'חלומ'ט, אז איך שלאָף אויפ'ן פראָם— זומער איז עס געווען. איז געקומען א ווייבעל און האט געוואָלט, ביי מיר די קמיע אראָבנעהמען. אין א טשעפּעק איז זי געגאנגען. זי איז צו מיר אזוי שטיל צוגעגאנגען... אפשר איז עס די מאמע געווען?

מנשה

געוואָלט די קמיע אראָבנעהמען?

מירל

יא.

מנשה

פון הארצען?

מירל

אודאי פון הארצען; איך בין געלעגען מיט'ן פּנים ארויף.

מנשה

פאר וואס האסטו עס מיר באלד נישט דערציילט?

האט געוואָלט אויף איהר האנד א קינד טראָגען; דיין טאטע האט געזוכט א טרייסט נאָך זיין שווערער ארבייט — און איך האָב געוואָלט פון אייך אלעמען נחת האָבען... שטארקער און שטארקער איז געוואָרען דאָס וואסער, און אז דאָס בוימעל האט זיך שוין אין גאנצען בעהאלטען, ווי א שרעקליכער ים האט די גאנצע געגענד אויסגעזעהן, איז ביי אונז די שמחה אין שטוב גרויס געוואָרען: דיין מאמע איז צו קינד געגאנגען; מיט דיר, מיין קינד... אך־אָך, דאָס איז שוין די לעצטע שמחה געווען. אט ווי איצטער האט דעמאָלט אויך דער ווינד געפייפט. דער אייז האט געפּלאצט און געפּלאצט. און אז דאָס וואסער האט אָנגעהויבען אָבפאלען — האט זיך שוין דאָס אונגליק גערוקט צו אונז דורך פענסטער און טיר... פינף טעג האט עס געדויערט — פינף מורא'דיגע טעג. שמחה אויסגעמישט מיט טויט־שרעק. אונזערע הערצער האָבען געקלאפּט פון שרעק און פון חדוה. און אז דאָס וואסער איז אין גאנצען אָבגעפאלען, און שווארץ ווי שטענדיג אין די ברעגעס זיך בעהאלטען — האט זיך דער בייזער צאָרן אויף דיין מאמען אויסגעגאסען...

מ י ר ל

קינדעריש צושראָקען.

הערסט, זיידע, ווי דער טייך רוישט ווידער, פונקט ווי דו דער־צעהלסט. דאָס וואסער איז אזוי גרויס! איך האָב נאָך ביי טאָג געזעהן, אז דער בוים געבען בריקעל האט זיך שוין געטונקט אין וואסער.

מ נ ש ה

אלץ האט דאָס וואסער פערטראָגען. אלץ מיט זיך פערנומען! ביי דיר — דיין טאטען, דיין מאמען; ביי מיר — די שיין פון מיינע אויגען... האסטו געזעהן, מיין קינד, אז דאָס וואסער האט זיך שוין ביז'ן בוימעל פערנומען?

מ י ר ל

געוויס; אליין מיט מיינע אויגען געזעהן.

אַט איז זי, זיידע, צום בענדעל צוגעקניפּט... זאָג מיר, זיידע, וואָס איז דאָרט אזוינס אינווייניג?

מנשה

זאָלסט עס היטען, מיין קינד, ווי דעם שוואַרצאַפּעל פון דיין אויג. דאָרט איז דיין גליק בעגראָבען. דאָס איז די שמירה, וואָס וועט דיך פון אַל־דאָס בייז פּערהיטען. דיין מאַמע איז נישט ווערט גע־ווען ביי גאָט צו זעהן מיט איהרע אויגען איהר בעגעהר, האָט זי דער טויט פערנומען גלייך ווי דו ביזט אויף די וועלט געקומען. איה־רע אויגען האָבען דיך שוין ניט געזעהן, פערמאַכט האָט זיי דער טויט... נאָר איהר האַרץ האָט דאָס גליק געשפּירט: מיט א שמיי־כעל אויף איהר פּנים האָט מען זי אין קבר געלעגט.

מירל

האָט מיך די מאַמע גאָר ניט געזעהן?

מנשה

ניין, מיין קינד, די אויגען איהרע זענען שוין געשלאָסען געווען.

מירל

צוליעב מיר איז זי געשטאָרבען?

מנשה

צוליעב דיר, מיין קינד; דו ביזט איהר גליק געווען און איהר אויג האָט דיך שוין מעהר נישט אָנגעזעהן.

מירל

פערטראַכט.

צוליעב מיר איז זי געשטאָרבען?

מנשה

פאַר פּסח איז עס געווען. דער טייך האָט ווי היינט גערוישט און געליאַרעמט. דאָס וואַסער איז שוואַרץ געווען און מיט א ווייסען שוים בעדעקט. פון בוימעלע וואָס שטעהט אויף יענער זייט טייך, אַנטקעגען דעם בריקעל, האָט זיך קוים דער שפּיץ ארויסגעזעהן. פון מינוט צו מינוט איז דאָס וואַסער געשטיגען און פון מינוט צו מינוט איז אין אונזער שטוב דאָס גליק געוואַקסען: דיין מאַמע

דערגרייכט גאַר ווייט, האָט דער טייך זיך צושפּיעלט און האָט מיט זיך דעם פראָם פערכאַפּט. יאָ, איך געדענק עס נאָך ווי היינט.

מ י ר ל

עס איז, מסתמא, שעהן געוועזן צו זעהן, ווי דאָס וואַסער האָט איהם געטראָגען?

מ נ ש ה

ניין, מיין קינד, אַזוינע זאַכען זענען גאָר ניט שעהן. פון וואַסער זאָל שוין גאָט אַליין אויסהיטען. וואו ביזטו מיין קינד? זעץ זיך נאָהענטער צו מיר!

מ י ר ל

ס'איז דיר קאַלט, זיידע?

מ נ ש ה

ניין, מיין קינד. ווען דו ביזט געבאָרען געוואָרען האָט מיר שוין די ליכטיגע שיין געפעהלט; נאָר דיין שאָטען האָב איך בעמערקט, מיין ליעב קינד. פון אַ פּיצעל ביזטו שוין, מיט גאָט'ס חסד, אַ גרויסע אויסגעוואַקסען — און מיין אויג זעהט דיך נישט. ביזט געראָטען אין די מאַמע דיינע, דיין מאַמעס פּנים געדענק איך נאָך: שעהן איז זי געווען אין דער יוגענד, ווי די ליכטיגע זון; גוט איז זי געווען— גאָר קיין גלייכען... אָט אַזוי האָפּט אַ מענש דאָס גאַנצע לעבען זיינס אויף אַ שטיקעלע גליק, נאָר אַז דאָס גליק קומט יאָ, איז שוין דער מענש נישטאָ. וואָס האָט דיין מאַמע נישט געטהאָן, אַז דער בורא ברוך הוא זאָל זי בענטשען? צדקות איז צדקות; גמילות חסדים, קמיעות און ברכות פון גוטע אידען.

*זוכט ביי מירל'ען אויפ'ן האַרצען.*

מ י ר ל

וואָס זוכסטו זיידע?

מ נ ש ה

איך זעה צו די קמיע איז גאַנץ אויפ'ן האַרצען דיינעם.

מ י ר ל

*שלעפּט אַרויס פון בוזעם אַ קמיע צוגעבונדען צו אַ בענדעל.*

מ י ר ל

איך גײ אַרויס, זיידע, צו דיר.

מ נ ש ה

שלאָף בעסער, מיין קינד.

מ י ר ל

איך קאָן ניט שלאָפן, די פענסטער קומען אַרויס צום טייך. עס רוישט און רייסט — הערסט דאָך ווי עס פייפט. רייסט דעם דאַך.

מ נ ש ה

אַלץ האָט זיין אויג בעמערקט. „מיט יענע הייזער איז גאָר ניט פרעהליך“ — האָט ער צו זיין גבאי געזאָגט, ווען ער האָט אויף די דריי הייזער אַן אויג געוואָרפן. — איינע — זאָגט ער — איז דער פונדאַמענט נידריגער פון אַלע געבויט און דער דאַך שטאַרצט אַרויס העכער פון אַלע... דאָס איז דעם פּריץ׳ס הויז געווען.

מ י ר ל

ס׳האָט אַמאָל געטראָפן, זיידע, אַז דאָס וואַסער זאָל אַ פּראָם פערטראָגן?

מ נ ש ה

מען דערלאָזט נישט, מיין קינד; עס וואָלט גרייליך געטראָפן — נאָר מען דערלאָזט ניט. — וואָס צונעהמט מען איהם, ווען דער טייך הויבט זיך אָן שטעלען? עס האָט אַמאָל יאָ געטראָפן, אבער ס׳איז אין מיטען זומער געווען.

מ י ר ל

לויפט אַריין. איינגעוויקעלט אין אַ טוך.

אָט זעץ איך מיר, זיידע, נעבען דיר. שלאָפן וויל איך סיי ווי ניט. דערצעהל, דערצעהל, ווי איז דאָס געווען, בעת דאָס וואַסער האָט דעם פּראָם געטראָגן?

מ נ ש ה

אין מיטען זומער איז עס געווען. דעם גאַנצען זומער האָט געד מבול׳ט — אַ הונגער איז טאַקי אין יענעם יאָהר געווען — אַלץ איז צופוילט, צושימעלט געוואָרען. און ווען ס׳האָבען די רעגענס

פון איהר בין איך געווען. איך האָב איהר וועג שטענדיג פערשטאָ־
נען, זי מיינעם קיין מאָל נישט. די גאַנצע קונץ בעשטעהט אין
אויסמיידען: מען דאַרף כאַפּען מיט'ן אויג, ווען צו קירעווען רעכטס
און ווען לינקס. זאָג מיר, מירל, עס ברענט וואָס אין שטוב?

מ י ר ל

אויפ'ן קאַפּטער א ליכט.

מ נ ש ה

טונקעלער ווי שטענדיג זעהט מיר היינט אַלץ אויס דורך מיינע
אויסגעלאָשענע אויגען. ווי מיט שוואַרצע פּעך וואָלט אַלץ אויס־
געפּלאַסטערט געווען. אפילו מיין גרויע ווייסע באָרד זעהט אויך
אויס שוואַרץ, ווי אין דער יוגענד. אַך יוגענד, יוגענד...

מ י ר ל

הערסט, זיידע, ווי דער טייך קעהרט די וועלט? ס'כאַפּט א שרעק!
וואָס וואָלט זיין, זיידע, ווען דער פּראָם וואָלט איצטער אויף איהם
געווען?

מ נ ש ה

ווי וואָלט ער געווען, מיין קינד?

מ י ר ל

אז מען וואָלט איהם פאַר ווינטער ניט אַראָבגענומען פון טייך.

מ נ ש ה

וואָלטען איהם די קריעס אייז אויף שפּענער צושלאָגען. די קריע
אייז איז, אפשר, נישט אַזוי שטאַרק, אָבער אז דער גאַנצער טייך
טראָגט זי. וואַסער איז נישט קיין קלייניגקייט. דאָס איז ניט פאַר
דיין געדענקען געווען. אונטער'ן בערגעל דאָרט, וואו עס ציהט
זיך דער ליימענער פּלאַץ, זענען אַמאָל דריי הייזער געשטאַנען—
איינס האָט צום פּריץ געהערט. און אז דער טייך האָט זיך צו־
שפּילט, האָט ער זיי אַלע מיט זיך פערנומען. אין יענעם יאָהר
טאַקי איז עס דער צדיק דורכגעפּאָהרען. זיין אויג האָט אַלץ גע־
זעהן; זיין מח האָט אַלץ פערשטאַנען. קיין זאַך איז פון איהם
נישט געווען פערבאָרגען...

# ערשטער אקט.

**אַ הילצערן שטיבעל ביים ברעג טייך. בעשטעהט פון אַ לאַנג־ליכען צימער און פון אַ קליין חדר׳ל לינקס. אַ גרויסער באַק־אייווען מיט אַ הרובע גלייך ביים אריינקומען. דאָס מע־בעל בעשטעהט פון אַ טיש מיט אַ פּאָר בענקלעך ניט קיין גע־פּארבענע, אַ פּאָר טאַפּשאַנעס. ארום האַלבע נאַכט. עס לאָזט זיך הערען אַ גערויש פון וואסער, דאָס קנאַקען פון די קריעס אייז, ווען זיי שלאָגען זיך צוזאמען. דער ווינד רייסט די פענסטער. אַ געל חלב־ליכטעל ברענט און קנאַקט אויפ׳ן קאַפּטער איבער דער הרובע.**

מ נ ש ה

**זיצט אַליין ביים אויווען. נאָך אַ לאַנגען שטילשווייגען.**

ווי לאַנג און שווער עס דויערט ביז דער זומער פערנעהמט זיין אָרט! דער ווינד פייפט זיך אַלץ זייניגעס. אַלץ זייניגעס... מירל, דו שלאָפסט?

מ י ר ל

**איהר שטימע הערט זיך פון חדר׳ל.**

און איך האָב געמיינט, זיידע, אז דו שלאָפסט שוין — וואָס טהוסטו?

מ נ ש ה

וואָס כ׳זעה ניט, וויל איך דערהערען. ס׳פּלאַצט דער אייז, קריעס טראָגען, יאָגען זיך איינע נאָך דער אנדערער... נאָר אין אַזא צייט פּלעג איך ליעב האָבען פּאָהרען אין שיפעל צום אנדער ברעג. וואו פראָם ווען פראָם, די קריע לויפט ווי נאָך א נפש, אָבער פלינקער

## פ ע ר ז א נ ע ן:

מ נ ש ה, אן אַלטער פּאַראַמשטשיק. בלינד.

י א כ נ ע, זיין פרוי.

מ י ר ל, זייער אייניקעל.

אַ ז א ו נ ב ע ק א נ ט ע ר

מ ע נ ש ע ן.

# אויף יענער זייט טייך

1906

קדיש
איך וועל דורכ'ן פענסטער...
קלעטערט ארויף צום פענסטער און שרייט ארוים:
מא־מע! מא־מע!..

ענדע.

ר ע ש י ל

כאַפּט זיך ביים האַרצען.

אוי וועה!

ק ד י ש

ווייטער א שטאָך?

ר ע ש י ל

אוי מיר איז שלעכט.. אַט דאָ, דער ביסען... געהט ארויף און אראָב. אוי מיר איז שלעכט.

ק ד י ש

טהו נאָך א זופּ וואסער. די מאמע האָט די קוואָרט צוגענומען. טרינק פון עמער. לאָז כ'וועל איינבויגען.

ר ע ש י ל

אוי מיר איז שלעכט. רופ דער מאמען, איך וועל נישט אויסהאלטען.

ק ד י ש

האָסט דאָך מורא אליין צו בלייבען.

ר ע ש י ל

אוי כ'האָב מורא...

ק ד י ש

זאָל איך געהן?

ר ע ש י ל

האלט זיך ביים הארצען. קרעכצט.

ק ד י ש

וואָס איז דיר, רעשעלע? הער אויף אזוי... רעשעלע.

ר ע ש י ל

רופ דער מאמען.. גיכער, דער מאַ־מען.

ק ד י ש

אַט געה איך.

ר ע ש י ל

לאָז מיך נישט אליין!

ר ע ש י ל

ניין.

ק י י ל ע

זאָגט מיר, קינדערלאַך, וואָס זאָל איך אייך אריינברענגען.

ר ע ש י ל

וואָס קענסטו דען ברענגען?

ק י י ל ע

פאר וואָס רעדסטו אזוי שטיל? דיר איז שווער צו ר'עדען. דו לייר קענסט פאר מיר. האָסט מורא צו דערצעהלען. וואָס איז דען מיין לעבען ווערט אָהן אייך? מישטענס געזאָגט, וואָס איז מיר שוין איבערגעבליבען אויף דער וועלט. די טרערען אויסגעטריקענט, כ'קען שוין אפילו נישט וויינען. ווארום וואס וועט שוין ארויסקר־מען, אז כ'וועל וויינען? איין אומגליק קען מען נאָך אפשר בע־קלאָגען. דאָ אבער האָט זיך א פייער אראָבגעלאָזען אויף מיין שטוב... כ'וועל געהן אריינברענגען טע.

געהט ארויס.

ר ע ש י ל

קדיש!

ק ד י ש

וואָס?

ר ע ש י ל

נאָך וואָס האָסטו דערצעהלט דער מאמען אז מיר טהוט וועה אין הארצען?

ק ד י ש

מען האָט בעדארפט דערצעהלען. זי דארף וויסען.

ר ע ש י ל

אבער נישט איצטער.

ק ד י ש

נאָר איצטער... זעהסט איך עס און מיר ארט עס נישט.

ק י י ל ע

נעהם אביסעל וואסער, אפשר וועט אראָבגעהן.

ק ד י ש

זי האָט שוין געטרונקען.

ק י י ל ע

גאָטעניו, שטראָף מיר נישט אזוי. האָסט מיר ס'ליכט פון מיינע אוי־גען צוגענומען; האָסט מיר ס'הארץ צוריסען אויף צווייען — זאָל שוין זיין גענוג. לאָז מיר שוין די איבער נעבען דער מאמען... נו וואָס, קינד מיינס?

ר ע ש י ל

מיר איז בעסער.

ק ד י ש

זי האָט פריהער געזאָגט, אז עס שטעכט איהר אין הארצען.

ק י י ל ע

וואָס רעדסטו? ! רעשעלע מיין גאָלד, מיין לעבען וואָס איז דיר!

ר ע ש י ל

ס'אי גאָר נישט. כ'מיין ס'אי געווען פון הונגער.

ק ד י ש

זי האָט אליין געזאָגט.

ק י י ל ע

וואָס בעהאלסטו פון מיר? פאר וועמען, דו, נאריש קינד, — ווילסטו זיך אויסבעהאלטען.

ר ע ש י ל

איך זאָג דיר, אז ס'איז דערפאר ווייל כ'בין געווען הונגעריג.

ק י י ל ע

איז דיר גרינגער?

ר ע ש י ל

אודאי איז מיר גרינגער?

ק י י ל ע

ווילסט גאָר נישט עסען.

ר ע ש י ל

האָט נישט קיין כח מעהר.

ק ד י ש

איין קובעלע האָב איך אויפגעגעסען און דער קאָפּ האָט שוין אויפ־געהערט וועה צו טהאָן.

ר ע ש י ל

אוי, קדיש'ל, מיר איז דער ביסען שטעהן געבליבען אונטער'ן האר־צען... אוי, ווי עס קוועטשט!

ק ד י ש

לאָז, כ'וועל דיר געבען אביסעל וואסער... אָט איז וואסער... טרינק, טרינק.

ר ע ש י ל

אָט דאָ, אונטער'ן סאמע הארצען געבליבען שטעהן.

ק ד י ש

טרינק נאָך.

ר ע ש י ל

טרינקט.

ק ד י ש

נו וואָס, אראָפּ?

ר ע ש י ל

דאכט זיך אז יאָ.

זעצט זיך ביים טיש און בעהאלט דעם קאָפּ אויף די הענט.

ק י י ל ע

קומט אריין.

דער קאָפּ איז מיר אזוי פערדרעט, כ'בין ארוים נאָך טע און נישט גענומען די קענדיל מיט זיך... וואָס איז עס, נשמה מיינע? וואָס איז דיר רעשעלע?

ר ע ש י ל

נאָר נישט, נאָר נישט. א ביסען איז מיר געבליבען שטעהן אונ־טער'ן הארצען אבער ס'אי גאָר נישט.

ק ד י ש

זעה נאָר וואָס די מאמע האָט געבראכט!

ק י י ל ע

אָט וועל ארויסלעגען אויפ'ן טיש... נו נעהמט און עסט קינדער־לאך.

ק ד י ש און ר ע ש י ל

קייען.

ק י י ל ע

מסתמא אויב דער וואָס אין הימעל טהוט ווייסט ער דאך וואָס ער טהוט. אויב ער האָט מיר מיין הארץ צוריסען אויף שטיקער — מסתמא האָב איך דאך עס פערדינט.

ר ע ש י ל

דו האָסט עפּעס גענעסען, מאמע?

ק י י ל ע

אייער מאמען איז שוין אלץ איינס... איך וועל נעהמען די קענדעל און זעהן ארייגברענגען טע פון אייערטוועגען... מסתמא ווייסט דאך דער וואָס אין הימעל, וואָס ער טהוט.

געהט ארויס.

ר ע ש י ל

די ליפּען ביי איהר טרוקען. האָט נאך מסתמא גאָר נישט געהאַט היינט אין מויל.

ק ד י ש

מען טאָר איהר נישט דערצעהלען, אז איך בין געגאנגען אויפ'ן מארק עפּעס צו קריגען... זי וועט האָבען צער.

ר ע ש י ל

אודאי בעדארף מען נישט דערצעהלען.

שטעהן ביידע אין מיטען צימער און קייען.

ק ד י ש

זעהסט, אז די מאמע האָט אויפגעהערט צו וויינען. וויינט שוין נישט מעהר, אפשר טהוט זי עס, מיר זאָלען נישט זעהן...

ר ע ש י ל

וואוהין?

ק ד י ש

איך זאג דאך דיר...

ר ע ש י ל

איך האב אזוי מורא.

ק ד י ש

פרוב נאר געבען א הוסט. מאך: קכי.!

ר ע ש י ל

כ'האב מורא טאמער...

ק ד י ש

פאלג מיר, איך וועל געהן מיט דיר צו א דאקטאר.

ר ע ש י ל

איך בין א בארוועסע.

ק ד י ש

נו, איז וואס? וועט ער קיין געלד נישט נעהמען ביי אונז.

ק י י ל ע

קומט אריין.

ר ע ש י ל

אט איז די מאמע!

ק י י ל ע

וואס זיצט איהר אויף דרערד? הויבט זיך אויף.

זיי הויבען זיך ביידע אויף.

ק ד י ש

מיר זענען זיך אזוי געזעגען.

ק י י ל ע

איהר האט גאר נישט געהאט אין מויל, וועה איז מיר. אט דא האב איך געבראכט.

נעהמט ארויס פון שירץ קוכאלאך.

ר ע ש י ל

אוי וועה!

ק ד י ש

וואָס אי?

ר ע ש י ל

געגעבען א שטאָך. דאכט זיך אין זייט.

ק ד י ש

לעג אנידער דיין קאָפּ ביי מיר אויף די קניה.

ר ע ש י ל

ווען מיר וואָלטען געווען רייך, וואָלט אפשר דער טאטע נישט גע־שטאָרבען. צייטעל וואָלט איצטער געלעבט.

ק ד י ש

גבירים שטארבען דאָך אויך.

ר ע ש י ל

אבער ס'איז דאָך נישט געווען מיט וואָס צו דערהאלטען איהר נשמה. די כחות זענען איהר אויסגעגאנגען.

ק ד י ש

מיר טהוט אביסעל וועה מיין קאָפּ. נאָר כ'קלער אז ס'איז פון הונגער. ווען דו וואָלסט נישט געווען קיין נאַר, איז נישטאָ וואָס מורא צו האָבען. מיר וואָלטען איצטער נישט געווען אזוי הונגעריג.

ר ע ש י ל

באשר דו ווייסט נישט ווי מיר איז. באשר איך קען עס דיר נישט אזוי גוט זאָגען. אבער ס'מוז שוין עפּעס אינעווענינ זיין.

ק ד י ש

איך וועל דערצעהלען דער מאמען.

ר ע ש י ל

קאם וואָס זי לעבט. מען בעדאַרף עס נישט דערצעהלען.

ק ד י ש

ווייסט וואָס, מארגען וועלען מירביידע אוועקגעהן צו א דאָקטאר. וועסט געהן מיט מיר?

ר ע ש י ל

וויפיעל טעג קען מען לעבען אהן עסען ?

ק ד י ש

מיט וואסער אליין וואלט מען געקענט לעבען ?

ר ע ש י ל

כ'האב א סך מאל געטרונקען און פונדעסטוועגען ווילט זיך מיר עסען.

ק ד י ש

איך קלער, אז א וואך קען מען לעבען אהן עסען.

ר ע ש י ל

א וואך איז צופיעל.

ק ד י ש

איך קלער אז.. גאר נישט... כ'האב גאר נישט געוואלט זאגען...

ר ע ש י ל

אך, ווי צייטעל האט עס נישט געוואלט שטארבען !

ק ד י ש

זעהר נישט געוואלט.

ר ע ש י ל

וואס מיינסטו, קדיש, אז מען זאל זיך איינשפארען, נישט ווילען שטארבען — וועט עס העלפען ?

ק ד י ש

ביזט א נאר.

ר ע ש י ל

מען שפּארט זיך איין.. נישט פערמאכען די אויגען, און גאר נישט ?

ק ד י ש

נו, אז מען וויל שלאפען, העלפט עס גאר נישט ; מען מוז פערמאכען די אויגען און שלאפען. ס'איז גוט וואס מען כאפּט זיך אויף דערנאך. אבער, אז מען כאפּט זיך נישט אויף — איז מען געשטארבען.

קדיש

עפּעס היינט האָב איך מורא.

קדיש

פאר וואָס ?

רעשיל

כ'האָב מורא, אז ס'קען נאָך ארויסגעהן בלוט.

קדיש

וואָס ? !..

רעשיל

דו האָסט אויך מורא.

קדיש

דו רעדסט נארישקייט. איך וועל געהן נאָך אמאָל. איך וועל עפּעס קריגען צום עסען. איצטער איז שוין פינסטערער, וועט זיין גרינ־גער. מען טאָר נישט הונגערען !

רעשיל

זיץ נאָך אביסעל נעבען מיר. באלד ווערט פינסטער און כ'וועל האָבען מורא.

קדיש

ווייסט וואָס, קום דו אויך מיט.

זעצט זיך ווידער אויף דר'ערד.

רעשיל

פאַר וואָס זיצען מיר אויף דר'ערד ?

קדיש

וואָס ארט דיר ? זעהסט, ס'איז שוין באלד גוט פינסטער.

רעשיל

איך קלער, פאר וואָס מיר זענען געוואָרען אזוינע גרויסע ארימע־ליוט. פאר וואָס איז עס אזוי, קדיש'ל ?

קדיש

וואו קען איצטער זיין די מאמע ?

ר ע ש י ל

דאָס איז דאָך הונגער; דאָס איז עפּעס אנדערש. מיר טהוט וועה. אזוי ווי אינעווענינ וואָלט געווען א וואונד.

ק ד י ש

לאָז, איך וועל נאָך אמאָל הערען!

ר ע ש י ל

גוט, גוט, הער זיך איין. לאָז, איך וועל נאָך א קנעפּעל אבשפּילען.

ק ד י ש

איך פערשטעה גאָר נישט. א דאָקטאָר וואָלט שוין געהערט.

ר ע ש י ל

איך האָב מורא.

ק ד י ש

הא?.. דיינע פּיס זענען אזוי שווארץ.

ר ע ש י ל

הא?...

ק ד י ש

האָב נישט קיין מורא. ס'איז גאָר נישט.

ר ע ש י ל

א הארץ... עפּעס נישט קיין קליינינקייט. פון וואָס דען איז צייטעל געשטאָרבען?

ק ד י ש

צייטעל האָט דאָך געשפּיגען מיט בלוט.. אבער איך וועל געהן נאָך אמאָל, כ'האָב קיין מורא נישט.

שטעלט זיך ענערגיש אויף.

ר ע ש י ל

געה נישט קדישל; איך האָב מורא צו בלייבען אליין אין שטוב.

ק ד י ש

וואָס האָסטו מורא? ס'איז דיר דען צום ערשטען מאָל אליין צו בלייבען?

ר ע ש י ל

אויב דאָרט איז עפּעס אינוועניג. דער דאָקטאר הערט דאָך מסתמא עפּעס ווען ער לעגט צו דעם אויער.

ק ד י ש

איך קען זיך נישט אויפשטעלען. זעץ זיך אויף דר'ערד.

ר ע ש י ל

אָט זיץ איך שוין, נאָ לעג צו דעם אויער, אָט דאָ, צום הארצען.

ק ד י ש

מען הערט נישט.

ר ע ש י ל

אפשר ווייל די זאכען, לאָז איך וועל זיך אָבשפּילען. נו איצטער...

ק ד י ש

ביזט אזוי מאָגער... אלע ביינער זעהן זיך ארויםביים זייט.

ר ע ש י ל

נו לעג צו דעם אויער.

ק ד י ש

איך הער גאָר נישט. ציה דעם אָטעם.

ר ע ש י ל

ציהט דעם אָטעם.

ק ד י ש

נאָך שטארקער!

ר ע ש י ל

איך קען נישט. ס'טהוט וועה.

ק ד י ש

וואו טהוט וועה?

ר ע ש י ל

אָט דאָ, אונטער'ן הארצען.

ק ד י ש

אפשר איז דערפאר וואָס דו האָסט נאָך היינט נישט געגעסען?

ר ע ש י ל

ווארט נאך אביסעל. אפשר וועט די מאמע קומען. זי וועט מסתמא ברענגען עפעס צו עסען.

ק ד י ש

ווייסט נישט וואוהין זי איז געגאנגען?

ר ע ש י ל

ניין.

ק ד י ש

לעגט זיך אויף ד'רערד מיט'ן פנים ארויף.

וואס מיינסטו, אפשר איז זי געגאנגען בעטען נדבות?

ר ע ש י ל

איך ווייס נישט. איך קלער, אז נישט.

ק ד י ש

פאר וואס זענען מיר אזוי ארים געווארען?

ר ע ש י ל

ווייסט, קדיש, אט דא טהוט מיר וועה. זעהסט אט דא, אין הארצען.

ק ד י ש

שטעכט?

ר ע ש י ל

ניין, עס טהוט אזוי וועה, ווי מען זאל דארטען מיט'ן האנט קוועטשען.

ק ד י ש

און די זייט?

ר ע ש י ל

אין זייט.. איך ווייס נישט. דאכט זיך, אז נישט. הער זיך איין גוט.. לעג צו דעם אויער, ווי דער דאקטאר טהוט עס. אפשר וועסטו עפעס הערען.

ק ד י ש

וואס קען איך הערען?

ק ד י ש

אזוי ווילט זיך דיר עסען?

ר ע ש י ל

קלעמט אין הארצען.

ק ד י ש

כ׳וועל אפשר נאָך אמאָל פּרובען געהן... איך קען עפּעס נישט. ווי נאָר איך געה צו צו די קווישען הויבט מיר אָן צו ציטערען הענט און פיס.

ר ע ש י ל

מען קען ֶדיך טאקע כאפּען.

ק ד י ש

כ׳האָב געוואָלט ארויסנעהמען א קרענצאָל בייגעל.

ר ע ש י ל

געה נישט. מען קען דיך נאָך טאקי כאפּען. די מאמע וועט זיך דער־וויסען וועט זי אפּשר...

ק ד י ש

איך וועל טאקע נישט געהן מעהר.

ר ע ש י ל

איך בין עפּעס בלייך?

ק ד י ש

בלייך.

ר ע ש י ל

מיין פּנים איז זעהר דאר?

ק ד י ש

קלאפּט מיט׳ן פינגער אויף איהר באַק.

אויסגעדארט. הויט און ביין. פאר וואָס פרעגסטו?

ר ע ש י ל

הא?...

ק ד י ש

זאָל איך אפשר נאָך אמאָל געהן?

# פ י ע ר ט ע ר  א ק ט.

וואוינונג ווי פריהער. זומער. פארנאכט.

ר ע ש י ל

קומט ארויס פון אַנדערען צימער. אָבגעריסען, בארוועס. קוקט זיך אומעטיג ארום, ס'פּנים פול מיט עלענד. זוכט אין קליין אַלמערעל, געפינט דאָרט קרישלאָך ברויט און שיט עס אין מויל אריין. ווישט די טרערען. וויל, ווי עס זעהט אויס, ארויסגעהן דרויסען, נאָר זי דערהערט טריט. בלייבט ווארטען ביים טיר.

ק ד י ש

קומט אריין.

ר ע ש י ל

קוקט איהם פאַרשענדיג אָן.

נו?

ק ד י ש

כ'האָב ניט געקענט. נישט געוואוינט.

ר ע ש י ל

האָסט געזעהן דער מאמען?

ק ד י ש

איך האָב זי גאָר נישט געזוכט.

ר ע ש י ל

אפשר זאָלען מיר עפּעס פערקויפען פון שטוב?

ק ד י ש

וואָס קען מען פערקויפען?

ר ע ש י ל

שוין באלד אלץ טאקע פערקויפט.

פנחס

אדרבה, איך געפין, אז דיר איז בעסער... דיין פנים זעהט אויס א סך בעסער ווי נעכטען. גאָר אומזיסט שרעקסטו זיך אזוי. גלויב מיר, דיר איז בעסער.

ציטעל

איך נויט דיך נישט... אויב דו ווילסט נישט בעדאַרף מען נישט... כ'האָב געמיינט, רעשעל... פנחס...

פנחס

וואָס איז דיר?

ציטעל

מיר איז שלעכט... נישטאָ קיין לופט. פינסטער... זעץ מיך אני־דער... פנחס!

פנחס

בויגט זיך אראָב צו איהר. לעגט ארום איהרע הענט ארום זיין האלז און אזוי, פאמעלאך, גליכט ער זיך אויס אויפזעצענדיג זי.

פ נ ח ס

אַט אַזוי נעהם אַרום מיין האַלז וועט דיר זיין גרינג זיך אויפצו־הויבען.

צ י י ט ע ל

זי בינדט זיך אַרום זיין האַלז.

אַט אַזוי מיין טייערער, פנחס, מיין ליעבער, פנחס... אַזוי טייער ביזטו מיר... אַזוי... הא מיר איז גוט; אַזוי גוט... מיין...

קושט איהם זיין פּנים.

פ נ ח ס

אַט אַזוי וועל איך דיר אונטערהאַלטען. דיר איז גוט?

צ י י ט ע ל

ווען כ'וואָלט אַזוי געקענט זיצען לאַנג. אַזוי... פנחס!

פ נ ח ס

וואָס ווילסטו מיר זאָגען?

צ י י ט ע ל

לאָז נישט אונזער שטוב, אַז כ'וועל שטאַרבען, הא...

פ נ ח ס

רעד נישט קיין נאַרישקייטען. וואָס האָסטו זיך אין קאָפּ אַריינ־גענומען? דו וועסט ווערען געזונד. אומזיסט שרעקסטו זיך.

צ י י ט ע ל

רעשיל איז אַ טייער קינד.. לאָז זיי נישט... הא... פנחס...

פ נ ח ס

איך בעט דיר, הער אויף.

צ י י ט ע ל

רעשיל איז... איך נויט דיך נישט... איך... לעג מיך אַנידער...

פ נ ח ס

וואָס שרעקסטו זיך אַזוי?

צ י י ט ע ל

ווילסט נישט... הא...

צ י י ט ע ל

האָב נישט קיין מורא... אויב דו ווילסט נישט — זאָג. האָב נישט קיין מורא.

פ נ ח ס

ווילסט מיר עפּעס זאָגען — טאָ פאַר וואָס ווערגסטו זיך מיט די ווערטער? אַלץ וועל איך טהאָן פון דיינעטוועגען.

צ י י ט ע ל

ועסטו עס טהאָן?

פ נ ח ס

איך זאָג דאָך דיר — אַלץ, וואָס נאָר דו וועסט מיר בעטען.

די טרערען ווערגען איהם אין האַלז.

צ י י ט ע ל

בערוהיג זיך... פּנחס. אונז וועט נאָך זיין גוט. מיר וועלען נאָך זיין אינאיינעם. דער זומער געהט. איך וועל אַראָב פון בעט... ווייז נישט.

פ נ ח ס

שטאַרקט זיך.

דאָס דאַכט זיך נאָר אויס. איך וויין נישט. וואָס האָסטו מיר געוואָלט זאָגען?

צ י י ט ע ל

די מאַמע נישטאָ?

פ נ ח ס

זי איז פריהער אוועקגעגאַנגען. וועט באַלד קומען צוריק.

צ י י ט ע ל

דער פּאַלאַפּ אַזוי שטאַרק שוואַרץ...

פ נ ח ס

דיר דאַכט זיך אַזוי אויס. אַט בעסער קוק נישט צום פּאַלאַפּ. קוק צום פענסטער, איז ליכטיג.

צ י י ט ע ל

האַלט מיר צו. כ'וויל זיך זעצען.

צ י י ט ע ל

כ׳האָב זיך פריהער דערשראָקען. שטארק דערשראָקען. מיר האָט זיך אויסגערוכט, אז דו ביזט געשטאָרבען, פּנחס...

פּ נ ח ס

וואָס ביזטו אזוי אומרוהיג?

צ י י ט ע ל

די מאמע איז ארויסגעגאנגען. כ׳האָב רחמנות אויף דער מאמען... פּנחס!

פּ נ ח ס

וואָס?

צ י י ט ע ל

גאָר נישט. איך טאָר נישט רעדען... אפשר... וואָס ביזטו שולדיג...

פּ נ ח ס

איך האָב דאָך דיך ליעב ווי מיין לעבען... געוויס האָב איך צער, וואָס דו ביזט קראנק — אבער דו וועסט אין גיכען ווערען צוריק געזונד.

צ י י ט ע ל

יא, דער זומער געהט... גיב מיר דעם שפּיגעל, פּנחס, איך וועל זעהן...

פּ נ ח ס

אומזיסט שרעקסטו זיך אזוי. אָט זיץ איך דאָך נעבען דיר. האָסט דאָך אליין געזאָגט, אז דיר איז גוט. אז דער זומער געהט... יא, כ׳האָב דיר פערגעסען צו דערצעהלען, אז איך האָב געקריגען אר־בייט. קען זיין, אז נאָך יום טוב וועל איך קריגען ארבייט פאר די קינדער אויך.

צ י י ט ע ל

פּנחס!

פּ נ ח ס

וואָס?

צ י י ט ע ל

האַ?... כ׳האָב געוואוסט אז ער איז געשטאָרבען. כ׳האָב נישט געהאט קיין מורא... איך... פנחס, וואו ביזטו?

פ נ ח ס

אָט זיץ איך דאָך נעבען דיר.

צ י י ט ע ל

זעהט אויס, אַז זי וויל איהם עפּעס זאָגען. קוקט צו דער מוטער צושטריוט.

ק י י ל ע

קינד מיינס, איך בעדאַרף אויף א ווײַלע ארויסגעהן. פּנחס וועט זיצען נעבען דיר. וועסט זיך נישט שרעקען, אז כ׳וועל ארויס־געהן?

צ י י ט ע ל

מיר איז גוט. מיר איז... קענסט געהן.

ק י י ל ע

געהט שטיל ארויס.

צ י י ט ע ל

געהסט אוועק, מאמע?

פ נ ח ס

זי איז שוין אוועקגעגאנגען.

צ י י ט ע ל

זי קוקט איהם לאנג אָן.

פ נ ח ס

זאָל איך דיר אפשר געבען אביסעל וויין?

צ י י ט ע ל

רעדט מיט אַלע כחות.

וואָס דאַרפסטו אזוי פיעל ליידען, פּנחס? צוליעב מיר... פאַר וואָס...

פ נ ח ס

רעד נישט אזוי הויך. איך הער דאָך אזוי...

אריינלעגנען אין מויל אריין?

צ י י ט ע ל

רעגט זיך.

יא, כ'האב געמיינט...

פ נ ח ס

כ'האב דיר געבראכט ווייניגע צוקערקעלאך, זאל איך דיר איינס

ק י י ל ע

נעהם איינס אין מויל אריין. פנחס האט געבראכט.

צ י י ט ע ל

שרעק זיך נישט. מיר איז בעסער, פריהער האט זיך מיר נאר אויס־געוויזען. דער זומער געהט. מיר וועט בעסער ווערען... אודאי... גיב מיר איינס אין מויל...

ק י י ל ע

לעגט איהר א ציקערל אין מויל.

צ י י ט ע ל

איך בין דאך נישט אזוי קראנק. הא? כ'בין דאך נישט געפער־לאך... פאר וואס איז דער פאלאפ אזוי שווארץ? א שרעק ווי שווארץ ער איז... פנחס! וואס זאגסטו? איך בין נישט אזוי קראנק.

הוסט.

ק י י ל ע

רעד נישט אזוי הויך מיין קינד. קענסט דאך רעדען שטילער; מיר הערען ווען דו רעדסט.

צ י י ט ע ל

נעכטען איז דער טאטע מיר געקומען צו חלום... כ'האב איהם געזעהן. געמיינט, ער לעבט. געקומען זעהן, וואס איך מאך.

ק י י ל ע

אפשר האט ער פאר דיר אין הימעל געבעטען. אפשר וועט טאקע דער וואס אין הימעל אנזעהן מיינע יסורים.

מען זאָל מאכען יום־טוב ווען איהר זיין פרעהליכער... וואָס וועט ווערען פון די שטיקלאך קינדער, גאָט ווייסט.

פנחס

געהט צום בעט און בויגט זיך אַריבער צום קראנקען. הערט זיך איין.

קיילע

ווי געפינסטו זי?

ציטעל

כאפט זיך אויף דערשראָקען. מערקט נישט פנחס׳ן נעבען בעט.

קיילע

וואָס פאר א גוט׳ס איז דיר, טאָכטער מיינע, וואָס דו האָסט זיך מיט אמאָל אָנגעהויבען אזוי צו שרעקען?

ציטעל

הא, פנחס, דו ביזט דא? כ׳האָב דיך אזוי געוואָלט זעהן... פאר וואָס ביזטו נישט געקומען אהער?

פנחס

אָט בין איך דאָך. איך בין נעכטען אויך געווען. וואָס מאכסטו?

ציטעל

הא? מיר איז ערגער. עס שרעקט מיך.

קיילע

וואָס האָסטו זיך איצטער אזוי דערשראָקען?

ציטעל

עס דאכט זיך מיר אזוינע שרעקליכע זאכען.. עס דאכט זיך מיר... געמיינט, אז כ׳בין אריינגעפאלען אין א וואסער אריין. אין א ברי־נעם אריינגעפאלען. ס׳האָט זיך מיר אויסגעדאכט... פנחס, פאר וואָס זיצטו נישט?

פנחס

אָט זיץ איך שוין. איז עס דיר אזוי שלעכט?

דיר. כ'האָב נאָר וואָס רעשלען געשיקט צו דיר.

פּ נ ח ס

נאָך וואָס?

ק י י ל ע

זי האָט האָט געבעטען, מען זאָל דיך רופען.

פּ נ ח ס

וויינט זי נאָך איצטער אויך?

ק י י ל ע

זי האָט מורא. עס פאַלט אויף איהר אָן א פּחד, אז זי בלייבט א ווײַלע אליין. צוליב דעם האָבען מיר זי ארויסגענומען אהער.

פּ נ ח ס

דאָ וועט טאקע זיין בעסער.

ק י י ל ע

וואָס פאר א פּעקעלע טראָגסטו דאָ?

פּ נ ח ס

דאָ האָב איך ווייז געבראכט אין ווייניגע צוקערקאלאך; זאָל זי האָבען וואָס אין מויל צו נעהמען.

ק י י ל ע

וואָס זאָגט דיין מאמע?

פּ נ ח ס

וואָס האָב איך צו פרעגען ביי איהר?

ק י י ל ע

איך ווייס נישט, אויב איך וואָלט בעסער געווען. א מאמע וואָלט וועלען האָבען נחת פון איהרע קינדער. ס'איז גאָר נישט קיין וואונדער, אויב זי איז אין כעס.

פּ נ ח ס

וואו זענען די קינדער?

ק י י ל ע

רעשלען, זאָג איך דאָך, האָב איך צו דיר אוועקגעשיקט. און קדיש'ל איז געגאנגען עפּעס איינקויפען אויף יום־טוב. זי האָט געבעטען,

צ י י ט ע ל

איך בין זעהר מיעד, זעהר מיעד...

ק י י ל ע

שלאָף, מיין גאָלד, איך זיץ נעבען דיר.

צ י י ט ע ל

מיט אַ העכערע שטימע.

נישטאָ פּנחס?

ק י י ל ע

וואָס איז דיר, נשמה מיינע? אַזוי שלעכט איז דיר?

בעקומט נישט קיין ענטפער. ווישט אין דער שטיל די טרערען.

צ י י ט ע ל

אוי, מאַמע!

ק י י ל ע

וואָס האָסטו זיך אַזוי דערשראָקען? זיי רוהיג, מיין קינד. מיין לעבען, פאַר מיין קינד. פערמאַך די אויגען און שלאָף איין. איך וועל נישט לאָזען, חלילה, קיין בייז אויף דיר פאַלען.

שטיל. זי שפּאַרט אָן דעם קאָפּ אויפ׳ן קראַנקענס בעט.

פּ נ ח ס

קומט אריין.

ק י י ל ע

ווינקט ער זאָל געהן שטילער.

פּ נ ח ס

קומט צו אויף די שפּיץ פינגער. שטעהט אַ ווײַלע ביים בעט, קוקט זי אָן שוויינענדיג.

ק י י ל ע

טרעט אָב שטיל פון בעט.

פּ נ ח ס

וואָס מאַכט זי? זי שלאָפט?

ק י י ל ע

איצטער איינגעדרימעלט. הערט זיך נישט אויף צו פרעגען אויף

צ י י ט ע ל

כ׳קען עס מעהר נישט פערטראגען. געה רעשיל רוף איהם...

ר ע ש י ל

טאמער איז ער נישטא אין שטוב?

ק י י ל ע

געה וועסטו זעהן.

ר ע ש י ל

געהט ארויס.

ק י י ל ע

שטעהט אויף.

צ י י ט ע ל

לאז מיך נישט אליין... מיר איז נישט גוט אליין.

ק י י ל ע

איך לאז דיך נישט מיין קינד. אפשר וועסטו איינדרימלען און איך וועל זיצען נעבען דיר?

צ י י ט ע ל

היינט איז ערב שבועות, הא, מאמע?

ק י י ל ע

האסט דען פערגעסען? האסט דאך פריהער אליין אונז דערמאנט אז היינט איז ערב שבועות?

צ י י ט ע ל

מיר דרעט זיך דער קאפ. איך פערגעס... מיר דאכט זיך...

פערמאכט די אויגען.

ק י י ל ע

אט אזוי, דרימעל איין, מיין קינד.

צ י י ט ע ל

עפענט ווידער די אויגען.

זיצסט נעבען מיר, מאמע?

ק י י ל ע

שרעק זיך נישט מיין קינד. כ׳וועל פון דיר נישט אבטרעטען.

נישט לעבען.

צביה

אָט, נעהמט זיך נישט צום הארצען. ווערט נאָר געזונד. איך וועל טאַנצען באַנ׳איך אויף דער חתונה... איך וועל פאר מיר עפּעס איינקויפען אויף יום טוב... יא, צייטעלע מיר וועלען נאָךביידע טאַנצען.

צייטעל

נאָך אלעמען...

קיילע

טויזענדער מענשען ווערען קראַנק און ווערען צוריק געזונד. דער וואָס אין הימעל העלפט. קוקסט, מיין קינד, וואָס איך וויין?... ס׳איז מיר פינסטער, וויין איך. איך בין עלענד, ווי א שטיין, קיי־נער זעהט נישט אָז מיינע יסורים... דו ליגסט קראַנק און כ׳האָב נישט מיט וואָס דיך צו ראַטעוועו. איך וויין... ווי אזוי זאָל איך נישט וויינען...

וויינט אויפ׳ן הויכען קול.

צביה

מען טאָר נישט אזוי, קיילעשו.

געהט ארויס.

צייטעל

וואָס א טאָג ווער איך אלץ מעהר צוגעשמידט צום געלעגער. דאכט מיר, אז כ׳וועל שוין מעהר קיין מאָל נישט אראָב פון בעט.

קיילע

עס דאכט זיך דיר נאָר אזוי, מיין קינד. וועסט ווערען געזונד, וועס־ט זעהן, ווי אזוי דו וועסט פון בעט אראָב.

צייטעל

איך וויל זעהן פנחס׳ן. רעשיל, רוף פנחס׳ן אהער מיר איז שלעכט.

קיילע

אפשר זאָל איך דיר עפּעס געבען אין מויל אריין? אפשר זאָל איך דיר געבען אביסעל מילך?

צ ב י ה

ווארט נאָר ווארט, איך געה אויך... אָט אזוי רעשעלע, ער שלאָפט, האלט איהם אזוי... וועט ער שלאָפען ביז איך וועל קומען, וועל איך איהם געבען די ברוסט.

ק י י ל ע

מיט וואָס, צביה, וועל איך דיר עס קענען אָבדאנקען?

צ ב י ה

איהר וועט מיר שוין אָבדאנקען, אז צייטעל וועט געזונד ווערען אין גיכען.

(געהט ארויס.)

ק י י ל ע

ווער וואָלט עס גאָר געקענט זאָגען, אז צביה זאָל אזוי דאָס לע־בען מקריב זיין פאר אונז? ווען נישט זי, וועה איז מיר, מיר וואָלטען חלילה דאָ אויסגעגאנגען, און קיינער וואָלט נישט גע־וואוסט.

ר ע ש י ל

פייוועלע איז אויך אזא נאָלד.

ק י י ל ע

איך האָב שוין גאָר דעם חשבון פערגעסען; איך ווייס שוין גאָר נישט אפילו וויפיעל כ'האָב ביי איהר אָנגעבארגט.

צ ב י ה

(קומט ארייז.)

איך בין אייך געקומען זאָגען, אז מען קען שוין עפענען א פענס־טער, אזוי ווארים איז עס. איך וועל גאָר פייוועלען נעהמען מיט זיך. טאָמער כאפט ער זיך אויף וועל איך איהם קענען געבען זיי־גען.

ק י י ל ע

מען קען אויפראמען ביי דיר אין צימער.

צ י י ט ע ל

איך וועל שוין דאָ ליגען... ענטשולדיג, צביה, וואָס כ'לאָז אייך

נונג. דערלאנגט איהר געלד. מיין מאמע פלעגט זאָגען, אז א מענש כל זמן ער לעבט, לעבט ער.

צ י י ט ע ל

קויף עפּעס איין מאמע; מאך יום טוב אין שטוב.

ק י י ל ע

נו, גוט, מיין קינד. איך וועל מאכען יום טוב. כ'וועל מאכען יום טוב.

ווישט די טרערען.

צ י י ט ע ל

הער אויף, מאמע. כ'בעט דיר...

ק י י ל ע

נו, שוין, מיין קינד. כ'וועל מעהר נישט וויינען. וועסט, קדישל, מיין לעבען, געהן צו פּנחס'ן, זאָל ער דיר העלפען איינקויפען.

צ י י ט ע ל

געה נישט צו איהם. זיין מאמע איז אין כעס.

ק ד י ש

איך בעדארף איהם נישט האָבען. איך קען אליין אויך איינקויפען. זאָג מיר נאר, וואָס איך זאָל קויפען.

ק י י ל ע

קויף א צוויי חלות. יא, א צוויי חלות... קויף ליכט. מען וואָלט אפשר פליגעלאך, א צוויי פיסעלאך קריגען, וואָלט איך פאר איהר אויך געקאָכט...

צ ב י ה

אָט, נאר דיר נאר, רעשיל, מיין אוצר. האלט מיר פּייוולען און איך וועל זיך אליין ארויסכאפּען. איך וועל שוין ווּיסען וואָס איינצוקויפען.

ק ד י ש

איך ווייס אליין.

געהט ארויס.

ק ד י ש

ווען דער טאטע וואָלט נישט געווען אין דעם קעלער.

צ ב י ה

אַ, וואָס איז דער חילוק? אַז גאָט וויל שיקען זיין רפואה — שיקט ער אין קעלער אריין אויך.

ר ע ש י ל

לייענען ווייטער?

צ ב י ה

צייטלען איז שווער צו הערען... עס טהוט איהר וועה דער קאָפּ.

בעהאַלט דעם בריעף אין קעשענע.

צ י י ט ע ל

ניין, צביה, מיר איז נישט שווער. ס'האָט מיר נאָר אַזוי פּער־קוועטשט אין הארצען אביסעל. מאמע!

ק י י ל ע

וואָס, נשמה מיינע?

צ י י ט ע ל

ס'איז דאָך ערב־שבועות, פאר וואָס גרייטסטו גאָר נישט צו... ס'איז דאָך יום טוב...

ק י י ל ע

ווישט די טרערען.

וואָס איז מיר שוין דער יום טוב, אַז דער וואָס אין הימעל שטראָפט מיר אַזוי?... ווען דו זאָלסט זיין געזונד...

צ ב י ה

פונדעסטוועגען בעדאַרף מען נישט זיין אַזוי נידערגעפאַלען. איך וועל אייך לייען אַ רובעל און איהר געהט, קיילעשו, און קויפט איין אויף יום טוב. ס'וועט גאָר פרעהליכער ווערען אין שטוב. מען צינדט אָן ליכט ווערט טאקע עפּעס פרעהליכער אין שטוב. מיין מאמע פלעגט זאָגען, אַז צוליב דעם זכות פון שבת און יום טוב העלפט גאָט. איך האָב געמיינט, אַז איהר קיילעשו, וועט זיין אַ מענש, צום סוף גאָר זעה איך, אַז איהר האָט אָנגעוואָרען די האָפּ־

מען און וואָס האָב איך דען דאָ? ער שרייבט, אז דאָרט מאכט מען א לעבען, אז...

צ י י ט ע ל

הויבט פלוצלונג אָן וויינען. בעגראָבט דאָס געזיכט אין קישען.

ק י י ל ע

טאָכטער מיינע, וואָס איז דיר?

ר ע ש י ל

זאָל איך לייענען?

צ י י ט ע ל

כליפּעט.

ק ד י ש

אפשר געבען אביסעל וואסער?

ק י י ל ע

קושט צייטלען.

נשמה מיינע, פאר וואָס וויינסטו? דיר איז דאָך דאָ בעסער. האָסט דאָך אליין געזאָגט, אז דיר איז גוט. נו, הער אויף, קינד מיינס. פאר וואָס בין איך נישט קראנק געוואָרען אנשטאָט דיר?

צ י י ט ע ל

פאר וואָס קומט עס מיר? פאר וואָס האָט מען מיך אזוי בעשטראָפט?... צי דען בין איך אזוי...

צ ב י ה

אז איך בין אלט געווען פיערצען יאָהר בין איך אמאָל קראנק געוואָרען, נישט היינט געדאכט, אויף טיפעס. ווער האָט שוין דען געזאָגט אז איך וועל פון דער שלאפקייט ארויסקומען. מ'האָט שוין געווען אבגעזאָגט דעם לעבען. און זעהט איהר דאָך: גאָט האָט געוואָלט, איך זאָל פאר דער צייט נישט געהן פון דער וועלט — בין איך שוין א מאמע און האָב א פייוועלע אויפ'ן האנט... מהום... אוצר מיינער!

ר ע ש י ל

וויפיעל מאָל בין איך שוין געווען קראנק!

לענט מיך אנידער. אט אזוי.. .האלט די האנט, מאמע אונטער מיין קאפ. ס'איז מיר גרינגער.

ק י י ל ע

נו, שוין, מיין קינד.

צ י י ט ע ל

לייען הויך. איך זאל הערען.

ר ע ש י ל

לעזט.

פיעל געליעבטע צביה, לעבען זאל.

צ י י ט ע ל

ער שרייבט אליין?

צ ב י ה

אודאי אליין. שרייבט אפילו דעם אדרעס אויך אליין.

ר ע ש י ל

לעזט.

ראשית קום איך דיר, מיין טייערע, צו מעלדען, אז איך בין ברוך השם געזונד. גיב גאט דאס זעלבע פון דיר צו הערען אמן... צוויי־טענס, קום איך דיר צו מעלדען, אז איך פערדין מיט צוויי דאלאר א וואך מעהר: ס'הייסט, אז איך מאך, גאט צו דאנקען, ניין דא־לאר א וואך, און איך האף, אז כ'וועל אין גיכען פערדינען מעהר. איך בין געוועזן היינטיגען שבת אין שול האט מען מיך אויפגע־רופען מפטיר. אז איך בין געקומען אהיים האט זיך מיר זעהר פערבענקט אהיים... כ'האב געמיינט, אז שוין צעהן יאהר בין איך פון דער היים, אזוי האט זיך מיר געבענקט צו זעהן, דיך און פייוועלען...

ק י י ל ע

גאט וועט איהם העלפען וועט ער דיך אין גיכען אריבער־נעהמען צו זיך. וואס וועט דיר דען פעהלען ביי איהם?

צ ב י ה

נו .אודאי; כוואלט כאטש איצטער שוין געפאהרען צו איהם. ווע־

ק ד י ש

מען קען שוין עפענען א פענסטער.

צ ב י ה

כ'קלער, אז ס'איז נאָך צו פריה.

צ י י ט ע ל

מיר איז גוט. זעצט מיך אנידער. אָט אזוי, האלט מיך צו. אָט אזוי.

ק י י ל ע און ר ע ש ע ל, פון ביידע זייטען האַלטען זי אונטער.

צ ב י ה

איך האָב אייך געזאָגט, אז צייטלען ווערט בעסער!

צ י י ט ע ל

ווען איך וואָלט עס קענען אראָב פון בעט. ווען איך זאָל עס קע־נען ארויסגעהן דרויסען... לייענט מיר, צביה, דעם בריעף, וואָס איז אייך אָנגעקומען פון אמעריקע.

צ ב י ה

אודאי, צייטעלע, וועל איך לייענען. ווען איך זאָל נאָר ווייסען, אז אייך וועט בעסער ווערען. כ'וואָלט ביז'ן עק וועלט געגאַנגען פון דאַרטען אייך ברענגען א רפואה... אָט, איז דער בריף. קדיש וועט לייענען. גוט, קדיש'ל? ער האָט אזא שעהנעם כתב, יעדער אות— ממש א חיות!

ק י י ל ע

דאָס שרייבט ער אליין?

צ ב י ה

מיט זיין האנט, ווייסט ווי דען? ער האָט געוואָלט מיך אויס־לערנען שרייבען, נאָר ער איז אוועקגעפאָהרען. נו, ווערסטו לייע־נען, קדיש?

צ י י ט ע ל

זאָל רעשיל לייענען. ס'איז מיר אָבער שווער איינצוזיצען. בעסער

ק ד י ש

דער דאָקטאר האָט דאָך אָנגעזאָגט, דו זאָלסט נישט רעדן קיין סך.

צ ב י ה

אודאי האָט ער אָנגעזאָגט. מיר זיצען אַלע נעבען בעט. איהר קענט איינדרימלען. קיינער וועט נישט אוועקגעהן.

ר ע ש י ל

אָט וועל איך זיך זעצען נעבען דיר אויפ'ן בעט.

צ י י ט ע ל

וואָס איז געווען פאר־א־יאָהרען ערב שבועות?

צ ב י ה

פאר־א־יאָהרען אין דער צייט איז נאָך מיין מאַן געווען אין דער היים. אפשר איבער א יאָהר אין דער צייט וועל איך שוין אויך זיין אין אמעריקע.

צ י י ט ע ל

געהאט פון איהם א בריף?

צ ב י ה

איהר געדענקט? איך האָב דאָך אייך נעכטען דערצעהלט, אז כ'האָב געהאט פון איהם א בריף.

ק י י ל ע

מיט דעם אויבערשטענס הילף, נאָך אביסעל און דיר וועט גוט זיין.

צ ב י ה

צייטעל זעהט היינט אויס בעסער. איידער איך וועל אוועקפאָהרען צו מיין מאַן וויל איך נאָך טאַנצען ביי צייטלען אויף דער חתונה.

ק י י ל ע

הלואי. נו, וואָס, מיין קינד, איז דיר דאָ בעסער?

צ י י ט ע ל

דאָ זעה איך די ליכט. גרינגער. דאָרטען, געמיינט, יעדע שעה צע־ן יאָהר...

כ'וואָלט וועלען ארויס אויף דער גאַס. כאַפּען אביסעל פרישע לופט. אומעטיג. אַז מענשען זיצען ארום מיר, איז מיר נישט אזוי שלעכט. מיין איך, אַז כ'ווער געזונד; מיר איז בעסער... אוי, אַלע ביינער טהוען מיר וועה. אַלע גלידער טהוען מיר וועה.

צביה

אודאי, אַז מען איז קראַנק איז נישט גוט. אַז מען ליגט לאַנג אויף איין אָרט הויבען אָן אַלע ביינער וועה צו טהאָן.

קדיש

היינט איז ערב־שבועות.

צייטעל

היינט איז ערב־שבועות.

קיילע

פאַר־א־יאָהרען שבועות.. מסתמא ווייס דאָך דער וואָס אין הי־מעל וואָס ער טהוט... צייטעל, נשמה מיינע, אפשר זאָל איך דיר עפּעס געבען צו קוויקען זיך?

צייטעל

ס'איז מיר גוט. מהום....

צביה

אפשר זאָל מען אוועקגעהן פון בעט, וועט צייטעל אביסעל איינ־דרעמלען. איז דאָך א גאַנצע נאַכט געווען אויף.

צייטעל

זיצט נעבען מיר. מיר איז גרינגער, אַז איהר זיצט נעבען מיר. וואו איז קדיש? שטענדיג בעהאַלט ער זיך.

קדיש

אָט בין איך דאָך. איך שטעה שטענדיג נעבען דיר.

צייטעל

דו בעהאַלסט זיך. האָסט מורא צו זיצען נעבען מיר... מיר איז ליכטיגער, אַז אַלע זיצען ארום מיר. אזוי שרעקט מיך... אַז איך כאַפּ מיר אויף פון שלאָף, קיינער נישטאָ... קיינער... כ'קוק מיר ארום, קיינער נישטאָ איז מיר..

צ ב י ה

גיב מיר, קדיש, מיין אוצר. דיר טהוען שוין וועה די הענט האל־טענדיג פייוולען... פייגעלע מיינס! אוצר מיינער! נחת מיינער!

ק י י ל ע

דו, צביה, אומזיסט און אומנישט דארפסטו זיך פלאגען אזוי, וואס ביזטו נעבעך שולדיג! האסט זיך געקענט ערגעץ וואוינען און נישט צוזעהן דאס אלץ.

צ ב י ה

אויב יעדערער וועט זארגען נאר פאר זיך אליין, וועלען דאך מענ־שען, חלילה, פאלען ווי פליגען אין די גאסען.

ק י י ל ע

ווי אזוי וועל איך עס קענען דיר אבדאנקען?

צ ב י ה

זאל נאר גאט געבען, אז צייטעל זאל ווערען געזונד.

ק י י ל ע

איך קלעהר, אז כ'זאל רעשלען אבגעבען ערגעץ דינען. וואס וועל איך דען נאך ווארטען?

ר ע ש י ל

און ווער וועט זיין אין שטוב?

ק י י ל ע

איך אליין, מיין קינד.

ר ע ש י ל

אזוי ווילט זיך דיר. וועסט דען קענען זיצען אליין אלע נאכט?

ק ד י ש

איך קען דאך ביינאכט אויף זיין.

ר ע ש י ל

ניין. איך קען די שטוב נישט לאזען. מיין הארץ וועט שטענדיג דא זיין. שטענדיג וועלען וויסען, וואס דא הערט זיך.

צ י י ט ע ל

זאל רעשיל בלייבען אין שטוב. מיר ט'זיין אומעטיג אהן איהר...

שפּאַר זיך אַן אויף מיין אַקסעל... אַזוי וועט דיר זיין גוט. געה, רע־שעלע, וועסט העלפען צביה'ן אריינבערענגען יענע בעט... וואָס פּאַר אַן אומגליק האָט זיך עס אויף מיין קאָפּ אַראָבגעלאָזען.

צ ב י ה און ר ע ש י ל

טראָגען אריין פון צימער אַ בעט.

ק י י ל ע

איצטער, מיין קינד, קענסטו שוין זיין רוהיג. איצטער איז שוין גוט.

צ ב י ה

איהר קיילעשו זאָלט נאָר נישט אַנווערען די האָפנונג. איך זעה, אַז איהר אַליין זענט ביי זיך געפאַלען. דער זומער קומט, גאָט וועט געבען צייטעל וועט ווערען געזונד.

צ י י ט ע ל

שטעלט די בעט אין מיטען שטוב. ליכטיגער. געמיינט דאָרט ווער איך דערשטיקט.

ק י י ל ע

אַלץ וואָס דו ווילסט, מיין קינד. אָט אַזוי. קענסט זיך שוין לעגען.

צ י י ט ע ל

איך קען זיך ניט האַלטען אויף די פיס.

לעגט זיך.

ר ע ש י ל

דאָ וועט דיר טאַקע זיין גוט.

ק י י ל ע

אין אַזא שעה, וואָס מיר האָבען דיך אַרויסגענומען אַהער, זאָל דער וואָס אין הימעל אַנזעהן מיין פּיין. וואָס וואָלט איך דען פערלאַנגט פון זיין נאָמען, ווען ער וואָלט מיך נאָר געלאָזען אין מיין פריהערדיגען מצב? וואָס האָט מיר דען געפעלט ווען מיין מאַן און מיינע קינדערלאַך זיינען מיר געווען געזונד. כ'האָב זיך דען חלילה בעקלאָגט אַמאָל, אַז מיר איז נישט גוט? שטענדיג בין איך דאָך געווען צופרידען. שטענדיג.

# ד ר י ט ע ר  א ק ט.

די איינעגע וואוינונג ווי פריהער. ערב־שבועות. ארום האלבען טאג. צ ב י ה בעט אויס א בעט און קלאפט אויף די קישען, זאל זיין ווייך. ק ד י ש שטעהט דאביי, האלט צביה'ס קינד אויפ'ן האנט. פון צביה'ס צימער קו־מען אן ק י י ל ע און ר ע ש י ל פיהרען אונטער די ארעמס צ י י ט ל ע ן.

צ ב י ה

שוין די בעט אויסגעבעט!

צ י י ט ע ל

אין איין העמד. ס'פנים אויסגעטריקענט, בלויז א ראזער פארב שפיעלט אין די איינגעפאלענע באקען. זי קוקט זיך ארום ווי צום ערש־טען מאל וואלט זי אין דעם צימער געווען.

ק י י ל ע

פאר א יאהרען אין דער צייט, וועה איז מיר — כ'האב גאר אליין נישט געוואוסט ווי גליקליך איך בין.

צ י י ט ע ל

דא וועט מיר זיין גוט. דא איז ליכטיגער. גרינגער צו אטעמען.

צ ב י ה

אין דער בעט וועט טאקע זיין ווייכער אויך.

צ י י ט ע ל

וואס פאר א בעט איז עס?... ניין. כ'וויל נישט אין דער בעט. ס'איז דאך... ניין ברענגט אריין יענע בעט.

ק י י ל ע

נו, גוט, מיין קינד. מע וועט דיר אריינברענגען דיין בעט. אט אזוי,

פ נ ח ס

וואוהין לויפט איהר?

געהט איהר נאָך.

ש ו א ל

וואכט אויף. קרעכצט.

אוי, איך ווער דערשטיקט... איין ביסעלע לופט... גיט מיר אביסעל לופט...

ער וויל זיך אויפזעצען נאָר זיין קאָפּ פאלט צוריק.

חשבון נעהמען פאר איהר ערגעץ אן אנדער דירה... וואס האט איהר זיך אזוי דערשראקען? איך מיין דאך גאר נישט.

קיילע

פנחס'ל, מיין גאלד! מיר וועסטו נישט פערלייקענען. עפעס אזוינס ווייסטו... זאג מיר, וואס איז מיט מיין קינד? האט חלילה עפעס געטראפען מיט איהר? איך בעט דיר... זאלסט מיר די מינוט אלץ זאגען.

פנחס

ניין, נאר נישט... זי אליין זי האט נישט געוואלט דערצעהלען.

קיילע

איך וועל דיך, מיין קינד, נישט אבלאזען ביז דו וועסט מיר נישט דערצעהלען. ווארום ווער זאל וויסען אויב נישט א מאמע?... לעגסט מיר נאר אן שטיינער אויפ'ן הארצען מיט דעם וואס דו ווילסט מיר נישט דערצעהלען. איך בין דאך א מאמע בין איך...

פנחס

איך זאג אייך, אז ס'איז גאר נישט. אומזיסט שרעקט איהר זיך.

קיילע

איך וועל דיך נישט אבלאזען. א מאמעס הארץ קען מען נישט פערלייקענען. ס'הארץ זאגט מיר עפעס... פנחס מיין גאלד... איך לאז דיך נישט אב...

פנחס

ווישט די טרערען.

זי האט מיר דערצעהלט אז זי איז קראנק... ס'צעך בעוויזען בלוט פון האלז.

קיילע

הא?! וואס, בלוט? ציימעל?... וואו איז זי? ציימעלע, מיין קינד! וואו ביזטו? וואו איז זי? וואוהין איז זי געגאנגען? נשמה מיי- נע... איך וועל עס נישט אויסהאלטען...

פאלט אויף דרויסען.

ש ו א ל

כ׳וויל אין שטוב. אפשר בעשערט שוין... ווייל איך אין שטוב.

ק י י ל ע

פאר געזונדע מענשען איז דאָ סם־המות. אָהן כחות איז ער געבליבען. אפשר זאָל מען ארויסנעהמען די לעצטע קינדערשע געלד און מען זאָל זעהן אנ׳אנדער דירה? אפשר ליכטיגער... טריקענער.

פ נ ח ס

אודאי בעדארף מען עס טהאָן.

ק י י ל ע

ווען מען וואָלט געקענט אויסזוכען עפּעס א קעלער, זאָל נישט זיין אזוי טיעף. די פענסטער זאָלען ארויסקומען אין א ליכטיגערער זייט... נאָר ווי אזוי... ווי אזוי?...

פ נ ח ס

צייטעל האָט אויך בעדארפט ארויסציהען פון דאנען.

ק י י ל ע

נו, אודאי. ס׳איז פאר אלעמען דאָ א סם־המות.

פ נ ח ס

איך מיין טאקי איהר. זי האָט בעדארפט אוועק פון דאנען. ס׳אַ סכנה פאר איהר, ווען זי זאָל דאָ בלייבען.

ק י י ל ע

דאָס זאָג איך דאָך אויך. קאם וואָס די נשמה האלט זיך אין איהר.

פ נ ח ס

אז איהר ווייסט גאָר נישט וואָס מיט איהר איז. איך אליין וועל זעהן, אז זי זאָל אוועק פון דאנען.

ק י י ל ע

וואָס מיינסטו? ווילסט מיר עפּעס; הא? וואָס האָסטו נאָר וואָס געזאָגט?!...

פ נ ח ס

כ׳מיין גאָר נישט. אזוי זאָג איך, אז איך וועל אליין, אויף מיין

איך, זעהט אויס אזוי שלעכט. אלץ דער טאבאק, וועה איז מיר. וואלט עפּעס אנ'אנדער פאבריק געווען. וואס רעדט מען אין שטאדט, וועט זיך די פאבריק אפשר עפענען אין גיכען?

פּ נ ח ס

און, אז זי וועט זיך עפענען איז וואס?

ק י י ל ע

ווייס וואס רעדסטו? פריהער איז דאך אזא דלות נישט געווען. כאטש געווען נענוג אויף דער הוצאה. אט, וויפיעל זיי האבען נישט פערדינט — איז דאך אזוי שלעכט נישט געווען.

ש ו א ל

קיי־לע, וואו ביזטו?

ק י י ל ע

ווילסט עפּעס, שואל?

ש ו א ל

מיר איז שלעכט. איך ווער דערשטיקט. וואלט מען עפּעס צוקלע־רען. אפשר די רפואות... וואס זאגט דער דאקטאר?

פּ נ ח ס

אפשר וואלט מען גאר בעטען אז מען זאל זיי נעהמען אין הקדש אריין?

ש ו א ל

אין הקדש?

ק י י ל ע

ווען מען וואלט נאר וועלען צונעהמען.

ש ו א ל

כ'וועל שוין בעסער דא בלייבען. וואס וועט זיין — ט'זיין. בליי־בען אין שטוב. ס'הארץ איז שוואך. דעם טאבאק מ'זאל צונעה־מען.

ק י י ל ע

וואס פאר אן עצה גיט מען זיך. וואוהין זאל איך געהן? וואו זאל איך מיר קערען און ווענדען?...

פּ נ ח ס

די מאמע געהט, איך וויל מיט איהר רעדען.

צ י י ט ע ל

ניין, ניין..

ק י י ל ע

קומט אריין.

נו, וואָס הערט זיך? אין א האלבע שעה ארום וועט זיין פארטיג די רפואות. אפשר וועט דער וואָס אין הימעל רחמנות האָבען. וואָס ער שלאָפט די גאנצע צייט? פון שוואכקייט שלאָפט ער, וועה איז מיר.

צ י י ט ע ל

זאָגסטו אז אין א האלבע שעה ארום וועט זיין פארטיג?

ק י י ל ע

וואָס ביזטו אזוי בלייך? זעהסט אויס אזוי שלעכט.

צ י י ט ע ל

פון וואנען זאָל איך גוט אויסזעהן? דער גרויסער נחת וואָס מיר האָבען דאָ? פאר וואָס עסטו גאָר נישט, מאמע? האָסט דאָך נאָך היינט גאָר נישט געהאט אין מויל?

ק י י ל ע

ביזט א קינד, וואָס דאגהסטו פאר דער מאמען? מיר מיין קינד וועט שוין גאָר נישט זיין... קינד מיינס הער אויף צו וויינען. גאָט וועט זיך דערבארימען. נו, און דו, האָסטו עפּעס גענומען אין מויל?

צ י י ט ע ל

יאָ, איך האָב נישט לאנג גענעסען.

געהט ארויס.

ק י י ל ע

נישטאָ קיין נחת. כ׳האָב געמיינט, די קינדער וועלען אביסעל אונטערוואקסען: וועט אביסעל זיין גרינגער. צום סוף האָט זיך אלץ מיט אמאָל אראָבגעלאָזען אויף אונזערע קעפּ. ער איז קראנק. די קינדער געבליבען אָהן ארבייט... און דאָס קינד, צייטלען מיין

פ נ ח ס

איך וועל דיר נישט לאזען זיין קראנק; ניין, ניין.

צ י י ט ע ל

איך שרעק זיך זעהר... מיר דאכט זיך, אז אלץ איז שוין פערפא־לען...

פ נ ח ס

נישט פערפאלען. דו ביזט געזונד. ס'איז אלץ גאר נישט. אפשר האט זיך נאר אזוי אויסגעדאכט...

ש ו א ל

וואכט אויף. הוסט.

צ י י ט ע ל

ביזט אויף, טאטע?

ש ו א ל

מיר איז שלעכט... האט מען געבראכט די רפואות?

צ י י ט ע ל

די מאמע איז אוועקגעגאנגען בעשטעלען.

ש ו א ל

וואס האט געזאגט דער דאקטאר?

צ י י ט ע ל

אז דו וועסט באלד זיין געזונד. וועסט קענען אראב פון בעט.

ש ו א ל

אוי, ווער ווייסט... גאט ווייסט... פנחס...

פ נ ח ס

אט בין איך. וואס מאכט איהר?

ש ו א ל

איך ווער דערשטיקט. כ'וואלט קענען אויף א ווײלע זיך אויפ־הויבען... אראבגעהן... אויף איין ווײלע...

שלאפט איין.

צ י י ט ע ל

געהט אויף די שפיץ פינגער צוריק אויף איהר ארט נעבען טיש.

צייטעל

און אויף וועמעס פלייצעס וועל איך ליגען?

פנחס

איך וועל אלצדינג פון זיך פערקויפען. נאַקעט, אָהן א העמד וועל איך בלייבען און וועל דיך נישט לאָזען פאלען. אָט, זעהסט, דאָס קייטעלע מיט דעם זייגערעל — אויף כפרות! איך בעדארף עס נישט האָבען. ווער איז אין דעם שולדיג, אויב נישט דו אליין? גלייך ווי דו האָסט נאָר דערשפירט, אז דיר איז נישט גוט, האָסטו מיר עס בעדארפט דערצעהלען. ווער איז שולדיג, אז דו האָסט געשוויגען. נאָר מילא, וואָס געוועזן — איז פערפאלען. איצטער אָבער, מיינסטו, אז איך וועל מיר אזוי לאָזען דו זאָלסט זיין קראנק? איך וועל דיר נישט לאָזען, דו זאָלסט אזוי אויסגעהן ווי א ליכט.

צייטעל

ניין, איך קען פון דאנען נישט אוועקגעהן.

פנחס

פאר וואָס?

צייטעל

איך קען עס דער מאַמען נישט אויסזאָגען. זי וועט זיך דערוויסען... ניין, ניין איך קען נישט.

פנחס

איך וועל רעדען מיט איהר.

צייטעל

טהו עס נישט, פנחס. זאָל שוין געהן ווי עס געהט. איך קען פון דאנען נישט געהן.

פנחס

ער כאַפּט זי ארום און קושט איהר קאָפּ.

צייטעל

פנחס, מיין לעבען...

צ י י ט ע ל

נאָך אין פאַבריק זייענדיג האָב איך געשפּירט עפּעס אזא וועהטאָג אין הארצען. כ'האָב געמיינט, אז ס'איז גאָר נישט. זיצענדיג מיט אנדערע מיידלאָך, מען לאכט, מען זינגט — כ'האָב גאָר נישט געשפּירט ווי דער טאַבאַק נאָגט מיר אויס דאָס הארץ. דאָ, אין דער היים האָט זיך עס אלץ מיט אמאָל אַראָבגעלאָזען. אלץ מיט אמאָל.

פּ נ ח ס

הער, צייטעל, איך נעהם דיך צו פון דאנען.

צ י י ט ע ל

וואָס זייסט?

פּ נ ח ס

אויף איין חודש וועסטו פון דאנען ארויס.

צ י י ט ע ל

וואוהין?

פּ נ ח ס

ווייסט, וואוהין! איך וועל אויסגעפינען ערגעץ א טרוקענע דירה, וואו דו וועסט קענען זיי א חודש. כ'וועל דיך מיט געוואלד צונעהמען פון דאנען.

צ י י ט ע ל

און דער טאַטע?

פּ נ ח ס

מאכסט דען איהם גרינגער מיט דעם וואָס דו ביזט דאָ? רעשיל איז דאָך דאָ.

צ י י ט ע ל

זיי וועלען דאָך פון הונגער אויסגעהן.

פּ נ ח ס

פאָלג מיר, צייטעל; דו פאָלג נאָר מיר. איך וועל זעהן אז אלץ זאָל גוט זיין. איך פערדין דאָך. איך וועל אלע מיינע פערדינסטען ברענגען אהער און דו פאָלג נאָר מיר.

צ י י ט ע ל

וואָס האָב איך דען צו פערגעען? איצטער איז מיט אַלעמען א סוף. וואָס האָב איך דען נאָך צו האָפען?

פ נ ח ס

נאַרישקייטען רעדסטו, אָט וואָס. מען טאָר נישט רעדען אַזוי אָט וואָס...

ווישט די טרערען.

צ י י ט ע ל

גיטע, פנחס, טהו עס נישט... איך האָב ד״ר נישט דערצעהלט; כ׳האָב דיר נישט געוואָלט אָנטהאָן קיין צער און דערצו...

פ נ ח ס

מיר האָסטו בעדאַרפט באַלד דערצעהלען. אָט וואָס.

צ י י ט ע ל

כ׳האָב געטראַכט... אַזוי ביזטו נאָך מיט מיר; וועסט זיך אַבער דערוויסען, אַז כ׳בין אַזוי קראַנק — אפשר...

פ נ ח ס

אַז דו ביזט גאַר נישט אַזוי קראַנק. ווער האָט עס דיר איינגערעד׳ט. אַז דו ביזט... וועסט זעהן, אַז גאַר אין גיכען וועסטו ווערען צו־ריק געזונד.

צ י י ט ע ל

דו האָסט זיך דאָך אויך דערשראָקען.

פ נ ח ס

דערשראָקען.. ס׳איז דאָך עפּעס נישט קיין קלייניגקייט... בלוט פון האַלז... ס׳איז דאָך בלוט.

צ י י ט ע ל

ווען כ׳וואָלט כאָטש אויף איין חודש געקענט אַרויס פון דער שטוב: פטור ווערען פון דעם טאַבאַק. איך פיהל ווי עס דערקירצט מיר די יאָהרען.

פ נ ח ס

ווי לאַנג איז שוין, אַז דו ווייסט עס?

צ י י ט ע ל

קוסט איהם צערטליך.

פ נ ח ס

וואס איז מיט דיר היינט, צייטעל?

צ י י ט ע ל

האסט דאך עס פריהער געוואלט.

פ נ ח ס

ניין, נישט דאס מיין איך.

צ י י ט ע ל

נארעלע דו, וואס שרעקסטו זיך? מיט מיר איז גאר נישט...

זי הויבט אן הוסטען. געהט אב צום טיר און ווערגט זיך, ווי זי וואלט זיך וועלען פון איהם אויסבעהאלטען.

פ נ ח ס

געהט צו איהר. פערקוקט איהר פנים.

וואס איז דאס, צייטעל?! בלוט?... ס'איז דאך בלוט!...

צ י י ט ע ל

בלאס, ציטערט פון קעלט.

פ נ ח ס

ס'איז נישט אמת, עס קען נישט געמאלט זיין.

צ י י ט ע ל

יא, פנחס; בלוט...

פ נ ח ס

פונדעסטוועגען זיי נישט אזוי צושראקען.

צ י י ט ע ל

כ'האב געמיינט, אז כ'וועל אמאל אנזעהן א שטיקעל ליכט, אין ביטער לעבען פערגעסען. איצטער — א סוף צו אלע האפנונגען.

פ נ ח ס

ווי לאנג איז עס שוין? פאר וואס האסטו עס מיר נישט דערצעהלט? מען דארף פרעגען א דאקטאר. מען האט דאך בעדארפט...

דריסט מיר; ס'האָט נישט בעדארפט זיין אזוי. נאָר איך פערשטעה אלצדינג.

צ י י ט ע ל

וואָס פערשטעהסטו, זאָג מיר?

פ נ ח ס

דו האלסט מיך פאר א נאָר. מיינסט אז כ'זעה שוין גאָר נישט.

צ י י ט ע ל

אדרבה, וואָס ווייסטו? זאָג מיר.

פ נ ח ס

איך ווייס, אז אויסער דעם טאַטענס קראנקהייט איז נאָך א זאַך פארהאַן, וואָס דו בעהאלסט אוים פון מיר. ווילסט נישט דער־צעהלען.

צ י י ט ע ל

אויב דו מיינסט, אז איך בעהאלט פון דיר אזעלכע זאכען... איי, פנחס, דו האָסט א גרויסען טעות.

פ נ ח ס

טאָ פאר וואָס פערשאפסטו מיר שמערצען.

צ י י ט ע ל

אז איך וועל דיר דערצעהלען וועט נאָך ערגער זיין.

פ נ ח ס

מיר מעגסטו אלץ אויסזאָגען. איך זעה, אז דו קענסט מיך נישט.

צ י י ט ע ל

געהט צום קראנקענס בעט. שטעהט דאָרט א ווײַלע זעהר טרויע־ריג, אויפגערעגט.

פ נ ח ס

קום צו מיר, צייטעל.

צ י י ט ע ל

אָט בין איך נעבען דיר, פנחס. וואָס ביזטו אזוי צושראָקען?

פ נ ח ס

איך בעט דיר, צייטעל, טהו מיר נישט אָן קיין צער.

צ י י ט ע ל

גאָט ווייסט.

הוסט.

פּ נ ח ס

דו האָסט אויך אָנגעהויבן די לעצטע צייט צו הוסטען.

צ י י ט ע ל

איך?

פּ נ ח ס

יא, דו זעהסט אוים די לעצטע צייט אזוי שלעכט. אַלע דאָקטוי־רים זאָגען, אז טאבאק איז זעהר שעדליך פאר'ן הארצען.

צ י י ט ע ל

יא...

פּ נ ח ס

וואָס ביזטו אזוי צוטראָגען? עפּעס יעדער מאָל, אז איך זיץ נע־בען דיר ווערט מיר אזוי אומעטיג. פאר וואָס וויים איך נישט. מיר האָבען דאָך געדארפט זיין פרעהלאָך.

צ י י ט ע ל

רעד עס נישט איצטער. איך קען עס איצטער נישט הערען. כ'וואָלט אפשר שוין בעדארפט פון אַלץ פערגעסען... ווארום וואָס קען איך נאָך האָפען...

פּ נ ח ס

וואָס רעדסטו?!

צ י י ט ע ל

איך זעה דו שרעקסט זיך, פּנחס.

פּ נ ח ס

איידער דער דאָקטאר איז געקומען האָסטו עפּעס אָנגעהויבען צו רעדען אזוי פערשטעלט; און איצטער — איך פערשטעה נישט וואָס מיט דיר איז, צייטעל. שוין באלד דריי יאָהר אז מיר קענען זיך און דו, ווי דו וואָלסט זיך פון מיר וועלען מיט עפּעס אויסבע־האַלטען. דארפסט וויסען, אז מיר טהוט עס וועה. יא, עס פער־

צ י י ט ע ל

ער זאָגט, אז דו וועסט ווערען אין גיכען געזונד.

פּ נ ח ס

אפשר וואָלט מען בעדאַרפט געהן אין משמרת־חולים; נעהמען ביי זיי א צעטעל?...

צ י י ט ע ל

ניין, ניין, כל־זמן מיר קענען.

ק י י ל ע

ווישט די טרערען. געהט אַרויס.

צ י י ט ע ל

דעקט אריבער דעם טאַבאַק, אויפ'ן טיש מיט אַ פּאַפּיר.

איך בעדאַרף עס נאָך האַלטען דעם מלאך המות אין שטוב! ווי אזוי ווערט מען פּטור פון דעם? וואָס זאָל איך טהאָן? וואָס פאַר אַן עצה קען איך מיר געבען?

פּ נ ח ס

וואָס ביזטו אזוי צושראָקען?

ער זעצט זיך נעבען איהר און גלעט איהרע האָר.

צ י י ט ע ל

איך ווייס גאָר נישט, איך ווייס גאָר נישט. וואָס וועט איצטער זיין מיט זיי?

פּ נ ח ס

וואָס מיינסטו? וואָס זאָל זיין מיט זיי? מאָלע וואָס א מענש ווערט קראנק? ער וועט ווערען געזונד און אלץ וועט זיין ווי געוועזן.

צ י י ט ע ל

הערסט ווי שווער ער אָטעמט. ווי ער פאכט מיט דער נשמה... הערסט?

פּ נ ח ס

נו, ער איז דאָך קראנק. ס'איז פון שלאָף אזוי.

ק י י ל ע

גאָט ווייסט, גאָט ווייסט.

פ נ ח ס

קומט אריין.

צ י י ט ע ל

מען וועט בעדאַרפֿען אַרויסנעהמען פֿון באַנק דאָס ביסעל געלד וואָס מיר האָבען דאָרט; וועט זיין אויף דער הוצאה.

פ נ ח ס

אָט וועל איך אייך געבען... מען בעדאַרף מאַכען דעם רעצעפּט. גאָט אייך, מחותנת׳טע, וועט איהר געהן בעשטעלען דעם רעצעפּט.

גיט איהר געלד.

ק י י ל ע

אפשר וועט נאָך דער וואָס איז הימעל זיך דערבאַרימען. מיט גאָטס הילף, כ׳וועל עס דיר אבגעבען. זאָל ער נאָר פֿון בעט אראָב.

ש ו א ל

קיילע... וואו ביזטו?

ק י י ל ע

האָסט מיר עפּעס געוואָלט זאָגען?

ש ו א ל

וואָס האָט געזאָגט דער דאָקטאָר?

ק י י ל ע

ער האָט געזאָגט, דו וועסט מיט גאָטס הילף זיין געזונד.

ש ו א ל

מיט עפּעס זיך צו דערקוויקען... אפּלעצינען... כ׳וואָלט מיר דער־קוויקט.

ק י י ל ע

יא, כ׳וועל אפשר קריגען.

ש ו א ל

וואָס האָט געזאָגט דער דאָקטאָר?

ליבע גראָשען; מורא געהאט טאָמער איז עס צו קנאפּ, קאָן נאָך ווערען אין כעס... צום סוף...

פּ נ ח ס

איך וועל געהן אָבטראָגען די טינט און פעדער.

געהט ארויס.

ש ו א ל

זיפצט.

ק י י ל ע

דו שלאָפסט, שואל? נו, ווי פיהלסטו זיך?

ש ו א ל

אוי, מיר איז שלעכט.

ק י י ל ע

וועה איז מיר, ווינד איז מיר...

ש ו א ל

כ'האָב געזאָגט, אז דער טאַבאַק וועט מיר עקען די יאהרען. סם־המות.

צ י י ט ע ל

אפשר וואָלט מען בעטען, אז צביה זאָל איהר צימער אבטרעטען? זי וועט שלאָפען מיט אונז דאָ, ביז דער טאַטע וועט ווערען געזונד.

ק י י ל ע

ווי קען מען עס גאָר פערלאַנגען פון איהר? מיט א קליין קינד... וואָס האָסטו זיך, צייטעל אזוי פערטראַכט?

צ י י ט ע ל

הא?... גאָר נישט, גאָר נישט.

ק י י ל ע

וואָס איז מיט דיר?

צ י י ט ע ל

איך זאָג דאָך דיר גאָר נישט. כ'האָב זיך אזוי אביסעל פערטראַכט... געקלערט ווי מען ווערט פּטור פון דעם טאַבאַק.

ד אָ ק ט אָ ר

אויב איהר ווילט, אז ער זאָל ווערען געזונד מוזט איהר דעם טאַ־
באַק ארויסנעהמען פון שטוב.

צ י י ט ע ל

אפשר קען מען אַבצאַמען?

ד אָ ק ט אָ ר

דער שטאַרקער ריח וועט דאָך אָבער בלייבען אין שטוב

ער טהוט אָן זיין פעלץ.

ק י י ל ע

זי רופט אָב אָן אַ זייט ציימלען, זוכט אין קעשענע און צעהלט
אין איילעניש מטבעות.

ד אָ ק ט אָ ר

מען בעדאַרף נישט. רעכט אזוי...

די פרויען אַ ווײַלע צוטומעלט.

ק י י ל ע

דאַנק אייך, הער דאָקטאָר... וואָס זאָל איך טהאָן צו מיין ביטער
מזל... נישט געווען פאר וואָס צו רופען א דאָקטאָר. געטראַכט אפשר
וועט עס מיידען...

ד אָ ק ט אָ ר

איהר קענט איהם געבען אלץ צו עסען, וואָס נאָר ער פערלאַנגט.
אזוי פון שאַרפע מאכלים זאָלט איהר זיך אביסעל אָבהיטען. יאַ,
דעם טאַבאַק בעדאַרף מען צונעהמען פון שטוב... כ'וועל מאָרגען אין
דער צייט ווידער זיין באַנ'אייך. א גוטען טאָג.

געהט אַרויס.

צ י י ט ע ל

ס'אַרא טייערער מענש!

פ נ ח ס

א פיינער מאַן.

ק י י ל ע

ווי אזוי ער האָט עס בעמערקט! כ'האָב געהאַט אין קעשענע עט־

ק י י ל ע

און וואָס איז איהם?

ד אָ ק ט א ר

שוואַך, דאָס אַלץ.

שרייבט אין זיין ביכעלע אויפ'ן קניה אַ רעצעפּט.

ק י י ל ע

פון וואנען זאָלען זיין כחות? מישטענס געזאָגט, פון דעם גרויי־סען נחת וואָס מען האָט?

ד אָ ק ט א ר

האָט קיין מאָל ניט געשפּיגען מיט בלוט?

ק י י ל ע

זאָל גאָט בעהיטען! ניין חלילה.

צ י י ט ע ל

קערט זיך אָב אָן אַ זייט, ווישט די טרערען.

ד אָ ק ט א ר

דאָ האָט איהר א רעצעפּט. וועט עס בעשטעלען אין אפּטייק. וועט זיין א טראָפּענס. אַלע צוויי שעה צו צעהן טראָפּענס אין אַן עס־לעפעל וואַסער. ווי איך זעה מאכט מען דאָ פּאָפּיראָסען אין שטוב. ס'איז זעהר שעדליך פאר אזא חולה.

ק י י ל ע

וואָס זאָל איך טהאָן? מיין ביטער מזל... ס'וואָלט אונז אויסגע־קומען פון הונגער צו שטארבען. כ'וויים, אז ס'איז א סם־המות. פריהער האָבען די קינדער ביי דעם געארבייט אין פאבריק. געוועזן ווי ס'איז מיט וואָס זיך דורכצושלאָגען... אזא פינסטערע פרנסה. אַהן הערצער זענען זיי אַלע געבליבען. אָט, דאָס איז מיינע א טאָכ־טער, אויך קאָם וואָס די נשמה האַלט זיך אין איהר... ס'טהוט איהר וועה אין הארצען, קלאָגט זי זיך.

צ י י ט ע ל

מיר איז גאָר נישט... איך בין געזונד...

צ י י ט ע ל

נעה, פנחס, נעהם ביי א שכנה טינט און פעדער.

פ נ ח ס

אט שוין.

געהט ארויס.

ד אָ ק ט אָ ר

טהוט וועה דער קאָפּ, וואס?

ש ו א ל

אַלע אברים טהוען וועה.

צ י י ט ע ל

דערלאנגט א שטול דעם דאָקטאָר.

וועט מוחל זיין זיצען.

ד אָ ק ט אָ ר

דאנק!

ש ו א ל

די כחות געהן אוים. מיט אמאַל געבליבען אזוי פערשוואַכט...

פ נ ח ס און הינטער איהם ק י י ל ע קומען אריין.

צ י י ט ע ל

אט איז שוין טינט און פעדער.

פ נ ח ס

אין דריי הייזער געווען ביז כ'האָב געקריגען.

ק י י ל ע

געהט צו אָהן ווערטער צום קראנקענס בעט און ווישט די טרערען.

ד אָ ק ט אָ ר

א מוטער?

ק י י ל ע

יא. די מאמע... איז דאָ א שטיקעל האָפנונג, אז ער וועט פון בעט אראָב?

ד אָ ק ט אָ ר

נו געוויס.

ש ו א ל

הוסט פון שלאָף.

צ י י ט ע ל

דו שלאָפסט, טאטע? דער הער דאקטאר איז געקומען.

ש ו א ל

הא, דער הער דאָקטאר..

ד אָ ק ט א ר

אָט אזוי, וועט איהר זיך אויפזעצען... וואו טהוט אייך וועה?

ש ו א ל

די הארץ, אוי...

ד אָ ק ט א ר

דעקט אויף אַ טייל פון'ם חולה'ס אויסגעטריקענטען קערפער און הויבט אָן אויסצוקלאפען.

אפשר איז פארהאן א ריינער האנטוך?

צ י י ט ע ל

אַביסעל צוטומעלט.

יא, הער דאקטאר... אפשר גוט אנ'אנדער זאך; כ'וועל פון א ריי־נער העמד אָברייסען א שטיק...

ד אָ ק ט א ר

גיט, דאָרט וואָס איהר וועט געפינען.

צ י י ט ע ל

דערלאנגט איהם אַ העמד. ער פערשפרייט אויפ'ן חולה'ס אַבגעדעק־טער פלייצע און הערט איהם אויס.

ד אָ ק ט א ר

ציהט דעם אטעם. אָט אזוי. נאָך אביסעל; טיעפער... טהוט וועה?

ש ו א ל

שטעכט. אוי.

ד אָ ק ט א ר

איהר קענט איהם צוריק אנידערלעגען. אָט אזוי, פאָרזיכטיג. פאר־האָן טינט און פעדער?

פ נ ח ס

אויב אזוי, וועל איך מעהר נישט פרעגען; טהו זיך ווי דו פער־שטעהסט.

ד אָ ק ט אָ ר

קומט אריין.

דאָ איז א קראנקער?

צ י י ט ע ל

יא, הער דאקטער: מיין פאָטער איז קראנק.

ד אָ ק ט אָ ר

נעהמט פון זיך אראָב זיין פעלץ.

פ נ ח ס

דער הער דאָקטער וועט מיר געבען וועל איך צוהאלטען.

ד אָ ק ט א ר

לעגט איהם אנידער וואו ס'איז. א פאטער איז עס. ער שלאָפט?

פ נ ח ס

איהר פאָטער.

ד אָ ק ט א ר

שוין לאנג קראנק?

צ י י ט ע ל

עס טהוט איהם וועה אין הארצען שוין גאנץ לאנג, נאָר אז ער ליגט איז אינגאנצען פיער טעג.

ד אָ ק ט א ר

וואָס איז זיין ארבייט?

צ י י ט ע ל

קויפט אויף אלטע זאכען. ווען ער זאָל נישט בעדארפען שרייען דעם גאנצען טאָג.

ד אָ ק ט א ר

ער הוסט?

צ י י ט ע ל

נאָך ווי!

פנחס

כ׳וועל שוין גאָר שווייגען .וועל איך אפשר מאכען בעסער.

צייטעל

גאָט ווייסט, וואָס דו קלערסט איצטער איבער.

פנחס

כ׳וויל דיר זאָגען, אז היינט פערשטעה איך שוין גאָר נישט וואָס מיט דיר איז. עס דאכט זיך מיר, אז דו בעהאלסט א סוד פֿון מיר.

צייטעל

איך?

פנחס

עס זעהט אוים, גלייך ווי היינט וואלטען מיר זיך צום ערשטען מאָל זיך געטראָפען: גלייך, ווי דו וואָלסט מיר גאָר קיין מאָל נישט געקענט.

צייטעל

אפשר ביזטו גערעכט.

פנחס

האָסט קיין מאָל אזוי נישט גערעדט צו מיר. פערשאפסט מיר עגמת־נפש און איך ווייס נישט פאר וואָס און פאר ווען.

צייטעל

פערקערט, איך וויל דיר קיין עגמת נפש נישט פערשאפען, דארי־בער רעד איך נישט פון אלץ. נישט נאָר פון דיר אליין בעהאלט איך זיך אוים. די שטוב־לייט, ווען זיי וואָלטען וויסען...

פנחס

זאָג איך דאָך, אז דו בעהאלטסט זיך מיט עפּעס אוים פון מיר. אויב דו האָסט עפּעס אויפ׳ן הארצען — האָסטו עס נישט וואָס צו בעהאלטען.

צייטעל

ווי לאנג איך וועל קענען אנציהען...

פ נ ח ס

וואס קען איך טראכטען? איך קוק, וואס דו זעהסט אויס אזוי שלעכט. דאס טראכט איך.

צ י י ט ע ל

פון וואנען זאל איך אויסזעהן גוט? פון דעם גרויסען נחת וואס כ'האב?

פ נ ח ס

ער נויגט איהר קאפ. קושט זי.

צ י י ט ע ל

טהו עס נישט, פנחס.

פ נ ח ס

ווילסט עס נישט ליידען...

צ י י ט ע ל

נישט איצטער איז א צייט דערפאר.

פ נ ח ס

ביזט נערעכט.

צ י י ט ע ל

צייטענווייז דוכט זיך מיר אויס, אז דו ביזט נאך גאר א פרעמדער ביי אונז.

פ נ ח ס

איך פערשטעה עס נישט.

צ י י ט ע ל

כ'וואלט וועלען אמאל מיט דיר פון אלצדינג רעדען; אויסוויינען זיך, און איך קען עס נישט.

פ נ ח ס

עפעס רעדסטו היינט אזוי...

צ י י ט ע ל

אך, ווען דו וואלסט אלצדינג וויסען; ווען איך זאל קענען אלצדינג פאר דיר אויסדערצעהלען.

פּ נ ח ס

אז דו פערשטעהסט נישט וואָס איך מיין.

ש ו א ל

חוסט.

צ י י ט ע ל

אָט אדרבה, זאָג אליין: צי קען איך גאָר איצטער קלערען פון חתונה האָבען? ווי ער הוסט! וואָס איז דיר, טאַטע?

זי געהט צום קראנקענס געלעגער; הערט זיך צו.

פּ נ ח ס

ער איז אויף? כ׳האָב געוואָלט מיט איהם רעדען אביסעל.

צ י י ט ע ל

ניין, ער שלאָפט. דאָס הוסט ער פון שלאָף.

פּ נ ח ס

פריהער האָסטו אלץ אבגעלעגט, ווייל כ׳בין נאָך נישט געשטאַנען צו מיליטער. איצטער ווידער ווייל...

צ י י ט ע ל

ווען דו וואָלסט געווען א זוהן דאָ אין שטוב וואָלסטו אזוי נישט גערעדט.

פּ נ ח ס

אנטקעגען וואָס זאָגסטו עס?

צ י י ט ע ל

איך מיין עס טאקע אנטקעגען דעם, וואָס דו וואָלסט וועלען איך זאָל נעהמען און לאָזען זיי דאָ אויף הפקר. שלאָג זיך עס ארויס פון קאָפּ, פּנחס.

פּ נ ח ס

זעהר שלעכט וואָס דו האלסט מיר דאָ פאר א פרעמדען. אפשר איז גלייכער אז איך זאָל שווייגען.

צ י י ט ע ל

קענסט אפשר טראכטען, כ׳וויים דאָרט וואָס.

# צווייטער אקט.

די איגענע דירה. ארום האלבען טאג.

צ י י ט ע ל

זיצט ביים טיש און מאכט פאפיראסען. נעבען איהר אויפ'ן טיש ליגט א גאנצער בארג טאבאק.

פ נ ח ס

זיצט נעבען איהר העלפט איהר כלמורשט.

ש ו א ל

ליגט קראנק צו בעט.

צ י י ט ע ל

דו טארסט, פנחס, איצטער דערפון נישט רעדען. דער טאטע ליגט קראנק; דאס איז ערשטענס און...

פ נ ח ס

וועסט דאך שפעטער אויך קענען מאכען פאפיראסען. און וואו בין איך אין דער וועלט? איך פערדין דאך אויך.

צ י י ט ע ל

איך נעהם דאך די פערדינסטען נישט פאר זיך אליין.

פ נ ח ס

מיינסט, א גרויסע חכמה טהוסטו מיט דעם.

צ י י ט ע ל

און דו וואלסט מיר הייסען, אז איך זאל זיי לאזען אויסגעהן פאר הונגער? לאזען, אז דער טאטע זאל שטארבען.

פ נ ח ס

איך וויים נישט, פאר וואס דו זאגסט עס.

צ י י ט ע ל

און אויסער דעם אלעמען, צי קען איך גאר טראכטען פון אזא זאך.

מען זאָגט דיר.

צ ב י ה

קיילע האָט שוין פריהער געוויינט אויף.

ר ע ש י ל

נו האָבען מיר שוין טאקע געמעגט קויפען די פאטשיילע?

צ י י ט ע ל

אָט, אדרבה מעסט נאָר אן מאמע, דער טאַטע זאָל זעהן ווי שעהן ס'איז.

ר ע ש י ל

קום אהער, מאמע... אָט לאָז אָנמעסטען.

צ י י ט ע ל

האלט זי צו... אָט אזוי נעהם איהר נאָר פאר די הענט... אָט אזוי וועל איך איהר אָנטהאָן אויף די אקסלען.

מען טהוט דער מוטער אָן די טוך מיט געוואלד.

צ ב י ה

צורייסט געזונד!

ש ו א ל

מילא, וועסט עס פערנוצען געזונדערהייד.

ק ד י ש

כי־כי־כי, נישט אויסגעפיהרט...

ק י י ל ע

מען קען נאך חלילה אין קייטען אוועקגעהן.

ש ו א ל

אט לאז געמאכט.

פ נ ח ס

נישטא וואס מורא צו האבען.

צ ב י ה

און אפשר טאקע, ווער ווייסט?

צ י י ט ע ל

איך זאג אויך, אז ס'איז נישטא וואס מורא צו האבען.

ר ע ש י ל

פאר וועמען בעדארף מען דען האבען מורא?

ש ו א ל

און מען וועט אויסמאכען א סך מעהר ווי פריהער.

ק י י ל ע

דאס הארץ שרעקט מיר.

ש ו א ל

ס'איז מיר שווער ארומצוגעהן אזוי פיעל און שרייען אין די גאַ־סען. כ'וועל פערשפארען צו שרייען אזוי. וועל מיר נעהמען א פע־קעלע אונטער'ן ארעם און צוטראגען עס אין בעקאנטע הייזער. ווער וועט דען וויסען וואס איך טראג דארט אונטער ארעם?

צ י י ט ע ל

אודאי דער טאטע איז גערעכט.

ש ו א ל

אזוי בלייבט עס. מען וועט אבווארטען א פאר טעג און דערנאך, וועט מען אנהייבען. מיט גאטס הילף, ס'איז נישט קיין קרומע זאך.

ק י י ל ע

איך בין מעהר נישט ווי א אידענע. כ'וויים מיינט איהר?

ש ו א ל

אודאי ביזטו נישט מעהר ווי א אידענע און הער זיך איין וואס

ש ו א ל

איך האָב עס נאָך פריהער געטראכט, אז ס'וואָלט געווען די גלייכס־טע זאַך.

צ י י ט ע ל

וואָס מיינסטו, טאַטע?

ש ו א ל

איך מיין, אז מען זאָל אריינעהמען טאַבאַק אין שטוב — אהיים מיין איך.

פ נ ח ס

און דאָ אין שטוב מאכען פאַפּיראָסען?

ש ו א ל

־אָס מיין איך.

ק י י ל ע

מען קען נאָך אריינפאלען.

צ ב י ה

איך מיין אויך, אז ס'איז א קרומע זאַך.

פ נ ח ס

און איך טראכט, אז ס'איז שוין גאָר נישט קיין קרומע זאַך.

ק ד י ש

זעהר גוט, טאַטע.

ק י י ל ע

וואָס ווייסטו, נאַריש קינד?

ש ו א ל

נישטאָ פאר וואָס מורא צו האָבען. קיינער וועט זיך נישט דער־ווייסען. און טאָמער כאַפּט מען אונז... אבער ווער וועט עס כאַפּען?

ק י י ל ע

כ'האָב מורא.

ש ו א ל

ביזט א נאַר.

ק י י ל ע

די קינדער זענען געבליבען אָהן ארבייט.

ש ו א ל

וואָס, טאַקע פערמאכט די פאבריק? מען האָט שוין לאַנג גע־שמועסט פון דעם. אַלע מענשען אָבגעשיקט אהיים?

פּ נ ח ס

אודאי.

ש ו א ל

נו, דאריבער איז וואָס, בעדאַרף מען אזוי דאגה׳ן?

צ י י ט ע ל

מיר האָבען געקויפט פאר איהרעטוועגען א פאטשיילע, נו, הייסט זי אונז, אז מיר זאָלען צוריק אבטראגען. זי זאָגט, אז מען בעדאַרף נישט. זאָגט, אז די שמאטעס זענען גענוג פאר איהר.

ש ו א ל

דאָס איז עס? א פיינע פאטשיילע. זעהר א פיינע. אליין אויסגע־קליבען?

ק ד י ש

יא, מיר אליין.

ש ו א ל

מען בעדאַרף נישט אָבגעבען צוריק. קאָסט מסתמא אריבער דריי רובעל. זאָל שוין זיין, אויב מען האָט עס שוין געקויפט.

ר ע ש י ל

אבי זי האָט מורא.

ש ו א ל

איך קלער אפשר, איז גוט, וואָס אזוי האָט זיך געמאכט. דאָס געלד האָט מען דאָך אייך אָבגעצאָהלט?

צ י י ט ע ל

פאר א גאנצע וואָך.

ק י י ל ע

וואָס מיינסטו מיט דעם?

פּ נ ח ס

מחותנת'טע, ווייסט איהר, וואָס איך וועל אייך זאָגען? טאָמער וועט נישט זיין קיין ארבייט וועלען מיר גאָר פּראָווען א חתונה.

צ ב י ה

אנ'איינפאל.

צ י י ט ע ל

כ'האָב מיר אזש פערשעהמט.

צ ב י ה

וואָס שעהמט איהר זיך? כ'האָב פריהער געוויינט, און איצטער טראכט איך טאָקי, אז מיר איז, קיין עין הרע, גוט.

צ י י ט ע ל

איך איז שוין טאָקי אזוי גוט, צביה'שו?

צ ב י ה

איך האָב פריהער געוויינט: מיינע חתונה קליידער זענען אויף מיר אזוי ענג געוואָרען, כאָטש נעהם און וואַרף זיי ארויס.

צ י י ט ע ל

מסתמא פעט געוואָרען.

צ ב י ה

פון צרות פעט געוואָרען.

צ י י ט ע ל

וואָס האָט איהר פריהער געזאָגט?

פּ נ ח ס

דאָס בענקט זי נאָך איהר מאַן.

צ ב י ה

איך בענק טאָקע. אז קדיש'ל וועט זיין א גוטער וועט ער מיר ווידער אָנשרייבען צו מיין מאַן דעם אדרעס.

ש ו א ל

קומט אַריין. טראָגט אויפ'ן האַנט אַ פּאַק אַלטע קליידער.

א גוטען אבענד! וואָס זיצט איהר עפּעס אזוי אומעטיג?

צ ב י ה

פנחס האָט טאקע געקענט קריגען א שעהנעם נדן, אבער אזא מיי־דעל ווי צייטעל...

צ י י ט ע ל

פאַר וואָס עפּעס, קנאַפּ מיידלאך זענען דאָ אין שטאָדט?

פּ נ ח ס

איך האָב טאַקי חרטה, וואָס מיינסטו?

צ י י ט ע ל

קענסט נאָך חרטה האָבען.

צ ב י ה

אזוינע בחורים ווי פּנחס האָבען שוין נישט קיין חרטה. אָבגעטהאָן און פערפאַלען.

ק י י ל ע

נו, וואָס וועט זיין, קינדערלאך, געהט קיינער נישט מיט מיר?

פּ נ ח ס

אַט, לאָזט געמאכט. איך וועל אומקעהרען דאָס געלד און א סוף זאָל עס נעהמען. איך גיב עס אייך א מתנה, גוט מחותנת'טע?

צ ב י ה

פיין! אַט דאָס הייסט א חתן.

צ י י ט ע ל

דאָס וועלען מיר נאָך זעהן. זאָל די מאמע נישט מיינען, אז די וועלט געהט שוין אונטער.

ק י י ל ע

וואָס וועט זיין, וואָס וועט זיין? דער טאַטע קאָם וואָס ער שלעפּט די פיס. געהט אום איבער די הויפען שרייען מיט די לעצטע כחות.

צ י י ט ע ל

וואָס וויינסטו? זעה נאָר אויף איהר — וואָס האָסטו זיך צע־וויינט?

ק י י ל ע

איי, קינדערלאך, קינדערלאך...

ק ד י ש

דערווייל האבען מיר אזוי פיעל געלד!

פ נ ח ס

א סך מיט נאך.

ק י י ל ע

אודאי א סך מיט נאך.

ר ע ש י ל

און מיין געלט, וואס כ'האב אין באנק?

ק ד י ש

און מיין געלט, וואס כ'האב אין באנק?

ק י י ל ע

אלץ וואס איהר האט וועט אפילו אויף איין חודש נישט קלעקען.

ק ד י ש

איך וועל געהן העלפען דעם טאטען אויפקויפען אלטווארג.

צ ב י ה

וואס מיינט איהר, ער וועט וואלט נישט געקענט?

ק י י ל ע

זאל שוין זיין ווי ס'איז. אז איהר ווילט אזוי — זאל זיין אזוי.

ק ד י ש

וואס בעדארף איך האבען געלד אין באנק? איך בעדארף קלייבען נדן?

ר ע ש י ל

און איך בעדארף אויך נישט קלייבען קיין נדן:

צ י י ט ע ל

וועסט קריגען אזא חתן ווי איך, וועט ער דיך אויך געהמען אהן נדן — אמת, פנחס?

ק י י ל ע

איהר חכמה'ט זיך קינדערלאך. וואס וועט פון די חכמות ארויס־קומען?

מיינט, זי וועט זיין צופרידען — צום סוף...

קיילע

איך בעדארף עס נישט, קינדערלאך.

צייטעל

דו בעדארפסט. האסט שבת נישט וואס אנצוטהאן.

צביה

וואס מיינט איהר טאקע, קיילעשו, מען קען זיך עס נעהמען און אריינלעגען זיך אין דר'ערד אריין? פאר דער צייט לעגט מען זיך נישט אין דר'ערד אריין.

קיילע

וואס בעדארף איך דען נאך האבען אויף דער וועלט? כ'וולט נאר וועלען זעהן א שטיקעל נחת פון אייך קינדערלאך: מעהר נישט. מיר איז שוין, קינדערלאך, גוט ווי אזוי איך געה שוין אנגעטהאן.

רעשיל

אט וועל מירווארטען וואס דער טאטע וועט זאגען. יועסט שוין זעהר אז ער וועט גאר נישט זאגען.

קיילע

וואס בעדארף איך הערען, צו דער טאטע וועט זאגען? אז גוט האט איהר געטהאן? כ'וויים אליין אין וואס פאר א מצב מיר זענען, דער טאטע געהט ארום און פערדיענט קיין גראשען נישט.

צביה

מען קען דאך, חלילה, נישט אויפהערען צו זיין מיט מענשען צו־גלייך.

צייטעל

קומט לאמיר געהן א טענצעל ארום איהר, אפשר וועט זי פרעהלי־כער ווערען. גיב א האנט פנחס.

צביה

איי, צייטעל, דערפאר האב איך אייך ליעב. מען בעדארף זיך נישט נעהמען צום הארצען.

פ נ ח ס

איך זאָג, אז איהר האָט בעצאָהלט דריי רובעל.

צ י י ט ע ל

איך האָב געוואוסט, אז זיי וועלען נישט טרעפען — אין איין ביסעלע האָסטו, פּנחס, נישט געטראָפען. אָט, לאָז, מאמע, איך וועל אנמעסטען אויף דיינע אקסלען... קום אהער, וואָס אנטלויפסטו? אָט אזוי... ביזט גאָר יונגער געוואָרען אין דער נייער פאטשיילע.

ק י י ל ע

קינדערלאך, איהר וועט מיר פאָלגען? נעהמט, פערפּאַקט עס אין פּאַפּיר און טראָגט עס אָב צוריק.

ר ע ש י ל

וואָס זאָגסטו?

ק ד י ש

מיר וועלען שוין בעדאַרפען עס אבטראָגען!

צ י י ט ע ל

מיינסט טאקע אין אמת׳ן, מיר זאָלען אוועקטראָגען צוריק?

צ ב י ה

אָט, קיילעשו, מען בעדאַרף זיך שוין נישט אזוי אָבלאָזען. גאָט וועט העלפען. וואָס, די וועלט געהט שוין חלילה אונטער?

פּ נ ח ס

מען וועט עס נישט וועלען צונעהמען צוריק.

ק ד י ש

שטענדיג דאַנהט זי; דו, מאמע, דאַנהסט שטענדיג.

ק י י ל ע

איהר וועט אנווערען א פּאָר גראָשען, און זאָל מען עס אָבגעבען צוריק. קום, קדיש׳ל, מיין קינד, וועסט מיר ווייזען וואו איהר האָט עס געקויפט, וועל איך אליין געהן אהין.

צ י י ט ע ל

כ׳וויים נישט וואָס דו ווילסט האָבען. מיר האָבען זיך אזוי גע־פרעהט. מיר האָבען זיך צונויפגעלעגט אלע דריי אינאיינעם. גע־

ק י י ל ע

װיפיעל האָט איהר בעצאָהלט?

ר ע ש י ל

זאָל זי פריהער אָנמעסטען.

צ ב י ה

נאָך גרעסער פון מײן פּאַטשײלע!

ק י י ל ע

זאָגט מיר שוין, װיפיעל האָט איהר בעצאָהלט?

ר ע ש י ל

זאָלען זײ טרעפען. נו, טרעפט װיפיעל זי קאָסט?

פּ נ ח ס

װילסט איך זאָל טרעפען — טאָ לאָז מיר זי נאָר גוט בעטראַכ־טען.

ק י י ל ע

קאָסט אודאי מעהר װי צװײ רובעל.

צ ב י ה

אודאי מעהר!

פּ נ ח ס

איך זאָג אויך אז מעהר.

צ י י ט ע ל

איך בעט דיר, מאמע, הער אויף צו מאכען אזא טרויעריג פּנים.

פּ נ ח ס

װאָס טאקע, מחותנת'טע, נעהמט איהר זיך אזוי צום הארצען.

ק י י ל ע

איי, קינדערלאַך, איהר װײסט נאָר נישט װאס פאר א שװערע צײט עס רוקט זיך אָן. אזא װינטער... אזא אומגליק.

צ י י ט ע ל

טהוט אָן די פּאַטשײלע אויף איהרע אַקסלען און שפּאַצירט אום.

אַבער זעהט, װאָס פאר א גרויס!

צ י י ט ע ל

אלע בעדראפּען עם האָבען. מען קען זיך שוין צודעקען מיט דער אלטער שמאטע.

ק י י ל ע

אזא אומגליק, אזא אומגליק... ווער זאָל עס גאָר גלויבען אזא זאך.

צ י י ט ע ל

בינט אויף דעם פּעקיל.

מען קען זיך דאָך לעבעדיגערהייד נישט לעגען אין דר'ערד אריין. וואָס זיצטו פּנחס אזוי אומעטיג.

פּ נ ח ס

אזוי, איך טראכט.

צ י י ט ע ל

דו האָסט דאָך ארבייט.

ק י י ל ע

ביי זיי איז עס א שפּילכעל.

צ י י ט ע ל

גיב מיר קדיש א מעסער, כ'וויל איבערשניידען דעם שטריקעל, האָבען אזוי פערקניפּט, אז כ'קען נישט אויפבינדען... אָט אזוי... איהר זעהט א פּאטשיילע!

צ ב י ה

א גרויע: אך, ווי שעהן!

ק ד י ש

קוק, מיט ווייסע פּינטעלאך.

ר ע ש י ל

אָט קום צום לאָמפּ — זעהסט?

ק י י ל ע

א פיינע פּאטשיילע, נישטאָ וואָס צו רעדען. וועה איז מיר...

צ י י ט ע ל

וועסט אפשר אויפהערען צו זיפצען?

צ י י ט ע ל

אמת, אמת. וועלען מיר זיך אביסעל אברוהען.

ר ש י ל

פון וואנען ווייסט איהר שוין?

צ ב י ה

פנחס האט דערצעהלט.

ר ש י ל

מען האט בעצאלט פאר א גאנצע וואך.

ק י י ל ע

ווער איז מיר וואס וועט איצטער זיין? וואס וועלען מיר איצטער טהאן? דער טאטע האט זיך נעכטען אומגעשלעפט א גאנצען טאג אין די גאסען און האט קיין פרוטה נישט פערדינט. וואס האט איהר עס דארט פאר א פעקעל?

פ נ ח ס

מען האט נישט געזאגט, ווען די פאבריק וועט זיך ווידער עפע־נען?

ר ע ש י ל

ניין.

ק ד י ש

די מאמע וועט זיין אין כעס וואס מיר האבען אויסגעגעבען געל־.

צ י י ט ע ל

וועסט נישט זיין אין כעס, מאמע? מיר האבען געקויפט פאר דיר א ווארימע פאטשיילע.

ק י י ל ע

פאר מיר? ווער בעדארף עס דען האבען?

ר ע ש י ל

כ'האב פריהער געוואוסט, אז זי וועט אזוי זאגען.

ק י י ל ע

טאקע, ווער בעדארף האבען א נייע פאטשיילע?

פּ נ ח ס

איך ווייס אויך נישט אויף קלאָר; כ'האָב אין גאס געהערט רע־דען.

צ ב י ה

מסתמא נישטאָ קיין ארבייט.

פּ נ ח ס

אפשר ווינציג ארבייט, האָט ער פערמאכט. וואָס ארט עס איהם אז מענשען וועלען אויסגעהן פאר הונגער... זיין ווייב און קינד וועלען האָבען פון וואנען צו לעבען.

צ ב י ה

אפשר מעהר פון צוויי הונדערט מענשען האָבען דאָרט געארבייט.

ק י י ל ע

וועה איז מיר! אויב ס'איז טאקע אן אמת — כ'ווייס גאָר נישט וואָס אונז וועט אויסקומען צו טהאָן. עפּעס א קליינינקייט פופצעהן רובעל א חודש!

צ ב י ה

ס'קען זיין, אז נאָר אויף א קורצע צייט האָט מען די פאבריק פער־מאכט.

ק י י ל ע

מיר דאכט, אז די קינדער געהן שוין. באלד וועלען מיר וויסען.

צ י י ט ע ל, ר ע ש י ל און ק ד י ש קומען אריין. צייטעל טראָגט א פּעקעל אין פּאַפּיר איינגעוויקעלט.

ק ד י ש

גוט יום־טוב!

צ ב י ה

זעהט נאָר ווי ער איז עס פרעהליך.

ק י י ל ע

וואָס, קינדערלאך, טאקע אמת, אז מען האָט צוגעמאכט די פאב־ריק?

צייטעל; די קלענערע אבער, וויפיעל זענען זיי אינגאנצען אלט? קינדער נאך קיין פופצעהן יאהר נישט אלט און רעשיל, שוין באלד פינף יאהר, אז דער טאבאק פרעסט זי אויף. קדיש איז שוין אויך באלד דריי יאהר אין פאבריק. וואלט איך געווען אין א בעסערען מצב... קדיש האט דאך, קיין עין הרע א מלך'שע קאפ! און רע־שיל? האט זי דען ווער גלערענט שרייבען? און איהם?... פונ־דעסטוועגען ווי ער לעגט איין א בריוועל...

צביה

האט אזא שעהנעם האנדשריפט.

קיילע

און רעשיל? און צייטעל?

צביה

ס'איז טאקע א ברכה פון גאט.

פנחס

קומט אריין.

צביה

דער חתן געהט! דער חתן קומט!

פנחס

גוט'ן אבענד!

קיילע

א גוט יאהר... כ'האב טאקע געטראכט, אז דו וועסט קומען. האסטו אפשר געזעהן די קינדער?

פנחס

כ'האב זיי נישט געזעהן. נישט געהאט קיין צייט. דאס בין איך געקומען געוואר ווערען; כ'האב געהערט אז זייער פאבריק האט זיך צוגעמאכט.

קיילע

וואס דו רעדסט! די טאבאק פאבריק? ווער איז מיר!

צביה

פאר וואס האבען די קינדער דערפון גאר נישט געוואוסט?

פייגעלע טיוטקעלע...

ק י י ל ע

איך קלער אמאָל, וואָס וואָלט מיין לעבען ווערט געווען ביי גאָט ווען נישט די שטיקלאַך קינדער? ווען איך זאָל זיין אן עקרה אָדער, די קינדער זאָלען חלילה קליינערהייד צושטארבען, ווי עס טרעפט ביי אַנדערע מאַמעס? ס'איז דאָך עפּעס פארהאַן צרות אויף דער וועלט...

צ ב י ה

אוי וועה, ס'איז מיר אזש א קעלט אריבער איבער די ביינער... פייגעלע מיינס, איך וואָלט אפשר פון זינען אראָב.

ק י י ל ע

כ'מעלד דיר, אז פון זינען געהט מען נישט אראָב. נאַר...

צ ב י ה

פאר וואָס האָט צייטעל אויסגעקליבען אזא מלאכה; דער טאבאק עסט דאָך אויף דאָס הארץ?

ק י י ל ע

איך וויים וואָס זי האָט זיך אזא מלאכה אויסגעקליבען... מיינסט מען קלייבט אוים? ס'האָט זיך שוין אזוי געמאכט.

צ ב י ה

זעהט אוים שלעכט. און כ'מיין, אז ס'איז פון איהר מלאכה. מען זאָגט, אז א צווילינג זענען געראטען איינס אין אנדערען. — כ'וואָלט זאָגען: צוויי אינגלאַך, אָדער צוויי מיידלאַך; דאָס אבער— א אינגעל און א מיידעל — רעשיל און קדיש — ווי צוויי טראָ־פּענס וואסער!

ק י י ל ע

געבוירען געוואָרען אין א שלעכט מזל.

צ ב י ה

קלוגע קינדער.

ק י י ל ע

קלוגע קינדער... וואָס זעהען זיי אָן געבעך אויף דער וועלט? מילא

צ ב י ה

פייוועלע! טיוטקעלע מיינער! ווייסט איהר, קיילע, אז אמאל, ליגענדיג מיט פייוועלען אין בעט, טראכט איך: פאר וואס האט מען עס אזוי ליעב קינדער? כ׳נעהם איהם אזוי ארום אט אזוי... אין עס דאכט זיך מיר, אז ס׳הארץ האט זיך מיר געעפענט און כ׳האב איהם צו זיך אין הארצען ארייננענומען.. פייגעלע מיינס! הארצעלע מיינס... זאל מיר זיין פאר דיין קעפעלע.

ק י י ל ע

הא־הא, קינדער... עפעס א קלייניגקייט.

צ ב י ה

מיידעלוויז — איי האב איך געקענט שלאפען! אזוי ווי א שטיין בין איך געשלאפען. ווען מען לעגט מיר אנידער א קליין קינד ביים זייט וואלט איך עס געוויס דערשטיקט, גאר נישט פיהלענדיג. און איצטער? צעהן מאל א נאכט כאפ איך מיר אויף, גלייך ווי אימעצער וואלט מיך וועקען: זעה, ווי איז דאס קינד! און אזוי גאר נישט וויסענדיג אפילו, זוכען די הענט ארום זיך... איז עס נישט א וואונדער?

ק י י ל ע

קינדער... עפעס א קלייניגקייט איז עס? ס׳איז דאך א שטיק הארץ, א שטיק פון דיין לעבען. ווער רעדט נאך, אז דער וואס אין הימעל בענשט — מיט רעכטע קינדער; גוטע קינדער, דאס איז דאך א צירונג פאר גאט און פאר לייטען.

צ ב י ה

פייוועלע, טיוטקעלע! זאג מיר מיין פייגעלע, וואס וועסטו זיין? נו, זאג מיר; זאג דער מאמען דיינער!

ק י י ל ע

מען קען נאך נישט וויסען. וועט זיין אן עהרליכער מאן — וואס נאך קען מען פערלאנגען פון גאט?

צ ב י ה

פייוועלע, פייגעלע... זיין אן עהרליכער מאן, זאגט מען אויף דיר,

ק י י ל ע

חתונה האָבען, קינדער האָבען — ס'איז עפּעס נישט קיין קליינינג־קייט.

צ ב י ה

נעהמט דאָס קינד אויפ'ן האַנט.

פייגעלע מיינס; אוצר מיינער. מיין גאַנץ לעבען ביזטו דאָך. ביז כ'האָב עס אימשטאַנד געבראַכט און איצטער... אפשר צוויי מאָל אין גאַנצען האָב איך די קלייד אָנגעטהאָן.

ק י י ל ע

גאָט וועט געבען, גדליה וועט דאָרט פערדינען א סך געלד, וועסטו זיך אנ'אַנדער קלייד מאכען. געוועזן צייטען, ווען ביי מיר אין שטוב איז דער דלות נישט געוועזן אזוי גרויס; האָט מען זיך געקענט ערלויבען עפּעס אריינשלעפּען אין שטוב אריין. איצטער אבער — כ'וואָלט נאָר וועלען, אז מיינע קינדער זאָלען די ליכטיגע וועלט אָנזעהן.

צ ב י ה

אָבער איך, כ'בין דאָך נאָך אפילו קיין גאַנצע צוואַנציג יאָהר נישט אַלט. פונדעסטוועגען רעכען איך, אז מען קען נאָך פעריכטען; ווען, למשל, מען זאָל אָט דאָ אין יאַקעלע אריינשטעלען א סאַמעטענע הערצעלע — אזוי פון שווארצע סאמעט... זאָל איך אזוי געזונד זיין, קיילעשו. איהר זעהט?

ק י י ל ע

ווען איך זאָל דיך טרעפען אין גאַס, נישט קענענדיג, וואָלט איך דיך אָנגענומען פאר א יונגע מיידעל. דיין פּנים איז נאָך גאָר יונג.

צ ב י ה

ווארום כ'בין נאָך טאַקע גאָר א קינד. צומאָל שעהם איך מיר, ווען כ'בעדאַרף פּייוועלען געבען זויגען.

ק י י ל ע

ביזט מיט מיין צייטלען אין איינע יאָהרען.

נישט פערשפילען! כ'האָב מורא אז דאָס יאקעלע וועט אויך זיין...
וואָס איז דאָס? די גאנצע הארץ ארוים... איהר זעהט?

קיילע

וואָס האָסטו זיך אזוי דערשראָקען? וואָס דען האָסטו געמיינט?

צביה

אבער זעהט, די גאנצע הארץ ארוים. מען וועט עס גאָר נישט קע־נען פערריכטען אפילו.

קיילע

וואָס מיינסטו, אויסגעטראָגען א קינד אין די געדערעם; איצטער בעדארף מען עס דערנערען מיט דער ברוסט... ביי די גבירים, אז מען האָט קינדער, מאכט מען זיך נייע זאכען...

צביה

וועה איז מיר... כ'האָב געמיינט, אז כ'וועל פייוועלען אנטוואוינען וועל איך ווידער אבאטעמען. כ'האָב גאָר נישט געטראכט, אז אזוי גיך וועל איך האָבען א קינד... כ'האָב נישט געוואוסט, אז אזוי גיך וועלען אוועק מיינע יונגע יאָהרען. ווי מיט א מעסער וואָלט מען מיר אין הארצען גענעבען.

טהוט אויס פון זיך די נייע קליידער, לעגט זיי אוועק טרויעריג אָן א זייט.

קיילע

וואָס האָסטו געמיינט, חתונה האָבען איז עפּעס א קלייניגקייט? נאָך דער חתונה איז שוין צו אלץ א סוף. נאָר, מישטענסגעזאָגט, איך האָב פאר דער חתונה אויך די ליכטיגע שיין נישט אנגעזעהן.

צביה

איך האָב נישט געגלויבט, אז אזוי גיך וועלען מיינע יונגע יאָה־רען פערשווינדען. ווארום מיין גדליה איז דאָך א גאָלד, נישט קיין מענש. נישט אומזיסט האָב איך איהם אזוי ליעב... איך קען זיי גאָר נישט אויפהענגען צוריק.

טראָגט די קליידער צו זיך אין צימער אריין.

טער... זאָלט איהר מיר געזונד און שטארק זיין, טהוט נאָר. כ'בעט
אייך, א שמעק... נו וואָס? הערט זיך!

קיילע

אז דו טהוסט עס קיין מאָל נישט אָז דארומעך האָט נישט אויס־
געוועבט.

צביה

כא־כא־כא — די שניידערקע האָט די גאנצע צייט געניסט, ווען זי
האָט די קלייד גענעט.

קיילע

מיר האָט מען צו מיין חתונה אינגאנצען איין שטיקעל קלייד
אויפגענעט, און די אנדערע האָט מען ביי א שכנה אויסגע־
באָרגט... כ'האָב מורא, אז די קלייד איז שוין גאָר שמאָל אויף
דיר.

צביה

אז כ'בין געווען נאָך אין פיערטען חודש, האָב איך די אלע חתונה
קליידער נישט געקענט אָנטהאָן. איז דאָך עס געווען יעמאָלט.

קיילע

איצטער אויך זיין ענג. ס'זעהן מיין וואָרט.

צביה

איצטער מיין איך וועלען זיי ווידער פאסען צו דערמאָס. אָט,
אדרבה, האלט נאָר צו דעם אוצר מיינעם; כ'בין א בעלן אָנצו־
מעסטען.

קיילע

קיין עין־הרע, א קינד ווי א שטיק גאָלד... ווענסט זעהן מיין וואָרט:
וועלען זיין ענג. אפילו נישט קענען איבערנעען אויך.

צביה

פאסט אָן אויף זיך די קלײדער. ענג, די עקלאָך קומען נישט צו.

זאָלט איהר מיר לעבען, קיילעשו! ס'איז דאָך ענג... אָט וועל איך
דעם פארטוך אראָבוואָרפען... מאמעלאָך מיינע! איך קען דאָך

לעבעדיגערהייד אין דער ערד אריין נישט לעגען. נאָר צוליעב וואָס כ'האָב מיר בעדארפט אָננעהען אַזוי פיעל שמאַטעס צו דער חתונה, ווייס איך אליין נישט. כ'האָב קליידער, וואָס כ'האָב זיי נאָך אפילו קיין איין מאָל נישט אָנגעטהאָן.

ק י י ל ע

נישט נאָר זיידענע קליידער — ביי אונז האָט גאַנץ אָפּט אויסגע־פעלט א העמד צום לייב. נישט איין מאָל האָט געטראָפען, אַז כ'האָב אראָבגענומען פון לייב מיין העמד, אויסגעוואַשען און אויפ־געהאנגען טריקענען — און קיין אַנדער העמד איבערצובייטען איז נישט געווען.

צ ב י ה

ברענגט ארויס פון איהר צימער אַ גאַנצען פּאַק קליידער.

ק י י ל ע

נו, זאָג אליין — בעדארפסטו עס דען איצטער האָבען?

צ ב י ה

איך בין דאָך נאָך גאָר א קינד. ניינצען יאָהר אלט. דאָך פאַרהאַן פינף און צוואַנציג יאָהריגע מיידלאָך אויך. כ'האָב דרייסיג יאָהרי־גע מיידלאָך געזעהן. זאָל נאָר גאָט געבען, כ'וועל פּייוועלען קענען אראָבלאָזען פון האנט... אָט, אדרבה, טהוט נאָר א טאָפּ די סחורה... אמת'ע זייד!

ק י י ל ע

לאָז מיר נאָר אָבווישען די האנט... מהום... מיינסט כ'בין טאַקי אזא גרויסער מבין? זעהט אוים, א גוטע סחורה.

צ ב י ה

וואָס איהר רעדט! ס'איז דאָך אמת'ע זייד. דריי יאָהר צייט איז די סחורה געלעגען אין קאמאדע. מיין פעטער פון ווארשע האָט עס מיר געבראכט א מתנה. כ'האָב מורא געהאט, אז די מולבען זאָ־לען עס צועסען, האָב איך עס איבערגעשאָטען מיט שמעק־טאַבאַק. א לאנגע צייט האָט זיך דער טאבאק געלאָזט הערען. און איצ־

אנהייבען; אפשר וואָלט זי וואָס פערדינט — געקענט נעהמען א קאַשיק עפּעל און מען געהט ארויס אין גאס, שלאָגט מען אויס די הוצאה. דער טאַטע, זאָל זיין אין גן־עדן, האָט נישט געוואָלט זי זאָל עס טהאָן.

צ ב י ה

געווען א טרייער מאַן אודאי.

ק י י ל ע

האָבען זיך חלילה נישט געקריגט.

צ ב י ה

א ברכה פון גאָט.

ק י י ל ע

און אז מען האָט זיך אמאָל צעווערטעלט, איז עס נישט געווען צוליעב א זיידענער קלייד, חלילה; אָדער צוליעב כ׳וויים דאָרט וואָס.

צ ב י ה

איהר זאָגט — א זיידענע קלייד. אָט, האָט זיך מיר פערוואָלט האָבען דוקא א זיידענע קלייד צו דער חופּה; וויפיעל טרערען האָב איך צוליעב דעם פערגאָסען... איצטער טראַכט איך טאַקי, אז ס׳איז געווען א גרויסע נאַרישקייט.

ק י י ל ע

צוליעב אזוינע זאַכען, חלילה — וואָס בעדאַרף מען זיך קריגען— פרעג איך. מישטענס געזאָגט, וואָס? ווען מען קריכט עס דען אין קאָפּ — פּוצען זיך? אין קעלער איז מען ברוך־השם געבוירען געוואָרען; אין קעלער — אויסגעוואַקסען. אין קעלער מיין חתונה געווען און איז קעלער, ווי ס׳ווייזט אויס, וועל איך שוין איבערשטופּען דאָס ביסעל יאָהרען... ביי אונז אין שטוב, מען איז געווען קליינע קינדער, מען האָט זיך פּשוט צושלאָגען איבער א שטיקעל ברויט.

צ ב י ה

פונדעסטוועגען, א מענש האָט דאָך א שטיקעל האַרץ. מען קען זיך

ק י י ל ע

זאָלען זיי זיך זיין געזונד און שטאַרק, דריי ברידער און דריי שוועסטער האָב איך. דער פיערטער ברודער, וואָס איז געשטאָרבען איז עס געווען דער זיבעטער ביי אונז אין שטוב. זאָל זיין אַלע־מען אויף לאַנגע יאָהר — געווען דער געראַטענסטער; זלמן, האָט ער געהייסען.

צ ב י ה

אז גאָט העלפט, ס'איז קיין דאגות נישטאָ אין שטוב, איז טאַקי א גרויסער נחת צו האָבען א סך קינדער.

ק י י ל ע

דער טומעל, דער הו־האַ, וואָס איז שטענדיג געווען אין שטוב. נישט געקענט אויסקומען צווישען זיך.

צ ב י ה

איך קען הייזער וואו סע'פאַרהאַן א סך קינדער און פונדעסטוועגען איז א נחת צו זעהן ווי זיי לעבען צווישען זיך.

ק י י ל ע

צי האָבען מיר זיך דען חלילה געקריגט? מיר זענען דען חלילה געווען שלעכטע קינדער? נאָר, מישטענס געזאָגט, נישט איין מאָל האָט געטראָפען אז אין שטוב האָט אויסגעפעלט דאָס שטיקעל ברויט. אז מען לעבט אין הרחבה, איז דאָך עפּעס אַנדערש. ווער בע־דאַרף זיך דען קריגען, ווען אין שטוב איז פאַרהאַן פון אַלדאָס גוטס? דער טאַטע, זאָל זיין אין גן־עדן, געווען א חלוש א איד, א שוסטער, קאָם וואָס די נשמה האָט זיך אין איהם איינגעהאַל־טען. אָט, דאָ נישט ווייט, אויף דער אַנדערער גאָס, אין אזא קע־לער ווי דאָ, זענען מיר אַלע אויסגעוואַקסען.

צ ב י ה

און די מאַמע אייערע, זאָל זיין אין גן עדן, האָט אַליין גאָר נישט נישט געטהאָן?

ק י י ל ע

נישט געקענט די שטוב לאָזען. זי וואָלט אפשר יאָ געוואָלט עפּעס

# ע ר ש ט ע ר  א ק ט.

ביי שואל'ן. א קעלער־וואוינונג. ביים טיר איז פון ברעט־לאך אבגעצאמט א חדר'ל וואו צ ב י ת וואוינט. ווינ־טער אבענד.

ק י י ל ע

שטעהט איינגעבויגען איבער א באליעע און וואשט גרעט.

צ ב י ה

זיצט אויפ'ן שוועל פון איהר צימערעל, האלט איהר קינד ביים ברוסט.

ק י י ל ע

אט בעסער לעג איהם אריין אין וויגעלע; געוווינט שוין זיין איהם צו ציהען. קען נאך חלילה איהם וועה טהאן דאס בייכעלע.

צ ב י ה

פייגעלע מיינס; איהר זעהט, לאזט נישט ארויסנעהמען די ברוסט פון מויל... נאר אויף לאנגע יאהרעלאך זאל עס מיר זיין!

ק י י ל ע

איך האב געמיינט, אז כ'וועל שוין זיין געראטען אין דער מאמען מיינער, האט אבער גאט נישט געוואלט איך זאל האבען א פולע קינדער.

צ ב י ה

אייער מאמע האט עס דען געהאט אזוי פיעל קינדער?

ק י י ל ע

שטענדיג א גיהנום געוועזן אין שטוב.

צ ב י ה

וויפיעל ברידער און שוועסטער, זאלען געזונד זיין, האט איהר?

## פערזאנען:

שואל

קילע, זיין ווייב.

צייטעל } זייערע קינדער
קדיש }
רעשיל }

צביה

פנחס

דאקטאר

# וואו דאָס לעבען פערגעהט

1905

מ ר י ם

הייבט אָן זינגען מיט אַ ציטערענדע שטימע.

ע—לענד בין—איך—ווי—א שטיין,
גע—לאָ—זען האָט מען מיר אַ—ליין..

ע נ ד ע.

מרים

נאָך וואָס?

גרונע

אָבער גיב!

ציהט אוים די הענד.

מרים

נאָך וואָס?

גרונע

כ'וועל צושמעטערען!

מרים

מען דארף ניט...

גרונע

אויף פּיצלעך צושמעטערען!

מרים

מען דארף ניט.

גרונע

מען דארף!... מען דארף!... נוקם זיין זיך — איין מאָל פאר אלע מאָל! קלאפּט זיך אין ברוסט. ס'ברענט א פייער דאָרטען... שטאַר־קער נעהם מיר ארום, מרים! שטארקער... מיין קאָפּ... שטארקער צו דיין הארצען דריק!... שטארקער... וויין, קלאָג פאר מיר... איך וועל אלץ פיהלען... פיהלען... קלאָג... קלאָג...

מרים

דריקט גרונעס קאָפּ פעסט צו איהר ברוסט.

גרונע

שטארקער... שטארקער... אָט אזוי!... אָט אזוי! איך פיהל... איך פיהל... וויין, מירעלע... וויין פאר מיר... איך קאָן ניט... נאטאלקע קען ניט... שטארקער... נעהם מיר ארום... שטארקער... שטארקער...

שטיל.

גרונע

כ׳בין אין כעס!... אויף אלעמען אין כעס... נוקם זיין זיך אין דער גאנצער וועלט!... אויסקוילענען... צוטרעטען אלעמען... הינט מיאוסע! צו וועמען זאל איך אויסלאזען מיין כעס? ! לאָזט פריי מרים׳ען. צו וועמען, מרים! זאלען מיר אויסלאזען אונזער כעס? ! קלאפט זיך אין ברוסט. ס׳ברענט דאָרט... פעך ברענט!... מרים, פערשטעהסט... עס ברענט א פייער, פלאמען... וויין, מרים, פון מיינעטוועגען... קלאג, מרים! איך וועל פיהלען... פערשטעהסט... איך וועל פיהלען... ביזט א גוטע... א ווייך הארץ...

מרים

איהר קול ציטערט.

און דו האסט קיין מאל ניט געוויינט?

גרונע

ניין!

מרים

קיין מאל ניט?

גרונע

קיין מאל ניט!

מרים

אפילו דעם ערשטען מאל... האסטו ניט געוויינט?...

גרונע

שכור בין איך געוועזן... קום צו מיר, מרים, קום, זעץ זיך אט דא... פיהרט זי צו צום טיש און זעצט זי אוועק אויף א שטו.ול און אליין זעצט זי זיך נעבען איהר. אט אזוי זיץ...

מרים

וואס ווילסטו?

גרונע

גיב מיר דיין הארץ. קושט מרים׳ען, בעגראבט איהר קאפ אויף מרים׳ס ברוסט. אט אזוי... אט אזוי... גיב מיר, מרים, די פלעשעל, גיב מיר...

מיתה משונה האָבען!...

מ ר י ם

ער האָט מיר געהייסען קומען מאָרגען אויך... איך בין א קראסאַ־וויצע, האָט ער געזאָגט... בין איך געגאַנגען... אין שטוב זאָגט מען מיר מוסר אלמאי איך טהו גאָר ניט... און איך קען ניט... איך האָב מיינע הענד אָנגעוואָרען... איבערמאָרגען בין איך צו איהם ווידער געקומען... האָב איך דאָרט געטראָפען א גראָבע מאַדאַם, דאָס איז זי... שוין מיין מ א ד א ם געווען...

ג ר ו נ ע

טרינקט אויס דעם לעצטען בראָנפען און שלײַדערט דער גלאָז צום טיר. די גלאָז ווערט צושמעטערט אויף פּיצלעך. זי ברעכט אויס מיט אַ ווילד געלעכטער.

כאַ־כאַ־כאַ! אַט אזוי! אַט אזוי! כאַ־כאַ־כאַ־כאַ!

מ ר י ם

וואָס טהוסטו? גרונע!...

ג ר ו נ ע

קלייבט צוזאמען די שטיקלעך גלאָז און שמייסט זיי נאָך אַמאָל אָן דער ערד.

אַט אזוי!... אַט אזוי!...

מ ר י ם

גרונע!

ג ר ו נ ע

דעם טיש וועל איך צוברעכען... אויף פּיצלעך צושמעטערען!

מ ר י ם

נאָך וואָס, גרונע?!

ג ר ו נ ע

נעהמט אַרום פעסט מרים׳ען און קושט איהר ווילד.

מ ר י ם

וויל זיך בעפרייען.

גרונע! גרו —

אַלע טרעפּ... בין איך צום שוסטער אריינגעפאלען... און יונה האָט איהם מיט א שטעקען צושפּאָלטען דעם קאָפּ...

ג ר ו נ ע

וואָס פאר א יונה?

מ ר י ם

דעם שוסטער׳ס איידעם... איך האָב געוויינט... פּאָליציע האָט איהם ארעסטירט.

ווישט די טרערען.

ג ר ו נ ע

גענוג... גענוג...

מ ר י ם

וואָלט מען ניט געוועסט לאכען פון מיר דערנאָך, ווי איך בין אראָב פון בעט... כ׳האָב ניט געקאָנט איינזיצען אין שטוב... א דוואָשע איז דאָרט געווען... זי האָט מיר פערטאָטשעט... דאָס הארץ האָט זי מיר אויסגעטאָטשעט... די מאַשין האָב איך פערקויפט... די געלט איז אוועקגעגאנגען... די הענד האָבען צו קיין זאַך ניט גע־טויגט... פּונקט ווי גאָר ניט מיינע הענד... אזוי ווי כ׳וואָלט מיט אמאָל מיינע הענד אָנגעוואָרען... ביי טאָג האָב איך בושה געהאט ארויסצוגעהן אין גאס... נאָר ביי נאכט פלעג איך זיך דורכלוי־פען ווי א גנב... כ׳בין ארומגעגאנגען אין די גאסען... קאַלט איז מיר געווען... הונגעריג בין איך געווען... געהט דורך עפּעס א מענש... קוקט מיר אריין אין פּנים און שושקעט מיר וואָס... כ׳האָב גאָר ניט געהערט... נאָר איך בין איהם נאָכגעגאנגען... איך האָב צו איהר גאָר ניט גערעדט... ער האָט אויך מיט מיר קיין וואָרט מעהר ניט געהערט... נאָר איך בין איהם נאָכגעגאנגען... איך בין צו איהם געגאנגען... צו עסען האָט ער מיר אויך געגעבען... כ׳האָב ביי איהם גענומען א פּאַפּיראָס... ס׳האָט זיך מיר אזוי פערדרעהט דער קאָפּ כ׳האָב אזש שיער ניט גע׳חלש׳ט...

ג ר ו נ ע

שילט! אויב דו קענסט... גוט, שילט! אז זיי זאָלען מיט אמאָל די

האָט ניט געוואָלט געבען צו עסען... האָט געשאָלטען... — כ׳וועל קריגען צו עסען — האָב איך געזאָגט... שעהם זיך! — האָב איך געזאָגט... ביזט א מאַמע און האָסט קיין רחמנות ניט — האָב איך געזאָגט — איז דאַרף מען ניט! האָב איך געזאָגט... האָב איך אויך קיין רחמנות ניט... זאָלען זיי אַלע קומען בעטען זיך... פאַלען צו די פיס — ווי ווערעם וואָלט איך זיי צוטרעטעו... טרינק, מירעלע! נאָך אין א יאָהר ארום וועסטו זאָגען, אז גרונע איז גערעכט גע־ווען...

מ ר י ם

כ׳וועל זיך נאָך ארויסרייסען... כ׳וועל זיך נאָך...

ג ר ו נ ע

דערלאַנגט איהר בראַנפען.

וועסט פערפאַלען ווערען... ווי איך, מיט׳ן קאָפּ פערלייגען... טרינק, שוועסטער! ניטאָ קיין אנדער וועג פאַר אונז... מיט׳ן קאָפּ אין דער ערד...

מ ר י ם

מיך האָט עפּעס אימיצער געשטויסען אַלץ ווייטער, אַלץ טיע־פער...

ג ר ו נ ע

קרעציגע הינט האָבען דיך דערשטיקט... הינט, אָהן רחמנות — פער־שטעהסט?

מ ר י ם

טרינקט.

אז כ׳האָב גענומען פיהלען, אז כ׳געה צו קינד — בין איך עפּעס משוגע געוואָרען... נעהם איך און לויף צו זילבערמאַנען...

ג ר ו נ ע

ווער איז ער עס זילבערמאַן?

מ ר י ם

ער, דאָס איז ער... און דאָרטען האָט מען מיך אראָבגעוואָרפען פון

גרונע

צווישען די קברים פלעג איך זיצען... שטענדיג ביי נאכט. בחורים פלעגען קומען, פלעגען זיי ווארטען אויף מיר צווישען די קברים... אין א פרישען אויסגעגראבענעם קבר זיינען מיר אמאל געזעסען... קיינער האט ניט געוואוסט...

מרים

האסט ניט געהאט קיין מורא צו זיצען אין א קבר?

גרונע

די מאמע, זי האט עפּעס אנגעהויבען צו דערקענען אויף מיר... און האט גענומען שלאגען... פון וואנען האט מען אין שטעדטעל זיך דערוואוסט?... פונקט ווי איך וואלט זיי אומגליקליך געמאכט... דערנאך האט דער טאטע גענומען שלאגען, וויפיעל ס'איז נאר אריין האט ער געשלאגען... אזוי ווי א רוצח האט ער געשלאגען..

מרים

מיר האט קיינער ניט געשלאגען... נאר אליין האב איך געוואלט ערגעץ אנטלויפען, פונקט ווי מען וואלט מיך יאגען... כאטש אין גיהנום וואלט איך אנטלאפען...

גרונע

יעמאלט, איך האב נאך געטראגען, האב איך געוואלט אנטלויפען... ס'איז ניט געווען וואוהין. מען האט דעם טאטען געוואלט מאכען אויס קברן; האט מען איהם געוואלט מאכען... פונקט ווי ער וואלט ניט געקענט בעגראבען די מתים אויב זיין טאכטער איז א מיידעל טראגעדיג... דיין טאכטער איז א נאפקע — האבען איהם אלע אין שטעדטעל געשטאכען די אויגען... און ער האט געשלאגען... דער רב איז געשטארבען... פאר פסח איז דאס געווען... די גאנצע שטעדטעל איז געגאנגען צו דער לויה... אלע האבען זיך אריינגעשפּארט צו אונז אין שטוב... און איך נעהם פונקט געהן צו קינד... די מאמע חלש'ט... כ'וויל זיך איינהאלטען, ניט שרייען... כ'האב זיך איינגעהאלטען מיט אלע כחות... נאר ס'האט זיך אליין געשריען... נאך פאר פסח איז דער טאטע געשטארבען. די מאמע

ג ר ו נ ע

שווער ווי א שטיין איז זי.

מ ר י ם

כ'האָב דאָך קיינעם קיין שלעכטס ניט געטהאָן... נאָר מיר האָט זיך איינגעהאקט א געדאנק אין קאָפּ, אז כ'בין שוין ערגער פון אלע־מען... מיר האָט זיך געדוכט, אז אויף מיין פּנים איז פארהאַן א שווארצער פלעק און אלע קוקען אויף מיר... כ'פלעג געהן צום פאבריקאנט ער זאָל מיר געבען באוועל צום שטריקען... און די מיידלעך דאָרטען קוקען מיר אָן... אלע קוקען מיר אָן... כ'בין נאָך יעמאָלט געווען אין פינפטען חודש, ס'איז נאָך אויף מיר גאָר ניט געווען צו דערקענען... און זיי האָבען געקוקט... און עפּעס זיך גע־סוד'עט....

ג ר ו נ ע

גע'סוד'עט... ביי זיי איז אויך קיין רחמנות ניטאָ... שעהמען זיך אויך מיט אונז...

מ ר י ם

האָב איך זיי אלעמען פיינט געקראָגען... כ'בין מעהר שוין ניט געגאנגען צו זיי נאָך ארבייט... געלד האָב איך נאָך געהאט... ארומצוגעהן איז מיר געוואָרען אלץ שווערער און שווערער... די ברוסט האָט זיך אלץ געהויבען, געוואקסען... נאָר כ'האָב ניט גע־גלויבט, אז כ'זאָל וואס האָבען... אז ביי מיר איז אין די געדע־רעם עפּעס פארהאַן... און די מאמע... יעדע נאכט מיר צו חלום גע־קומען... יעדע נאכט...

ג ר ו נ ע

מיין מאמע... אָ־אַ, נאָר צוליעב איהר בין איך געוואָרען א יענע זאַך... זעצט זיך אויף דר'ערד. דער טאטע איז גלייך געשטאָר־בען... א קברן איז ער געווען... דאָרטען אויפ'ן בית עולם האָבען מיר געוואוינט...

מ ר י ם

און איהר האָט ניט קיין מורא געהאט?

און מעהר שווין ניט... כ'האָב באלד דערשפירט, אז ער וועט מיך אוועקווארפען... ער פלעגט קומען צו מיר... זיצען, זיצען... ער פלעגט דרעהען די מאשין... באלד ווי איך בין ארויס פון שוסטער, האָב איך גלייך דערשפירט, אז איך בין שווין אן אונגליקליכע... באלד ווי איך בין פון דאָרט ארויס... מיט איין מאָל איז מיר די גאָנצע וועלט פרעמד געוואָרען... אלע, אלע... נאָך אין פיערטען חודש... מען האָט נאָך אויף מיר ניט געקענט דערקענען... און איך האָב זיך שווין געשעהמט... כ'האָב מיר געשעהמט ארויסצוגעהן אויף דער גאָס... קיינער קען דאָך מיר ניט — און איך האָב זיך געשעהמט... כ'האָב זיך געשעהמט פאר מיין צימער, פאר מיין מאשין... עפּעס ווי די מאשין וואָלט מיר אָנגעקוקט און געזאָגט מוסר... און פאר וואָס? כ'האָב דען וועמען שלעכטס געטהאָן?... כ'האָב, דוכט זיך, קיינעם גאָר ניט געטהאָן...

גרונע

טרינקט, געהט אום איבער'ן צימער.

עך נאָר, דו נאָר; כ'האָב פיינד צו רעדען א פולע, כ'האָב פיינד צו רעדען... נאָר איצטער, א קוואל האָט זיך דאָרט, אין הארצען, אויפגעריסען... מרים, דו ביזט מיט א הארץ, מרים... איך שפיר.

קושט שטאָרק מרים'ען. איך רעד... ניט איך רעד עס... ס'הארץ רעדט... פערשטעהסט? — דאָס הארץ... דאָרט אין די הויכע פענסטער, מיינסטו, טרעפען ניט אזוינע מעשיות? ס'טרעפט, ס'טרעפט... א סך גרעסערע! זיי מעגען... דאָרטען מעג מען אלץ... אלץ מעג מען... דאָרט מעג מען האָבען ממזרים... האָבען מעג מען...

נאטאלקע

אין בעט... אין בעט!

מרים

לאָמיר איהר לעגען אויפ'ן בעט.

לעגען איהר אויפ'ן בעט. מרים בלייבט זיצען ביי איהר צוקאָ־פענס.

אונטער'ן — זאָג איך דיר... פערליעבט געווען — עטליכע מאָל געווען פערליעבט. טפוי! פוסטיאַקי, מרים, פּאָלג מיר, מרים, טראַכט בעסער ניט, גאָר ניט. סיי ווי פערפאַלענע...

מ ר י ם

איך בין נאָך ניט קיין פערפאַלענע. איך בין נאָך ניט קיין פערפאַלענע אין גאַנצען. כ'וועל זיך נאָך ארויסרייסען פון דער בלאָטע... ביזט גערעכט, גרונע. איך פערשטעה, אז די מענער זיינען אין גאַנצען שולדיג... פון דעסטוועגען, גרונע, וועסט דאָך לאַכען, כ'וויים, אז דו וועסט לאַכען... ער איז געווען... אמאָל איז ער געווען ווי א מלאך.

ג ר ו נ ע

ניטאָ קיין מלאכים! ניטאָ — זאָג איך דיר... וואו איז ער איצטער דער מלאך דיינער?!

מ ר י ם

איך בין אליין שולדיג, איך האָב איהם אָנגעטהאָן אזוינע חרפּות. . ער איז דערנאָך אזוי קראַנק געוואָרען... מען האָט מיר דער־צעהלט.

ג ר ו נ ע

וואָס פאַר א חרפּות?

מ ר י ם

איך האָב דעמאָלט געוואוינט אליין אויף אַן אויבער־שטיבעל. אליין האָב איך געוואוינט. ער פלעגט צו מיר קומען אלע מאָל און דערנאָך האָט ער אויפגעהערט. געלד האָט ער מיר איבערגעלאָזט. ער האָט מיר א סך מאָל געשיקט געלד... דער קאָפּ האָט זיך פער־דרעהט: צופיעל געטרונקען.

ג ר ו נ ע

ס'שאַדט ניט; גוט!

מ ר י ם

כ'האָב דאָרט געוואוינט גאָר אליין. כ'האָב געשטריקט די זאָקען... אין דעם חודש פאַר מיין האָבען איז ער נאָר איין מאָל געקומען

אונז אין דער ערד אריין! זיי בעגראָבען אונז לעבעדיגערהייד אַט די קרעציגע הינט! זיי... צוטרעטען זיי ווי ווערעם... די פעל פון זיי אראָבשינדען! שווייגט אַ ווײַלע. ווי אזוי, זאָגסטו, איז אריינ־געפאלען צו דער פּאָליציע?

מרים

זאָגסט, אז ס'איז גאָר קיין גוטע מענשען ניטאָ, גרונעלע! איך זאָג אייך, אז ס'איז יאָ דאָ... ס'איז דאָ... ס'איז דאָ... דעם שוסטער'ס ווייב, איך מוז וויינען, ווען איך דערמאָן זיך אָן איהר... ווען ניט זי... א מלאך איז זי... שוין אפילו גאָר דערנאָך... אז כ'בין שוין געווען אזוי שולדיג, אזוי שולדיג...

גרונע

רייסט איהר איבער, קלאַפּט אין טיש.

וואָס שולדיג? ווער שולדיג?... קיינער ניט שולדיג! מען מעג! אלץ אין דער וועלט מעג מען — מרים! איך בין שוין אלט פינף־און־צוואנציג יאָהר... פינף יאָהר אין דעם ברויט... פינף יאָהר גע־וועלטיגט אויף מיר יעדער קרעציגער הונד... יעדער בלאַטע, יעדער כאָלעריע. הערסט, מרים! אלץ האָב איך געפּרובירט! כ'בין שויז געווען אויפ'ן באנק און אונטער'ן באנק — ניטאָ קיין רחמנות! ס'אליגען, מרים! ניטאָ קיין רחמנות!

נאטאלקע

קריכט קוים צו צום טיש, נעהמט ארום גרונעס האלז.

וואָס דו שרייסט, גרונע? וואָס דו שרייסט?... איך ניט פער־שטעהן — דו גערעכט... גרויס גערעכט... גיב די בראַנפען, עך... שלעכט מיר...

„עך, מוזש־טשיני!
„ווי סקא־טיני!..."

וואָס דו טרייב געסט?... סקאטיני...

לאָזט זיך אראָב אויף דער ערד.

גרונע

ווי א פערד איז זי געזונד... בין איך שוין געווען אויפ', באנק און

טרינק איך זיך היינט אָן. טרינק, מרים! איך פּליוכע ווי אויף הייסע שטיינער.

מ ר י ם

איך קען ניט.

ווישט די טרערען.

נ א ט א ל ק ע

גיב מיר... גיב מיר...

הויבט זיך אויף און פאלט צוריק אויפ׳ן שטול. זי געהט און ווארפט זיך אויפ׳ן בעט.

ג ר ו נ ע

צו מרים׳ן.

וואָס וויינסטו, דורע, פערגעס! אַלץ פערגעס... וואָס האָב איך צו וויינען? אָט אַזוי, אָט אַזוי... טרינק, טרינק, וועסטו אַלץ פער־געסען... אַלץ פערגעסען... ס׳האָבען זיך גאָר ניט געפונען „גוטהער־ציגע“ מענשען, וואָס זאָלען צונעהמען דאָס קינד?

מ ר י ם

ער איז אַריינגעפאַלען צו דער פּאָליציי — האָב איך איהם קאָם צו־ריק בעקומען.

ג ר ו נ ע

וואָס הייסט?

מ ר י ם

נאָך דאָרט אין קעלער.

ג ר ו נ ע

און דו קלערסט. מען קלאפּט אין טיר. היינט ניט! מען קען היינט ניט!...

נ א ט א ל ק ע

הויבט אויף דעם קאָפּ.

קען! קען...

ג ר ו נ ע

איך לאָז קיינעם ניט אַריין! איך בין קראַנק! אָט וועט עס לעגט

„עך, מוזשטשיני — ווי סקאַטיני!
„עך, דיוווטשינאַ — דוראַטשינאַ!

גרונע

האָסט א היהנערשע קאַפּ, נאַטאַשע, קענסט גאָר ניט טרינקען.

נאַטאַלקע

נאַטאַלקע ניט קען טרינקען, דו זאָגסט... ווייז, נאַטאַלקע, וואָס דו קען... גיסט זיך אָן א גלאָז בראַנפּען און טרינקט אויס מיט איין אָטהעם. אזוי, נאַטאַלקע, אזוי, אזוי!... שטעלט זיך פאַר מרים'ען אויף די קניע. גיב, איך דיר קושען, גיב, מירקע, כי־כי־כי...

מרים

האָסט אמאָל געהאַט א קינד?

נאַטאַלקע

אַ־אַ־אַ!

גרונע

צוועלף קינדער האָט זי שוין געהאַט און נאָך אכט וועט זיין צוואַנ־ צינ.

נאַטאַלקע

ליגען, ליגען — נאָר צוויי איך געהאַט.

מרים

וואו זיינען זיי?

נאַטאַלקע

פיו! איך נישט האָב קינדער; איך נישט דאַרף קינדער...

גרונע

זי איז א מאַלאַדיעץ. ווי דען? אנדערש דאַרפען מיר לעבען.. אלע— קאַפּ אין דער ערד!... נאָר פאַר זיך אליין גע'דאגה'ט, נאָר פאַר זיך אליין... אויף קיינעם דאַרף איך קיין רחמנות ניט האָבען. אויף קיינעם ניט! אפילו אויף אייגענע טאַטע מאַמע אויך ניט... די גאַנ־ צע וועלט, טיערפּעטי ניע מאָגו! טרינקט בראַנפּען. קלאַפּט אין גלאָז. אָט, ווער מיין איינציגער גוטער פריינד איז — ביז צום טויט

מאָל בעקלאָגען דעם קאָפּ.

מ ר י ם

ווען איך וואָלט האָבען טאַטע מאַמע, וואָלט איך אין אזא לאַגע איצטער ניט געווען.

ג ר ו נ ע

פערגעס, פערגעס אלץ! איך בין צוליעב זיי געוואָרען אָט דאָס וואָס איך בין...

מ ר י ם

נעהמט אַ פּאַפּיראָס.

אז איך רויכער, דרעהט זיך מיר נאָך דער קאָפּ. אַ־אַ, ווען מיינע טאַטע מאַמע וואָלטען געלעבט.

ג ר ו נ ע

איך וועל זיי ניט פערגעסען...

מ ר י ם

וואו זיינען זיי?

ג ר ו נ ע

געשטאָרבען.

מ ר י ם

צו נאַטאַלקע.

דו האָסט טאַטע מאַמע?

נ א ט א ל ק ע

האָב; איך זיי שיק געלד.

מ ר י ם

זיי זיינען ניט אין כעס אויף דיר?

נ א ט א ל ק ע

הויבט זיך אויף, לאָזט זיך אַוועק טאַנצען אַרום טיש, שלעפּט גרונען מיט זיך.

קום, טאַנצען... טאַנצען. וואָס איהר זיצט?...

זי טאַנצט און זינגט.

גרונע

האסט א קינד?

מרים

שוין אלט א האלב יאהר. ביי אן אם — א אינגעל.

גרונע

האסט א אינגעל?

מרים

איך זאג דאך.

גרונע

כא־כא־כא! פלאקען! קארמענען נאך א נפש... דערשטיקען האסטו עס געדארפט.

נאטאלקע

נעהמט צוזאמען אלע פינגער און ווייזט ווי מען שטיקט.

זעה, מירקע, ווי טהוט — אט אזוי!... און גאטאווא!

מרים

פערקרימט דאס געזיכט.

געה... כ׳האב עס אזוי ליעב! גאר מיין לעבען. איהר וואלט זעהן ווי ער קוקט מיר גלייך אין פנים, אז איך קום צו איהם.

גרונע

כא־כא־כא־כא!

מרים

ווען דו וואלסט האבען אזא אינגעלע, וואלסטו עס אויך ליעב האבען.

גרונע

פאלג מיר, מרים, אין פאליציע גיב עס אוועק.

מרים

ער איז מיין טאטע און מיין מאמע... איך בין דאך אזוי עלענד... אזוי עלענד....

גרונע

ס׳פעהלט מיר נאך מיין טאטע און מיין מאמע.. זיי זאלען קומען אלע

געהאַט מרים! איך וועל דיך לערנען ווי צו לעבען. איך, מרים!

נ אַ ט אַ ל ק ע

און איך איהר זאָג דו מיר — צוויג, איך דיר די צייהנער האַק!...

ג ר ו נ ע

מיינסט, אַז אַ דיענסט ביזטו ביי איהר? — זי איז די פּאַמוויניצע... איך בין שטענדיג געווען דער תקיף. אַלע געסט זיינען פאַר מיר געווען די כפּרה, פלעגען פרעגען: גרונדעל איז דאָ? די ערד האָט אונטער מיר געציטערט. קוקט אין דעם קליין שפּיגעלע וואָס הענגט אויפ'ן וואַנד. ניט אַזוי בין איך געווען מיט פיער יאָהר צוריק, אַפּילו פאַר צוויי יאָהרען האָב איך נאָך אויך גאָר אַן אַנדער פּנים געהאַט. ניטאָ יענע בעקעלעך... לחיים! איך טרינק היינט ביז... היינט טרינק איך... לחיים! דאָ וועסטו, מירעלע, נעכטיגען.

נ אַ ט אַ ל ק ע

נעהמט פּעסט אַרום מרים'ען און קושט זי.

דאָ נעכטיגען, דאָ נעכטיגען... פאַר וואָס, גרונטשע, דו טרייבסט נעסט?...

ג ר ו נ ע

איך קען דיר לאָזען געהן אויף אַ גאַנצע נאַכט. נאָר דאָ ניט. היינט ניט...

נ אַ ט אַ ל ק ע

איך דאַרף געלד.

ג ר ו נ ע

געלד... געלד... וואָרפט איהר דאָס! געלד־ביַיטעלע. נאַ דיר געלד וויפיעל דו ווילסט... מיין נשמה פערקויף איך ניט. פערשטעהסט? מרים, טרינק!

מ ר י ם

טרינקט.

אויב ניט אהיים, וועל איך בעסער געהן געוואָר ווערען צו מיין קינד.

ג ר ו נ ע און נ א ט א ל ק ע

מען קען היינט ניט.

ג ר ו נ ע

היינט נעהמט מען קיין געסט ניט צו.

נ א ט א ל ק ע

געדארפט עפענען.

ג ר ו נ ע

צו אלדי שווארץ יאהר!

נ א ט א ל ק ע

געווען א וואזשנער יאלד....

ג ר ו נ ע

דורך ד׳רערד קיין פעטערבורג! יום טוב היינט ביי מיר! איין מאל פאר אלע מאל. קיינעם ניט אריינגעלאזען. דער ווינטער איז נאך גענוג גרוים... ס׳וועט דיר נאך קריכען פון האלז. טרינקט בראנפען. נעהמט מרים׳ען אונטער׳ן האנד. קום, מירעלע! לאמיר געהן א פאלקע.

מ ר י ם

איך דארף געהן.

ג ר ו נ ע

פערגעס!

מ ר י ם

קענסט ניט מיין מאדאם.

ג ר ו נ ע

איך קען זיי, איך קען זיי. ב׳קען זיי שוין מעהר ווי פיער יאהר! איך בין אבער קיין מאל קיין פלאקען ניט געווען... לאז זיך נאר... וועלען זיי פון דיר די הויט אראבשינדען... הונדערט געסט א נאכט... איך האב זיך אנדערש געפיהרט מיט זיי... וואס מ י ר איז מיר— האב איך געזאגט — און וואס דיר איז דיר — און אניט... — קאפ אין דער וואנד — האב איך געזאגט — אליין מיט׳ן קאפ אין דר׳ערד, געה אין קאמער ארײן!... א, א, פאר מיר האט מען מורא

נ א ט א ל ק ע

כאפט מרים׳ן פאר ביידע הענד.

איך איהר האלט, דו, גרונטשע, גיס — האלז גיס! גיס!...

ג ר ו נ ע

גוט, גוט, האלט איהר שטארק, איך וועל איהר גלייך אין האלז אריינגיסען...

מ ר י ם

אבער פאלגט מיר... כ׳וויל ניט, כ׳וויל ניט. איך האב אייך וואס צו דערצעהלען.

נ א ט א ל ק ע

גיס, גיס!

מ ר י ם

אבער...

ג ר ו נ ע

אהן קיין שום תירוץ טרינק!

מ ר י ם

איך מוז געהן אהין, צו מיין מאדאם... כ׳האב שוין אזוי אויך פערשפעטיגט.

ג ר ו נ ע

און מיר וועלען דיר ניט לאזען געהן אהיים. היינט וועסטו שוין ניט געהן אהיים. ביי אונז וועסטו נעכטיגען.

מען קלאפט אין טיר.

נ א ט א ל ק ע

קטא־טאם?

ג ר ו נ ע

ווער איז דארט?!

מ ר י ם

ס׳איז א גאסט.

א ש ט י מ ע

עפענט, עפענט.

## פ י ע ר ט ע ר   א ק ט.

ביי גרונען און נאַטאַלקע. אן אויבערשטיבעל ערגעץ אין עק שטאָדט. דער צימער איז גענוג גרויס, נאָר דער סופיט ליגט אויפ'ן קאָפּ. אין מיטען צימער שטעהט אַ רונדער טי־שעל, צוגעדעקט מיט אַ ריינעם טישטוך. ארום טיש שטו־לען. ביים אריינקומען, רעכטס, שטעהט אַ בעט פערבעט אין אָרדנונג, געגענאיבער אַ צווייטע בעט ניט פערבעט. אויף די ווענט הענגען וואו ניט וואו בילדער אָהן רעמלאך. דער פענסטער פערהאנגען מיט א גארדין. אויפ'ן טיש ברענט אַ לאָמפּ מיט אַ גרינעם אבאַזשור. נעבען איהם שטעהט אַ וועק־זייגער, וועלכער טיק'עט כסדר. מרים, גרונע און נאַטאַלקע זיצען אַלע ביים טיש געפּרעסט איינע צו דער אַנדערער. אויפ'ן טיש איז אָנגעשטעלט בראנפען, קאָנפעקטען, אוגער־קעס, שווארצע ברויט א. ד. גל.

נ א ט א ל ק ע

אַ גראָבע, אונגעלומפּערטע דאָרפישע קריסטען, גאַנץ זויבער גע־קליידעט, האַלט אַ האַלבע טיי־גלאָז בראנפען, שטעקט מרים'ן צום מויל.

איך דיר זאָג, מירקע, טרינק!

מ ר י ם

כ'וויל ניט.

ג ר ו נ ע

מיט אַ מאָגער געזיכט. די אויגען ברענען.

טרינק! פריהער אָדער שפּעטער...

דוואָשע

שטעלט זיך אין טיר פון צימער מיט אַ בייזע איראָניע.

נו, מירעלע, עס טהוט וועה די בויך, אַ?.. דער רוקען איז נאָך גאַנץ?... צו לאה'ן. וואסער דאַרף מען צושטעלען...

לאה

גלעט דוואָשע'ן.

אפשר זענט איהר גערעכט... נאָר דאָס מאָל...

דוואָשע

וואָס דאָס מאָל?! דעם טויט דאַרף מען זיי מאַכען אינאיינעם מיט זייערע ממזרים! אסור לרחם אויף דעם... ס'איז אין דער האַלבער וועלט ניט געהערט געוואָרען... א חצופה, אָהן טאַטע־מאַמע... א קבצן'טע זאָל זיך אַוועקלאָזען אויף אַזוינע דרכים... וועה צו טאַטע־מאַמע אויף דער וועלט און א בראָך צו זיי דאָרטען אויף יענער וועלט!... נאָך וואָס האָט איהר מיר גערופען?... ס'וועט רעכט זיין אָהן מיר אויך...

מרים

דבורה'לע, לאה! לאָזט מיר שטאַרבען!... האָט רחמנות!... מאַ־מעלע! נעהם מיר צו!... מאַ־מע־לע!... מאַ־מע־לע, נעהם מיר צו!...

דוואָשע

ניש־קשה, וועסט נישט שטאַרבען; כשר'ע געווינערינס וועלען צו־ליעב דיר פון קינדבעט אין דער ערד געהן פאַר דער צייט... דו וועסט ניט שטאַרבען... וועסט ניט שטאַרבען!

מרים'ס היסטערישער געוויין רייסט איהר איבער.

ד ב ו ר ה

קינד מיינס, הער אויף... בערוהיג זיך... אלץ וועט פאַרבייַ געהן... בערוהיג זיך... דאָס האַרץ האָט מיר געזאָגט... ווער האָט עס געוואוסט, אז אזא בייזער סוף זאָל אויסגעהן...

מ ר י ם

כ'האָב דיר ניט געפאָלגט, טייערע מאמע, צו חלום ביזטו מיר געקומען... כ'האָב דיר ניט געפאָלגט...

ל א ה

וואָס וויינסטו אזוי... ביי אונז ביזטו דאָך...

מ ר י ם

אזוי אומגליקליך... אזוי אומגליקליך...

ד ב ו ר ה

מיט א פּאַמוניצע האָב איך איהם בעדאַרפט אָבגיסען... מיט זודיגע וואַסער האָב איך איהם געדאַרפט אָבקאָכען...

ס'לאָזט זיך הערען דוואָשע'ס גראָב קול הינטער דער טיהר.

ד ו ו אָ ש ע

קומט אריין. א דיקע אידענע אין די זעכציגער. דאָס געזיכט פערוויקעלט אין א פאַטשיילע, נאָר די נאָז זעהט זיך אַרויס. קושט די מזוזה.

ווען צו דער מאמען דאָרט אין קבר... שמעון האָט מיר שוין די גדולה אָנגעזאָגט.

ל א ה

דוואָשע קרוין, איצטער הערט אויף, איך בעט אייך... הערט אויף...

פון צימער טראָגען זיך היסטערישע קרעכצען.

ד ו ו אָ ש ע

דער טייוועל וועט עס ניט נעהמען. כשר'ע ווייבער וועלען די כפרה געהן ביים געווינען פאַר איהרע גוטע מעשים; אָבער דאָס... דאָס זיינען דאָך צייג... היינט וואַרפט עס אָפּ און מאָרגען...

ל א ה

דוואָשע, איך בעט אייך...

ש מ ע ו ן

געהט אַרויס פון שטוב.

ל א ה

לויפט צו זיך אין חדר'ל.

ד ב ו ר ה

יונה, קום, זאָלען מיר איהר אָוועקלעגען אין בעט...

י ו נ ה געהט צו, זיי פיהרען זיי אין צימער אַריין.

מ ר י ם

לאָזט מיר שטאַרבען! געוואַלד, לאָזט מיר שטאַרבען... מאַמעלע מיינע!

ל א ה

שוין פאַרטיג... איך וועל אַנקלאַפּען אין וואַנד צו דוואָשען. לויפט צו צו אַ וואַנד און קלאַפּט מיט אַ אַ האַלץ און רופט:

דוואָשע! דוואָשע!

מ ר י ם

איהר קול הערט זיך איבער'ן ווענטיל.

לעגט מיך לעבעדיגערהייד אין קבר אַריין... געוואַלד, בעגראָבט מיר... רופט איהר ניט!

ד ב ו ר ה

איהר קול פון צימער'ל.

זיי רוהיג... זיי רוהיג... גוט, וואָס דו ביזט אַהער געקומען... מיר וועלען דיך ניט לאָזען פאַלען... מיר וועלען דיר ניט לאָזען קיין בייז טהאָן...

י ו נ ה

קלאַפּט אין וואַנד און שרייט.

דוואָשע! דוואָשע!

מ ר י ם

רופט ניט דוואָשען... האָט רחמנות! מאַמעלע מיינע!... טייערע מאַמעלע!... גיט מיר סם... מאַכט מיר דעם טויט...

ד ב ו ר ה

אבער ווער האָט דיך געשלאָגען?

ש מ ע ו ן

צו יונה'ן.

גיה ניט! וועסט נאָך אריינפאלען אין טורמע.

מ ר י ם

פון די טרעפּ האָבען זיי מיך אראָבגעוואָרפען...

י ו נ ה

ווער האָט געוואָרפען? זאָגט, מרים! ווער האָט געוואָרפען — כ'מוז דעם שארבען שפּאַלטען! דער ממזר האָט אייך געוואָר־פען?...

מ ר י ם

געוואַלד, איך גיה אויס! דבורה'לע, שענקט מיר... שענקט מיר... אוי, עס צוברעכט מיר אויף צווייען...

ש מ ע ו ן

זאָל מען אפשר דעם פעלדשער רופען?

ל א ה

פיהרט יונה'ן צום טיש.

אָט דאָ זאָלסטו מיר זיצען... דיר גלוסט זיך נאָך אָנמאַכען אַ צרה...

מ ר י ם

לאָזט זיך אראָב אויף דר'ערד.

ראַטעוועט מיר...

ד ב ו ר ה

זי געהט צו קינד, וואָס זאָל איך טהאָן?!

מ ר י ם

איך גיה אויס... דבורה, ראַטעוועט מיר...

ד ב ו ר ה

לאה'לע, גיה בעט אויס דיין בעט... אין דיין בעט...

ל א ה

וואס איז געשעהן, מרים? זאגט, וואס איז געשעהן?

ד ב ו ר ה

אבער זאג, מרים, קינד מיינס, וואס איז געשעהן?

י ו נ ה

וואס האט איהר זיך אבגעשטעלט נעבען טיר?.... ווער האט אייך געשלאגען?

די קינדער ביים אויווען כאפען זיך אויף און קוקען פערוואונדערט.

מ ר י ם

ראטעוועט מיך... מען האט מיר געשלאגען, שיער צום טויט ניט געשלאגען...

ד ב ו ר ה

זייץ דא, מיין קינד, ווער האט דיר געטהאן, רבונו של עולם!

מ ר י ם

האלט פעסט דבורה'ן.

לאזט מיר ניט אב, מיין טייערע!

י ו נ ה

ווער האט אייך געשלאגען, מרים? זאגט — זילבערמאן? הא? ווער, זילבערמאן? וואו איז מיין שטעקען?!... כ'וועל באלד איהם צושפאלטען אויף צווייען זיין שארבען!

ל א ה

איך בעט דיר, יונה, זאלסט ניט געהן... מען וועט דיר נאך ארעסטירען...

י ו נ ה

איין מאל פאר אלע מאל — איך וועל זיך מיט איהם אברעכענען, לאז!...

מ ר י ם

בעט מיט א שוואכע שטימע.

יונה... כ'בעט אייך... יונה, געהט ניט...

ס׳הערט זיך פּלוצלונג אַ געשריי אויף די טרעפּ. אַלע ווערען אי־בעררֿאַשט, ווארפען די לעפעל און קוקען צום טיר אַנגעשטרענגט.

ל א ה

וואָס איז עס? ווּעמעס קול?

ד ב ו ר ה

אויף די אויבערשטע טרעפּ.

ל א ה

עפּעס שלאָגט מען זיך!

עס הערט זיך וויעדער אַ פרויען געשריי.

י ו נ ה

איך געה ארויס זעהן.

ל א ה

געה ניט. שטעה.

ש מ ע ו ן

זיי ־צ — דאָס איז פון די אויבערשטע טרעפּ.

דער קול ווערט נעהנטער. ס׳הערט זיך אַ קרעכצען.

ל א ה

דאָס איז איהר קול!.. מרים איז עס. מען שלאָגט זי ביים בעל־הבית אויף די טרעפּ!

י ו נ ה

איך געה ארויס.

די שטימע הינטער׳ן טיר: „ראַטעוועט!.. עפענט!...

ד ב ו ר ה

׳אָס איז זי!

עפענט די טיר.

מ ר י ם

פאלט אַריין אין שטוב. דאָס געזיכט פלאמט. פון די אויגען איהרע פליסען טרערען, אויסגעוויקעלט אין אַ שווארצע דיקע טוך. ווארפט זיך דבורה׳ן אויפ׳ן האַלז.

דבורה׳לע, הארץ, קרוין! ראטעוועט מיך, ראטעוועט מיך!

ד ב ו ר ה

הירזש געדיכטע. דערלאַנגען באַלד, אדער בעסער לאָזען אויף שפּעטער?

י ו נ ה

פון מיינעטוועגען קען שוין גאָר זיין גענוג.

ל א ה

איך וויל אויך מעהר ניט עסען.

שטיל. דבורה לעגט אויס געדיכטע הירזש אויף אַ פלאַכען טעלער, בעשיט עס מיט מעל־צוקער און טראָגט צום טיש.

ד ב ו ר ה

נו, קינדער, געהט צום טיש. געהט עסען. איהר האָט דאָך גע־פאַסט דעם גאַנצען טאָג. יונה, לאה, וואָס איז מיט אייך?

ש מ ע ו ן

זיפצט זיך אָב.

מהום—הום—הום...

י ו נ ה

שטעלט אריין זיין לעפעל אין די הירזש.

כ'בין אַ פּראָסטער מענש, אַן עם הארץ, אַ פּראָסטער שוסטער... גע־דיענט פּאַניען און דאַרטען אויך מעהר ווי דעם מוזשיק ניט גע־זעהן... פון דעסטוועגען אזוינע זאַכען כאַפּען מיר פאַר'ן הארצען... ווען מען לאָזט מיר — מיט אַ מעסער אין הארצען וואָלט איך איהם נעגעבען! ס'איז ניט געהערט געוואָרען אין דער האַלבער וועלט... עס קומט אַן אָרימע, עלענדע יתומה, אָהן טאַטע־מאַמע— געקומען פערדיענען אַ שטיקעל ברויט — רייסט זיך אויס פון דער בלאָטע עפּעס אַ טייוועל און לעגט איהר אין דער ערד אריין...

ש מ ע ו ן, ד ב ו ר ה און ל א ה קייען אָהן חשק.

ד ב ו ר ה

זאָגן ווען מען זאָל פאַר אזאַ זאַך אַנגעבען אין סוד?

י ו נ ה

איז וואָס — וועט זי צוריק ווערען אַ מיידעל?

קען זי גאָר ניט. ווי זי האָט זיך אויסגעבעט, אזוי וועט זי שלאָ־
פען!...

ל א ה

כ'וויים שוין לאנג, אז דיר, טאטע, קריכען ניט אין קאָפּ אזעלכע
זאכען.

ש מ ע ו ן

אז איך וויל גאָר ניט ריידען פון דער חצופה.

ל א ה

זי איז א חצופה, אויב ס'איז געקומען אן אויסוואורף און האָט
איהר אונגליקליך געמאכט?

ש מ ע ו ן

ווער האָט איהר געהייסען איהם פאָלגען?

ד ב ו ר ה

טאָכטערקע, הער אויף צו רעדען מיט איהם.

י ו נ ה

אז מרים וועט האָבען א אינגעל, וועט מען אייך, שווער, מכבד
זיין מיט סנדק.

ש מ ע ו ן

טפוי!

געהט צום אויוועז.

ל א ה

זי האָט געמיינט, אז ער וועט מיט איהר חתונה האָבען.

י ו נ ה

מעגסט זיין זיכער, אז ער האָט זי שוין לאנג אין דער פּיאטע
אויך ניט...

ד ב ו ר ה

געהט צום טיש. כ'האָב נאָך עפּעס א געריכט פאר אייך... איהר
האָט גאָר פערגעסען.

ש מ ע ו ן

וואָס פאר א געריכט?

יונה

איך האָב עס געוואוסט פאַראויס — אַ סך האָב איך אַזוינע מעשות. געזעהן — איהר ווייסט גאָר ניט, וואָס אַ גרויסע שטאָדט איז... איהר בייצוקומען דאַרף מען געבאָרען ווערען אָן עזות פּנים, אַ שייגעץ מחוצף... אַ, אַ, כ'האָב געזעהען וואָס עס ווערט פון אַזוינע מיידלאַך ווען זיי הויבען אָן ווערען פאַר זיך בעלי הבית'טעס.

לאה

וואָס זשע האָט זי געקענט טהאָן אַנדערש אויב זי איז געבליבען אַ יתומה אָהן טאַטע־מאַמע?

יונה

ווערען אַ דיענסטמיידעל אין איהר קליין שטעדטעל.

דבורה

אַז די מאַמע איז איהר געשטאָרבען, האָט זי געדאַרפט נעהמען אַ שטריק און אויפהענגען זיך.

יונה

דאָס איז אַ רציחה אין דער וועלט!...

דבורה

מיר האָבען איהם געדאַרפט אַליין אַרויסטרייבען פון שטוב... וויפיעל מאָל מען האָט עס אַריינגערעדט אין איהר!

יונה

וויפיעל מאָל האָב איך אַליין מיט איהר גערעדט! איהר ווייסט, אַז איין מאָל האָב איך שוין געוואָלט נעהמען אַ שטעקען און אַרויסטרייבען איהם פון שטוב... פאַר וואָס האָב איך איהם ניט צושפּאָלטען דעם שאַרבען זיינעם?... איך האָב אייך ניט דערצעהלט. דער פּאָדליעץ האָט זיך צו מיר געווענדעט, נאָך פאַר אונזער חתונה, אַז איך זאָל איהם בעהילפיג זיין אַריינצוקריגען מרים'ען...

שמעון

ווער איז זי אייערע? ווער זענט איהר און ווער איז זי? בפרט נאָך איצטער... זי האָט אָבגעוואוינט דאָ, בעצאָהלט און אוועק — איך

ד ב ו ר ה

זי האָט גאָר ניט געקענט רעדען מיט מיר. זי האָט גלייך אָנגעהויבען וויינען... געהט פערוויקעלט אין א פאטשיילע...

ל א ה

פאר וואס איז זי די גאנצע צייט ניט געקומען?

ד ב ו ר ה

זי איז מיר שיער אויפ'ן האלז ניט ארויפגעפאלען, ווי כ'בין דערגאנגען פון איהרע רייד... פון איהר פנים... ווי ס'ווייזט אויס, איז זי שוין...

ש מ ע ו ן

טפוי!...

ל א ה

וואס רעדסטו, מאמע? דו ווייסט עס געוויס?... ווי אונגליקליך דאס הארץ האָט מיר געזאָגט... ווי קען זי גאָר ארבייטען אין אזא לאגע?

ד ב ו ר ה

כ'ווייס עפּעס ניט פאר וואס די מיידעל איז מיר געבליבען איינגעבאקען אין הארצען... מיט מיין גאנצען לעבען האָב איך געוואָלט, זי זאָל בלייבען ביי מיר אין שטוב. דאָס הארץ האָט מיר געזאָגט, אז מיט איהר וועט עפּעס טרעפען אן אונגליק. געזונד פלעגט מיר קאָסטען, זעהענדיג ווי ביז האלבע נאכט זיצט זי איינגעבויגען איבער'ן מאשין.

ל א ה

איהר געדענקט, ווען זי איז אָנגעקומען צו אונז?

י ו נ ה

איך האָב עס געוואוסט פאָראויס — א סך האָב איך אזוינע מעשות געזעהען. פאר איהר שעהמען זיך און פאר איהר חן'עוודיג פנים'ל האָב איך זיך שטארק געשראָקען...

ל א ה

ווי אזוי האָסטו עס פאָראויס געוואוסט?

ל א ה

ווערמען?

י ו נ ה

מרים'ען אודאי?

ד ב ו ר ה

אַלע, וואָס ווינשען מיר בייז, זאָלען זיין אין איהר מצב.

ש מ ע ו ן

וואָס איז געוואָרען מיט דער מרשעת?

ל א ה

פאַר וואָס רופסטו עס איהר, מרשעת?

ש מ ע ו ן

ווייל זי איז עס ווערט; אז אַן אָרענטליכע נעהמט און מאַכט פון זיך בלאָטע...

ל א ה

דו האָסט איהר ניט געפרעגט, וואָס זי טהוט? וואָס מאַכט זי? פאַר וואָס קומט זי ניט אהער?

י ו נ ה

ער האָט דאָך איהר אוועקגעוואָרפען נאָך מיט א האַלב יאָהר צו־ריק; וואָס טהוט זי איצטער?

ד ב ו ר ה

כ'האָב מיט איהר ניט גערעדט קיין סך. ווי עס ווייזט אויס, מוז נאָך מאַכען זאָקען. איהר וואָלט עס א קוק טהאָן אויף איהר. דאָס פּנים געל און גרין.

ל א ה

ווי שעהן און פריש זי איז עס געוועזן!

ש מ ע ו ן

זעה, ווי מען נעהמט זיך עס צום הארצען... ווער איז איהר שול־דיג, דער בעסטיע? ווי זי האָט זיך פערדיענט, אזוי האָט זי... קנאַפּ האָט מען אין איהר אריינגערעדט.

ד ב ו ר ה

וואָס מיינסטו, מיין קינד, ס׳זיינען צוגעקומען קינדער, מעהר גע־וואָרען מיילער, פון דעסטוועגען זיינען מיר פאַר הונגער נײַט גע־שטאָרבען.

י ו נ ה

ביי איידּ איז דער עיקר, אַז מען שטאַרבט ניט פאַר הונגער. אוי־סער קאַרטאָפּעל איז דאָך נאָך עפּעס פאַרהאַן אויף דער ליכטיגער וועלט.

ש מ ע ו ן

וואָס, למשל?

י ו נ ה

איך זאָל אייך אויסרעכענען?

ש מ ע ו ן

אַזוינע זאַכען וואָס ס׳איז גאָר צו זיי קיין שיעור ניטאָ מיינסטו? צו ו ו ע ל ע ן איז גאָר קיין גרונד ניטאָ.

ל א ה

ביים טאַטען איז אַן איבעריגע זאַך, אַז עס זאָל זיין שטענדיג עסען צו זאַט און מיט וואָס דעם אויוען אויסצוהייצען.

י ו נ ה

דעם שווער האָט גאָט געבענשט מיט אַ גוטען מאָגען און ער האָט ניט מורא פאַר קיין קעלט — וואָס דאַרף ער נאָך מעהר?...

ל א ה

טראָגט דאָס קינד אין וויעג.

וואָלט ער כאָטש שלאָפען היינטיגע נאַכט, מיין טייערער אוצר! ווי אַ בעבעלע איז איינגעשלאָפען... כ׳האָב קיינמאָל ניט געטראַכט אַז איך זאָל אַזוי ליעב האָבען מיינ׳ס אַ קינד.

ד ב ו ר ה

איהר וועט גאָר ניט טרעפען וועמען איך האָב היינט בעגעגענט... פון זינען איז מיר אַרויס און כ׳האָב ניט דערצעהלט.

ל א ה

ניין: איך געדענק גאָר ניט. קיין נאַר בין איך קיין מאָל ניט געווען.

י ו נ ה

אויב אזוי, וועל איך דיר באַלד דערמאָנען — הערט אַלע.

ל א ה

נו, נו — שווייג דאָרט. טאַטע פערמאַך איהם נאָר דאָרט דאָס מויל...

ש מ ע ו ן

ס'קריכען מיר גאָר ניט אין קאָפּ אייערע נאַרישקייטען...

ד ב ו ר ה

איהר האָט זיך ניט וואָס צו שעהמען ביידע; איהר זיינט ביידע גענוג משוגע געווען...

ל א ה

ער האָט מיר גענאַרט.

י ו נ ה

איצטער מוז איך שוין אַלץ דערצעהלען...

ל א ה

דו ביזט גערעכט, דו ביזט גערעכט... שווייג, שווייג...

ד ב ו ר ה

וואָס פעהלט דיר נאָך, אז גאָט האָט דיר געבענשט מיט אזא זוהן אַן אוצר.

ל א ה

כ'קען יונה'ן מוחל זיין די מתנה... בויך־וועהטאָג פריהער, און שפּעטער קאָפּוועהטאָג.

ש מ ע ו ן

אינ'ם קינדרס מזל וועט גאָט העלפען.

ל א ה

פּש... דו ביזט זעהר גליקליך אין דיינע קינדערס מזל...

געוועזן צו ווארטען.

ל א ה

וואָס איז דאָס כּאַפּעניש געוועזן ווייס איך ניט. ממש — די הויט האָט געברענט אויף איהם. וואָס וואָלט מיך געאַרט איך זאָל נאָך געוועזן זיין אַ מיידעל?

י ו נ ה

איך האָב מורא געהאַט זאָלסט קיין חרטה ניט האָבען. וואָלסט געפונען אַ שעהנערען בחור פון מיר, און מיר וואָלסטו געוויזען די טיר...

ל א ה

ער איז גאָר קיין נאַר ניט, ער פערשטעהט כ׳לעבען.

י ו נ ה

אודאי.

ל א ה

בחורים, גרעסערע בריות פון דיר, האָבען זיך געהאַנגען אויף מיר און איך...

י ו נ ה

טאָ פאַר וואָס האָסטו טאַקי מיט זיי ניט חתונה געהאַט?

ל א ה

ווייל כ׳בין געוועזן פערליעבט אין דיר; ווען דו וואָלסט מיך ניט גענומען, וואָלט איך אפשר געשטאַרבען פאַר הארץ קלעמעניש.

י ו נ ה

זי לאַכט און איך וועל אייך תיכף דערצעהלען, וואָס זי האָט מיר אמאָל געזאָגט פאַר דער חתונה, זייענדיג אליין אין שטוב.

ל א ה

ווען, זאָג, ווען?

י ו נ ה

יעמאָלט ווען משה איז פון דאנען ארויס.

זעהר א סך אויף איהר מיט די תעניתים.

ד ב ו ר ה

דערלאנגט אַ הערינג צום טיש.

אז ס'איז קיין מזל ניטאָ, איז אלץ פערפאלען... איידער צו גע־בארען אין א בייזער דאָליע, איז שוין גלייכער גאָר ניט.

ש מ ע ו ן

ס'איז דאָך עפּס ערב פּורים אויף דער נאכט און זיי האָבען אָנ־געהויבען פּלאפּלען ניט וויסענדיג וואָס און ווען.

ד ב ו ר ה

וואָס זשע ווילסטו?

ל א ה

מאמעלע, גיב מיר די ציקאָריע — כ'קען זיך ניט אויפהויבען. ער איז מיר אנשלאָפען געוואָרען אויפ'ן האנד.

ד ב ו ר ה

פריהער עס און דערנאָך וועסטו פערטרינקען. הערט, קינדער־לעך, אפשר זאָל איך גאָר ניט באקען קיין חלות? מען וועט קויפען פארטיג. ערשטענס, האָב איך פּראָסט קיין כח ניט מיט דעם זיך צו פערנעהמען, און צווייטענס.... ס'איז א שאָד דאָס האָלץ...

ש מ ע ו ן

אַ ווינטער א ביסעל! נו, נו, אויף איין טאָג זאָל עס פאָלען דער פּראָסט... פאר־א־יאָהרען, געדענק איך, איז קיין סימן שנע ניט געווען אין דער צייט. פאר־א־יאָהרען אין דער צייט איז שוין גע־לעגען א פּאָר גראָשען אויף פסח הוצאות...

ד ב ו ר ה

דו פערגעסט נאָך, אז פאר־א־יאָהרען ווינטער האָט מען צו דער חופה געפיהרט די חברה־לייט.

י ו נ ה

שטארק כדאי געווען...

ד ב ו ר ה

האָסט דאָך אליין געוואָלט; אפילו ביז פּורים איז דאָך דיר שווער

# דריטער אקט.

ביי שמעון'ען אין דירה. אסתר־תענית ביי נאכט. שמעון און יונה זיצען ביים טיש און געגענאיבער זיצט לאה און האלט א קליין קינד אויפ'ן האנד. דער עולם קיוט מיט עפעס א מידקייט. דבורה גרייט צו א הערינג. ביים אויווען, אויפ'ן באנק, זיצען צוויי קינדער צוגע־טוליעט איינס צום אנדערען און דרעמלען.

דבורה

קענסט דאך איהם אוועקלעגען. וואס איז דאס האלטען רק אויפ'ן האנד? ער האט אהן עין הרע געטרונקען.

יונה

כ'פערשטעה אין גאנצען ניט; וואס איז געווען דאס פאסטען? אז מען זויגט א קליין קינד פאסט מען ניט.

דבורה

מיר טהוט אויך באנק וואס איך האב געפאסט — ס'פעהלט ב"ה ניט קיין תעניתים א גאנץ יאהר...

שמעון

מיר טשעפעט א תענית גאר ניט. א גרויסע זאך איבערצוקומען א ווינטערדיגען טאג אונגעגעסען.

לאה

וואלסט נאר, טאטע, פרואווען איין מאל זויגען א קינד; וואלסט וויסען ווי עס שמעקט... ס'ווערט אין הארצען פוסט נאר צום חלש'ן.

יונה

די חכמה רעדט נאך! זי מיינט אז דער רבונו של עולם קוקט

יונה

זעהט, זי אנטלויפט! קום וועל איך דיך דורכלאזען דורך א נאָ־הענטערע וועג — קום דורכ'ן פענסטער...

דבורה

וואוהין לויפסטו, מרים?

יונה

קום, וועל איך דיר בענשען פאר'ן אוועקגאנג.

דבורה

יונה, כ'בעט דיר, זאלסט שווייגען!... צו מרים'ען, נעהמט זי פאר'ן ארבעל. זאג, וואוהין לויפסטו מיט פערוויינטע אויגען, הא?

יונה

איינ'מסר'ן פאר זילבערמאנען מסתמא.

מרים

לאזט מיך! לאזט מיך! לאזט מיר אנטלויפען פון אייער פינס־טערען קעלער... מיר איז דערשטיקט צו ווערען ביי אייך... איך וויל נאך לעבען און איהר לאזט מיר ניט... איהר זיינט מיר ווילד פרעמדע... כ'קען אייך ניט...

געהט שנעל ארויס. דבורה און יונה קוקען זי פערוואונדערט נאך.

יונה

האָ—הא!... לעבען ווילט זיך איהר... לעבען... ווי אזוי אבער?... מיט וואס?...

שדכנות־געלד. האסט דאך מיר אליין געזאגט, מירעלע, אז דו וואלסט מיט איהם חתונה געהאט...

ד ב ו ר ה

אבער וואס איז עס דיין דאגה? וואס מישסטו זיך אין פרעמדע עסקים?... זאל זיך יעדערער טהאן ווי ער פערשטעהט... איך האב גערעדט א פאר מאל... געזעהן, אז זי הערט ניט — שוויינ איך...

מ ר י ם

בעסער וואלט איהר גאר ניט געווען אנהויבען.

ד ב ו ר ה

דו רעדסט דאך גאר ווי א קינד. דו מיינסט, אז איך האלט דיר פאר א פרעמדען אין שטוב... גלויב מיר, אז ביי מיר איז אלץ איינס — מיט'ן רובעל וואס איך נעהם ביי דיר און אהן דעם רובעל... יעדער מענש דארף האבען א מדריך...

מ ר י ם

און איך דארף קיין מדריך ניט האבען.

י ו נ ה

לאכט.

איהר, שוויגער, זאלט געזונד זיין — איהר האט גאר א טעות. איהר האלט זי נאך פאר א פיצעל מיידעלע, און זי וויל שוין א חתן נאך פון פאר פינף יאהרען. נאר איך האב ליעב צו טהאן א טובה... כ'וועל פאר איהר אויסזוכען א רעכטס...

קושט די שפיצען פינגער.

ד ב ו ר ה

לאכט.

איך האב דאך דיר געבעטען, דו זאלסט אויפהערען...

מ ר י ם

שמיצט אוועק די העמד, וואס זי האט פעררינבט, און טהוט אן א טיכעל אויפ'ן קאפ.

יונה

וואָס, דו ווייסט וואָס ער איז אוועקגעגאַנגען?

דבורה

יונה, איך בעט דיר, הער אויף צו קאָמאַנדעווען... כ'וועל אוועק שטעלען די ביער אונטער די טרעפּ, וועט זיין קאַלט.

גערט ארויס.

יונה

וויצעלט זיך.

וויין ניט; יונה קען אַלץ. איך זאָג דיר צו, אַז איך וועל איהם פּאַקען פאַר דיר.

מרים

הייבט אָן וויינען.

וואָס ווילט איהר האָבען פון מיר?... ווער זיינט איהר מיר?... איך קען אייך ניט.

יונה

שאַ—שאַ—שאַ....

מרים

איך בין אייך ניט קיין קליין קינד; איהר האָט זיך ניט וואָס צו וויצלען איבער מיר. איך בעצאָהל פאַר דירה געלד... איהר קענט זיך וויצלען וויפיעל איהר ווילט, אבער אויף מיר האָט איהר קיין פּראווע ניט...

דבורה

איילט זיך אין שטוב אַריין.

וואָס איז?... וואָס איז?! וואָס איז דאָ געוועזן? פאַר וואָס וויינט זי?... דו, יונה, ווייסט שוין גאָר ניט, כ'לעבען, וואָס דו טהוסט... ער רעדט און זי וויינט ווי א קליין קינד. געזעהן אַן ארבייט!

יונה

איך מאַך גאָר קיין שפּאַס ניט. איך וויל פּראָסט פּערדינען

ז י ל ב ע ר מ א ן

איהר וועט אויסטרינקען. אדיע!

געהט ארויס.

י ו נ ה

נעהמט זיך פאר דער ארבייט.

זעהסט, מירעלע, אז איך בין א גוטער מענש...

מ ר י ם

מיט וואס?

י ו נ ה

וואס איך בין אוועקגעגאנגען.

מ ר י ם

וואס פאר א טובה האט איהר עס מיר מיט דעם געטהאן?

י ו נ ה

א שאד, שוויגער, וואס מרים איז ניט אייער טאכטער...

ד ב ו ר ה

ווארום וואס?

מ ר י ם

ער האט שוין אנגעהויבען דרשן'ען.

י ו נ ה

וואלט איהר האבען א שעהנעם און א רייכען איידעם...

מ ר י ם

טפו!!...

ד ב ו ר ה

יונה, הער אויף.

י ו נ ה

וואס ביזטו אין כעס, קעצעלע? איך קען טהאן א טובה. בעצאהל מיר נאר גוטע שדכנות געלד — איז זילבערמאן דיינער. איהר זעהט, שוויגער, ס'טהוט איהר הנאה...

מ ר י ם

שווייגט.

ז י ל ב ע ר מ א ן

מיט די ווייבער וויל איך גאַר ניט רעדען... טרינקט, יונה. נו, יונה!

י ו נ ה

ביער איז גוט צו טרינקען נאָך א פעטען מיטאָג... נאָך קארטאָפּעל איז געזינדער א פרישער טרונק וואסער.

ז י ל ב ע ר מ א ן

איהר זענט דאָך געוועזן א סאָלדאט!

ד ב ו ר ה

צו יונה'ן.

טרינק, טרינק!

ז י ל ב ע ר מ א ן

מיט איהם וועל איך קיין גרויסע קונצען ניט מאכען — כ'וועל איהם אונטער'ן קאָלנער אריינפּליוכען...

י ו נ ה

גוטע ביער. אז כ'בין געוועזן ביי פּאַניען, פלעג איך אָפטער טרינקען ביער.

ז י ל ב ע ר מ א ן

און ווייטער?

י ו נ ה

מעהר וויל איך ניט.

ז י ל ב ע ר מ א ן

איך וויל אויך ניט מעהר. איהר וועט בעהאַלטען די אנדערע פלע־שעל — נו, מאָרגען וועל איך האָבען מיינע שיך?

י ו נ ה

פע, האַלט איהר דאָך ניט קיין וואָרט.

ז י ל ב ע ר מ א ן

נו, וועל איך וואַרטען ביז איבערמאָרגען. אדיע!...

ד ב ו ר ה

וואָס וועט זיין מיט דעם ביער?

דאָס זינגט עס א בלינדע אָרעם־מענש, ס'כאַפּט פראָסט פאַר'ן הארצען... איך בין דאָך אויך אַן עלענדע יתומה.

ז י ל ב ע ר מ א ן

קוקט אין פענסטער.

ווי געהען שוין! לאָמיר, מירעלע, שנעלער אַברעדען: היינט וועסטו פון דאנען ארויס... א בעזונדרערען צימער נעהם... זשאַלעווע ניט קיין געלד... אויף מיין רעכענונג...

מ ר י ם

וועסט זיין היינט אין וואלד... כ'האָב נאָך וואָס מיט דיר צו רע־דען... כ'האָב פערגעסען — וועסט זיין?

ז י ל ב ע ר מ א ן

איך וועל זיין.

שטעכט מיט'ן נאָהל אַ שטיקעל לעדער. ס'הערט זיך רעדען אונ־טער'ן טיר. ד ב ו ר ה און י ו נ ה קומען אריין.

י ו נ ה

שטעלט אויפ'ן טיש די פלעשער ביער.

מיר איז גוט צו שיקען נאָך דעם מלאך המות. מיין ווייבעל איז שולדיג וואָס כ'האָב זיך אזוי לאנג געזאמט.

ז י ל ב ע ר מ א ן

און איך האָב זיך דערווייל אויסגעלערנט שוסטעריי... די פריילין האָט מיר דערצעהלט איהרע חלומות.

ד ב ו ר ה

מירעלע, דערלאנג א גלאָז.

ז י ל ב ע ר מ א ן

עטליכע גלעזער: אלע וועלען טרינקען!

ד ב ו ר ה

דאנק. איך טרינק גאָר קיין ביער ניט.

מ ר י ם

איך פערשטעה ניט, ווי קען מען גאָר טרינקען ביער... ס'איז דאָך ביטער, ווי טשעמעריצע.

ז י ל ב ע ר מ א ן

אויף אַלע הוצאות... אַלץ אויף מיין רעכענונג!

מ ר י ם

קושט איהם.

ווי גוט דו ביזט!... מיר דוכט, אז מען גערט... זעץ זיך דו צוריק אויף דיין אָרט... מאַך זיך, אז דו נעהסט! מיר דוכט, אז דבורה געהט.

ז י ל ב ע ר מ א ן

קיינער געהט ניט.

מ ר י ם

פונדעסטוועגען דאַרף מען עפּעס געפינען א תירוץ, פאַר וואָס איך געה פון דאַנען ארויס.

ז י ל ב ע ר מ א ן

קיין שום תירוץ בעדאַרף מען ניט. אומזיסט זיך דערשראַקען. קום צו מיר, קליינער נאַרעלע... גיב מיר נאָך איין קוש.

מ ר י ם

לאַכט קינדעריש.

געַנוג, גענוג. איך וויל ניט, אז זיי זאָלען וויסען... איך פיהל, אז דו ביזט גערעכט. ס'איז ניט זייער דאגה; זיי דאַרפען מיר קיין דעות ניט זאָגען... נאַר מיין נאַטור איז שוין אזוי... איך קען עפּעס ניט...

זינגט:

ע—ל—ענד בין איך ווי א שטיין,
גע—לאָ—זען האָט מען מיך א—ליין...

ז י ל ב ע ר מ א ן

אויב דו האָסט מורא געהן צו מיר, וועל איך שוין אליין מטריח זיין מיין עלטער. געהט צו איהר, קושט זי. שטענדיג זינגסטו דאָס ליע־דעל — וואו האָסטו עס געכאַפּט?

מ ר י ם

כ'האָב עס געהערט. אבער געה זעץ זיך צוריק אויף דיין אָרט—

ז י ל ב ע ר מ א ן

איך האָב דיר שוין לאנג געזאָגט, אז דו זאָלסט פון דאנען ארויס.

מ ר י ם

זיי פרעגען אלע מאָל: פון וואנען האָט איהר עס, מרים, קליינ־
געלד?...

ז י ל ב ע ר מ א ן

איין מאָל פאר אלע מאָל — היינט מאך איך א סוף. נעהמט
ארויס פון קעשענע גאָלדענע מטבעות. נא דיר נאָך געלד, און נאָך
היינט וועסטו פון דאנען ארויס...

מ ר י ם

וואָס וועל איך זיי ענטפערען, אז זיי וועלען מיר פרעגען: נאָך וואָס
געהסטו פון דאנען ארויס?

ז י ל ב ע ר מ א ן

וואָס פאר א פראווע האָבען זיי עס דיר צו פרעגען? וואוהין דו
געהסט? וואָס זיינען זיי דיר?!...

מ ר י ם

דבורה איז א טייערע אידענע... כ'האָב עפּעס דרך־ארץ פאר איהר...

ז י ל ב ע ר מ א ן

אָבער דאָך א פרעמדע.

מ ר י ם

היינט ביי־נאכט וועט זי מיט מיר אויף רעדען... זי וועט זיך נאָר
דערוויסען, אז דו ביזט היינט דאָ געזעסען.

ז י ל ב ע ר מ א ן

אויב אזוי — נעה איך מעהר ניט צו דיר!... נעהם די געלד. וועסטו
האָבען גענוג אויף דער ערשטער צייט... אויס זאָקען! איך בעדאַרף
ניט, אז דו זאָלסט זיך פערדרעהען מיט די זאָקען שטריקען.

מ ר י ם

נעהמט פאָרזיכטיג דאָס געלד.

אזוי פיעל געלד — צו וואָס דאַרף איך עס?

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

נו, פאַר וואָס פרעגסטו ניט?

מ ר י ם

הער ווי דאָס האַרץ קלאַפּט... טיק־טאַק... טיק־טאַק... טיק־טאַק...

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

נו, פאַר וואָס פרעגסטו ניט?

מ ר י ם

אַז אייך וועט זיך מאַכען...

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

וואָס וועט זיך מיר?...

מ ר י ם

דיר וועט זיך טרעפען אַ רייכערע, אַ שעהנערע פון מיר —

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

וואָס דאַרף איך קלערען דאַפון, אַז דו געפעהלסט מיר.

מ ר י ם

טאָ פאַר וואָס דאָ אין שטוב אַלע זאָגען?

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

וואָס זאָגען זיי?

מ ר י ם

איך זאָל זיך דערווייטערען פון דיר. דו ביזט אַ רייכער, זאָגען זיי... דו וועסט מיר נאָך אונגליקליך מאַכען...

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

האַ—האַ! איצטער פערשטעה איך שוין אַלץ...

מ ר י ם

נעכטען אויך, אַז איך בין אוועקגעגאַנגען, האָט מיר דבורה גע־מוסר׳ט. יונה מאַכט חוזק. אַמאָל הויב איך זיי אָן צו גלויבען... דו זיצט אויבען ביי זיך און איך ליג דאָ אין קעלער... מיר ווילט זיך זעהן מיט דיר; זאָגען דיר עפּעס; און איך קען צו דיר ניט צוקומען...

מ ר י ם

קוקט איהם גלייך אין די אויגען.

און איהר וועט מיך ניט אוועקווארפען?

ז י ל ב ע ר מ א ן

וואס מיינט איהר, איך בין א קליין אינגעלע?...

מ ר י ם

אבער, פאר וואס זאגט מען, אז א סך מאל ווערען חלומות מקוים?

ז י ל ב ע ר מ א ן

ס'האט קיינמאל ניט געטראפען.

מ ר י ם

איז ניטא, זאגט איהר, פאר וואס מורא צו האבען? די מאמע האט אזוי שרעקליך אויסגעזעהען...

ז י ל ב ע ר מ א ן

זעצט זיך מיט איהר.

נענונ... גענונ...

מ ר י ם

מיר ווילט זיך ווידער וויינען. איך ווייס ניט וואס, עפעס א שלעכטע מחשבה טאטשעט מיר דאס הארץ. שטיל א ווייל'ע. דו געדענקסט, באריס, דעם ערשטען אבענד? איך וועל דיר זאגען ד ו, גוט? דו ביזט דאמאלס געווען עפעס אזוי גוט... איך האב זיך פאר דיר פערשעהמט, קומענדיג אין וואלד. צו וואס בין איך געגאנגען?... איך האב די ארבייט אוועקלעגעט און ניט ווילענדיג בין איך ארויס פון שטוב... איך בין געגאנגען... געגאנגען... אלץ ווי גאר ניט איך האב עס געטהאן... הערסט, ווי דאס הארץ קלאפט... טיק־טאק... טיק־טאק... באריס, וועסט ניט זיין אין כעס, אז כ'וועל דיר וואס פרעגען?

ז י ל ב ע ר מ א ן

ווייסט דאך, אז איך בין א גוטער.

מ ר י ם

שווייגט.

מיר מוחל... איך פיהר זיך ניט גוט אויף... מאמעלע!" מיט אמאָל דערהער איך שמעון'ס קול — וועקט מיך: מרים, מרים, שטעה אויף!

ז י ל ב ע ר מ א ן

כאַ־כאַ־כא! צו שטארבען פון געלעכטער! א פיינער חלום, גאָר א פיינער... די ביימער ווערען גרעסער, גרעסער; אלץ ווערט גרעסער, גרעסער, איהר זיינט אויך מסתמא אויסגעוואקסען דאמאָלס? כ'וואָלט וועלען א קוק געבען — ווי עוג מלך הבשן האָט איהר גע־מוזט זיין. נאַרעלע! אז מען לעגט אין שלאָף אנידער די האַנד אויפ'ן ברוסט, דוכט זיך אויס, אז גזלנים, וועלפע בעפאלען, ווי־לען דערשטיקען... כ'הער זיך איין „די מאמע"... וואָס פאר א „מאַ־מע"? — טראכט איך מיר.

מ ר י ם

טאָ פאר וואָס האָב איך ניט געזעהן אין חלום גזלנים, וועלף? דוקא די מאמע איז מיר געקומען צו חלום — דאָס איז עפּעס ניט אומ־זיסט.

ז י ל ב ע ר מ א ן

נאַרישקייטען!... פרעגט מיר, וואָס האָט זיך מיר היינט ביי דער נאַכט גע'חלומ'ט? כ'געדענק גאָר ניט. אין דער פריה נאָך — פיו... ניטאָ קיין חלומות!

מ ר י ם

קושט איהם אויפ'ן שטערן.

זאָגט איהר, אז פאר א חלום איז ניטאָ וואָס מורא צו האָבען?

ז י ל ב ע ר מ א ן

ער נעהמט זי אויפ'ן האַנד און טראָגט זי אום איבער'ן שטוב.

איהר זיינט נאָך גאָר א קליינע מיידעלע.

מ ר י ם

איהר האָט מיך זעהר ליעב?

ז י ל ב ע ר מ א ן

וואָס ווידער?

לע מענשען, נאָר באַלד ווי איך בין צוגעקומען, זיינען זיי איינציג־ווייז פערפאַלען געוואָרען... איך קוק אויפ'ן טייך, נאָר עפּעס זעהט ער אויס אנדערש ווי שטענדיג... די וואַסער איז אַזוי שוואַרץ, אַקוראַט ווי פּעך... און אויף מיר איז אַנגעפאַלען אַזאַ אימה... כ'האָב געוואָלט אַנטלויפען — נאָר איך קען ניט. כ'קען אפילו קיין פוס פון אָרט ניט ריהרען... כ'האָב געוואָלט אַנהויבען שרייען, רופען און כ'קען ניט — ווי מען וואָלט מיר שטיקען פאַר'ן האַלז... מיט אַמאָל — די בוימער און די טשראַט וואָס נעבען טייך, האָבען אַנגעהויבען וואַקסען... וואַקסען... העכער... העכער... העכער — איך שטעה און קוק... די בוימער וואָס אַנטקעגען מיר זיינען שוין אַזוי אויסגעוואַקסען, אַז מען קען שוין דעם שפּיץ ניט דערזעהען... דער קוויט וואָס אויפ'ן וואַסער האָט פּלוצלונג אויך גענומען וואַקסען, הויבען זיך... ביסלעכווייז... פּאַמעלענקע... אָט איז ער שוין ווי אַ קליין קינד... אָט איז ער שוין, מיט אַמאָל, אַ'ן גרויס פון אַ מענשען... כ'וויל אַנטקלויפען, כ'וויל שרייען — און כ'קען ניט. ווי אַ צוגעשמידטע בין איך צו מיין אָרט... מאַך איך צו שטאַרק די אויגען, איך זאָל ניט זעהן... זעה איך אָבער דורך די ברעמען... מיט אַמאָל — די מאַמע!... פון דעם וואַסער־קוויט איז זי אַרויס... קוקט אויף מיר, קוקט אויף מיר... רעדט קיין וואָרט ניט... כ'האָב זי דערקענט — נאָכ'ן שוואַרצען פלעק, וואָס אויפ'ן זייט באַק, האָב איך זי דערקענט... ביי איהר נעבען אויער איז געווען אַ געבאַרענער צייכען גרויס ווי אַ גראָשען... זי האָט אַזוי שאַרף געקוקט... דורך און דורך האָט זי מיר אַריינגעקוקט... זי האָט געשוויגען, גאָר ניט גערעדט... אפילו מיט אַן אויג ניט אַ פּינטעל געטהאָן... מיט אַ גליעד קיין ריהר ניט געטהאָן, נאָר מען האָט שוין געקענט פערשטעהן, וואָס ביי איהר אין האַרצען איז... כ'האָב שוין גוט געפיהלט... זי האָט מיר געשטראָפט וואָס כ'פיהר זיך אַזוי אויף... זי האָט מיר גלייך אין האַרצען אַריינגעקוקט... כ'האָב געשפּירט, אַז זי ווייס אַלצדינג וואָס ביי מיר אין האַרצען טהוט זיך... כ'האָב איהר געוואָלט נעהמען בעטען: „מאַמעלע... זיי

ז י ל ב ע ר מ א ן

ווייטער אַן עסק! חלומות גאַר.. ווער קוקט אויף דעם?

מ ר י ם

דאָס איז שוין גאַר ניט קיין פּוסטער חלום. כ'וועל גערן ארומוואַ־שען דעם פּנים, מען זאָל ניט דערקענען, אַז איך האָב געוויינט.

ז י ל ב ע ר מ א ן

ייכה וועט שוין מסתמא באַלד קומען.

מ ר י ם

ער וועט אַזוי גיך ניט קומען. ער איז צו זיין ווייב געגאַנגען — דבורה קען נאָך אַנגעהן. אַט אדרבא איך וועל אייך דערצעהלען מיין ערשטען חלום. א קעלט געהט מיר אַזש דורך דורכ'ן גאַנצען לייב.

ז י ל ב ע ר מ א ן

וואָס איז דאָס גאַנצע דערצעהלען?

מ ר י ם

אדרבא, הערט זיך איין... אין אונזער שטעדטעל דאָרט, הינטער'ן שטאָדט געהט דורך א טייך, ניט קיין גרויסער טייך. דאָרט אויף דעם וועג, נעבען טייך, געהט די גאַנצע שטעדטעל שפּאַציערען. איך פּלעג דאָרט אויך שטענדיג שפּאַציערען מיט מיינע...

ז י ל ב ע ר מ א ן

בעסער דערצעהלט ניט.

מ ר י ם

פאַר וועמען זאָל איך דערצעהלען, אויב ניט פאַר אייך?... דבורה'ן אָדער לאה'ן קען איך דאָך ניט דערצעהלען... דאָס איז געווען נאָכ־דעם ווי מיר האָבען ביידע געשפּאַציערט אין וואלד... יענע נאַכט האָב איך גאַר ניט געקאָנט שלאָפען, כ'האָב אפילו מיט אַן אויג ניט צוגעמאַכט. מיט אַמאָל הויבט זיך מיר אָן חלום'ען, אַז איך שפּאַציר נעבען טייך, אין אונזער שטעדטעל... ארום מיר האָט זיך אפילו קיין איין מענש ניט געזעהען... ס'האָבען געשפּאַצירט אפּי־

מאָרגנע פראַגען...

מ ר י ם

און איהר וועט מיט מיר חתונה האָבען אויך?

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

פאַר וואָס ניט? אַבי איהר געפעהלט מיר נאָר... דער פּאַפּאַ וועט ניט וועלען געבען מיר קיין געלד, אין דר'ערד מיט זיי! אדרבא, איהר האָט דאָך מורא דערפאַר וואָס איך בין אַ רייכער. נו, זעהט איהר שוין? איהר אַליין ווייסט ניט וואָס איהר רעדט, אַבי געפּלאַ־פּעלט... וואָס וויינט איהר ווידער?

מ ר י ם

די מאַמע מיינע...

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

וואָס פאַר אַ מאַמע? איהר האָט דאָך געזאָגט, אַז אייער מאַמע איז שוין לאַנג געשטאָרבען.

מ ר י ם

איך שרעק זיך אָבער פאַר איהר זעהר.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

וואָס הייסט?...

מ ר י ם

זי קומט מיר אַלע נאַכט צו חלום. כ'האָב עס קיינעם ניט געוואָלט דערצעהלען... שוין באַלד צעהן יאָהר נאָך איהר טויט. כ'האָב שוין באַלד פערגעסען אפילו ווי זי האָט אויסגעזעהען... זי איז געווען אַ נידריגע. כ'האָב זי אַזוי ליעב געהאַט!... אַז זי איז געשטאָרבען, האָב איך אַזוי פיעל געוויינט! אפשר צוויי יאָהר נאָכאַנאַנד האָב איך אַלץ געוויינט... ביינאַכט פלעג איך תמיד קלערען: וואָלט עפּעס גאָט מאַכען אַ נס, אַז זי זאָל צוריק לעבעדיג ווערען... כ'האָב איהר תאַטש אין חלום געוואָלט זעהען — און קיין מאָל איז זי מיר צו חלום ניט געקומען... און איצטער, זינד מיר האָבען זיך בייך־דע בעקענט, קומט זי צו מיר כמעט אַלע נאַכט...

מ ר י ם

אָבער איך טראכט שטענדיג איינס: וואָס לאָז איך זיך צו צו אייך? ראָ אין שטוב רעדען זיי מיר אויך אַלע אוים, זיי זיינען גערעכט. איך בין אַן אָרימע מיידעל, א פּראָסטע. וואָס וועט דאפון ארויס־קומען?... איהר קענט מיר ניט ליעבען... איך בין אַן עלענדע יתומה. ניין, כ׳וועל מעהר ניט... מעהר וויל איך ניט...

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

נעהמט זי ארום.

איהר זענט נאָך א נאַרעלע... איהר אליין האָט גאָר קיין שכל ניט אויף אזעלכע דבורים... נאָר וואָס איז די שמועסען. אז איהר האָט א טעות. איהר האָט מורא, וואָס איך בין א גביר׳עשער — נו. איז וואָס? וואָס איז מיר די רייכקייט — צו אלדי רוחות! זעהט איהר דאָך, אז כ׳האָב זיך געוואָלט בעקאַנען מיט אייך, האָב איך אויף קיין זאך ניט געקוקט. איהר געפעהלט מיר און גאָר! אָט אזוי ווי איהר זענט — מעהר וויל איך ניט וויסען. כ׳האָב אייך געפרעגט אַמאָל פון וואַנען איהר זענט? אין דר׳ערד מיט די גאַנצע געלד!... איך פערשטעה אליין: דאָ אין שטוב רעדען זיי אייך אָן... איהר פאָלגט זיי. וואָס, טאַטע־מאַמע אייערע זענען זיי? און ווען אפילו זיי וואָלטען זיין טאַטע־מאַמע, פאָלגט מען זיי אויך ניט, פונקט ווי איך פרעג א סך ביי מיין פּאַפּאַ... יונגע מענשען ווי מיר — ווען דארפען מיר פרעגען?... ווער האָט עס אונז א גרויסע דעה צו זאָ־גען?...

קושט זי.

און אין א יאָהר ארום וועט איהר מיר אויך ליעב האָבען?

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

פאר וואָס דען ניט?

מ ר י ם

און אין דריי יאָהר ארום.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

איך פערשטעה אייך ניט, מרים; איהר פרעגט מיר אליץ אזוינע

מרים

כ'האָב נאָך זונטאג געזוכט א גוטע צייט מיט אייך עפּעס רעדען... כ'האָב זעהר א סך, וואָס מיט אייך צו רעדען... איהר מאַכט מיר אונגליקליך...

זילבערמאַן

איך?... וואָס איז מיט אייך געוואָרען פּלוצלונג? וואָס וויינט איהר, מרים?

מרים

וויינט.

אָבער מעהר וויל איך ניט; כ'וויל ניט מעהר... גענוג... גענוג...

בעפרייט זיך פון איהם. בעהאלט דאָס געזיכט איןביידע הענד.

זילבערמאַן

איך הויב אייך ניט אָן צו דערקענען. וואָס רעדט איהר? איהר לאַכט אפּשר גאָר פון מיר? איהר לאַכט, מרים?

מרים

ניין, ניין... מעהר וויל איך ניט... איהר מאַכט מיר אונגליקליך. איך בין שטענדיג געווען צופריעדען און איהר...

זילבערמאַן

איהר געדענקט, מרים, וואָס איהר האָט אַליין געזאָגט...

מרים

וואָס האָב איך געזאָגט? כ'האָב גאָר ניט געזאָגט. איך בין א נאַר געווען. כ'האָב גאָר ניט פערשטאַנען. איך וויל זיין אַן ערענטליכע. כ'בין ניט ווי יענע מיידלעך... באַשר איך זיץ איבער'ן מאַשין...

זילבערמאַן

אָט, זעהט, אדרבא, איך בין יונג, פריש, געזונד... וואָס האָט איהר מיר געזאָגט? איהר האָט דאָך עס מיר אַליין געזאָגט. מיר איז שוין שווער אַליין, אָהן אייך... איך קוק אויף קיין שום זאַך ניט. איך קריך אַהער אין קעלער אריין, צו שמעון דעם שוסטער—דאָס איז דאָך אַלץ צוליעב אייך. אַלץ צוליעב אייך...

יונה

וואס פאר א ביער זאל איך קויפען?

זילבערמאן

שווארץ־ביער: צוויי פלעשלאך. קאלטע זאל זיין!

יונה

איהר וועט אבער דארפען לאנגווארטען.

זילבערמאן

פאר וואס?

יונה

כ׳וועל שוין פאר איין וועגס אריינשפרינגען צו מיין פלונית׳טע.

זילבערמאן

טא וואס קלעהרט איהר? ער וועט זעהן זיין טייבעלע — און איהם דארף מען נאך צוצאהלען...

יונה

אפשר וועט איהר קאנטשען מיין ארבייט?

געהט ארויס.

זילבערמאן

קומט באלד!

מרים

געהט ארויס אויף דער גאס און קומט גלייך צוריק.

זילבערמאן

אבער א חכם בין איך!... ווי דער בחור האט זיך גע׳עקשן׳ט! כא־כא־כא — אט אזוי פיהרט מען אריין דעם נאר אין זאק... וואס זיינט איהר אזוי אומעדיג? איהר ווילט מיר גאר ניט קוקען אין פנים אריין. זאגט, וואס איז אייך?

מרים

גאר ניט.

זילבערמאן

וואס איז מיט אייך? זאגט.... וואס שווייגט איהר?

י ו נ ה

ווער איז שולדיג, אז דו ביזט א נאר.

זילבערמאַן רייסט זיך אַריין אין שטוב.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

אַט בין איך וויעדער דאָ. בעמערקט טרים'ס צוטראַגענקייט. צו אלדע רוחות! בין איך דורשטיג — הערט, יונה; איהר ווילט זיין אַ מאַלאַדיעץ — כאפט אריין א פּאָר פלעשלעך ביער — גוט? ווע־לען מיר טרינקען. וואו זיינען עס אייערע בעלי־בתים?

י ו נ ה

ניי זיינען אוועקגעגאנגען.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

איז וואָס?

י ו נ ה

אייך ווילט זיך דוקא ביער — אפשר וועט איהר דאָס מאָל יוצא זיין מיט א קאלטען טרונק וואסער?

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

וואָס וועט איהר דערלענגען? צוויי טריט פון דאנען.

י ו נ ה

ס'איז אביסעל מעהר ווי צוויי טריט. נאָר סיי ווי סיי קען איך ניט געהן. איך דארף זיך נעהמען פאר אייערע שיך — איהר האָט דאָך פיינד צו קוקען אין די צייהנער.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

אויב אַז מיר ווענדט זיך עס, קענט איהר אוועקגעהן חאָטש אויף א גאנצען טאָג. איהר ווייסט דאָך, אז כ'בין א גוטער ברודער, מיר מיר דארף מען קיין סך ניט שמועסען, נאָט אייך קליינגעלד, זייט אַ בראַט און ברענגט ביער — וועט איהר אויך טרינקען.

י ו נ ה

איך טרינק ניט קיין ביער.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

אַבער ניט גערעדט. נאָט אייך געלד.

דאַנקען, אויסגעדיענט פּאַניען... כ'האָב זיך געגנוג אָנגעזעהען; איך האָב ליעב אויף אַלץ וואַרפען אַן אויג, כ'האָב שוין, גאָט צו דאַנקען, א ווייב... און כ'האָב זי ליעב ווי מיין לעבען — פערשטעהסט? קיין שום הינטער־דריידלעך איז דאָ ניט פאַרהאַן... אויף סלוזשבע, די סאָלדאַטען מאַכען אויך חבר־לאַווער מיט מיידלעך... די מיידלעך פלעגען שוין קומען צו דער קאַזאַרמע — אין פּוילען האָב איך געדיענט. וואָס קומט אָפּ פון סאָלדאַט? גאָר ניט! א סאָלדאַט — היינט איז ער דאָ און מאָרגען — פּאַשאָל! קיין געדעכעניש פון איהם ניט געבליבען... מען דאַרף זיך היטען... מען דאַרף האָבען שכל... אָט וואָס כ'האָב דיר געוואָלט זאָגען...

מ ר י ם

און איהר זענט עס אזא צדיק געווען?... קיין מאָל גאָר מיט קיין פריילין ניט פערבראַכט?

י ו נ ה

זי און זילבערמאַן — א שאַרפע פּאָר!

מ ר י ם

צי קען איך איהם אַרויסטרייבען?... ריכטיג ווי איך וואָלט איהם רופען.

י ו נ ה

קוקט איהר אָן גלייך אין פּנים.

דו האָסט ניט געשפּאַצירט מיט איהם הינטער'ן שטאָדט?... כ'ווייס אַלצדינג...

מ ר י ם

ער האָט מיך דאָרט בעגעגענט.

י ו נ ה

אז מיר געהט עס גאָר ניט אָן... מעהר וויל איך שוין ניט רעדען.

מ ר י ם

און גוט וועט איהר טהאָן. איהר און דבורה פערגעסט גאָר, אז כ'בין א ווילד־פרעמדע ביי אייך אין שטוב און יעדער מינוט קען איך פון דאַנען אַרויסגעהן.

הערט דיך אין טראַק.

מ ר י ם

איך ווייס דאָך שוין פֿאַראויס אייערע רייד. דבורה האָט מיר שוין אויך גענוג דערעסען מיט איהר מוסר זאָגען.

י ו נ ה

און אין אמת'ן, וואָס דאַרפסטו אונז צוהערען — מיר זיינען דאָך אַלע ווילד פרעמדע...

מ ר י ם

איך קען דאָך איהם ניט טרייבען פון שטוב, אז ער קומט אהער, ער ברענגט דאָך אייך ארבייט!...

י ו נ ה

ארבייט — איז זיך עפּעס אנדערש; און דאָס איז זיך ווידער — עפּעס אנדערש.

מ ר י ם

דבורה זאָגט מיר שטענדיג מוסר, גלייך ווי איהר וועט מען שמייסען אויף יענער וועלט פאר מיין אויפפיהרונג... מען טאָר שוין גאָר ניט רעדען מיט א מענשען — איהר מיט לאה'ן זענט עס גאָר די צדיקים.

י ו נ ה

וואָס האָט איהר גערעדט ווינטער?

מ ר י ם

וואָס געווען — דאָס געשעהן! אמאָל בין איך געווען א נאַר און איצטער בין איך קליגער געוואָרען... אמאָל האָב איך געמיינט, אז דער רעכטער עיקר איז אויסצושטריקען מיט א האַלב טוץ זאָקען מעהר. נאָר צי אזוי, צי אנדערש, ווייל איך ניט, אז מען זאָל מיר קריכען אין דער נשמה אריין.

י ו נ ה

ביזט א קינד — אָט האָסטו מיין וואָרט. פון וואַנען זאָלסט עס אַלצדינג וויסען? מיינסט אז מען איז א האַלב יאָהר אין א גרויסע שטאָדט ווערט מען שוין אזוי געניט... איך האָב שוין, גאָט צו

מ ר י ם

און הענד, אייערעלע — כ'האָב גאָר פערגעסען רעכענען.

י ו נ ה

ווינטער חלום'ט זיך איהר מיליאָנען און זומער קריכען איהר אין קאָפּ שעהנע בחורים... גאָר גלייכער, מירעלע, טראַכטען פון קראַ־סאָווצעס... דאָס קענסטו אמאָל כאַפּען... אָבער מיליאָנען — א פּסיק!...

מ ר י ם

איך וועל קריגען!... איך וועל קריגען — זאָג איך אייך.. און אַניט— ווער וועט עס מיר הייסען חתונה האָבען? ביי מיר איז די ברירה— וואָס, ניט? וואָס זאָגט איהר, זילבערמאַן?

ז י ל ב ע ר מ א ן

גערעכט צו צו מרים'ען, נעהמט זי ארום.

גערעכט, גערעכט.

מ ר י ם

גערעכט אַוועק! איהר לאַכט פון מיר...

ז י ל ב ע ר מ א ן

איך לאַך שוין גאָר ניט... כאַפּט זיך פאַר'ן קעשענע. א סקאַנדאַל! איך האָב ביי זיך דעם שליסעל פון שטוב און דער פּאַפּא מיינער קען נאָך אַנשפּרינגען... ס'פעהלט מיר מעהר ניט, ער זאָל זיך נאָך דער־וויסען, אַז איך בין אַן איינגעהער צו אייך; אַז ער עפענט די מויל, פערגעסט ער שוין צו פערמאַכען... איך קום גלייך צוריק.

לויפט ארויס פון שטוב.

י ו נ ה

א פיינער תכשיט! א שוסטער וויל ער זיין. ווערסט גלייך ברוגז, אַז מען רעדט צו דיר וואָס... גלייכער, אַז איך וועל שווייגען.

מ ר י ם

רעדט זיך, רעדט זיך.

י ו נ ה

גלייכער שווייגען. וואָס איז די פּעולה? שטראָפע יענעם און ער

מרים

קאָקעטיש.

איך מיין, אז מיין האנד איז אביסעל איידעלער, אפילו א העלפט פון אייערע וועלען זיי ניט זיין.

זילבערמאן

אדרבא — לאָמיר צומעסטען!

מרים

לאָמיר מעסטען!

זילבערמאן

ווייזט אהער!

הויבט זיך אויף, געהט צו מרים'ען. זיי מעסטען זיך די הענד.

מרים

זעהט, אדרבא זעהט! יונה! איהר זעהט אביסעל? מיין האנד בע־האלט זיך אין זילבערמאנס. אפילו דער פינגער מיט'ן פינגערהוט איז א סך קירצער פון זיינע פינגער... די מענער דארפען נאָך אבי־סעל ווארטען ביז זיי וועלען זיין אזוי איידעל ווי מיר.

יונה

גרויסע פארשוינען זענט איהר אלע, פון דעסטוועגען הענגט איהר זיך מיאוסע בחורים אויפ'ן האלז. אלע מיאוסע בחורים נעהמען שעהנע כלות. אַט קוקט אויף מיר; וואָס פעהלט מיין לאה'ן? שוין גאָר ניט קיין מיאוסע, הא?

מרים

ווען איך וואָלט געווען אויף לאה'ס אָרט, וואָלט איך אפילו ניט געוואָלט קוקען אויף אייך... איך וועל מיר אויסקלייבען א חתן — קוקט חן'עוודיג אויף זילבערמאַן. שווארצע האָר וועט ער האָבען. שווארצע אויגען. ווי מילך דאָס געזיכט, עטוואָס ראָז וועלען זיין די באקען; די ליפען רויט ווי בלוט... נו, געפעהלט אייך מיין געשמאק?

זילבערמאן

שוין איינמאָל א געשמאק!

אוועקוואַרפֿן די טייערע סאַליעס און זיך אוועקזעצן אויפֿ'ן שוס־טער בענקעל... נאָר צו וואָס דאַרפֿט איהר דאָס? ניט כדאי די הענ־איינצוריכטען.

מ ר י ם

איהר קענט ניט זילבערמאַנען.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

און איך זאָג אייך נאָכאַמאָל, אַז פּראָסטע אַרבייט געפֿעהלט מיר זעהר גוט.

י ו נ ה

שטעהן פֿון ווייטען און קוקען ווי יענער שוויצט איז אפשר גע־שמאַק; אָבער צו שוויצען אַליין... אָט אויף טשיקאַוועס — נאַט אייך אַ פּאַרטיגע דראַטווע מיט אַ נאָדעל און נעהט.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

אָט לאָמיר זעהן! רייבט די הענד איינע אָן דער אַנדערער און קוקט אַריין אין שוך. אַ סטראַשנע מעשה! מיין האַנד איז ווי געבאָרען צו אַזאַ אַרבייט.

מעסט זיין האַנד צום שוך פֿון אויסווייניג.

י ו נ ה

כאַ־כאַ־כאַ, ווייזט אַהער דעם שוך. אַ שוסטער ווילט זיך איהם זיין — איהר האָט דאָך גאָר מורא פֿאַר'ן שוך. פֿאַר וואָס האָט איהר מורא אַריין צו שטעקען די האַנד אין שוך אינעווייניג? אָט אַזוי טהוט מען ביי אונז!

שטעקט אַריין די האַנד אין שוך מיט אַ בעזונדער הנאה.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

אַז איהר האָט אַרויסגעריסען פֿון האַנד — וואָס לאַכט איהר?

י ו נ ה

נאָך אַ זאַך פֿערגעסט איהר; אַז זייענדיג אַ שוסטער מוז מען פֿוילען אין נאַסע קעלערן. דאַצו, פֿערשטעה איך האָט איהר ניט קיין שטאַרקען חשק... געלד צעהלען — דאַצו זיינען אייערע איי־דעלע הענטעלאַך ווי געבאָרען.

## צווייטער—אקט.

ס'איזגענע צימער וואס אין ערשטען אקט. יונה זיצט ביי זיין ארבייט. געגענאיבער אויף א בענקעל זיצט זילבערמאן. מרים שטעהט ביים גרויסען טיש און פאררינכט וועש. דער פענסטער איז אפען. א שעהנער ווארעמער זוממער־טאג.

זילבערמאן

האלט אן אהל אין האנד.

ווען איך וואלט דא יעדען טאג געזעסען ביי אייך א שעה און אכ־טונג געגעבען ווי מען נעהט, וואלט איך געקענט זיין א גוטער שוסטער. איך האב א גוטען קאפ — און נעהם איבער גלייך.

יונה

עס דוכט זיך אייך. איהר מיינט אז צו זיין א שוסטער בעדארף מען גאר קיין שכל ניט האבען — אין שוסטעריי שטעקט אויך א חכמה. נאר למאי דארפט איהר עס אין גאנצען? געלד צייל׳ען קענט איהר — וואס פעהלט אייך נאך?

מרים

איך מיין, אז זילבערמאן האט גאר ניט אזוי ליעב געלט ווי איהר טראכט.

זילבערמאן

כ'שפיי אויף די געלד! א סטראשנע מעשה... גלויבט מיר, יונה, אז גאנץ אפט בין איך מקנא א פראסטען ארבייטער.

יונה

דרעהען מיט'ן צונג איז גרינג. אלע מקנא דעם ארבייטער... פונ־דעסטוועגען האב איך נאך ניט געזעהען, אז אייערער א מענש זאל

לאה

וואָס האָב איך צו זיין אומעדיג? ווערטשערע האָב איך געגעסן—
א חתן האָב איך נאָר קלעזמער — פעלט. א לעב טהאָן אביסעל!...

חייבט אָן טאַנצען אין קאַראַהאָד. שלעפּט מיט זיך מרים'ען אויך.
מרים שלעפּט זיך נאָך אָהן חשק.

מ ר י ם

איך ווייס ניט וועמען מען מיינט.

*געהט אַוועק פון טיש און שטעלט זיך מיט'ן פּנים צום פענסטער.*

ל אַ ה

אויב אזוי, זענט איהר דאָך גאָר א נארעלע. איך האָב מיט דעם גאָר ניט אויסען געוועזן. כ'האָב נאָר געוואָלט זאָגען אז מען בע־דאַרף זיך היטען; איהר ווייסט נאָך גאָר ניט וואָס אין די גרויסע שטעדט טהוט זיך אָב...

ד ב ו ר ה

דער אָרימאַן, ניט געננוג וואָס ער ליגט אזוי טיף אין דער אדמה, סטארעט זיך נאָר יעדערער איהם וואָס טיפער בעגראָבען.

ל אַ ה

און יעדערער דאַרף זיך אַליין היטען... קומט גאָר, מרים, לאָמיר זיך לערנען טאַנצען... איהר וועט דאָך טאַנצען אויף מיין חתונה?

מ ר י ם

*שווייגט.*

ל אַ ה

איהר זייט ברוגז וואָס מיר האָבען גערעדט?

מ ר י ם

איך בין ניט ברוגז....

ל אַ ה

טאָ וואָס זייט איהר עפּעס אזוי?...

ד ב ו ר ה

איך האָב, חלילה, מיט דעם גאָר ניט געמיינט... סתם אזוי... כ'האָב געזאָגט...

ל אַ ה

קומט!

ש מ ע ו ן

עפּעס ביזטו מיר היינט פרעהליך, מיין טאָכטער...

דבורה

ער געהט גאר ניט ווי אלע מענשען — ער שפרינגט...

לאה

צוליעב אייך האבען מיר עס היינט געהאט די זכיה צו האבען אזא טייערען גאסט. לאזט זיך נאר ניט צו צו איהם — איך קען איהם גוט, דעם לייט.

מרים

צוליעב מיר איז ער געקומען? איך האב איהם דען געבעטען ער זאל קומען?... וואס האב איך מורא פאר איהם? וואס וועט ער מיר טהאן? איהר מיינט, אז כ'בין נאך א קליין מיידעלע... כ'וויים פון קיין מעשה ניט — איך געה אהיים — אין מיטען הער איך מען רופט מיך — א טעות, זאגט ער, האט ער געהאט.

לאה

איך מיין גאר ניט צו זאגען; סתם אזוי... איך זאג, אז פאר אזוינע בעדארף מען זיך היטען.

משה

נו, קינדערלאך, מיין גלאז איז שוין לעדיג. טרינקט טיי און איך וועל מיר געהן אביסעל אברוהען... א פיינע ירושה וועט ער כא־פען... כ'האב שוין פאר איהם פער'דאגה'ט... ער ט'שוין פון הונ־גער ניט שטארבען.

דבורה

ס'איז זעהר גוט, אז א מענש געפעלט יעדערען — און בפרט נאך אונזערען א געמיינעם מענשען... נאר פאר אזוינע לייט דארף מען זיך היטען ווי פאר פייער. מען קען גאר גרינג אריינפאלען, בלייבען אויף אייביג אומגליקליך...

לאה

איהר מיינט, מרים, אז דאס מיינט עס אייך די מאמע? וואס האט איהר זיך אזוי בעליידיגט?

מ ש ה

טראָגט אַ גלאָז צום טיש.

גוט געלד... וואָלט איך נאָר האָבען ביי דעם הערען אַ פּאָר מאות...

ז י ל ב ע ר מ א ן

גיט די האַנד לאה׳ן און מרים׳ען.

נו, אַ גוטע נאכט! מאָרגען וועל איך ווידער קענען גליטשען זיך... דערוויילע אַ דאנק.

ד ב ו ר ה

נעהמט, קינדער, און לייכט צו די טרעפּ. מען קען נאָך פאלען.

ז י ל ב ע ר מ א ן

מאָרגען וועט שוין ברענען אַ לעמפּעל אויף די טרעפּ.

מ ר י ם נעהמט דעם לאָמפּ פון טיש און געהט נאָך זילבערמאַנען. קומט צוריק מיט׳ן לאָמפּ.

ד ב ו ר ה

דערלאנגט גלעזער צום טיש.

אַ חשק פון אַ מענשען... כדאי געווען אליין צו קומען נאָך דעם...

ל א ה

אַ שטיק שארלאטאן! ער וויים וואָס ער טהוט...

משה און שמעון זופּען די טיי.

מ ר י ם

ער האָט מיר היינט געטראָפען אין הויף... ער האָט זיך אזוי פער־אינטערעסירט מיט מיר. אַ טעות — זאָגט ער — האָט ער געהאט: ער האָט געמיינט, אז דאָס איז לאה. אזוי ווי ער וואָלט איהר נאָר ניט קענען... ער האָט מיר אויסגעפרעגט פון וואנען איך בין? ער האָט מיר דערצעהלט, אז ער איז געווען אין אַ סך קליינע שטעדטלעך... די קליינשטעדטעלדיגע פריילינס, זאָגט ער, דער־קענט ער שוין נאָך די באקען זייערע. ער האָט מיר געפרעגט ווי איך פיהל זיך דאָ — ס׳איז נאָר צום לאכען!... ער האָט געזאָגט, אז ער וועט היינט קומען — זעהט ווי ער האָט געהאלטען וואָרט?

ז י ל ב ע ר מ א ן

כ'האָב גלייך דערקענט, אז זי איז פון א קליין שטעדטעל. כ'האָב די ניט־היגע פריילינס זעהר ליעב... ביי אונז דיענט א קליינשטעד־טעלדיגע מיידעל, שעהמט זי זיך צו ריידען מיט מיר...

ד ב ו ר ה

זי דארף זיך נאָך אביסעל צוגעוואוינען צו מענשען.

מ ש ה

הויבט זיך אויף, נעהמט דעם שוך און בעקוקט איהם.

ווי אזוי האָט עס דער הער צוריסען אזא שטארקען שוך?

ז י ל ב ע ר מ א ן

ס'איז פראָסט א חרפה צו דערצעהלען ווי אזוי איך האָב צוריסען דעם שוך: איך בין געגאנגען אויפ'ן גליטש; איהר דארפט וויסען, אַז איך בין אויפ'ן גליטש א מזיק... אהין קומען אַן א סך אזוינע וואָס לערנען זיך נאָך, און יעדער מינוט פאלען זיי. איך האָב אויך ניט איינמאָל געכאפּט דעם פסק, ווען איך האָב זיך נאָך גע־לערענט. לאַז איך מיר, ווי מיין שטייגער, ווי א פייל פון בויגען, און אויפ'ן וועג רוקט זיך מיר אונטער אַן אַנפאנגער און פאלט נעבען מיינע פיס. כ'האָב איהם געוואָלט אויסמיידען, נאָר דאָ האָב איך זיך פערטשעפּעט אין א קוסט און דער שוך האָט געפּלאצט...

מ ש ה

בעת איך בין געוועזן א קליינער אינגעל, געלערענט נאָך אין חדר, פלעג איך זיך אויך גליטשען מיט מיינע חברים, אבער ניט אויף קיין של־טלאָך... און דער רבי פלעגט שמייסען... הינטער'ן טיר הערט זיך אַ געלעכטער. מ ר י ם און ל א ה רייסען זיך אַריין אין שטוב מיט קוראזש פרעהליך. בעמערקענדיג זילבערמאַנען, ווערען זיי עפּעס איבעראשט. קוקען האַלב פערוואונדערט, האַלב מיט חשד. מרים שטעלט אויפ'ן טיש דעם קאַן טיי.

ז י ל ב ע ר מ א ן

מאָרגען וועל איך אייך אריינברענגען געלד.

טרעפ? איך אליין וועל שוין בעזארגען, אז ביי אייך אויף די טרעפ זאל זיין ליכטיג.

דבורה

איך דאנק אייך זעהר. מיר האבען ניט געוואגט אריינגעהן דרעהען א קאפ צוליעב אזא נארישקייט.

שמעון

דער הער איז געקומען מסתמא נאך די שליטלעך? איך האב זיי שוין פעררירכט; איך האב גערעכענט מארגען פריה זיי אייך אריינ־טראגען. כ'האב זיי שוין איינמאל פעררירכט! זעצט זיך ביים אויווען — ס'איז היינט א פראסט א גרויסער — ביים אויווען איז ווארימער... אט איז ער! איהר זעהט ווי כ'האב געמאכט? פריהער האב איך צוגענעהט גאנץ שטארק און דערנאך האב איך פון אויבען געלעגט א לאטקע — ס'איז גאר ניט צו דערקענען, אז דא האט מען געלעגט א לאטקע.

זילבערמאן

נעהמט דעם שוך אין האנד, אבער ער בעקוקט איהם גאר ניט. קוקט זיך אום.

נ'האב היינט געהאט א מיאוס'ען טעות: אויפ'ן הויף האב איך בעגעגענט דאס פריילין וואס וואוינט דא ביי אייך, האב איך גע־מיינט, אז דאס איז אייער טאכטער און כ'האב זי אבגעשטעלט. כ'האב איהר געוואלט בעטען אייך איבערגעבען, אז מען זאל מיר דעם שוך פאררירכטען... נאר כ'האב מיר באלד ארומגעזעהען, אז כ'האב א טעות געהאט... א שעהנע פריילין... פון וואנען איז זי עס?...

משה

א וואויל קינד... פון א קליין שטעדטעל.

דבורה

פון א קליין שטעדטעל איז זי. זי איז געקומען אהער פעררדינ־נען. איז א זאקענמאכערקע.

שמעון

בהמות, ניט קיין מענשען...

דבורה

פון דעסטוועגען: דאָס הארץ איז יונג, די אויגען זעהן אלצדינג, ס'איז גאָר קיין עולה ניט...

משה

יונה איז א כוואט א בחור; איהר וועט אי"ה האָבען נחת פון זיי. ער איז א מענש. דער עיקר וואָס ער איז ניט קיין פוילער—דאָס איז אן ענין!

ס'הערען זיך טריט הינטער'ן טיר. אַלע הערען זיך צו. עס קומט אריין זילבערמאַן. אַ געזונדער בחור.

זילבערמאַן

גוט־נ'אבענד! פאר וואָס איז דאָ אזוי פינסטער אויף אייערע טרעפּ? מען קען דאָרט פאלען און ארויסנעהמען זיך ביידע אוי־גען. ס'איז דאָרט גאָר קיין לאָמפּ ניטאָ?

דבורה

זייער פּאפּא זשאַלעוועט געלד... אויף די אויבערשטע שטאַקען ברענט יאָ פייער. נאָר אַלץ איינס. משטעהנסנעזאָגט, וועד געהט צו אונז ביי־נאכט? אפילו ביי טאָג קומען אויף גאנץ ווייניג צו אונז מענשען.

זילבערמאַן

אָט בין איך געקומען — איך בין שוין ביי אייך גאָר ניט פעררע־כענט פאר א גאסט?

דבורה

דערלאנגט איהם אַ שטול.

זיצען זיי.

זילבערמאַן

דאנקע. מיין פּאפּא איז אביסעל קארגלעך, נאָר אז מען פּאָדערט פון איהם, גיט ער. וויפיעל דארף עס קאָסטען א לעמפּיל אויף די

נאכט, גוט, יונה?

יונה

ניין; איך געה אויך. כ'דארף מארגען אויפשטעהן פריה; כ'מוז ענ־דיגען די פאר שיך. אין דער היים וועל איך זיך אברוהען. דא איז ניטא וואו, — מירעלע האט מיין ארט פערנומען.

מרים

ווען איך וואלט וויסען, אז כ'פערנעהם אייער ארט, וואלט איך דא ניט געדונגען קיין דירה.

לאה

צו יונה'ן.

פון דעסטוועגען — נעכטיג דא — כ'האב דיר עפעס וואס צו דער־צעהלען...

דבורה

אפשר וועסטו אין אמת'ן דא בלייבען? וואו'סטו זיך שלעפען אין אזא גרויסען פראסט?

יונה

כ'מוז געהן אהיים. כ'האב צוגעזאגט דער מאמען צו קומען.

מרים

נו, רירט זיך שוין! איהר געהט אין א ווארימען מאנטעל און איך בלויז אין א דין בלוזקעלע. בררר!

זיי געהען ארויס.

משה

שרייט זיי נאך.

פערגעסט נאר ניט צו זאגען, אז מען זאל אייך אריינגיסען געגוג טיי אין קאן — וואסערדיגען טיי האב איך פיינד! יע, מרים איז א מיידעל אהן חכמות: אט אזוינס האב איך ליעב... וואס איז דא צו טראכטען פון יענעם? יעדערער טהוט זיך ווי ער ווייסט און ווי ער קען. מקנא זיין יענעם... ווער עס פערמאגט עסט פלייש, און ווער ס'קען ניט, זאל עסען ברויט. בנאמנות, ס'איז אן עולה פון יונה'ן, וואס ער רעדט פאר איהר אין די אויגען אזוינע ווערטער.

ניט אויף פון ארט נעהמען פאר זיך אפילו אביסעל וואסער?

ל א ה

בעוויזט אויף מרים'ען.

און פאר וואס קלערט ניט אזא מיידעל זיצענדיג איינגעבויגען ביי דער ארבייט: פאר וואס בעדארף איך זיצען און פוילען דא אין נאסען קעלער איבער'ן זאקען־מאשין בעת אנדערע מיידלאך ווי איך זיצען זיך אין פאלאצען און לעבען א גוטען טאג?

מ ר י ם

איך וויל גאר ניט טראכטען פון אזוינע זאכען. איך בין צופריעדען מיט מיינס. מען דארף קוקען ארונטער און ניט אריבער...

מ ש ה

נערעכט — ווי איך בין א איד! א חכמה א מיידעל! מען טאר ניט טראכטען צופיעל.

י ו נ ה

א פערד האט אויך א גרויסען קאפ און טראכט ווענינ.

מ ש ה

איך וויים שוין פון לאנג אט די אלע טענות. פאר אזוינע טענות קאטעוועט מען אין יענעם ארט... דו, טאכטערעל, הער זיך ניט איין צו אזוינע מעשות: גאט האט דיר געגעבען הענד — וואס דאפסטו נאך?... אזוי רעדען ליידיג־געהערס. די וואס טראגען שטיינער אין די ארבעל רעדען אזוי... פערשטעהסט? נאר געהארעוועט אין וואס קנאפער געטראכט... עט, הבלים!... איהר ווייסט, רבותי? איהר האט מיר אנגעקארמעט מיט קארטאפעל און איך וועל אייך פונדעוועז מיט טיי. קום, מירע'לע, נא דיר א קאפיקע און כאפ אריין א קאן טיי.

מ ר י ם

זעהר גוט! כ'האב נאך פריהער געוואלט געהן.

נעהמט אראב פון אויוועז א טיי־קאן.

ל א ה

ווארט, מרים, איך געה אויך. דו וועסט דא נעכטיגען היינטיגע

יונה

אפשר האָט ער תפילה געטהאָן פאַר'ן כסא־הכבוד, נאָר איהר, רב משה, זענט זעהר זינדיג...

משה

די יונגוואַרג לאַכען אָב... גלויבען ניט — האָב זיי א גוט יאָהר. אפשר זענען זיי גערעכט. סיי ווי האָט מען קדחות מיט כשר'ע פּאַדעם. איך בין א פּראָסטער הי־וקים, א טרעגער, בטבע האָב איך פיינט צו קלערען, זיין איבערגעשפיצט — געה שריי אויפ'ן רבונו של עולם...

דבורה

זינדיג, זאָגען זיי. וואָס פאַר א זינד קען האָבען אזא מענש ווי רב משה? משטעהנסגעזאָגט, וואָס זעהט ער אָן אויף זיין וועלטעל.

שמעון

רעדסט ווי א אידענע, כ'וויל פון מיין מויל ניט אויסרעדען. רב משה איז א געזונדער מענש, האָט קיין עין הרע כח צו שלעפּען אויף דער עלטער משאות — איז גענוג! אפשר איז דאָס דעם זיידען'ס הבטחה — דאָס האָט ער געמיינט. א מענש, וויבאַלד ער איז נאָר געזונד, איז שוין גענוג — וואָס נאָך? מען דאַרף זיין צופריעדען!

משה

שמעון איז גערעכט! כ'האָב דאָך אייך געזאָגט, אז כ'בין ניט פון די אויפגעקלערטע פון דער נאַטור. נאָר אז כ'שפּאַציר זיך מיר אי־בער'ן גאַס מיט א גרויסען אלמער אויפ'ן פּלייצע, יעמאָלט טראַכט איך מיר, אז איך בין קיין עין הרע א גליקליכער מענש. איך בין דאָך שוין אַן אלטער מאַן; אנדערע אין מיינע יאָהרען ליגען לאַנג, אָדער אין דער ערד און אניט — איז אויפ'ן אויוועז...

יונה

אָבער פאַר וואָס טראַכט איהר ניט בשעת איהר שלעפּט זיך מיט דעם שווערען אלמער: פאַר וואָס דאַרף איך צו דער עלטער ברע־כען דעם קאַרק אונטער דעם דעמבענעם אלמער בעת מענשען ווע־רען געשוואָלען פון וואוילטאָג, געזונד ווי די פערד און הויבען זיך

די מתים זייער רוה... יעדער האָט זיך געגוג זיין אייגענעם פּעקיל; זאָלען זיי זיך דאָרטען רוהען אין פרידען... נו, רב משה! פאַר וואָס עסט איהר ניט? דאַגה'ט ניט; אין טעפּיל איז נאָך פאַרהאַן גענוג.

זי ברענגט דעם גאַנצען טאָפּ צום טיש, שאָקעלט איהם איבער'ן שיסעל, פון איהם פאַלען קאַרטאָפּעל.

מ ש ה

דאָס איז אפילו א שטיק אמת; משטעהנסגעזאָגט, וואָס האָבען מיר פון די טויטע? נאָר אזוי איז זיך שוין דער שטייגער. אז מען ווייגט זיך אביסעל אויס, ווערט גרינגער אויפ'ן הארצען... ווי זאָגט די וועלט — אז מען טרינקט זיך, כאַפּט מען זיך אָן פאַר א שטרוי... א זיידען האָב איך געהאַט; א שמיד איז ער געווען... אן אָרענטליכער מאַן געווען — ער פלעגט שטענדיג זאָגען: „דו גיב, וועט זיך גאָט אויך געבען", און — זאָל ער מיר מוחל זיין — געשטאָרבען א קבצן, אז ס'איז אפילו ניט געווען מיט וואָס קבורה געלד צו בעצאָהלען. ער האָט מיך שטאַרק האָלד געהאַט — איך בין דאָס געווען פון זיין איינאיינציגער טאָכטער. — בשעת ער איז געשטאָרבען, בין איך אַלט געווען זעכצעהן יאָהר. דאָס איז געווען פאַר מיין חתונה מיט דער ערשטער ווייב, זאָל זיין אין גן־עדן. א טאָג פאַר'ן שטאַרבען האָט ער מיך צוגערופען צום בעט — ביי אונז אין שטיב איז ער געלעגען — און מיט די לעצטע כחות האָט ער צו מיר געזאָגט: „משה'לע... דיר האָב איך האָלט... כ'וועל אָן דיר ניט פערגעסען... ביים כסא הכבוד וועל איך פאַר דיר בעטען... אויב כ'וועל נאָר זוכה זיין אהין זיך דערשלאָגען... ניט יעדער איז זוכה דאצו..." אז כ'האָב עס דערצעהלט דער מאַמען, עליה השלום, האָט זי צו מיר מיט טרערען אין די אויגען געמאַכט: „ביזט א בר־מזל, מיין קינד, וועסט אי"ה זיין א מזל'דיגער"... נאָך זיין טויט איז שוין אריבער... איז שוין אריבער, דוכט זיך... ניין און דרייסיג יאָהר, זיינען אריבער; און מיינע גליקען זעהט איהר דאָך... מען זאָגט, אז אפילו די גרעסטע רשעים האַלט מען אין גהינום ניט מעהר ווי א יאָהר און דאָס איז — ניין־און־דרייסיג יאָהר!...

*　　*

גאנצען לעבען אבפוילען אהן א ווייב.

ל א ה

יונה איז נישט קיין יונגאטש. יונה איז א גרויסער חכם. ווען ער וואלט זיך איילען חתונה האבען, וואלט ער א פיינ איצטער געהאט אזא כלה ווי איך.

ד ב ו ר ה

אלע קרעמער לויבען זייער סחורה.

מ ש ה

נו, אויף אייער חתונה, אז גאט וועט לאזען לעבען, וועל איך עס א געה טהאן א טענציל — די ערד וועט אזש ציטערען אונטער מיינע פיס!

מ ר י ם

איהר וועט אפשר מיט מיר, רב משה, געהן א קאזאצקע?

י ו נ ה

זי שארט זיך צו ר' משה'ן, כא־כא־כא, האט דערשמעקט, אז זיין ווייבעל איז אוועק געפאהרען...

מ ש ה

וואס מיינט איהר טאקי איז דער מעהר וואס מיין ווייב קומט ניט? אפשר וועט זי מארגען קומען? אן עולה, ווי איהר זעהט מיך לעבען! לאזען א שטוב אליין אויף גאנצע צוויי וואכען.. .

נעהמט פארזיכטיג מיט צוויי פינגער א קארטאפעל.

ד ב ו ר ה

הלואי וואלט איך געקענט לאזען די שטוב און אוועקפאהרען ערגעץ אויף א חודש — וואס רעד איך? חאטש אויף איין וואך — כ'וואלט, דוכט זיך, די אויגען געעפענט...

ש מ ע ו ן

היינטיגע וואך, דוכט זיך, האט זי יאהרצייט. זי איז מסתמא שוין פערבליבען. ט'זיין אויף קבר אבות.

ד ב ו ר ה

עט: אלץ נארישקייט! וואס געהט מען אויף קבר אבות? שטערען

מ ר י ם

ווארט, ווארט, כ'וועל די מאשין אראבנעהמען, לאזט, איהר וועט צוברעכען!

ד ב ו ר ה

דאס קינד נאר וועקט מיר ניט אויף! זי שיט קארטאפעל אין א גרויסע שיסעל, א געדיכטער פאר הויבט זיך אויפ'ן ביז'ן באלקען. ל א ה הויבט אויף די וויג און י ו נ ה בעפרייט די שטריקלעך פון האקען. מען שטעלט איבער דעם טיש צום אויוען און אלע זעצען זיך ארום און טוליען זיך צום אויוען. ד ב ו ר ה דערלאנגט קארטאפעל צום טיש. רב משה, רב משה! וואו האט איהר זיך בע־האלטען? קומט אהער צום אויוען, ט'איהר עסען קארטאפעל. כ'האב אבגעקאכט א גרויסען טאפ, ניט צו פערזינדיגען, שיילענ־דיג האב איך אייך אויף געהאט אין זינען.

מ ש ה

פון זיין צימער.

א גרויסען דאנק אייך. איך דאווען מעריב, כ'בין זיכער, אז מיין חלק וועט איהר ניט אויפעסען.

דער עולם עסט די קארטאפעל מיט הויעלע הענד; מע בלאזט.

מ ר י ם

רב משה! איך עס אויף אייער חלק! כ'וועל פאר אייך גאר ניט לאזען.

מ ש ה

איך געה שוין.

י ו נ ה

ער בעט גאט, אז זיין דוואשע זאל וואס גיכער קומען אהיים. דער אלטער האט זיך שטארק פערבענקט נאך זיין פלונית'טע — אמת, רב משה?

מ ש ה

מסתמא בענק איך נאך מיין אלטער! איהר מיינט, אז איך בין נערא'טען אין אייערע יונגאטשעס? ביי אייך איז דאך רעכט דעם

מ ר י ם

צו לאה'ן.

איהר ווייסט, אז כ'האב היינט אפשר מיט א האלב טוץ זאקען מעהר ווי נעכטען אויסגעשטריקט.

ל א ה

איהר וועט דאך גאר נתעשר ווערען. מאמע, מאמע! איך שטארב עסען, גיב מיר וואס... אפשר וועסטו יונה, היינט ביי אונז נעכטיגען? וועסט זיך לייגען אויפ'ן טיש. צוקאפען וועלען מיר שוין געפינען דיר וואס צו געבען.

ד ב ו ר ה

וואס ביזטו עפעס היינט אזוי שפעט געקומען?

ל א ה

איך האב בעדארפט פערענדיגען א קלייד אויף מארגען פריה. גיב מיר, מאמעלע, גיכער!

ד ב ו ר ה

כ'האב כמעט נאר צוליעב דיר אליין צוגעשטעלט קאכען. ס'איז, א דאנק גאט, דא פון אלעמען: ברויט, קארטאפעל א גרויסער טאפ. א שאד, וואס די קינדער שלאפען שוין... די קליינע, קוים וואס זי לעבט. האט אבגעהוסט די גאנצע נאכט.

מ ר י ם

לאמיר איבערשטעלען דעם טיש צום ווארעמען אויווען, דעם לאמפ אויך נעהמען אהער און מיר וועלען זיך אלע איבערזעצען ביים אויווען — א גן־עדן נעפעלט אייך מיין עצה?

ל א ה

א טייערע עצה! פאר וואס איז עס אונז ביז אהער ניט איינגעפאלען צו טהאן? אן איינפאל! נעהם נאר אראב די מאשין פון טיש. די וויג־בעט דארף מען אויך אראבנעהמען, פארזיכטיג דאס קינד זאל זיך גיט אויפכאפען. יונה! נעהם נאר פאר'ן אנדערען ברעג.

פון קעלט. אונטער די נעגעל שטעכט ווי מיט נאָדלען! קוקט אין
אויוועז. קארטאָפעל! אך! ווי גוט! כ׳בין אזוי הונגעריג.

מ ש ה

וואַרפט אראָב די שפענער נעבען אויוועז, וויל אפבינדען פון זיך
דעם שטריק.

אך־כא־כא־כא! בינד מיר נאָר, יונה, אָב דעם שטריק. די
פינגער זיינען מיר פערפראָרען ממש ווי קלעצלעך; האָסט זיך
עפּעס היינט אזוי שפּעט פעראָרבייט. נו, א טאָג, א טאָג אביסעל.
פון אין דער פריה ביז שפּעט אין דער נאכט קיין גראָשען נישט פער־
דיענט. שוין גאָר שפּעט איז צו מיר צוגעגאַנגען א קריסט און גע־
רופען אז איך זאָל איהם איבערטראָגען האָלץ פון הויף אויפ׳ן
דריטען שטאָק. פיערציג קאָפּיקעס האָט ער מיר געגעבען און אבי־
סעל שפּענער האָב איך פערכאַפּט מיט זיך. דער אויוועז איז שוין
אויסגעהייצט?

ד ב ו ר ה

וואָס איז דען?

מ ש ה

לעגט אריין אין אויוועז די שפענער — לאָמיר א מאָל רעכט אָנ־
וואַרמען אונזער דירה; מען זאָגט, אז דער פראָסט האָט היינט
געהאַלטען ביי צוואַנציג גראַד.

וויל אריינוואַרפען אין אויוועז די שפּענער.

ד ב ו ר ה

לאָזט עס רב משה. אן עבירה צו פערברענען אזוי פיעל האָלץ פאר
איין מאָל. אנטקעגען נאכט איז גאָר איבעריג צו הייצען אזוי פיעל.
מען קאָרטשעט זיך ווי ס׳איז צונויף אין בעט און מען שלאָפט. איך
האָרעווע זיך אָן דעם גאַנצען טאָג און ביינאכט פאַל איך ווי א
שטיין.

יונה און לאה שעפּטשען זיך. שמעון דאַווענט מעריב. משה געהט
אריין צו זיך אין צימער.

טאר מען ניט, נאר טהאָן מעג מען. א נייע וועלט, כ׳לעבען! אויב אזוי, טאַ גיב א קאָפּיקע און מיר וועלען ארייננכאפּען א קאַן וואסער. דו זיצט אין מיטען שטוב און איך זיץ נעבען פענסטער. ברררר... ווי קאלט!

יוסף׳ל פערקריכט אין בעט אונטער׳ן פאַרהאנג.

מרים

כ׳האב קיין האלבע פּרוטה ניט. אַט זעהט! מאָרגען וועל איך האָבען געלד. — איין מאָל פאר אלע מאָל! כ׳האב היינט, אפשר, מיט א האלב טוץ זאָקען מעהר אויסגעשטריקט.

דאָס קינד הייבט וויעדער אָן צו וויינען.

דבורה

דער טייוועל ווייסט איהם וואָס ער וויל היינט פון מיר האָבען! זאָל עס נאר אויף א מינוט די אויגען פערמאכען.

זינגט.

תו—רה, תו—רה אין קע—פּע—לע,

קא—שע קאַ—כען אין טע—פּע—לע... צו שמעון׳ען.

מיר דוכט, אז דו האָסט געהאט א צענערעל — ווייז אהער, איך וועל שיקען נאָך א הערינג. די מיידעל וועט באלד קומען א הונגעריגע. אַט געהט זי שוין!

ס׳עפענט זיך די טיר און ס׳קומט אריין משה דער טרעגער און נאָך איהם לאה.

משה

אָנגעטהאָן אין שמאַטעס און ארומגעבונדען מיט אַ שטריק, טראָגט אונטער׳ן ארעם אַ בינטעל שפּענער.

א גוטער אבענד! א שטארקער פראָסט היינט אויף דער גאס!

לאה

דאָ הינטער׳ן טיר האָבען מיר זיך די נעז אָנגעשלאָגען. כ׳הער אימיצער גראבעלט זיך אויף די טרעפּ — כ׳האָב זיך דערשראָקען: כ׳האב זיי ניט דערקענט אין דער פינסטער. א סימן, אז ר׳ משה וועט אין גיכען ווערען א גביר. אין הארצען האט אוש פערקלעמט

ש מ ע ו ן

די וועלט איז געגליכען צו א חתונה — ווער עס קען כאפט פאר זיך און עסט.

ד ב ו ר ה

איך קלאג אויף דעם גאר ניט. ווארום וויפיעל בעדארף איך אין אמת'ן האבען? אז כ'האב נאר מיט וואס אנצוקארמענען די ברעקלעך און מיט וואס דעם אויוועז אויסצוהייצען איז שוין גאר גוט.

דאס קינד אין וויעג כאפט זיך אויף און הויבט אן וויינען. גיט דעם קינד די ברוסט, זינגענדיג:

א־ליו־ליו — ליו־ליו,
אונטער דעם קינד'ס ווי—געלע
שטעהט א—קלאר ווייס צי—געלע...

י ו נ ה

מיליאנערשע! גיב א קאפיקע, ווילען מיר שיקען נאך א קאן טיי. ס'איז מיר עפעס קאלט געווארען.

מ ר י ם

פאר וואס איז מיר ניט קאלט? אט געה איך נאר א דינע בלוזקע און מעהר ניט. שעהמט זיך! אזא בחור זאל מורא האבען פאר קעלט — ווי אזוי האט איהר געדיענט דעם קיסר, אויב איהר זייט אזא פערפרארענער?

י ו נ ה

כ'ווייס שוין פון לאנג, אז דיר איז ווארים. מען קען זעהן אויף די בעקעלאך. איהר זעהט בעקעלאך, מחותן!

מ ר י ם

ווידער מיט זיינע מיאוסע רייד! איהר קענט זיך עס גאר ניט איינהאלטען?

י ו נ ה

די קליין שטעדטילשע מיידלאך זיינען אמת'ע רבי'צינס. מיין ערשטע כלה איז אויך געוועזן א גרויסע צדקניות — האב איך איהר טאקי די תנאים אומגעקעהרט... נו, נו, קעצעלע, כ'ווייס, אז ריידען

אהיים! יעמאָלט וואָלטען שוין מענשען ניט געוואוינט מעהר אין די קעלערן...

י ו נ ה

אַלע קבצנים האָבען גוטע הערצער! איהר הערט? די גאַנצע וועלט וואָלט זי איבערקעהרען מיט׳ן קאָפּ אראָפּ און פיס — ארויף!

ש מ ע ו ן

ווער מען וועסטו זיך אויסקלייבען פאַר א חתן? א דאָקטאָר, מסתמא — א טייערע פּרנסה!

י ו נ ה

מיך וועט זי נעהמען פאַר א חתן — כאַ־כאַ־כאַ. זעהט נאָר ווי ס׳געפעהלט איהר... זעהט נאָר אקאָרשט ווי זי איז רויט געוואָרען! אויב אזוי, קעצעלע מיינס, וועל איך דיר געבען א קוש... שוין אויף יענעם חשבון...

מ ר י ם

בעסער זיצט אויף אן אָרט. אַט מיט דעם העקעל וועל איך אייך אויסשטעכען די אויגען!

י ו נ ה

אָ־אָ ווי זי שאַנעוועט עס איהרע בעקעלאַך! פאַר ווער מען האָדע־וועסטו זיי?

מ ר י ם

ווידער פּאַסקודנע רייד! איך לאַך שוין גאָר ניט. ווען איך וואָלט האָבען עטליכע מיליאָן, וואָלט קיין איין אָרימאַן ניט געבליבען...

זינגט.

על—ענד בין איך ווי א—שטיין,
גע—לאָזען האָט מען מיך אליין...

ד ב ו ר ה

עט; א מענש דאַרף דאַגה׳ן נאָר פאַר זיך אליין, ווייל פאַר איהם זאָרגט קיינער ניט. צי ווייסט דען ווער, ווי איך פויל דאָ אָפּ טעג און יאָהרען אין דעם פינסטערען קעלער?

איך וואָלט געוועזן פון אייזען אויסגעשמידט. די ווייבער, איז שטענ־דיג געאָכצט און שטענדיג געקרעכצט... זעה בעסער דאָרט אין אויװען ס׳זאָל זיין וואָס אין מויל צו נעהמען. לאָה קומט שוין באַלד אַ הונגעריגע אהיים.

מ ר י ם

נעהמט ארויס פון אונטער׳ן מאַשין אַ פּאַרטיגען זאַק.

איהר ווייסט, יונה, פון וואָס איך טראַכט ?

י ו נ ה

וועגען אַ שעהנעם בחור ?

מ ר י ם

טראַגט זיך ! איך האָב קיין געשעפטען ניט מיט אייערע בחורים. איך טראַכט שוין פון אַ טייערע זאַך... גאָר אַ טייערער געדאַנק ! ווען איך װואָלט האָבען אפולע געלד, איז יעמאָלט...

י ו נ ה

איז יעמאָלט וואָלסטו זיך דריי מאָל אין טאָג געקאָכט לאָקשען מיט בעבלאָך — אמת ?

מ ר י ם

פּש... אַ טייערע מעשה !

י ו נ ה

זאָג מיר, קעצעלע פּיינס, וואָס וועסטו טהאָן, אז דו וועסט האָבען אפולע געלד — וועסט מיר מאַכען אַ הלואה עטליכע קאַרבען ?

מ ר י ם

איך רעד שוין גאָר ניט פון עטליכע קאַרבען — אפילו פון טויזענ־דער קלער איך אויך ניט. ווען איך וואָלט, למשל, האָבען אפולע געלד — גאָר אַ סך... עטליכע מיליאָן — טויזענד מיליאָן, למשל... וואָלט איך יעמאָלט געלאָזט מודיע זיין אין דער גאַנצער וועלט: ווער עס האָט ניט אויף חיונה — זאָל קומען צו מיר ! ווען ס׳פעלט אוים נדן פאַר זיין טאָכטער — צו מיר !... און אז אלע וועלען זיך צוזאַמענקלייבען, וואָלט איך זאָגען: נאַ דיר אַ הויפען געלד, נאַ דיר אַ הויפען אימפּעריאַלען... דיר... דיר... און נעהט

רען. כ'שפיר וואס ווייטער אז די כחות געהן מיר אויס; די הענד דארען און די אויגען זינקען אין קאפ.

מרים

דאס איז אמת. דער קעלער איז א מלאך המות. מיר שטיקט עפעס אויך אין האלז די לעצטע צייט. איהר הערט ניט אז כ'רעד אביסעל הייזעריגלעך?

יונה

קלייבסט זיך דא נעהמען די חזנות אין שול?

שמעון

צו דבורה'ן.

פאר וואס האסטו ניט געוואלט איך זאל נעהמען דאס אויבערשטי־בעל, דארט אויבען? טרוקען און ווארעם — אן אמת'ער פאלאץ!

יוסף'ל

דארט אויבען? דארטען איז זעהר גוט! א... א... מיט איין שפרונג אויף די טרעפ בין איך שוין אין דער הויך! איך שפרינג אויף דריי טרעפלאך — ניין, אויף פיער טרעפלאך פאר א מאל שפרינג איך... זאג, מאמע, פאר וואס האסטו ניט געוואלט, אז מיר זאלען דארט וואוינען?

דבורה

דער טאטע דיינער האט געוואלט דינגען א אויבערשטיבעל: ער זארגט א סך פאר דיין מאמען. די פיס זיינען מיר ווי איבערגע־בראכען. איין גאט אין הימעל וויים מיט וואס פאר א יסורים איך שלעפ זיך דא ארויף אויף די עטליכע טרעפלאך — דער קאפ פערדרעהט זיך מיר; אין די אויגען ווערט פינסטער. ער האט גע־וואלט כ'זאל איהם נאך שלעפען די וואסער אויפ'ן צעהנטען שטאק. מילא, זאל שוין געהן ווי עס געהט. סיי ווי ווען איך לאנג ניט אנציהען. א נארישע וועלט! נאר פאר די שטיקלאך קינדער רייסט מיר דאס הארץ.

שמעון

זי האט שוין דארט אנגעהויבען, מיין ציטריגע נשמה! פונקט ווי

מרים

איז וואס?

יונה

כ'דארף עס וויסען.

מרים

כ'האב ליעב — נו, איז וואס?

יונה

געננג; מעהר בעדארף איך ניט.

שמעון

פארעט זיך שטארק מיט א קאפול.

דבורה

שטעלט צו קאכען.

וואס איז דער געלעכטער? דאריבער איז מען טאקי אין די קליינע שטעדטלאך געזונד און שטארק. ווי האב איך אויסגעזעהן פאר דער חתונה? די ערד האט געציטערט אונטער מיר. יעדע האנד — א טשאבע אייזען, און די באקען — בלוט און מילך! און וואס האט מען געגעסען? גאר ניט...

יונה

אין די קליינע שטעדטלעך געהן אום די מיידען ליידיג גאנצענע טעג, בארוועס ווי די קעלבער און דרעען זיך אב די קעפ.

מרים

דרעט שנעל די מאשין.

ס'אליגען! ס'אליגעז!

דבורה

געוויס. איך וויים מעהר ניט איינס: אז זייענדיג אין דער היים,ביים טאטען, בין איך שטענדיג געוועז איינגעשפאנט אין יאך ווי אן אקס. די מאמע איז געשטארבען און אויף מיין קאפ איז גע־בליבען די גאנצע שטוב. כ'האב געהארעוועט אפשר נאך א סך מעהר ווי איצטער — פון דעסטוועגען... דער קעלער, ער עקט די יאה־

עלענד בין איך ווי א — שטיין.
גע—לאַ—זען האָט מען מיך א—ליין,
האָט רח—מ—נות, גוטע לייט!
כ'זאָל ניט פאַ—לען פאַר דער צייט...

איך האָב אזוי ליעב די ליעד. אז איך זינג פערגעס איך גאָר, אז איך זיץ ביים מאַשין ביז דער פאָדעם רייסט זיך איבער.

דבורה

כ'ווייס דאָרט ווער, ס'האָט אזא ליעד אויסגעטראַכט. ווען כ'וואָלט וויסען אפילו, אז איך שטאַרב, וואָלט איך אויך ניט געגאַנגען זיך שווארצען דעם פּנים פאַר אימעצען. דו מיינסט טאַקע, אז עס זע־נען פאַרהאַן אזעלכע גוטע לייט?

מרים

דאָס קלאָגט דאָך גאָר די בלינדע יתומה. כ'מיין אז א בלינדע יתומה האָט געמוזט אויסקלערען די ליעד. פון דעסטוועגען איז נאָך דאָ גענוג גוטע מענשען אויף דער וועלט.

יונה

כ'האָב שוין לאַנג געזאָגט, אז דו ביזט נאָך גאָר א קעלבעלע. ביי איך אין שטעדטעל ווייסט מען מעהר ניט ווי בעבלעך מיט לאָק־שען... וואָרט אביסעלע, די רויטע בעקעלאך וועלען אקאָרשט נעלם ווערען: די ליפּעלעך וועלען... פּיו, פּיו אוועק! יעמאָלט, קעצעלע מיינס, וועסט שוין פערשטעהן ווי אזוי...

מרים

שווייגט דאָרט! ער האָט שוין געעפענט זיין מויל און גענומען דרשנ'ען.

יונה

מירע'לע, מירענקע, מירטשעלע!...

מרים

וואָס גוט'ס?

יונה

בעבלאַך האָסטו ליעב?

## ע ר ש ט ע ר  א ק ט.

ביי שמעון'ען אין דירה. אַ גרויס צימער אין אַ קעלער. פון נאַסקייט זיינען די ווענד טונקעל־גרין. אין דער וואַנד רעכטס צוויי פענסטער טיעף איינגעגראָבען אין מויער און קומען אַרויס אונטער דעם טראָטואר צום גאס צו. רעכטס, אָב־געצוימט מיט ברעטער — מ ש ה ׳ ס דירה. ניט ווייט פון טיר, לינקס, שטעהט אַ פעררויכערטער ציגעל־אויווען און נעבען איהם הענגט אַ וויגעל אויף שטריק. ווייטער פון אויווען, לינקס, אַ פאָרהאַנג אין רויטע קווייטען און פון אונטער איהם קוקען ארויס צוויי הילצערנע בעטען. צווישען די פענסטער שטעהט אַ גרויסער טיש און נעבען איהם אַ טו־בארעטקע, וועלכע דיענט פאר אַ שוסטער־ווארשטאַט.

אַבענד. ש מ ע ו ן און י ו נ ה זיצען ביי זייער אַר־בייט און לאטען שיך. נעבען זיי ברענט אַ לאַמפּ און אויפ'ן גלאָז זיצט אַ בלויער פאַפּיער כדי דאָס פייער זאָל לייכטען אויפ'ן טיש. מ ר י ם שטריקט זאָקען אויף אַ מאַשין וואָס איז צוגעשרויפט צום גרויסען טיש. ד ב ו ר ה וואשט די כלים. י ו ס ף ׳ ל זיצט אויף דער ערד און ווארעמט זיך אַנטקעגען אויווען, וואָס הייצט זיך. פון צייט צו צייט הערט זיך קלאַפּען הינטער'ן פענסטער די טריט פון דורכגעהער אויפ'ן טראָטואר. ענדע שבת.

### מ ר י ם

פערבינדט דעם פאָדעם וואָס האָט זיך אָבגעריסען פון מאַשין. זינגט מיט אַ רחמנות־קול:

## פערזאנען:

שמעון
דבורה, זיין פרוי.
לאה } זייערע קינדער
יוסף'ל
יונה, לאה'ס חתן.
משה, א טרעגער, וואהנט ביי שמעונ'ען אין דירה.
דוואשע, זיין פרוי.
מרים
זילבערמאן
גרוניע
נאטאלקע

# באַרג אַראָפּ

1904

# אינהאלט פון פינפטען באַנד:

באַרג אַראָפּ.

וואו דאָס לעבען פערגעהט.

אויף יענעם זייט טייך.

גרינע פעלדער.

# געזאַמעלטע שריפטען

פון

פּרץ הירשביין

פינפטער באנד.

ארויסגעגעבען פון די ליטעראריש־דראמאַטישע פעראיינען אין אַמעריקא.
ניו־יאָרק 1916.